tudor manta

ana
stăpîna măgarului

cartea românească

TUDOR MANTA

•

ANA,
STAPINA MAGARULUI

TUDOR MANTA

ANA, STĂPÎNA MĂGARULUI

roman

1978
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Coperta : C. GULUȚĂ

Moto :
„Oameni, fiți umani, este prima noastră datorie."
J. J. ROUSSEAU

Orice asemănare de locuri, fapte,
nume și persoane este absolut întîmplătoare.
Autorul

CARTEA I

Cu femeia aceasta subțire la trup, pustiită la chip și ființă, îmbrăcată, de trei săptămîni, numai în rochie neagră din stambă ieftină, nu mai stătea de vorbă aproape nimeni. Drumuri făcea multe. Pe ulițele satului, printre combinele care pînă departe în miezul fostei bălți se legănau prin valurile tremurate larg de vîntul dinspre muntele Măcinului, pe drumul prăfos, tăiat de-a dreptul prin această insulă tînără, către Orașul mare. Ea nu simțea că firea i se schimbase, că ocupațiile ei nu-i mai erau aceleași, că satul șușotește peste tot în spatele ei, ba compătimind-o, ba insultînd-o, căci ei îi atribuiau cei mai mulți — rude, prieteni sau vecini — moartea întîmplată pe la începutul lunii iunie, într-o seară tîrziu, la canton. Pe seama ei totul, așa după cum lăsaseră să se scurgă răutățile oamenilor, ca niște ape murdare : vorba urîtă și dureroasă, izvorîtă dintre minți și guri, amplificată zilnic, dacă o întîlneau sau numai auzeau despre ea, de părinții, fratele, cumnata și nașii celui dus dintre vii.

Și se mai spunea printre oamenii acestui sat de baltă, cît era de lung — șaisprezece kilometri, de la Țurlui la Strîmba — că ea își otrăvise, cică, frații cu vorbe, ca să-i stîrnească împotriva cumnatului lor și să-l prăpădească.

— Să-l omoare, de ce ? ziceau unii, ca nea Palașcă, tronarul și paracliserul bisericii, în care slujea părintele Pămînt. Cine era ăla, cine a fost el ? Ce făcea el ? Ce cap avea, ca să se ceară doborît de ăia ? A fost un ăla !

Nea Palașcă poate avea vorbe înțelepte. Zicea cîte una, cînd nu se aștepta nimeni, dar în privința mortului, încă

nu se pronunţaseră „filozofii" satului din Insulă, Vovideica-baptistul, nedescoperit baptist, şi nici Năstrapă, secretarul de partid. Nu se pronunţaseră dacă nea Palaşcă „aruncă vorbe, care te pun în şezut, cum crede Guiu achizitorul, numai sub coasa de început a beţiei sau chiar şi fără beţie, cînd încearcă să facă pe prostul, el fiind deştept, cum crede coana preoteasă.

Vorbele lui nea Palaşcă îl supărau adesea şi pe părintele Pămînt. Se gîndea cuviosul cu grijă pentru „postişorul" lui de popă, cum îl alinta coana preoteasă, că lumea o să creadă că vorbele acestea ale paracliserului sînt pornite prin lume de la uşa sfintei biserici, că au girul cumînteniei şi că or să fie luate drept bune.

Dar poate are dreptate nea Palaşcă atunci cînd spune că Petre Lumînare, fostul cantonier de la Măgura, pe cînd trăia, nu avea cine ştie ce în cap. O parte din sat credea că nu a fost chiar un „ăla", cum zice nea Palaşcă şi cum mai spun şi alţii, pe care decedatul îi împiedica uneori să arunce cu dinamită la peşte, în apropiere de Cotul-Maicii, vizavi de cantonul lui. Şi mai întîi îi ia apărarea, pe la toţi cu care stă de vorbă, lăcrimînd şi timidă, femeia lui :

— Omul meu a fost bun. Mă bătea omul meu, dar era bun. Aşa era el, iute, pe urmă se îmbuna, îi părea rău, îmi cumpăra şi bomboane de „ciucalată". Mă iubea omul meu. Era deştept omul meu !

N-o lua nimeni în seamă. Toate spusele ei despre cumsecădenia şi deşteptăciunea omului nu reuşeau să înmoaie inimile, ca împietrite, şi să ajungă la simţitoarele urechi ale babelor, nici ale bărbaţilor, contingent cu Petre Lumînare, cum se lăudau ei, căci el fusese sergent în armată, la pontonieri, şi de atunci se arătase capabil să devină cineva în satul lui.

Ana, nevasta decedatului, plîngea însă de dimineaţă, de cînd se scula şi începea să-şi facă treburile casei, şi pînă tîrziu, cînd îşi adormea copiii şi spunea sub jurămînt că ea se lăsase bătută timp de cincisprezece ani, cît convieţuise cu Petre, că aşa ştia ea că este rostul lucrurilor vieţii, din bătrîni, aici, în insula şi în satul lor de ţărani crescători de porci şi de cai, braconieri de peşte, păsări de baltă şi iepuri. Aşa spunea ea că era rostul lucrurilor, ca femeia să fie „piele tare", să ţină la bătaie ca toba de „pri-

ceptor" şi să-i zîmbească omului ei, cu dinţii de „tablă", dacă-i mai are şi pe aceia, cu buzele, chiar cînd sînt zdrobite şi umflate de palma lui, cînd aspră, cînd bună. Să şi-l cuprindă pe omul ei pe după grumazul ars de soare şi adesea nespălat, cînd vine de la porci, din hăţişurile pe unde-şi ascund ocoalele, să fie cu el drăgăstoasă şi ocrotitoare.

— Chiar şi atunci cînd el vine beat, ca o scroafă care a mîncat cucută, femeie ? o întrebase rînjind Vovideica, mai alaltăieri, cînd îi eliberase un certificat de la primărie. Chiar şi atunci să-şi pupe fimeia omul ?

— Şi ! răspundea Ana. Ce dacă ea are mîinile pînă la coate înnegrite de nuiaua lui !

Şi Vovideica o privise cu ochiul său strîmbat şi dăduse din cap.

— De ce te miri, domnu secretar ? îl întrebase contabila. Aşa e pe la noi.

— Mă mir, îi răspunse Vovideica, pe la noi e altfel. Parcă o vedeam pe femeia asta primind loviturile de nuia, cum zicea ea, apărîndu-se cu braţele peste cap sau peste copilul din braţe şi mă gîndeam la bărbaţi. Mă uitam la mîinile ei subţiri şi înroşite, poate de leşiile de la spălat, poate de gerurile din iarnă. Cu mîinile astea, ca nişte fire de electrică şi-o fi cuprins ea bărbatul de după gît !

— De, domnule secretar, răspunsese contabila, trăgînd într-o parte o şuviţă de păr îngălbenit, aşa e pe la noi. Mai bine zis pe la ei, prin lumea lor.

— Dumneata nu eşti tot fiică de ţăran ? o întrebase Vovideica.

— Da. Am fost, răspunsese contabila, m-am detaşat. Nu mă mai interesează. Cînd eram în liceul economic, mă interesa cîţi porci are tata în baltă, în Insula mică. Acum nu. Mulţi, îmi zic „are mulţi."

Vovideica o zări pe Ana prin uşa deschisă, coborînd treptele şi îndreptîndu-se printre cele două rînduri de trandafiri ai lui Năstrapă, către portiţa de ieşire la şosea şi se ridică să o mai privească o dată şi din spate. Şi o privea cum se depărta, cu mersul ei poticnit parcă, înspre înainte, şi se gîndea că femeia nu are picioare atît de „rele".

Ana își primise certificatul și pornise spre casă, la copii. Era o „condamnată". Ea nu știa. O condamnată la ispășirea pierzaniei de care avusese parte Petre, bărbatul ei. Nu știa. Mergea printre oameni, călcînd pleoșc-pleoșc, cu picioarele ei goale, frumoase, cum se spunea, dar cu alt mers, pentru că din acea noapte de spaimă, Ana parcă nu mai era Ana și parcă nu mai va fi Ana. Ea nu știa. Nu putea să citească în privirile oamenilor, nu-i trecuse nici un moment prin minte că era condamnată. Și nu la biciuire, nici la ardere cu fierul, așa cum își înseamnă oamenii caii, pe partea dinapoi a trupului, pe crupă sau pe gît, ca să se deosebească în priocă, fiecare al cui este, pe cînd pasc din primăvară și pînă la îngheț, înmulțindu-se și astăzi liber, în tabunul și printre sălciișurile necuprinse ale Insulei. Soarta ei părea pecetluită, căci așa apucaseră oamenii de pe aici, din bătrîni, că un mare păcat sau o mare ticăloșie doar în moarte își găsește curățirea și îndreptarea firii. Ea sesiza, uneori vag, cercul care se strîngea mereu în jurul ei și al casei ei. Și i se părea atunci, cînd se oprea să privească din fața cantonului unde gospodărise cu soțul ei, la apele tulburi ale fluviului, care făceau cercuri, că viețile unor oameni ar fi putut să fie asemănate cu ele. Tulburi, în cercuri ascunse, pline de neștiut...

Ședea și azi în mijlocul curții ei, simțind sub tălpi troscotul încălzit de soarele dimineții și nu știa în ce parte să apuce. Se gîndea că de două zile, de cînd scosese certificatul de la primărie, nu mai părăsise curtea. Se gîndea și se întreba : Ce-o avea Vovideica cu ea ? De ce-l trimisese pe paznic s-o cheme ?

— Uf, Doamne, își zicea, și nea Moldovan ăsta e sicret ca pămîntul ! De ce-mi zise el numai atît : „'Ai, fă, la primărie, că mă trimeasă baptistul să te chem ! Zice că au venit niște ăia mari de la oraș. Un procuror, o doftoriță și nu-ș' mai cine. Niște ăia. 'Ai, te zorește !"

— Viu, nea Moldovan. Viu, veni-mi-ar și mie numili, ca lui Petre al meu, că mă săturai ! Mă săturai ! îi răspunsese,

Și rămăsese în mijlocul curții. Tăcea și se uita și acum. cu privirile ei albastre, pe uliță, către cotul unde nea Moldovan, paznicul, dispăruse de cîteva minute. Dădu din cap a neîmpotrivire și a moliciune, simțind cum neputința

o cuprinde mai întîi din capul pieptului, unde-şi puse mîna şi apăsă şi oftă :

— Of, Doamne !

Se întoarse cu faţa către casă, ocoli cerdacul şi se duse spre chilerul în care cioplea Lache un lemn. Era copilul ei cel mai mare. Sprijinul ei, cum îl credea. Bărbatul casei, cu toate că nu împlinise 11 ani decît acum vreo două luni.

— El e nădejdea mea ! şoptea Ana, şi acum, înciudată că Lache n-o auzea şi cioplea înainte lemnul de salcie, încruntat, cu buzele strînse, aşa cum era şi încruntarea lui taică-su, gîndind că în sufletul copilului se petrecea parcă ceva ascuns, de ea neştiut. Lache ! îl mai strigă ea, puţin mai tare, mă cheamă la primărie. Zîcea Moldovanu că au venit nişte ăia, procurori, o doftoriţă. Ce-o fi, Lache ? Tu ce crezi ?

Lache îşi ridică obrazul înnegrit de soare şi cam tras de slăbire şi concentrarea gîndurilor la faptele prin care treceau de la pierderea tatălui său încoace şi o privi încruntat, serios, preocupat. Se ridică şi îşi scutură palmele de pantalonii scurţi şi cam ponosiţi. Ana îl privea cu mîna peste gură, strîngînd un oftat în coşul pieptului, gîndind că băiatul prea mult semăna cu Petre. Strîngînd oftatul şi zicîndu-şi în minte : „Uite-l, are el ceva dincolo de zăvorul gurii. Are ceva pe mine. Are şi nu spune."

Băiatul se îndreptă spre găleata cu apă, aşezată pe un scăunel de scîndură albă, lucrat de el cu o zi înainte. Ana îl privea răbdătoare şi îşi zicea : „Ştiu eu ce are să-mi spună Lache, ştiu !"

Băiatul îi turna apă să se spele pe mîini. Vru să-i toarne apă şi peste piciorul drept, pe care-l sprijinise pe un bolovan mare de piatră, dar ea îi luă cana din mînă şi începu să-şi spele singură degetele de la picior şi apoi pulpa, despre care ziceau Vovideica şi Guiu că e ca „dată la strung".

Adesea, ca şi acum, se gîndea că ştia ea ce ar fi vrut să-i spună Lache. Îşi dădea seama că simţea lipsa tatălui, pe care-l iubise mult, căci amîndoi lucrau la treburile casei, se duceau la pescuit, la adus lemne de buturugă de prin largul insulei. Amîndoi îşi vorbeau şi dormeau în patul de pe cerdac, privind noaptea stelele cum păleau şi cădeau peste ape.

Semăna leit fiul cu tatăl. Era înalt pentru anii lui — se gîndea ea cu mîndrie — avea chipul niţel negricios, nasul drept, ochii negri, sprîncene dese, aproape îmbinate, ca şi decedatul. Era tot tăcut, dar iute la mînie, tot ca el. Îl privea Ana, în timp ce-şi încălţa pantofii cu tocul lat şi jos şi se gîndea că bine-ar fi ca fiul ei să crească la fel de voinic şi de dîrz ca şi Petre, dar parcă simţea şi acum o înţepătură de ghimpe în inimă : „Oare, se întreba, Lache va creşte şi va fi tiranul meu ? Nu, asta nu se poate ! îşi zicea. Lache nu mă osîndeşte. Sînt mama lui. În faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor n-am nici o vină."

Era gata îmbrăcată. În rochia ei neagră, din material de basma. Coborî treptele în curte şi-i zise :

— Lache, dacă dau „cîinii", pînă oi veni eu de la Vovideica ?

Lache se şterse de sudoare pe frunte şi, proptit bine pe picioarele lungi şi vînoase, îi răspunse cu aer de bărbat :

— Nu dau.

Ana clătină din cap :

— Bine, Lache. Ai grijă, Lache. „Cîinii" sînt cîini.

— Hm ! răspunse Lache, să vină ! Pă putoarea o spintec!

Ana îşi privea fusta şi pantofii negri cumpăraţi de Petre cu vreo două zile mai înainte de a fi fost lovit.

— Mde, Lache, mde ! zise ea şi apucă spre poartă, mai întorcînd capul să-l vadă pe Lache cum şedea proptit în umăr de stîlpul cerdacului, tuşind bătrîneşte, cum făcea tat-su, cu o mînă pe ciomagul lui de corn şi cu Zimbru, ciinele lor, cu botul alipit a credinţă de genunchiul lui drept.

Fără a se uita în dreapta, fără a se uita în stînga, pleoşc-pleoşc, cu pantofii ei noi şi tari, cu tocuri late, cum poartă băieţii de şcoală, mergea prin pulberea groasă şi încinsă a uliţii, către primărie, gîndindu-se şi mirîndu-se şi întrebîndu-se în minte pentru ce oare or fi venit procurorii iar, şi doctoriţa. Şi îşi zicea că sudoarea îi umpluse spinarea, că inima îi era parcă pustiită, ca şi malul fluviului pe unde apele de la ultima viitură măturaseră casele şi salcîmii şi pe unde nu mai creşteau nici ceapa de arpagic, nici cartofii, ci numai iarba fiarelor şi mătrăguna.

Mergea zorită, să nu-i facă să aştepte pe domnii cei mari de la oraş, cum îşi zicea, dar gîndurile îi erau numai la băiat. Se temea pentru Lache. Îşi zicea că era prea nevîrstnic să le ţină piept „cîinilor", aceştia fiind soacra ei, cumnatul, cumnata, naşii, care îşi aveau casa şi grajdul şi cotețele scroafelor în dreapta, în stînga curţii ei şi în faţă, peste drumul cotit şi mîncat de ploi. Cel mai rău era cumnatul, fratele mortului, cel cu casa şi căpiţele de lucernă şi cu cocina vierilor în dreapta.

Dintr-o parte bătea, din cealaltă bătea. Urgia bătea, vîntul urii bătea, primejdia...

Nevîrstnic era Lache ! Nestatornic în purtări şi în simţire. „Are să-i treacă ! se gîndea Ana. Am să mă port bine cu Lache. Am să-l socotesc pe el bărbat în casă, tot timpul, pîn-o ajunge om, cu căsătorie şi rostul lui."

Ana mergea cît putea de repede, cu capul plecat spre pulberea vineţie din drum. Se gîndea că pe aceste urme a călcat şi Petre al ei. Că picioarele lui desculţe lăsau semne cu degetele răsfirate, cel mare de la dreptul, mai strîmbat în afară, semne pe care ea le cunoştea din mii, altădată, cînd pe acelaşi drum pleca la scurtă distanţă după el, către M.A.T. Nu să-l vadă că se află acolo cu prietenii şi că îşi bea banii şi tot mereu cu teamă, să nu i se întîmple ceva, căci la acest M.A.T. se întîmplaseră multe.

Mergea Ana cu multe amintiri şi îndoieli în suflet, gîndind la motivul pentru care venise iar procurorul în satul lor. „Dar dacă ? tresări ea, întrebîndu-se. Dar dacă ?" Şi tot singură începu să-şi dea răspuns : „Ce eşti proastă ! Ce să aibă cu tine, de ce să fi venit să te ia pe tine ? I-a luat pe criminali şi i-a pus la arest."

Tresări, cineva o strigă cu glas gros :

— Fă, ai încoţopenit-o ! Au venit. Te ia !

Îşi ridică ochii obosiţi şi privi spre partea din care venea acest glas gros şi murdar în vorbă. Îşi dădu seama că se afla la cinci metri de uşa M.A.T.-ului, că acolo, rezemat de un stîlp, se afla Guiu, cumnatu-so. Şi se întoarse către stînga şi trecu prin şanţ drumul, către primărie, cu mîna la gură, cu inima bătînd repede.

În urma ei, la M.A.T., se auzeau rîsete tari şi necuviincioase. Nu mai întoarse capul. M.A.T.-ul îi producea amintiri urîte.

În fața Consiliului popular se afla M.A.T.-ul. Nume vechi, care înseamnă în toate satele românești bufet, restaurant, sau prăvălie cu băuturi. La M.A.T. se aflau toată ziua țuicari, prăduitori, chibiți și trecători. Veștile zvîrlite din biroul lui Vovideica intrau la M.A.T. ca „groșteii într-un ocol", cum zicea Guiu. La M.A.T. erau descusute și dispozițiile pentru prestare de muncă voluntară la terminarea Căminului cultural început de tovarășul Năstrapă, secretarul comitetului de partid. La M.A.T. se hotărau adesea multe treburi importante pentru oameni și pentru obște. Tot la M.A.T. fusese văzut Petre, pentru ultima dată. Băuse pînă la unsprezece noaptea cu ai lui Bîrliba. De ce-o fi băut el mereu cu ai lui Bîrliba ? ! se întrebau și Vovideica și Guiu Lumînare, fratele mai mic al lui Petre, achizitor de animale. Ai lui Bîrliba erau șapte. În fruntea lor se afla bătrînul Stan Bîrliba. Ceilalți patru erau feciori și doi îi erau gineri.

Ai lui Bîrliba erau braconieri. În seara aceea, cînd se întîmplase nenorocirea Anei, ei îl îmbătaseră pe Petre. Era și Guiu de față. Știa Guiu că fratele lui mai mare nu putea fi îngenuncheat atît de ușor. A fost îngenuncheat numai datorită faptului că s-a dus acasă băut. Guiu nu putea de atunci încoace să-și domolească ura împotriva celor ai lui Bîrliba.

Petre Lumînare era socotit unul dintre cei mai tari bărbați din Insulă. Ucigașii lui au fost trei. Frații soției, ai Anei, cumnații lui. Iar aceștia nu erau cunoscuți ca mari bătăuși. Din contră, niște lași care dădeau cu ciomagul pe la spate, care învîrteau șișul în splica omului, la întuneric, în aer de beție. Mortul ar fi fost în stare să plece cu doisprezece de-ai lui Geamblău în spinare, se spunea prin sat și trîmbița Guiu, fratele lui. Cu doisprezece, dacă nu ar fi fost băut. Și cine putea să fie măcar pe jumătate vinovați de moartea lui Petre, dacă nu ai lui Bîrliba, după cum gîndea Guiu, căci ei îi dăduseră să bea. Ei fuseseră piază rea pentru „nenea-lui".

Așa gîndea și Ana, cu toate că de la moartea soțului ei nu vorbea cu Guiu, nici cu celelalte rude din partea soțului ei. Dar ea știa că de la M.A.T. i se trag omului multe nenorociri. Și poate de aceea acum nu se uita înspre partea de unde rîdeau Guiu și alții.

Dacă vorbele, ordinele, dispoziţiile porneau de obicei de la primărie, în lume, de data asta nimeni nu aflase de ce au venit procurorul şi doctoriţa. Vovideica se uita pe la coada ochiului la această doamnă micuţă de statură, cu strungăreaţă şi coafură franţuzească, aşa cum se poartă pe la Oraşul mare. O privea furiş pe doctoriţa legistă şi o aştepta cu nerăbdare pe Ana, să vadă ce se va întîmpla. Să i se desluşească taina venirii acestor oameni, să poată scăpa o vorbă lui Guiu, care se plimba neliniştit pe sub fereastra secretarului primăriei.

Iată că în tinda cu parchetul spălat cu sodă se auziră tropăind sec pantofii Anei. Vovideica tresări. Îi tremură ceva pe obrazul ars de soare. Se prefăcu ocupat, neatent la venirea ei şi întinse mîna către telefon, cu toate că acesta nu suna.

Ana păşi sfioasă peste prag. Urechea ei fină prinse un crîmpei de discuţie dintre procuror, medicul legist şi Vovideica.

— Trebuie s-o chemăm şi pe mama mortului, tovarăşe procuror, zise Vovideica.

— Legea ar cere, răspunse procurorul, numai să nu iasă cu tărăboi. Nu-mi place cu tărăboi. Am oroare de tărăboi. Cînd făceam facultatea la „fe-fe", eram executor judecătoresc la un tribunal de raion în Bucureşti. Nu-mi mai place tărăboiul.

— Nu ştiu dacă mama decedatului are să suporte asemenea scenă, rosti subţire, din vîrful buzelor uşor ţuguiate, femeia, doctoriţa.

— Luăm măsuri de pază, sări Vovideica. Un mic cordon, cu cei doi miliţieni ai noştri. Sînt de nădejde. Mai găsim doi-trei oameni de nădejde.

— Da. Să nu lase pe nimeni să se apropie, conchise procurorul. Dar nu mai vine femeia !

Ana, care auzise tot şi presimţea ceva rău, trecu pragul şi, în loc de bună ziua, întrebă cu glas tremurat :

— Ce vreţi să faceţi, Doamne, ce vor să facă ? Ce vor să facă ?

Întreba şi se întreba cu glas stins, mişcînd buzele subţiri, arse de vînt şi răsfrînte senzual, cum caracteriză doctoriţa din priviri, prin vălul uşor al fumului de ţigară.

— Ce vreți, lăsați-i, poate n-au fost în toate mințile ! se tînguia Ana și se ruga speriată, apropiindu-se de masa pe care se aflau servieta procurorului și geanta neagră, pătrată ca o cutie, a doctoriței.

— Tăceți, tovarășa Ana, interveni Vovideica, nu te speria. Nu e nimicuța rău. Uite, să-ți spună și tovarășul procuror Derbent, ori tovarășa doctor Cenușă.

Ana privea dezorientată. Parcă absentă. Și mecanic rosti :

— Nu, nu cred, e ceva rău ! Nu poate să fie, nu poate să fie ceva bun ! O fi ceva foarte rău ! repeta ea.

Procurorul se ridicase în picioare. Încercă să-i pună mîna pe umăr.

— Nu e nimic rău. Nimic...

— Ce să fie rău ? ! încercă s-o liniștească și doctorița Cenușă, lăsîndu-i o mînă mică, cu degete subțiri, pe obrazul ars de vînt și slăbit.

Ana se lăsa în voia lor. Simțea pe obraz degetele mici și calde ale doctoriței și-i păreau mîngîietoare ca atingerea unor flori. Aveau și un ușor parfum de zambile, care-i aminteau de fosta ei grădiniță de la canton, de butașii de flori aduși de Petre Lumînare, de dincolo de fluviu, de la Gîrlița. „Ce mîini calde are femeia asta ! se mira ea. Nu poate fi decît femeie bună. Are mîini ușoare, mîini bune. Mîinile astea nu pot face nici un rău."

Doctorița trase din țigara lungă, cu miros parfumat și, făcînd doi pași la stînga în cameră, îi zise :

— Nu-i așa că ai curaj ?

Ana, privind spre chipul ei oval, cu trăsături fine și cu ochii parcă înotînd în lacrimi, răspunse :

— Da, doamnă, am. Din ce în ce mai mult. Mă rog la Dumnezeu să-mi dea curaj. Și îmi dă.

Procurorul Derbent tuși :

— Curajul este de la oameni. Să nu te izolezi, să stai printre oameni ! Încearcă să uiți ce-a fost. Du-te la oraș, du-te la un film, plimbă-te ! Stai de vorbă cu oamenii. Ori n-aveți cinematograf pe-aici ?

— Avem, avem, răspunse Vovideica, simțind că întrebarea cu cinematograful îi era adresată lui. Dar ce, vine dumneaei la film ? Nici înainte nu venea la film. E din

alea care fac să dea cinematograful faliment. Dumneaei e băltăgană. Nu se dezlipește de lîngă porci, oi și gîște.

Strivind țigara neterminată în scrumiera de sticlă de pe biroul lui Vovideica, doctorița își așează fusta și zise :

— Să mergem, mă mai așteaptă o reconstituire. S-a făcut ora unsprezece. Este tîrziu. Să terminăm odată și cu asta !

Vrînd să-și dea importanță, să arate că nu-i scapă nimic, Vovideica zise :

— Dar ce facem cu mama mortului ? Nu vrea să se supună. Mi-a adus paznicul răspuns că a zis că nu vrea să vină, dacă e „stafia" la Sfat. Mă-nțelegeți, „stafia" e dumneaei. Așa-i zice bătrîna, stafie. Așa e lumea pe la noi, nu vă supărați !

Procurorul își luă geanta și, după ce scuturâ un fir de păr alb de pe rever, i se adresă lui Vovideica :

— Nu locuiește pe drumul care duce la ferma Zănoaga?

— Da. Pe drumul dinspre Zănoaga, răspunse Vovideica, ștergîndu-și cu colțul batistei ochiul cu albeață, ochiul drept care-i lăcrima de căldura zilei sau de emoție. Putem să trecem pe acolo și s-o luăm cu noi. Vrea nu vrea, legea nu așteaptă.

Ana simți că i se taie picioarele. Întinse mîna să se sprijine de masă. Cu glas și mai sfîrșit zise :

— Doamne, unde vreți să mergeți ? De ce vă duceți la cimitir ? Ce vreți să faceți acolo ? Drumul către Zănoaga te scoate la cimitir...

Doctorița, care apucase către ușă, îi aruncă peste umăr, cu voce domoală și plăcută, cu pauze între cuvinte :

— În nici un caz o crimă.

— Dezgropăm mortul, adăugă și procurorul Derbent. Ai să vezi, o nimica toată. O formalitate. Trebuie să fii și dumneata de față.

— Păi așa e, se amestecă în vorbă și Vovideica, zîmbind cam scălîmbăiat, cum i se păru Anei, s-au furat cam multe p-aici ! Ha-ha-ha !

Ana se aplecă aproape peste colțul biroului :

— Dezgropați mortul ? ! se miră ea. De ce să-l dezgropați ? Abia l-am îngropat. Sîntem în pomeni, nu se cade !

Simţea cum i se punea parcă un nod în capul pieptului. Doctoriţa se întoarse nerăbdătoare şi privea din tindă. Ana repetă :

— Dezgropaţi mortul ? Dar... dar... asta e...

Procurorul Derbent se uita mirat. O vedea cum se bîlbîie şi cum alunecă încet pe lîngă corpul biroului, întinzîndu-se moale la picioarele lui Vovideica. Iar acesta se uita la ea uluit, fără glas, fără gest, fără să-i treacă prin minte să-i ajute.

— Hm-hm ! tuşi procurorul.

Doctoriţa Cenuşă îşi îngustă ochii verzi, cu o rază tăioasă, ca o lamă de brici, încruntă uşor din sprîncene şi-i făcu un semn lui Vovideica să o ridice pe Ana pe un scaun.

— Adu şi un pahar cu apă, îi zise. Nu-i nimic. Aşa sînt femeile, emotive.

Vovideica o cuprinse pe Ana de subţiori şi încercă să o ridice pe scaun. Femeia era moale, şi el simţea că este şi grea, cu toate că părea firavă. Degetele lui stăruiau lîngă sînul ei, pe care îl simţea tare, rotund şi cald. I se părea că n-o poate ridica, dar că ar ţine-o, cu mîna lîngă pieptul ei tare, mult, mult de tot. Îi trecea prin minte că femeia asta, cu veşmînt cernit şi ieftin nu are decît treizeci şi unu de ani şi că era... „tare".

O ridică în sfîrşit şi o aşeză pe scaunul lui. Îi puse apoi la spate perna cusută de Aritina, nevastă-sa, să-i fie moale la şezut şi să-i dea un aer de demnitate biroului lui de secretar. Parcă într-adins întîrzia cu manevrarea acelei perne, să le arate oaspeţilor ce pernă are el, pe ce stă în ceasurile lungi, cînd lucrează la eliberarea plicticoaselor bilete de viţei şi autorizaţii pentru transportul porcilor la tîrguri.

Doctoriţa Cenuşă se apropie şi puse mîna pe pieptul femeii. Vovideica o privea pe Ana cu ochiul stîng, sănătos, şi simţea cum îl săgeta parcă acea lumină aşternută pe chipul ei, o lumină care o înfrumuseţa, o arăta întocmai cum ar fi fost, dacă, pe cînd trăia mortul, nu ar fi avut mereu lacrimi pe chip, nu i-ar fi fost mereu ochii învineţiţi de plîns şi de bătaie. Tresări cînd o văzu pe doctoriţă cum, cu aceleaşi palme delicate, începu s-o lovească peste obraz, fără ca femeia să tresară din leşin. Îi părea

rău văzînd cum o lovea doctorița, dar își dădea seama că, la acel ceas și acolo, alt tratament la îndemînă nu exista.

Ana tresări. Simțea poate acele palme usturătoare. Un geamăt ușor îi ieși dintre buzele intredeschise și roșii. Doctorița îi dădu să bea :

— Ce-o fi cu mine ? întrebă Ana. Ce este cu mine ? repetă ea. Îmi spuneți, oameni buni, ce este cu mine ? Ce mi se întîmplă mie aici ?

Doctorița îi freca tîmplele cu apă.

— Nimic, fetițo, nimic, îi zise, deschizîndu-i rochia la piept, ca să-i vină mai mult aer.

Vovideica își pironi singurul ochi valid în decolteul larg deschis, unde se vedea carnea albă a femeii, sînul ei rotund.

— Nimic, fetițo, nimic, repetă doctorița masîndu-i pieptul în dreptul inimii și scoțînd și mai mult la vederea lui Vovideica sînul alb al femeii. Aici e prea cald. Prea cald. Ți s-a făcut rău. La aer are să-ți fie mai bine.

Vovideica se apropie la un semn al doctoriței și o sprijini pe Ana de subțiori. O scoase ușor în tinda primăriei.

Procurorul Derbent nu dăduse nici un ajutor. Stătea în capătul scărilor și privea la șoferul care ridicase capota imeseului și meșterea ceva la motor.

— Mă-sa ! își strivi el o înjurătură între dinții mari, simțind că-și pierduse răbdarea. Stăm sau plecăm ?

— Stăm ! se auzi glasul șoferului de sub capota motorului.

— Mult ? stărui Derbent.

— Mult ! răspunse șoferul. Am demontat carburatorul.

Ana își revenise. Se sprijinea de brațul doctoriței.

— Să mergem, zise aceasta.

Plecară. Plecară pe jos, prin pulberea vineție, caldă și deasă. Vovideica mergea în stînga procurorului. În urma lor venea Moldoveanu, paznicul. Procurorul își aduse aminte de ceva și se întoarse către Vovideica :

— Săpători ați luat ? îl întrebă.

— Am luat trei cazmale, răspunse Moldoveanu în locul secretarului. Una e pentru tovarășul Palașcă.

— Dacă mai e nevoie de cazmale, găsim la arie, completă Vovideica. La pichetul de incendiu.

— Alea sînt cazmale ? se amestecă Moldoveanu. Sînt nişte alea !

— Găsim noi şi bune, sublinie Vovideica, făcîndu-i paznicului semne să tacă, să nu se mai amestece în vorbă. Găsim acolo şi oameni pentru săpat, mai adăugă el.

Procurorul întoarse spatele şi începu să zorească pasul. Nimeni nu mai zicea nimic. Doctoriţa călca rar, simţind cum pulberea caldă îi frigea plăcut degetele picioarelor, prin sandalele decupate.

Era cald şi aerul înăbuşitor. Frunzele sălciilor şi salcîmilor atîrnau ca blegi, pline de praf şi omizi. Cu cît se adînceau pe drumul de pe fosta viroagă, pulberea era tot mai deasă, mai pufoasă. Doctoriţa căuta în zadar să se ferească. Îşi simţea călciiele năclăite de sudoare şi praf. Un praf fin, căldicel ca nisipul unei plaje. Îi simţea căldura urcînd încet de-a lungul picioarelor şi trupului frumos conturat, spre care procurorul Derbent arunca din cînd în cînd priviri fugare, încruntîndu-se de cîte ori surprindea aceeaşi privire la Vovideica din ochiul său chior. Vedea că doctoriţa îşi ducea cu greu geanta neagră, pe care o ştia plină cu instrumentarul necesar în astfel de ocazii. Dar nu o ajuta.

În apropierea casei mortului, Ana şi procurorul încetiniră pasul. Ana încerca să-l găsească din priviri pe Lache, procurorul pe Vitalia, mama lui Petre Lumînare. Vitalia se aşezase mai de mult la pîndă, după colţul celarului, de unde îi zărise încă de la cotul uliţei. Nu se arăta, închipuindu-şi poate că este vorba de ceva rău. Că va fi chemată să răspundă pentru ceva. Îşi spusese că o să-i lase pe domnii de la oraş să treacă de poarta ei şi că apoi se va lua furişată pe urmele lor şi-i va vedea unde se duc.

— Hei ! strigă procurorul. Nu e nimeni acasă ?

Vitalia se retrase mai mult după colţul dat cu var alb. „Ce să aibă ăştia cu mine ? se întreba. Ce este cu aia, după ei ? Unde se duc ? Nu cumva la cimitir" ? Multe întrebări se învîrteau în capul Vitaliei. Auzise de la fecioru-su Guiu că în caz de crime se fac şi „riconstituiri". Se gîndea

acum că poate aceşti oameni au venit la „repetiţie", adică să facă aşa cum a fost la crimă. Dar de unde o să găsească vîsla ? Că vîsla nu se găsea !

Procurorul deschise poarta şi păşi în curte. Vitalia, de frică, fugi către W.C. De acolo urmărea cu ochiul său negru, lucios, să vadă ce va face procurorul. Să ştie mai înainte decît noră-sa Leta ce se întîmplă. Şi văzu că procurorul privea uşa din faţă a casei, închisă. Îl auzi strigînd-o, dar stătea aşa, fără să dea vreun semn că era cineva acasă. O vedea şi pe Ana aplecîndu-se şi ridicînd parcă ceva din praful uliţei.

— O să facă iar ce s-a făcut, şopti ea. D-aia a luat-o pe „Stafia" cu el. Asta e procurorul.

Aşa îşi zise, cu glas tare. Blestemînd :

— Arză-te focul, Stafie !

Şi uită, de fapt, că şedea pe scaunul de la W.C. cu fusta netrasă şi cînd îl auzi pe procuror strigînd : „Mă-sa ! Ieşi odată !" se simţi udă pe la partea din spate.

— Hai, bătrîno, ieşi ! îi zise procurorul. Nu vezi ? Am venit !

— Nu poci, nu poci ! strigă Vitalia alarmată.

Supărat, procurorul îşi dădu seama că bătrîna se ascunsese dinadins în W.C. şi îi întoarse spatele. Abia ieşiră din curte şi Ana o văzu pe Vitalia cum aleargă, lăsînd deschisă uşa ascunzătorii, către albia veche de tablă plină cu apă strînsă din ploaie. Nu-şi putu reţine zîmbetul, spre mirarea doctoriţei, care se uita la ea curioasă :

— Ţi-a trecut ? îi zise ea. Eşti veselă, Ano, aşa-mi place !

Dar Ana tăcu, se încruntă şi nu răspunse nimic. O văzu pe Vitalia cum alerga după ei.

— Leta, o auzi strigînd la noru-sa, 'ai iute, fa ! Îi aduce p-ăia, pă criminali ! Ai ! O să-i uiduie satul !

Ana se zorea şi ea către poarta cimitirului, care se zărea la marginea cîmpului. Vitalia bolborosea :

— Departe o să stau, departe. Nu mă apropii ! Doamne, dă-mi putere ! Tu ai zis : „să nu ucizi !" Să nu mă laşi, Doamne, să mă apropii de „Stafie !"

Mîna de oameni ajunse la marginea satului, în cîmp. De acolo, peste oglinda pămîntului din Insulă, se zăreau

peste celălalt braţ al fluviului, la vreo cincisprezece kilometri, nişte munţi pitici, dantelaţi şi roşii. În stînga uliţei, printre glădici şi cătină, sub soarele arzător, pămînt pustiu şi fără grai, cimitirul. Era singurul loc spre care oamenii din Cucuta făcuseră drum pietruit pînă acum, de cînd se îndiguise pămîntul Insulei.

Doctoriţa privea curioasă. În dreapta se aflau şapte combine, vopsite în argint. Păreau nişte păsări mari, poposite în coloritul galben al insulei. Procurorul Derbent privea şi el curios, plăcut impresionat. Îşi aduse aminte că în tinereţe aspira să se facă poet.

— Iată, îi zise doctoriţei, parcă sînt ca „Albatrosul" lui Baudelaire !

— Interesant, răspunse doctoriţa, privind aria.

În jurul combinelor şi al unei batoze se aflau cam la două sute de oameni. Căruţele şi camioanele aduceau snopi înalţi şi grei. Se făcea treieratul pe loc.

— Sînt snopii prea grei, zise Vovideica. E grîu, jertfa lui Dumnezeu. L-a culcat vîntul de înalt ce era şi combinele se încurcă prin el. Numai cu mîna se poate aduna în snopi. Dar face !

Derbent nu călcase în această vară darnică în soare şi grîu mai în adîncul insulei, să vadă cît de culcat a fost lanul de către ploile de Crai-nou.

Se apropiau de cimitir. Ana se gîndea ce o fi acasă la ea. Se gîndea la băiat. Îl vedea parcă pe Lache stînd de pază. Era îngrijorată. După ce se mutaseră de la canton, la trei zile după înmormîntarea lui Petre, desfăcuse de acolo o magazie a lor şi aduseseră scîndurile acasă. Se temea pentru acele grinzi şi scînduri noi din brad. Lemnul de construcţie era rar în insulă. Guiu îi ceruse materialul de magazie, ca pe o moştenire de la fratele său.

După plecarea mamei sale, Lache se apucase iar de cioplit, dar scosese lemnul afară, în curte, să poată avea sub priviri stiva de scînduri din spatele casei. Absorbit de lucrul său nu observa că mamă-sa trecuse către cimitir. Era un băiat liniştit, de fapt, dintre acei copii de ţară maturizaţi înainte de vreme, lîngă părinţi, muncind şi participînă la greutăţile casei. La şcoală se număra printre premianţi. Îi plăcea mai mult matematica.

În așteptarea mamei, continua să cioplească. Era adîncit în multe gînduri. Își spunea în mintea lui de copil că tatăl său nu era mort. Că nu putea să fie absent dintre ei pentru totdeauna. Se înrădăcinase în mintea lui părerea că tatăl său era cel mai puternic, cel mai viteaz bărbat, pe care nu-l putea birui nimeni. Și el se visa la fel de voinic, la fel de iute și neînfricat.

— Să dea, „Cățeaua" ! șoptea el printre dinți. Să vină, să îndrăznească ! Le arăt io !

Din cînd în cînd se oprea din cioplit și scria pe nisipul fin de alături, cu lemnul, cifre. Se adîncea mult în gînduri și în tainele acelor fracții, acelor radicali, pe care-i așeza între plusuri și minusuri, între paranteze conturate viguros, așa cum învățase de la directorul școlii lor. De aceea, poate nu o auzise pe mama lui, nici pe Vitalia, strigînd de pe W.C., din grădina alăturată, cînd trecuse procurorul către cîmp. Era atît de absorbit de calcule, încît nu auzii cum în curte intrase Leta, mătușă-sa, nevasta lui unchiu-so Guiu, achizitorul de animale, furiș, împreună cu cei trei feciori ai ei, Bionel, Iancu și Rodică. Zimbru, cîinele lor negru și lățos, dormea fără grijă. Verii lui Lache îi erau cunoscuți și nu-i lătra. El era dresat să se repeadă la om numai la comandă. Petre Lumînare, cînd trăia își făcea paza cantonului și digului numai cu cîinele.

Leta era șchioapă. În copilărie, își fracturase piciorul stîng. I-l agățase în proteze chiar Vitalia, soacră-sa, care practica și acum medicina empirică, descîntecele. Piciorul i se prinsese rău, și fata rămăsese șleampătă. Cînd a mai crescut, suferea rău din cauza batjocurii ce-i făceau flăcăii și fetele satului. O și porecliseră „Șleampa". Vitalia avea un simț al ei de dreptate și știa că necazurile fetei se trag chiar de la ea, pentru că în timpul cînd îi legase piciorul în scîndurele și-i descîntase fusese atît de beată — povestește uneori — că în loc de un picior vedea trei, iar în locul descîntecului de închegarea oaselor îi zisese pe cel de strîmbătură. Guiu, astăzi, de cîte ori își aduce aminte de mărturisirea mamei lui și de față cu Leta o înjură beat, că mai bine i se strîmba ei capul, decît șoldul femeii lui. Că numai un bărbat prost pupă un șold strîmb.

Vitalia, ca să-şi repare greşeala, s-a făcut luntre şi punte, după cum zice nea Palaşcă, şi l-a însurat pe Guiu cu Şleampa.

Leta era a doua fiică a lui Irotei Bîrliba, fratele lui Stan, braconierul, care-şi avea gospodăria la Strîmba. Irotei, spre deosebire de frate-său, era un om mai aşezat. Avea şase copii, pe care-i crescuse mai mult cu munca decît cu hoţia. Avea barcă, o dubă neagră, lungă şi sprintenă pe valuri, cu care făcea transporturi de oameni şi de animale, de la Vad, pe fluviu, la Strîmba. Acolo, la Strîmba, chiar în faţa casei lui, fluviul se despărţea în două braţe : unul către apus, altul către răsărit, către Munţii Roşii, împreunîndu-se la loc departe, cale de 70 de kilometri, în faţa Oraşului-mare, formînd astfel Insula. De la o vreme, singura insulă a ţării. O insulă primitoare, în care, aşa cum spune şi părintele Ghica Pămînt, parohul comunei Cucuta, a dăruit Dumnezeu un colţ de rai, un colţ de iad. Observaţie filozofică repetată şi de Năstrapă, secretarul de partid, care mai adăugă în convorbirile particulare, din celarul M.A.T.-ului, unde-i prăjeşte Ion gestionarul obleţi, că din punct de vedere ştiinţific, adică marxist, aici pe pămînt este şi raiul şi iadul. Nu uită, însă, să precizeze :

— Viaţa e după cum şi-o face omul.

Ba, mai spune că el, în calitate de geograf, susţine că dincolo de moarte nu e nimic, numai omul ajuns materie în descompunere.

— Aşa că nu vă faceţi iluzii.

Bîrliba, bătrînul, zice că este de acord cu toate cîte le spune un secretar de partid, deştept, cum era Năstrapă, dar numai cu asta nu : adică, să ajungă el materie în descompunere.

— Iadul sau raiul, îi răspundea Năstrapă, este după cum îşi alege fiecare. O iei înspre Frecăţei, ajungi la iad, o iei spre M.A.T., dai de raiul cu sărămurică de obleţi al lui Ion gestionarul.

Lache nu vedea că Şleampa şi Bionel îi furau grinzile de brad, că Iancu şi Rodică duseseră cîte trei scînduri dincolo de gard, la ei în grădină. Îşi ridică fruntea de deasupra nisipului pe care scria şi ceva ca o rază de soare îi licări parcă prin faţa ochilor. Îşi dădu repede seama că

Rodică intrase în magazia lor şi ieşea de acolo cu un maldăr de saci noi, din polietilenă, economisiţi de Petre, de pe vremea cînd digul fusese apărat de viiturile fluviului cu saci plini cu pămînt. La tresărirea lui Lache se ridică şi Zimbru. Întinzîndu-se alene, începu să se gudure, să-şi mişte coada cu prietenie, privind către vecinii care furau.

— Fugiţi ! le strigă Leta la copiii ei.

Lache îşi cumpăni ciomagul :

— Pe ei, Zimbru ! zise. Azari-azari ! începu să-l asmută, după cum era dresat.

Ciinele îşi curbă spinarea, ridicîndu-şi perii de la ceafă şi se repezi dintr-un salt asupra celor patru. Îl apucă strîns de pantaloni, de la spate, mai întîi pe Bionel şi începu să-l zgîrie cu colţii, cu oarecare reţinere. În cădere, Bionel trînti grinda din spate peste piciorul Letei. Se apropie şi Lache şi începu să-i lovească cu ciomagul pe spinare pe amîndoi.

Zimbru îi dădu drumul şi se aruncă asupra lui Iancu, apoi, trecînd dincolo, prin deschiderea făcută de Leta în gard, îl culcă la pămînt şi pe Rodică.

Leta ţipa :

— Criminalul ! Săriţi ! M-a omorît. Pe el, Rodică !

Lache şedea cu ciomagul ridicat deasupra capului lui Bionel. Acesta ţipa şi se freca la fund, unde simţea că i se prelinge sînge din rana făcută de colţii lui Zimbru. Ochii lui Lache scăpărau de furie. Nu mai lovea. Îl privea superior şi se gîndea că, dacă ar fi vrut, i-ar fi crăpat vărului capul. Dar acest lucru nu înţelegea să-l facă. Bionel îi era ca un frate. Pînă la moartea tatălui său. Din cauza vrajbei dintre părinţi, deveniseră şi ei duşmani. Dar tot se mai întîlneau la fotbal. Se făceau că nu-şi vorbeau, dar se ajutau prin pase, care duceau la gol, spre lauda galeriei, formată din colegii lor.

— Nu te iert ! îi zise Lache. De ce ne furi materialul ?

— Îîî ! scînci Bionel. Da cine ţi-a cerut ţie iertare ! Cristoşania mă-ti, ţi-arăt io, mîine !

— Vezi, că iar te... răspunse Lache, dar nu mai termină fraza, căci se simţi îmbrîncit de Leta de la spate şi căzu în nisipul grădinii.

Se ridică şi începu s-o înjure. Aşa cum îl auzise adesea pe tată-său. Asupra lui se abătură şi Leta şi Bionel şi Iancu şi Rodică. Lache se lupta voinicește.

— Azari-azari ! îşi asmuțea el cîinele.

Mătuşă-sa era puternică. Avea braţe groase şi vînoase, deprinse din tinereţe cu mînuitul lopeţilor la dubă. I se dusese de mult vestea pentru priceperea cu care spinteca apele fluviului cu barca sau înotînd. O stingherea şi acum piciorul cel strîmb, şleampăt. Lache se ferea din calea ei şi reuşi s-o atingă iar cu ciomagul, cam peste coaste. Leta icni de durere şi o rupse la fugă. Dincolo de gard, în grădina ei, se opri şi începu să ţipe :

— Săriţi, săriţi, lume ! A dat tîlharul peste noi ! Ne-a omorît ! Hoţul, prindeţi hoţul ! E-al Stafiei. N-ar mai avea parte ! Praful şi pulberea ! Buba rea să dea-n Stafie şi-n şerpii ei ! Huo !...

Ţipa în zadar, fără să ştie că nici Vitalia, nici Ana nu erau acasă şi că erau la cimitir, unde aveau treabă cu procurorul. Ţipa însă cu gîndul să stîrnească scandal, să iasă Ana, să se încaiere cu ea şi să adune vecinii. Se gîndea că va face proces, că avea nevoie de martori. Ţipa, blestema şi insulta crezînd că o va auzi cineva, că se va opri cineva de pe drum, la gardul ei, că o va întreba ce-a păţit.

Lache n-o mai asculta. Se apucase să potrivească scîndurile scoase din gard de mătuşa lui, să astupe deschiderea prin care intraseră hoţii. Cînd termină, se întoarse spre mătuşă-sa şi scuipă cu gesturi rare, de sus, ca un om mare, a dispreţ. Îl apucă pe Zimbru de zgardă şi se duse să se aşeze în faţa casei, pe treapta scării de ciment.

Leta nu se domolea. Nu se sinchisea nici de durerea lui Bionel, care zăcea la pămînt, unde-l tîrîse chiar ea prin deschiderea din gard. Bionel poate se mai şi prefăcea. Leta îi aruncă din mers :

— Scoală, dracului, d-acolo, nu te mai preface ! Semeni cu tac-tu ! Cîine prost !

Se aplecă tot în treacăt asupra lui Iancu, îi dădu o palmă peste creştetul tuns scurt lui Rodică, ieşi apoi pe poartă şi trecu drumul spre casa babei Rîpoaia.

— Mamă Rîpoaie ! strigă ea. Tomiţo, veniţi de vedeţi ce ne-au făcut tîlharii !

Cele două ieşiră una din chiler, alta din magazie şi strigară amîndouă deodată :

— Dar ce-ai, ghia ? Ce făcuşi ? Dădură turcii ?

— Mai rău, babo, mai rău ! începu Leta să se jeluiască. Şi începu să le spună povestea cu totul întoarsă.

— Ţi-ţi-ţi ! se mirau cele două femei.

— Zău, să-i saie ochii ! se blestema Leta. Uitaţi-vă ce ne-a făcut tîlhăroiul ! Mă-sa l-a învăţat, Stafia. Fir-ar !...

— Ţi-ţi-ţi ! se mirau vecinele cu mîinile la gură. Ea, ghia ? Stafia făcu asta ? întreba baba Rîpoaia.

Leta începu iar să blesteme şi să înjure. Tomiţa lui Mihalache Bîrliba îi dădea dreptate. Nici ea n-o putea suferi pe Ana, cu toate că-i era naşă. Pe Lache îl botezase chiar ea. Îl chema tot Mihalache, ca pe Bîrliba. Între ei erau anumite pricini.

— Taci, fa, proasto ! îi zise Tomiţa vecinei sale Leta. N-o mai înjura, că pierzi procesul ! La tribunal io nu poci să jur că nu te-am auzit blestemînd, că mă bate Al-de-sus !

— Ce să tac ? Mi-a nenorocit copiii. Iencuţule, te doare, mamă ? Dar pe tine, Bionel ? Dar pe tine, Rodicuţă? Aoleu, mi-a nenorocit copiii !

Tomiţa zîmbi. Îşi dădu seama că Leta schimbase nota din glas şi „îndreptarea" insultelor. Acum se tînguia. Invoca mila Celui-de-sus pentru copii şi pentru reuşita la proces.

— Tomiţo, îi zise printre lacrimi, matale ştii ce ştii. Nu-i aşa ? De cîte ori nu fuseşi matale la trebunal să juri ! Ehei, nu mă lăsa ! Nu-i aşa, adicătelea, că acolo te pune să juri şi că nu poci jura pe strîmb ?

— Păi nu-ţi spusei ! făcu Tomiţa, poreclită Tompa.

— Aşa e, aşa e, reîncepu Leta să se tînguie. Ocna să-i mănînce ! Că din cauza ei, a Sta... Sta... Sta... Uite că nu-i mai zic „Stafie", să nu aibă motiv de insultă, să mă încontreze la trebunal. Din cauza ei, aşa e, aşa e, ţaţă ? Aia. Muierea dracului. Din pricina ei a murit nenea-l nostru. Ea i-a mîncat capul. Mă duc. Mă duc la doftoriţă, zise ea. Mă duc cu Virgil...

— Du-te, pune-l la droşcă, răspunse Tompa şi du-te. Dar du-te iute ! Aşa cu sîngele tîrîş. S-o ţii tare !

Leta le lăsă şi începu să se pregătească pentru a se duce la dispensar.

— Cărioara, cărioara, Bionel ! strigă ea. Scoateţi cărioara !

De cînd se constituise cooperativa agricolă, în insulă nu mai aveau cai proprietate personală decît trei inşi : Dănilă, poreclit Cherbeleaţă, ginerele lui Stan Bîrliba, şi alţi doi, care rămăseseră în afară, ca ţărani cu gospodărie individuală. La fiecare casă însă erau cîte un măgăruş şi o cărucioară. Unii aveau şi cîte doi sau patru măgăruşi. De aceştia nu se lega nimeni. Nu erau trecuţi în lege, glumea Stan Bîrliba. Nu erau adică buni pentru munca în cooperativa agricolă. Alţii botezaseră asinii „tractoraşe", căci cu ei arau, cu ei făceau transporturi la moară sau cărau recolta din cîmp, de pe loturile personale.

Bionel trase cărioara, cum îi zicea Leta la droaşca cu două roţi de metal, de care se foloseau. Iancu îl aduse pe măgăruşul Virgil, botezat aşa după numele profesorului de sport.

— Hai cu muica la dispensar ! le zise Leta copiilor, împingîndu-i în cărucioară. Hai la „cercificat". Ocna să-i mănînce !

— Du-te, ghia ! o îndemna baba Rîpoaia. Ce eşti proastă ? Eşti şi tu fată de oameni, de ! Îl cunosc pe tac-tu de mic ! Cum o să nu mă pui de martur la tine ?

— Du-te, du-te, să-ţi dea „cercificatul" pe loc ! La ocnă, bine zici ! o îndemnă şi Tompa.

Cărioara, cum îi zicea ea, porni. Lache se ridicase pe zidul cerdacului şi cu haz le strigă, aşa cum îl auzise pe taică-său :

— Bă, să nu să rupă carul cu proşti !

Leta nu-i mai răspunse nimic, căci Virgil o rupsese la fugă şi cărucioara zdroncănea din fierărie prin pulberea drumului cotit.

In acest timp procurorul şi doctoriţa, cu Ana şi Vovideica şi Moldoveanu se apropiaseră de cimitir. Nişte copii, care păşteau mieii pe lîngă gardul din ciment ridicat în primăvară de părintele Pămînt, se apropiară curioşi.

Văzură că cei patru oameni se duc la mormîntul proaspăt al lui Petre Lumînare.

Vitalia se apropie. Abia acum își dădu seama că Moldoveanu, paznicul, purta pe umăr trei unelte de săpat. Privea curioasă și dezorientată la toți. Nu vedea parcă decît crucea de la capătul mormîntului, băițuită și scrisă cu bronz, de Marangozu, al lui nea Palașcă, tîmplarul ceapeului. Începu să păsească, purtată parcă de ceva, ca într-un vis urît, spre mormîntul în care Moldoveanu înfipsese prima cazma. Simți că-i trece ca un fier roșu prin inimă.

— Ăștia mi-l dezgroapă pe fecioru-meu Petre, mi-l fură ! se pomeni ea șoptind. Nu zău, ăștia, ai diavolului, îmi fură mortu ! zise ea mai tare.

Vru să se ducă mai în față, să se vîre între cei trei, dar ceva o țintuia locului.

— Ce m-a lovit, Doamne ? zise iar cu voce tare. M-a ologit, Doamne ! mai zise și începu să se închine : Potopește, Doamne, pe cine e vinovat !

Moldoveanu se opri din săpat. Se uita ca prostit cu ochii lui mici și cu vedere scurtă către Vitalia :

— Hai, zise procurorul, sapă !

Moldoveanu se uita tot tîmp. Cozorocul șepcii îi era dat într-o parte.

— Cum să sap ? zise el întrebător, săltînd din umeri. Mi-e așa, mi-e frică ! Mi-e frică !...

Doctorița își aprindea țigara. Mîinile nu-i tremurau. Zise :

— Ce frică ? Este un om mort. Un cadavru vechi de trei săptămîni. Ce poate să-ți mai facă un cadavru ?

Doctorița își aruncă o privire și asupra lui Vovideica, vrînd să-l invite să sape și el. Îi văzu obrazul palid și bărbia care îi tremura.

— Și, ăstuia îi e frică ! zise ea.

Vovideica își rezemă mîna pe cruce. Privea spre cerul albastru, pe care începuseră să se fugărească nori pufoși și rari.

— Te-nchini ? îl întrebă procurorul.

— Io, io ? se bîlbîi Vovideica. Nu, cum așa ? Sînt membru de partid.

— Mă-sa ! zise procurorul. Ți-am văzut mișcarea limbii în gură. Te închinai cu limba în cerul gurii. Lasă, nu-mi spune mie !

Vovideica tăcu. Începu să repete în gînd, cu capul întors de la privirea procurorului : „și ne iartă, Doamne, greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri ! În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului-duh, Amin !"

— Ți-e rău, tovarășe ? îl întrebă din nou procurorul. Hai, nu zău, fii bărbat !

Vovideica tresări și se întoarse către ei.

— E, ee... era bine să fi fost și popa de față, zise. Era bine.

— Și dom' plotonier Potîngă, zise Moldoveanu, cu gîndul ca să cîștige timp și că poate mai vin oameni, care or să sape la mormînt în locul său.

Să scape el de păcatul de a tulbura somnul mortului, fost prieten, cu care se cinstise și el adesea la M.A.T. Căci Petre, cînd avea bani, dădea la oameni să bea. Moldoveanu nu uitase nici acum vorba lui, pe care o repeta mecanic privind crucea băițuită și scrisă cu bronz, „ia mă, ia, să văd io ce-mi dau, acuma cînd sînt viu, că pe lumuliță ailaltă cine mai știe cum o fi !"

— Sapă, domnule ! îl auzi el strigînd pe procuror.

Tresări și scăpă cazmaua din mînă.

O ridică procurorul și-i mai zise :

— Ce, o să stăm aici pe vipia asta pînă diseară ? Ne grăbim. Sapă, ce mama dracului !

Moldoveanu se ferea să ia cazmaua pe care i-o întindea procurorul. Vitalia înțelese mai bine. Se repezi ca turbată între ei și începu să-i împingă în lături.

— E mortul meu, strigă ea, e al meu ! N-are nimeni voie ! Plecați ! Vă crăp capul ! Plecați !

Ajunse la crucea mormîntului de care parcă se lipise Vovideica. Începu să răcnească :

— Petreo, Petreo ! Ce blestem fu ăsta pe tine ?

Procurorul Derbent simți cum se înfioară. Din spatele său auzi alt glas mai subțire, dar tot sfîșietor :

— Petre, Petre, cui m-ai lăsat, Petre ? Că-mi doresc, cîinii, moartea mea și-a copiilor tăi !

Doctorița trăgea din țigară și aștepta calmă să se petreacă ceva care să aducă lucrurile la normal. Se simți îmbrîncită cît colo și o văzu pe Ana căzînd cu fața și brațele întinse peste movila de pămînt proaspăt răscolit de Moldoveanu.

— Petre, Petre ! Cui m-ai lăsat, Petre ? Mă omoară cîinii, Petre ! Să le rămînă lor averea, Petre !

Vovideica se uita curios la procuror. Nu-și închipuise că acest om cărunt, cu multă experiență, după cum credea, în treburi din acestea, ar fi în stare să verse o lacrimă. Derbent, mișcat poate de glasul sfîșietor al acestei femei atît de lovită, lăcrima. Încerca să-și oprească de fapt lacrima în colțul ochiului. Furiș se șterse cu batista.

Doctorița își mai aprinse o țigară. Era tot calmă. I se adresă lui Vovideica :

— V-am spus să luați măsuri de pază ! Unde este primarul ?

— Primarul e la școlarizare, răspunse Vovideica. O dă p-a zecea ! Îi ține locul „prețul" de la ceape. El, tovarășul Țuțuianu, e și vice, membru în comitetul executiv. E totuna, cînd nu e primarul.

— Știu, răspunse doctorița legistă, dar ce facem ?

Vovideica se uita încurcat către arie. Dădu cu ochii de copiii care se apropiaseră lîngă gardul de piatră.

— Ce e, mă cu voi ? le zise. Plecați acasă ! Ete-ai dracu !

Își dădu seama că-l recunoscuse pe Mihai, băiatul lui Marangozu. Se gîndea că nu trebuia să vadă copiii ce va urma aici, lîngă mormînt. Băiatul lui Marangozu zise :

— Bă, îl dezgroapă pe nea Cantonieru ! Hai, să le spunem și la ăia de la arie !

Copiii fugiră către arie, uitînd ciurda mică de miei care, nepăziți, intrară în cimitir și începură să pască liberi iarba dulce și grasă a morților.

Vovideica își ștergea mecanic, cu colțul batistei, ochiul chior. Vitalia se ridicase în picioare. Pusese mîna pe o cazma de-a lui Moldoveanu și începu să așeze pămîntul săpat la loc. Procurorul vru s-o oprească :

— Ce faci, femeie ? Ce, ești nebună ? Împiedici legea ?

Vitalia își ridică bărbia ascuțită și ochii ei parcă erau aprinși. Basmaua neagră îi alunecase, lăsînd slobodă o parte din părul de un alb murdar, pe care începu să i-l fluture vîntul stîrnit ca din senin.

— Cine se apropie îi crăp capul cu cazmaua ! strigă ea.

Rotea cazmaua cu ușurință pe deasupra capului. Procurorul și doctorița se retrăgeau :

— Crăpi capul, pe dracu ! scuipă bolborosind ca pentru sine procurorul Derbent. Mulți țicniți sînt în insula asta. De douăzeci de ani de cînd sînt procuror și executor numai de țicnelile lor mă ocup ! Nu termin bine cu una și vine alta. M-am săturat ! Și nebuna asta crapă capul !

Doctorița ridică din umeri :

— E mamă și ea ! zise trăgînd din țigară. Să vină plutonierul !

Moldoveanu se uita către arie :

— Vine, zise el. Vine dom' plutonier Potîngă. Vine cu lumea !

Procurorul, doctorița și Vovideica se întoarseră abia acum spre cele șapte combine și observară că acestea stăteau. Stăteau pentru că lumea aflase de la copii că în cimitir se petrecea ceva neobișnuit. Și opriseră combinele și veneau acum toți oamenii către cimitir, în alai, în frunte cu Țuțuianu și Potîngă. Venea lumea în ceată să nu piardă priveliștea care avea să facă din întîmplarea cu Petre Lumînare ceva ce nu se poate uita atît de repede, nu ca ceea ce se petrecuse cu pădurarul găsit înecat în fluviu sau ca acel militar spînzurat în toamnă, în șura de la ferma trei, fără ca cineva să știe cum s-au petrecut lucrurile. Acestea erau cazuri care au zguduit lumea la vremea lor, dar trecuseră în uitare. Acum, prin venirea procurorului și doctoriței aici, la cimitir, cazul Petre Lumînare aprindea din nou curiozitatea și mințile oamenilor.

Doctorița fu prima care se reculese.

— Foarte bine, zise ea. Vin oamenii. Vin și autoritățile. O să avem spectacol.

Vitalia asculta sprijinită în cazma și trăgîndu-și repezit răsuflarea.

— Ce e, domle ? Ce se întîmplă ? Potopi-i-ar !

Erau glasurile mulțimii. Vovideica se gîndea că pe aici oamenii sînt și ei ca fluviul și ca trăsnetul, ca vijelia din verile fierbinți ori crivățul iernilor. Se dezlănțuie într-o clipită și îndată le trece. Natura împrumută omului aceeași lege. Își ia plata ei, apoi se domolește. Învățase aceste cuvinte de la profesoara Mecinicov, primul biolog și filozof văzut în această insulă, unde pînă nu demult domnise balta, fără sfîrșit, fără cărări stabile, fără lumină.

Vovideica își puse ochelarii și căută să-și alunge din minte chipul și cuvintele profesoarei Mecinicov, căci alături de numele ei frumos se alăturase și porecla de „mitraliera", pe care se zice că i-o dăduse Cherbeleață, ginerele lui Stan Bîrliba, cel care le punea poreclă la toți.

În fruntea mulțimii care se apropia se vedea acum bine plutonierul Potîngă, fapt care o liniști pe doctoriță. Potîngă înainta legănat, cu burta lui proeminentă, cu obrajii scăldați în sudoare. Cînd intrară pe poarta cimitirului, doctorița îi zări mai bine ochii și i se părea că vine în fața ei o vulpe. Nu știa că de fapt satul îl și poreclise pe plutonierul său „Vulpea". Era însă un om bun. De doisprezece ani își făcea serviciul aici, la Cucuta. Se lăuda și era lăudat pentru capacitatea de care dăduse dovadă rezistînd atît de mult, unde „a-nțărcat dracul copiii, cum zice Stan Bîrliba, și le-a dat la toți numele Terente !" În timp ce în satele celelalte, de la Frecăței mai sus, se schimbau milițienii la trei-patru luni o dată. Ori cereau chiar ei să fie schimbați, căci, zicea Potîngă :

— Ori ești dat dracului de deștept și știi cum se fură și ouăle de sub cloșcă, fără să zîcă cîr, ori mori pe frontul pașnic al prostiei fără dicorație ! Și mai zicea : Ori ești tu, miliționerul, mai al dracului de oț decît ei toți, ori te dai după păr și, oricum, adio avansare !

Lumea zicea că el se „dăduse după păr", adică ținea cu satul și... adio avansare. Căci se „menținea" în gradul de plutonier de zece ani, în timp ce alți camarazi de-ai lui ajunseseră majuri și adjutanți.

Doctorița tresări.

— Gălăgia ! auzi ea un glas gros și autoritar peste capetele celor două sute de privitori.

Era plutonierul Potîngă, care-și anunța sosirea.

Oamenii tăcură. Cei mai mulți auziseră mereu de doisprezece ani încoace, pe la baluri, nunți, serbări la căminul cultural, acest glas gros, poruncitor.

Procurorul își așeză haina albă mai bine și se sui pe o movilă, ca un comandant care așteaptă raportul. Potîngă îl cunoștea și din alte cercetări și, de îndată ce-l zări, veni către el și-i raportă :

— Să trăiți, tovarășe procuror, sînt plutonierul Potîngă, șeful postului de miliție Cucuta. La ordinele dumneavoastră !

— Hm-hm ! tuși procurorul cu importanță, rotindu-și privirea peste capetele adunate. Dumneata, îi răspunse lui Potîngă, trebuia să fi fost aici înaintea noastră. Ce-i facem acum ? S-a adunat tot satul ca la urs ! Noi de gură-cască avem nevoie ?

Potîngă întoarse capul către oamenii din spatele său și, după ce-l căută din priviri pe Țuțuianu, făcîndu-i un semn de reproș, răspunse :

— Așa e, dar n-am fost anunțat că veniți. Nu mi-a spus nimeni. Dar fac ordine într-un minut.

Procurorul văzu un om și mai rotund ca Potîngă, tăindu-și drum cu burta printre oameni.

— Tovarășe „primar", i se adresă Potîngă, ai încoa !

„Primarul", cum îi zicea satul, era președintele cooperativei agricole. I se spunea așa mai din simpatie, mai dinadins, căci, sublinia uneori și tovarășul Năstrapă, „slujbele în focul muncii se amestecaseră". Cînd era Țuțuianu mai activ în comună, cînd adevăratul primar. Dar cum președintele C.A.P.-ului le era la cei mai mulți și „mamă și tată", i se adresau adesea cu denumirea respectuoasă de „primar". Despre acest lucru vorbea uneori și părintele Pămînt.

— Primar să-i zicem, că președinții de ceape, taică, sînt cu adevărat în fruntea comunei. Să ascultați de autoritate ! le mai dă el sfaturi babelor și copiilor care-i umplu biserica la sărbători. Să țineți la președintele vostru, că el este cu pîinea și cuțitul, așa cum este împărtășania la Sfînta biserică !

Țuțuiau veni alături de procuror pe ridicătura de pămînt și, înălțîndu-se parcă mai mult, își roti privirea peste

capetele celor adunați, care se îmbrînceau să ocupe fiecare loc mai în față, să vadă mai bine. Doctorița se uita curioasă la acest om înalt, cu burta cît roata carului, cu chipul rotund și pistruiat. Se uita și la Potîngă. Îi veni să rîdă. Își amintea de vorbele lui Vovideica spuse cu vreun ceas mai înainte la primărie :

— Să vină cei „Trei mari" !

De fapt așa-i cunoștea acum tot satul, „Cei trei mari" : Țuțuianu, Potîngă și Năstrapă, secretarul de partid. Erau cam de aceeași dimensiune la burtă. Bine înzestrați ! cum le zicea, glumeț, Stan Bîrliba.

Țuțuianu se străduia să vorbească, dar încă nu-și liniștise răsuflarea și burta îi tresărea în mișcări lente, ca de animal mare, în sus și în jos. Chipul îi era întunecat, căci se simțea jenat de grăsimea lui, de neputința de a mai alerga, precum altădată, fără să obosească, pe jos, zeci de kilometri. Se dojenea în gînd că acum nu mai este în stare și-i venea să zică : „De mîine las căruța. Și caii. Și șareta. Pe jos, nenică !"

— Tăceți, se auzi un glas din mulțime, vrea să ne vorbească Megatone !

— Bă, i-a rămas docarul la arie ! se auzi un alt glas. Fără „cai putere" e ca „haș doi o" !

Țuțuianu se încrunta, dar tăcea. Nu mai era deprins cu alergătura pe jos. Umbla de obicei cu cei doi cai arăbești, mai mult la căruță, mai rar la docar. Cînd venise băiatul lui Marangozu și-i anunțase că la cimitir se petrece ceva, toți ceilalți o luaseră mai iute la picior. El rămăsese mai în urmă. La arie nu avea docar. Acum sufla ca „locomotiva în repaus", cum șopti Vovideica. Îl scoase din încurcătură Potîngă.

— Tăcere, strigă el peste mulțime, vrea să vorbească tovarășul primar !

Țuțuianu făcu un semn roată cu mîna. Mulțimea auzi, căci cunoștea din adunările generale că acest semn era felul lui de a cere liniște. Potîngă i se adresă din nou :

— Auzi, tovarășe primar, ce zice tovarășul procuror, că nu sîntem noi doi în stare să-i trimitem pe dumnealor înapoi la lucru !

— Hm ! făcu Ţuţuianu şi arătă cu mîna spre mulţime. Îndată ! Apoi i se adresă procurorului : Să trăiţi. Sărumîna, tovarăşă doctoriţă ! Aveţi nevoie de linişte ? Binee !...

Potîngă se uita întrebător la primar şi-şi potrivea parcă ceva pe mîneca bluzei albastre. „Cum ?“ întrebau ochii lui.

Despre „Cei trei mari“ spunea satul că se înţeleg din priviri. Că-şi vorbesc prescurtat ca oşenii, cum zicea Vovideica. Lucrau de mulţi ani împreună şi se înţelegeau. Asta era.

— Dintr-un singur cuvînt al unuia către altul se desprindea o carte, zicea şi profesoara Mecinicov.

Ţuţuianu înţelese că Potîngă îl întreba dacă să aplice sau nu mazdragul de cauciuc. Clătină din cap de la dreapta la stînga şi-şi ţugui buzele :

— Nu !

Se urcă apoi pe movila mormîntului şi-şi roti privirile peste lume. Vru să vorbească, dar Vitalia se repezi şi-l îmbrînci. Lui Ţuţuianu nu i se clinti decît un picior. Era greu şi bine înfipt pe picioarele lui grase. Se auzi un glas jeluitor :

— Dă-te jos, omule gras ! Nu juca pe omul meu ! Doamne, Doamne, Maică Preacurată, apără-i lăcaşul lui de veci !

Ţuţuianu se uită înspre partea de unde auzea jeletul şi văzu că era Ana :

— Taci, femeie ! îi zise. Ce, nu poţi să-ţi amîi jelitul ?

Ana se retrase la cruce. Vitalia o îmbrînci cu cotul în coaste şi o făcu să alunece.

— Să pleci de la capătul mucenicului, căţea ! o auziră cei mai din apropiere pe bătrînă, strigînd răutăcios. Stafio!

— Gălăgia ! ordonă din nou plutonierul.

Vitalia tăcu. O tăcere era totul. Peste tăcere se auzi glasul fîlfîit al lui Ţuţuianu :

— Bă, tovarăşi şi tovarăşe, aici a venit legea, să facă să triumfe legea, ce e-n lege. M-auziţi ? N-are nevoie legea de privitori ! Hai, înapoi la combine, că şi aşa are grîul pălămidă, d-a fost culcat de vînt şi merge greu cu treieratul. Hai, am zis ! Cine nu mişcă îi tai trei norme.

M-auziți ? Știți voi că la mine ce-am zis e sfînt ! Trei ! Ați auzit ? Trei...

Tăcere. Dar mulți începură să privească spre combine, văzînd cum cele trei degete groase ale președintelui fluturau parcă peste capetele lor. Mulți începură să se retragă. Alții, mai nehotărîți, nu vroiau să piardă nici cele ce aveau de văzut. Ghiciseră că procurorul și doctorița îl vor dezgropa pe mort. Se retrăgeau cîte un pas înapoi și priveau parcă atrași ca de un magnet spre mormînt.

— Bă, zise Ivănel al lui Bîrliba, să dea dracu-n ele de norme ! Le facem la noapte. Io rămîn.

— Bă, Tirifleașcă, îi răspunse Biță, fratele lui Dănilă Cherbeleață, dacă rămîi tu și io rămîn. Se poate treiera și noaptea, că e lună nouă.

Țuțuianu se uita mohorît.

— Hai, plecați, plecați ! le zise. Ce mai așteptați ?

Intră în acțiune și Potîngă. Îi împingea din spate. Pe bărbați mai energic, pe femei mai glumeț, mai din partea de jos.

— Hai, le zicea parcă rugîndu-se, grăbiți-vă ! Sînteți tinere. Puteți face norme ziua și noaptea ! Hai, dați-i drumul acum ! Cît sînteți în putere și e ziua lungă !

Oamenii începură să plece. La arie se auziră iar combinele duduind. Procurorul se uita întrebător către Moldoveanu.

— Io să fiu „cățea" dacă pui mîna pe cazma ! Io nu deștept morții ! Să-i deștepte dom' plutonier ! Dacă-l scot acu pe Petre, îl visez așa cîte zile oi mai avea.

Doctorița dădea semne de nerăbdare.

— Ce facem, domnilor ? le zise ea. Este foarte tîrziu. Ne apucă noaptea !

— Avem și noi treburi, întări procurorul. Doamna doctor se mai duce azi la un mort !

Țuțuianu se urcă și mai sus pe movilă. Începu să-și caute oamenii din priviri.

— Bă, ăia, strigă el la Ivănel și la Biță, dați-vă mai încoa ! Na, luați cazmalele ! Săpați !

Ivănel și Biță ridicară cazmalele și se apropiară de mormînt.

— Nu ! se auzi glasul dogit şi frînt al Vitaliei. Cine se apropie-l achit !

Potîngă lăsă să alunece mazdragul de pe mînecă şi se apropie uşurel de ea :

— Babo, mişcă ! Te-ating !

Cînd îi zise cuvîntul „mişcă", o şi smuci de la cruce. Vitalia se refugie doi paşi mai încolo. Biţu înfipse cazmaua. După el, Ivănel.

Treaba începu. Ţuţuianu se ştergea pe chipul pistruiat cu o batistă mare şi roşie. Nu prea era mulţumit. Nu toţi oamenii plecaseră. Cei mai mulţi se retrăseseră către gardul de piatră al cimitirului. Unii se urcaseră pe gard, să vadă mai bine.

— O să dărîmaţi opera părintelui Pămînt ! le zise el. Daţi-vă jos, că prefabricatele costă bani !

Cei de pe gard îl văzură venind pe părintele Pămînt, cu crucea şi patrafirul gata pus la gît.

— Jos, bă, strigă unul, că vine popa !

Îl văzu şi Potîngă pe preot venind, cu barba alburie în vînt, călcînd repede, cu poalele sutanei flendurind. În urma lui, nea Palaşcă, paracliserul, şontîc-şontîc, cocîrjat, cu căldăruşa cu apă întinsă în faţă, ceremonios.

— Opriţi, opriţi ! auziră toţi glasul părintelui. Biserica interzice ! Opriţi.

Ivănel şi Biţu ridicară capetele. Se proptiră în cazmale şi aşteptau. Procurorul Derbent se supără.

— Mă-sa ! Pe mă-sa ! începu el să fornăie pe nas. Asta ne mai lipsea, doar dracu ăsta de popă. Doară nu eşti nebun, părinte, îi şopti el la ureche, să ne faci aici panaramă ?

Doctoriţa zîmbi maliţios, căutînd ceva în geanta neagră cu ustensile. Ştia, cuvîntul „panaramă" era propriu insulei. Domnul procuror Derbent, zîmbi ea, franţuzit dealtfel, îl deprinsese de la anchetaţi.

— Părinte, zise ea, avem ordin în regulă pentru deshumare. Iată aici şi autorizaţia Inspectoratului Sanitar de Stat. Semnată chiar de doctorul Octavian Dănilă. În jurul mormîntului, precum vedeţi, am şi instalat cordon sanitar. Nu se apropie nimeni. Avem şi găleţi cu var. Cum ter-

minăm, le turnăm peste rămăşiţe şi peste groapă. Noi ne punem măşti de tifon. Ce mai vrei şi sfinţia-ta ?

Părintele Pămînt tuşi în pumn şi îşi aşeză bărbuţa.

— Doamnă şi domnule procuror, zise el, aveţi toate ordinele, cum spuneţi. Pă-ale statului, da p-ale bisericii le-aveţi ? Aveţi dezlegarea sfinţiei-sale părintele Episcop de la Galaţi ?

Glasul părintelui suna a predică.

— După moarte, reluă el, sufletul aparţine lui Dumnezeu-Tatăl, care l-a pus în trupul său vremelnic şi la care zboară, aşa cum e hotărît. Trupul aparţine pămîntului, bisericii, care păstoreşte şi oile Domnului pre pămînt. Tot aşa cum a fost hotărît, în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh, Amen !

— Ce, părinte, oamenii sînt oi ! se răsti Potîngă, strivind de marginea mormîntului, cu cizma, mucul ţigării. Ce te vîri şi dumneata aci ? Omul e şi după moarte al autorităţii, dacă cercetarea o cere. Şi cercetarea o cere, uite, na !

Părintele se retrase speriat.

— Baremi să fac o sfeştanie, zise el. Să citesc mortului. Să-l dezleg. Să arunc cu busuiocul de trei ori peste groapă.

Spre necazul procurorului, părintele începu sfeştania. Lumea de lîngă gard şi de dincolo de poartă se descoperi şi se alinie în genunchi pentru închinăciune.

— Odihneşte, Doamne cu sfinţii tăi, pre adormitul robul tău Petre ! — se ridică peste tăcerea cîmpului glasul îndulcit al preotului.

— Pfu, pfu ! se auziră vocile smiorcăite ale unor femei, care plîngeau.

Alta zise :

— De ce vor, ghia, să-l dezgroape ? Ce-au cu el ? Nici mort nu-l lasă-n pace, ghia ?

Era glasul babei Rîpoaia, care, după scandalul cu Leta, auzise că la cimitir e zarvă şi venise şi ea alergînd, cu anumite gînduri ale ei.

— Tăcere ! se auzi glasul lui Potîngă ! Ce, aici e bîlci ? Cîntă un popă, voi nu vedeţi ?

Se făcu linişte.

— Prostul nu știe că părintele cere iertăciune pentru noi toți ! zise și nea Palașcă. Să ne ierte Dumnezeu, că prea ne-am hainit !

Sporiră oamenii crucile bătute larg peste piept, de la frunte la buric cînd o văzură apropiindu-se, șontîc-șontîc, și pe profesoară, cu cosițele ei bălaie, puține, clătinate de un vînt ușor ce se stîrni ca o binefacere din senin, căci arșița zilei și a sufletelor era mare, sporită poate din emoție la gîndul că mortul Petre Lumînare, mai înainte de șapte ani, cum era sorocul a se scoate morții, avea să vadă iar lumina soarelui și cerul albastru, pe care l-a iubit. Avea să-și mai vadă mama și soția ! se gîndeau cei mai mulți. Pe criminală ! cum ziceau, cu mare păcat, alții. Dar cum ancheta nu era încă terminată, nu se putea decide în balanța dreptății dacă ea era sau nu vinovată cu ceva de moartea bărbatului, bun, rău, cum l-a avut de la Dumnezeu.

O văzură pe profesoară apropiindu-se și începură babele să șușotească, fiindcă se vorbea prin sat că chiriașa Tompei lui Mihalache Bîrliba, unde se arăta, aducea piază-rea. Venea Alexandrina Mecinicova, încercîndu-se să calce cît mai drept, ca să nu mai audă rîsete grosolane în jurul ei, că ar merge ca o „curcă beată", cum o poreclise Tompa. Se gîndea să profite că oamenii se aflau în genunchi, ca să se apropie astfel liniștită de țintă. Ca biolog, o interesa să vadă mucigaiul albastru, care, cică, se așterne pe chipul unui mort, după îngropăciune.

Procurorul Derbent o văzu venind, subțire, înaltă, adusă de umeri în jos, cu niște pantaloni bleumarin, din material ușor, călcînd legănat și se întoarse spre Țuțuianu să-l întrebe :

— Dînsa este doctorița comunei ?

— Nu, răspunse Țuțuianu, dînsa este bioloagă.

Și cum preotul făcuse o pauză, profesoara se apropie de medicul legist.

— Doamnă, îi zise, întinzîndu-i mîna, sînt profesoara de biologie Alexandrina Mecinicov. Aș dori să văd și eu.

Procurorul auzi și-i răspunse :

— E interzis. Nici nu e treabă de privit pentru domnișoare. Și mai cu seamă pentru dumneata, care ești plăpîndă.

Profesoara se înalță din șale și-i zise :

— Sînt tare la suflet. Doar o singură privire. Vă rog !

Rugămintea ei rămase fără răspuns, căci părintele Pămînt înălță glasul a slujbă :

— Doamne Isuse-Hristoase, Dumnezeu nostru, îndreaptă marea milă a ta asupra acestui trup, neliniștit astăzi în liniștea lui...

— Pfu, pfu ! se auziră plînsete din mulțime.

— Petre, Petre ! strigă Vitalia.

— Omul meu cel drag ! se înălță glasul frînt al Anei. Ți-ajunseră la tronișorul tău !

Nea Palașcă îi întinse preotului busuiocul și găletușa. Preotul începu să stropească cu apă sfințită. Cazmalele hîrșeau pe scîndura coșciugului. Părintele arunca cu busuiocul peste groapa deschisă, apoi către răsărit și apus, către miazăzi și miazănoapte.

Oamenii, în ciuda opreliștii, se înghesuiau pînă la marginea gropii. Marangozu, tîmplarul C.A.P.-ului, adusese o frînghie lungă de la arie și începu s-o lege de crucile vecine, formînd cu adevărat un cordon, dincolo de care Potîngă începu să-i împingă fără jenă pe oameni cu mazdragul în burți. Se făcu astfel loc și liniște în jurul mormîntului deschis.

Ivănică și Biță începură să arunce afară ultimele lopeți de pămînt de pe coșciug. Lucrau febril, curioși să vadă și ei ce se va găsi în groapa mortului. Să vadă dacă în adevăr, așa după cum îl auziseră adesea pe nea Palașcă, omul mort este supt de șerpi. Pentru că își aminteau foarte bine că îl rugase și el, Biță, pe Marangozu, să-i lucreze mortului coșciug din dulapi groși, bine închis, ca să nu intre nici broasca la el, darmite șerpii. Marangozu îi făcuse coșciug din scînduri groase de un lat de mînă, din cele ce se pun la ramele pentru răsad la grădina de legume, primăvara.

Cînd hîrșcîia cu lopata pe scîndura groasă își amintea cum se certase cu Marangozu, care zicea că ce este nevoie să se consume atîta scîndură bună pentru un păcătos trup, care din pămînt a venit și în pămînt se duce, zicînd că la foștii stăpîni, la oraș, unde a învățat el tîmplăria de

mobilă, văzuse că se îngropau morții goi, numai într-un cearșaf. Îi zisese că, fie ce-o fi, el nu prăpădește fondul de scînduri al C.A.P.-ului pentru un amărît care n-a știut să-și țină capul la adăpost și i-au dat proștii ăia cu vîsla peste ureche, de l-au adormit. Iar Bițu avea și acum în urechi vorbele care i le strigase :

— Bă Mărine, io am văzut oameni îngropați și între scîndurele din lăzi de marmeladă. Tu crezi că ăia nu blestemau pă unii zgîrciți ca tine ?

Marangozu se aplecase ca un semn de întrebare peste groapă, vrînd probabil să vadă dacă în sicriu au intrat șerpii sau nu.

— Ce te uiți, bă, îi zise Bițu, nu mă credeai, vezi ! Prin cartonul ăla de marmeladă intră șerpii. Și broasca, dar prin lemnul tău, ăl gros, nu cred !

Marangozu nu mai avu răbdare. Luă cazmaua din mîna lui Moldoveanu și sări și el în groapă. Așa, cei trei, cu cît săpau în jurul coșciugului, cu atît se mirau, căci pămîntul era găurit, ca de cîrțițe sau poate chiar de șerpi.

— Cîrțițe, bă, nu șerpi ! zise Marangozu, contrazicîndu-l pe Ivănică.

Bițu, care ieșise între timp să se ușureze, se apropie de marginea gropii. Îi ajută lui Marangozu să iasă afară, ca să-i facă lui loc.

— Ține, îi zise, întinzîndu-i lopata. Mă cobor să-i dau pămîntul la o parte cu mîinile, să nu-i spargem coșciugul.

Procurorul Derbent se apropie de groapa acum bine deschisă. Era curios, căci a lui fusese ideea să deshumeze cadavrul pentru o nouă analiză și expertiză medicală.

Ceata de gură-cască se mai mărise. Iar tăcuseră combinele și batoza. Se dusese vestea prin sat că-l dezgroapă pe Petre Lumînare și veniseră mai mulți. Unii își dădeau cu părerea că-l vor „muta la București, în spirt".

— Ce spirt, bă, glumea Ivănică, a avut el parte de spirt cît a trăit. Îl mută la „Mausoleu !"

Baba Rîpoaia începu să se certe.

— Dă-mi drumul, ghia ! zicea ea arțăgos, să trec, că io l-am moșit, io l-am scăldat mort.

Baba Denderoaia o îmbrînci :

— Ce dacă l-ai scăldat tu, ghia ! Ai vrea să-i iei sfoara de la cruce : „Iote, n-ai să io iei. Uite-așa, na !"

— Lasă-mă, fă, să trec, se ruga baba Rîpoaia, auzind cum scîrțîie capacul coșciugului. Nu-ți zisei ? Io l-am scăldat !

Denderoaia iar o îmbrînci.

Bițu arunca cu palmele țărîna de peste capacul coșciugului. Ivănică ieșise. Stătea la un pas de gura gropii. Încerca să zîmbească, dar se vedea că-i era frică. Procurorul îl privea cu stăruință. Nu-i plăcea, poate că și el ținea fruntea întinsă către cer și morfolea limba în gură într-un anumit fel, ca Vovideica. Iar Ivănică vedea că dinspre miazănoapte se apropia un nor mare negru și roșu. Toată suflarea, curioasă, auzi cum detună din senin, lung și puternic. Toți tresăriră. Urmă apoi alt trăsnet ce se pierdu, săgeată frîntă, către Orașul mare. Se simți apoi aripa unui vînt rece, care trecu peste groapă și doborî coroana din flori de hîrtie, care pînă atunci șezuse agățată cuminte pe cruce. Vitalia căzu în genunchi și începu să se închine, după care se așternu cu totul la pămînt.

— Dragul meu și viața mea ! i se auzea glasul. Te-ntoarse legea-napoi, să te mai vedem și noi ! Mînușițele alea ale teli, învinețite, copilul meu, d-ăi care te omorîrăăăă ! Of, sare sufletul din mine ! Sare sufletul din mine ! Mor ! Săriți, oameni buni ! Mi se zbate vîna de la gît !

Nu sări nimeni. Vitalia căzu fără putere. Ana sări s-o ajute. Tocmai atunci mai trăsni o dată. Ana se aplecă îmbrățișîndu-și instinctiv soacra, cu care era în dușmănie :

— Ete, bă, ale iacacui, zise Cherbeleață, se pupă !

Lumea își făcu cruce. Părintele Pămînt își strîngea în grabă patrafirul, căldărușa și cartea. Busuiocul îl aruncă peste groapă. Nea Palașcă, tot zorit, știa el ce înseamnă ploaia de vară cu tunete în insulă, vărsă găletușa la rădăcina crucii. Vitalia și Ana se țineau strîns îmbrățișate. Vitalia se dezmetici și, văzînd că era brațe-n brațe cu nora ei, pe care o socotea cea mai mare dușmană, o îmbrînci :

— Ptiu, ucigă-te-toaca, Stafio, venişi să mă iei !

Cineva le îmbrînci din spate pînă le scoase dincolo de cordon.

— Mor ! începu Vitalia. Băiatul meu ! Mor !

— Bărbatul meu, lăsaţi-mă ! se tînguia Ana.

Amîndouă se simţeau fără puteri şi zăceau întinse pe iarbă, poate prefăcîndu-se, ştiind că va urma ceva groaznic, la care nu aveau putere să asiste. Ana o auzea pe Tompa :

— Ascultaţi la mine, ghia, vor să-l taie pe buric, să-l caute la maţe, să vadă dacă n-a avut otravă. Dacă-i găseşte otravă-n maţe, s-a dus cu Stafia, ocna o mănîncă !

— Gălăgia ! strigă plutonierul Potîngă, privind la doctoriţa care-şi scosese ustensilele şi le aşternea pe o bucată de muşama, alături de groapă, acolo unde spusese să se aşeze coşciugul cu mortul.

Toţi erau curioşi şi nu prea dădură atenţie vorbelor răutăcioase ale Tompei. Tresări şi procurorul cînd auzi glasul lui Biţu, tremurat şi strangulat de frică :

— Fugiţi, şarpele mi-a încolăcit piciorul !

La acest strigăt deznădăjduit se aplecă peste groapă şi Potîngă. Lumea văzu cum se retrage cu mîna la chipiu, îngrozit. Cei din faţă îi îmbrînciră pe cei din spate, să fugă de o primejdie pe care n-o vedeau încă, dar o simţeau că era acolo, lîngă ei.

Potîngă vru să lovească ceva cu cazmaua. Cazmaua îi scăpă în adîncul gropii şi răsună surd pe capacul de lemn. Lovi atunci cu mazdragul de cauciuc. Se apropie şi procurorul şi văzu că de sub sicriu se desfăşurau doi şerpi lungi, cenuşii.

Doctoriţa privea tot impasibilă capul lui Biţu, care se clătina şi se lovea în vibraţie de marginea gropii. Îşi scoase pachetul cu ţigări şi, după ce-şi aprinse o ţigară, se retrase călcînd uşor dincolo de cruce.

Înfricoşată, lumea o rupse la fugă. Cimitirul aproape se goli. Doar profesoara Mecinicova stătea liniştită pe marginea gropii şi privea cu ochii ei miopi, pe sub ochelari, groapa în care sîsîiau şerpii.

— Neveninoşi, rosti ea.

— Fugi, piază-rea ! strigă Tompa.

Biţu se moleşise cu totul. Se agăţase cu mîinile de un vişin tînăr, sădit alături de mormînt, şi îşi culcase capul pe marginea gropii. Unul din şerpi se răsucea în jurul său, întocmai ca pe drumul spiralei. Plutonierul înlemnise. Dădu să lovească iar cu mazdragul, dar fără să nimerească în şarpe, ci, scăpîndu-l din mînă, îl lovi pe Biţu peste picior şi-l auzi cum cade ca un şarpe mort pe capacul de lemn. Biţu icni. Potîngă îşi lăsă deoparte jena şi, ce-o zice lumea, fugi trei paşi mai încolo.

Din groapă ieşea şi al doilea şarpe. Mecinicova îi privea guşa cafenie, care se zbătea în răsuflare.

— Se ondulează ca fluxul timpului ! şopti ea. Mişcarea ondulatorie o veni de la şarpe ?

Şarpele ieşi şi dispăru printre celelalte morminte acoperite cu bălării, căci oamenii din Cucuta nu prea obişnuiau să se îngrijească de morţi. Dispăru împreună cu şerpoaica lui, fără să facă rău celor ce le stricaseră cuibul. Un alt şarpe de foc se încolăci pe cer, peste portativul norilor negri-roşii, care se adunau peste lacul de la ferma Zănoaga. O detunătură şi mai cumplită făcu să se zguduie parca şi crucile liniştite ale morţilor.

Oamenii fugeau. Îşi căutau adăposturi, căci înţelegeau că venea ploaia. Potîngă doar îşi regăsi cumpătul şi se întoarse lîngă mormîntul deschis. Îl văzu acolo pe Biţu mişcînd mîna şi sughiţînd. Aplicîndu-i tratamentul cunoscut îl croi în glumă cu o nuia pe spinare, gîndind că dacă nu e mort de frică sau înveninat de şarpe, o să tresară şi o s-o rupă la fugă, aşa cum mai făcuse şi alte dăţi la căminul cultural, cînd nu era încă însurat. Biţu se trezi de-a binelea, dădu să iasă din groapă, dar — cum mărturisea mai tîrziu — nu putea să-şi mişte picioarele, crezînd că şarpele îl încolăcise şi-l ţinea acolo lipit de coşciugul omului.

Potîngă îi înfipse mîna în ceafă şi îl ridică de gulerul bluzei de doc, ajutîndu-l să iasă. Îl ajută să iasă şi simţi că puţea. Îl scăpă din mînă şi Biţu căzu lat pe iarbă. Veni Denderoaia cu baba lui Ripă şi se apucară să-l dezbrace şi să-i descînte, crezîndu-l muşcat de şerpi. El se lăsa în voia lor, crezîndu-se şi el muşcat de şarpe. Rămăsese golgoluţ. Văzură şi cele două babe, mai bine zis simţiră cum

puțea. Denderoaia nu dădu înapoi de la gestul atît de omenesc și-i trase odată cu pantalonii și izmenele. Nu văzură nici o mușcătură de șarpe. Zise Denderoaia :

— Maică, te-ai aia pe tine !

Bițu tresări. Își recăpătase cunoștința. Își dădu seama că era gol în mîinile celor două babe și în văzul lumii, cîtă lume mai rămăsese să privească. Îi fu rușine mai ales de Mecinicova, care nu se rușina să plece, după cum o înjura el în gînd și stătea parcă să-i vadă izmenele. Dîndu-și tocmai atunci seama că se scăpase pe el, își strînse izmenele în mînă și fugi așa gol, între bozii de lîngă gardul cimitirului, acolo unde părintele Pămînt hotărîse că se vor înmormînta în viitor numai spînzuraților și unde pînă atunci nu era îngropat nimeni, căci nimeni nu se spînzurase în ultimii trei ani.

Cineva îndrăzni și rîse. Mai rîse și altul. Domnul procuror Derbent. Doamna doctor. Parcă și Potîngă uitase că bătea vîntul peste un mormînt deschis.

Procurorul Derbent le zise să se apropie, să coboare în groapă, să lege sicriul cu funia ca să-l tragă afară. Bițu își asocie propunerea, dintre bozii, unde se ștergea la spate :

— Bă Ivănele, Tirifleașcă, vezi că am săpat io, pe sub capetele sicriului, de unde ieșiră șerpii ăia. Am făcut loc să bagi funia !

— Bă, tu ăla care te udași pe tine, îi răspunse Ivănel, s-o bage dracu ! Vino tu și bag-o ! Ai mînă tare !

Procurorul se uita la ceas și dădea nemulțumit din cap.

— Mă-sa ! Vine ploaia. Hai, domnilor, se răsti el, puneți mîna !

Țuțuianu și Potîngă se uitau unul la altul. Fiecare își dădea seama că așa borțoși cum erau nu puteau să se coboare în groapă, căci nu ar fi avut nici unul loc între laturile ei.

— Păi ce vrei, domle, spuse iritat Țuțuianu către procuror, vrei să mă bag io, membru de partid, în groapă, să scot morții ?

— Pe mă-sa ! bolborosi procurorul. Pe mă-sa !

Potîngă se uita la Ivănél. Acesta se retrăgea :

— Vezi de treabă, nene !

Doctorița privea și dădea din mîini. Își pierduse și ea răbdarea. Un glas subțire se auzi în spatele procurorului :

— Ajutați-mă pe mine ! Dacă mă coborîți în groapă, eu leg funia pe sub sicriu !

Țuțuianu se uită mirat. Procurorul se uită mirat.

— Domnișoară, dumneata ești nebună ! îi zise.

Profesoara Mecinicov se apropie fără teamă de groapă. Privi coșciugul de pe fundul acesteia și se lăsă să alunece cu picioarele ei betege către el. Se ținea cu mîinile de coada cazmalei, pe care o așezase în curmeziș peste groapă. Atinse fundul coșciugului, care sună surd, ca un glas de dincolo de mort. La acest sunet cei de față se înfiorară.

— Funia ! ceru ea. Dați-mi funia !

Potîngă se uită primprejur. Ivănică îi aruncă funia. Bițu, care ședea gol printe bozii, îi strigă :

— Ce, bă, a intrat „mitraliera" în groapă ? Brava ei, bă ! Tu-i norocul mă-si ! Io, de frică, mă... aia pe mine !

Doctorița se aplecase peste groapă să vadă ce face Mecinicova. O auzi pe aceasta strigînd :

— Gata, puteți să apucați de capetele frînghiei și să trageți !

Procurorul se apropie și prinse de un capăt de funie. Apoi îi întinse mîna s-o ajute să iasă din groapă.

Se apropie și Tompa, plină de teamă și curiozitate. Alături, pe iarbă, se mișcă trupul Vitaliei. Se ridică în șezut și se uită în jur, ca trezită din somn. O văzu alături pe Ana, care îi ținuse capul în poală. Sări în picioare, drept, ca mușcată de streche și o îmbrînci cît colo.

— Ptiu, ucigă-te iacacine, îi zise, vrei să-mi iei și mie capul !

Ana nu mai avu putere să se ridice. Rămase pe iarbă, plîngînd. Doctorița Cenușă, ajutată de procuror și de Potîngă, trăgea de un capăt de funie. De unul apucase Ivănică, la celălalt era Țuțuianu și de unul, babele Denderoaia și Rîpoaia. Coșciugul fu scos cu greutate afară din groapă. Marangozu se ajută cu tăișul teslei și scoase capacul din cuie. Ajutată de procuror, doctorița ridică repede capacul. Se văzură pînzele albe ca neatinse. Le

trase şi pe acestea şi un miros dulceag şi scîrbos se răspîndi peste iarba crudă a cimitirului.

— Doamne, iartă-ne ! se închinau femeile cu mîna la nas, cu capetele basmalelor peste guri.

O rază de soare sclipi parcă în părul negru al mortului, pe barba lui crescută între timp. O rază scăpată printre norii ce se adunaseră ca o pătură fumurie peste întinderile Cucutei. În mîna doctoriţei, Tompa văzu lucind nişte cuţitaşe mici, ca un briceguţ, de unghii. Se retrase. Doar Mecinicova se apropie de doctoriţă.

— Să vă ajut, doamnă, îi zise.

Doctoriţa ridică privirea şi zîmbi.

— De ce ? Mulţumesc, mă descurc şi singură !

Profesoara privea chipul mortului. N-o impresiona nimic. Doctoriţa se simţi îmbrîncită. Ar fi căzut peste mort, ar fi pierdut bisturiul, dacă n-o prindea de mînă la timp procurorul Derbent. O îmbrîncise Vitalia.

— Nu e el ! striga Vitalia. Nu e aşa băiatul meu. Cine mi-a schimbat mortul ? Doamne, cît este ăsta de urît ! Mortul meu ! Daţi-mi mortul meu ! Mi l-a schimbat la morgă !

— Taci dracului, femeie ! vru să-i strige procurorul Derbent, dar Vitalia întinse braţele şi leşină din nou la marginea coşciugului.

Potîngă şi Ivănel o tîrîră pe iarbă, pînă la fîntîna cu cumpănă de dincolo de poarta cimitirului.

Doctoriţa începuse să lucreze. Ana se zbătea în braţele Denderiţei, să se apropie, să jelească, să lovească acele mîini care tăiau în carnea fostului ei bărbat. Denderiţa o ţinea strîns şi-i descînta cu scuipat şi lut de pe călcîi, pe la frunte, de sperietură.

Doctoriţa ceru ca cineva să vină şi să ridice mortul.

— Ce face, bă, îi ia capul ? strigă Biţu dintre bozii. Ce cap are ăla, bă ?

Ivănică se înecă de tuse şi de miros şi începu să vomite :

— Îhî, bă ! răspunse el, printre sughiţuri.

Biţu se iţea dintre bozii, stînd pe vine, să vadă şi el ceva.

— Fără topor, bă ? întrebă din nou. Tu-i mămăliga mă-si !

Femeile se rugau :

— Doamne, iartă-ne ! S-a ivit Anticrist pe pămînt. Fimeile taie capitele la bărbaţi ! Ptiu, ucigă-le toaca de doftoriţe !

Doctoriţa Cenuşă lucra repede, cu mişcări sigure. Aşa ceruse legea. Să mai fie o dată examinat capul mortului, plăgile din regiunea occipitală, care singure puteau să arate cine era vinovat de uciderea lui.

Doctoriţa terminase. În acelaşi timp se porni şi marea vijelie. Mărăcini şi snopi erau purtaţi pe sus pe aripa vintului.

Ţuţuianu se cutremura. Îşi dădea seama că furtuna îi smulgea snopii, îi risipea recolta.

— La clăi, la clăi ! începu el să strige. Ne lasă fără pîine ! Ne zvîntură grîul !...

Oamenii fugiră să-şi acopere grămada de grîu treierat, să lege cu ce-or şti snopii din clăi. Cimitirul rămase aproape pustiu.

Cu oamenii odată fugi şi Potîngă, motivînd că era nevoie de mîna lui tare, să facă ordine acolo. Picături mari, picături de ploaie cît aluna, cum i se părea procurorului, începură să cadă răpăind peste coşciugul din nou acoperit, peste morminte.

Doctoriţa împacheta capul mortului. Peste cimitir mai detună o dată. Doctoriţa Cenuşă, de frică, scăpă capul mortului, care se rostogoli la picioarele Mecinicovei, într-un şănţuleţ. Mecinicova se feri. Se reculese doctoriţa. Îl apucă de păr şi vru să-l pună într-o lădiţă căptuşită cu tablă. Trăsnetele cădeau odată cu ploaia, în timp ce vijelia îndoia salcîmii şi sălciile bătrîne, oprite de popa Pămînt, strajă morţilor din cimitir, cînd se defrişase pădurea, odată cu ridicarea digului Insulei, acum şapte ani.

Înfricoşat, procurorul Derbent îşi puse geanta deasupra capului fără pălărie şi o rupse la fugă spre sat. Doctoriţa Cenuşă îşi ridică lădiţa şi porni către poarta cimitirului, urmată anevoie de Mecinicova, care, fiind infirmă, abia reuşea să calce, prin lutul alunecos ce se formase rapid, căzînd şi îndurînd biciuirea ploii. Pînă la marginea satului, greşind drumul, frumoasele sandale ale doctoriţei Cenuşă rămaseră în adîncul glodului. Doctoriţa călca desculţă,

ducînd cutia căptuşită cu tablă, care i se părea grea ca o piatră de moară. Se uită înapoi şi o văzu pe Mecinicova. Încercînd un sentiment de milă, cu toate că îi era groază de natura dezlănţuită şi de povara pe care o ducea în braţe, simţind-o rece ca sloiul, îngheţîndu-i parcă inima, se opri sub biciuirea ploii să o aştepte. Vedea cum vijelia culca plopii bătrîni şi ridica tablele de pe acoperişuri. Smulgea stufuł de pe coşeri şi se lăsa parcă un întuneric adînc şi rău prevestitor. O apucă pe Mecinicova de mînă şi se tîrau amîndouă, biciuite, clătinate, zguduite de ceea ce duceau cu ele, pe uliţele satului, către dispensarul uman. Le cădea prin noroiul clisos cutia căptuşită cu tablă. Se cutremurau. Simţeau cum încearcă să le fure apele, căci se porniseră pe uliţele roase puhoaie, prin albiile lor firești, de altădată. Se aplecau şi ridicau cutia şi mergeau mai departe, fără să se mai gîndească ce se petrecea la cimitir, unde rămăsese groapa deschisă şi sicriul pe malul gropii.

În cimitir, doar nea Palaşcă avusese curajul să mai rămînă. Alunecînd şi ţinîndu-se cu mîinile lui bătrîne de cruci, se tîra de la una la alta, să ajungă la groapa deschisă, să coboare sicriul şi să-l acopere cu pămînt. În strădania lui îl ajuta Biţu, care ieşise spălat de ploaie dintre bozii. Coborîră amîndoi sicriul în groapă şi începură să tragă peste el pămîntul îmbibat de apă.

Nea Palaşcă se străduia să se facă înţeles de Biţu.

— Ce ? îl întreba acesta.

— Patruzeci! M-auzi ? striga nea Palaşcă.

Vroia să spună că nici patruzeci de masluri nu vor fi de ajuns să spele păcatul acesta mare cu dezgropatul şi descăpăţînarea mortului. Trudit, căzu cu faţa la pămînt, sub biciuirea ploii, simţind cum criza de inimă îl cuprindea, aşa cum o gheară a morţii i-ar fi scormonit prin trup. Biţu îl acoperi cu pelerina lui din polietilenă, pe care nea Palaşcă o avea în dar de la moş Rîpă, grădinarul. Aşa stătu nea Palaşcă pînă încetă ploaia. Sub biciuirea ploii şezu şi Biţu, căci nu se putea urni de lîngă bătrîn, să-l lase aşa, pradă neputinţei. Iar cînd ultimele picături de ploaie încetară, ridică pelerina de pe nea Palaşcă şi începu să-i frece faţa şi mîinile, să-i mişte braţele, ca să-l trezească din amorţire.

Îl văzu venind alergînd şi pe părintele Pămînt, care se adăpostise, între timp, sub clopotniţă. Prin băltoace, se apropia şi Guiu Lumînare cu nişte oameni, să îngroape mortul. Ca să-l aprecieze Guiu, părintele se apucă să-i mai citească mortului trei rugăciuni.

Cerul se lumina. Pe frunze străluceau sclipiri de rouă, picături de ploaie. La dispensar, doctoriţa Cenuşă se încălzea la focul aprins de vizitiu, la plita din bucătăria de vară. Era îmbrăcată cu un halat gros, de spital, căci rochia dumneaei era uscată cu fierul, de îngrijitoare. Se gîndea la ziua aceea grea, la ploaia sălbatică prin care trecuse. Din gînduri fu trezită de glasul ţipător al Letei :

— Cercificat ! striga Leta. Mie să-mi dea cercificat, chiar acum ! De cînd aştept acilea !

— Ce doreşti, femeie ? o întrebă doctoriţa. Nu vezi că eu sînt străină de loc ? Sînt medicul legist. Aveţi doctoriţă în sat.

— Ce lege ? Să mi-l dai, cucoană ! E cercificatul meu. Am dreptul ! striga Leta. M-a omorît !

Pe scara din spate a clădirii cobora doctoriţa Oroveanu.

— Dumneata faci atîta gălăgie ? o repezi ea pe Leta. Ia vezi, că te dau afară !

Doctoriţa Cenuşă se uita contrariată.

— Despre ce este vorba ? o întrebă ea pe Oroveanu.

Aceasta îşi potrivi halatul alb şi scurt.

— Cine ştie, răspunse, o treabă obişnuită. Sînt neamuri, s-or fi bătut între ele şi a venit după „cercificat". Parcă am fi în Patagonia. Mi-au mîncat sufletul ăştia !

Doctoriţa Cenuşă se uita curioasă la piciorul strîmb al Letei şi la copiii adunaţi pe lîngă ea.

— Am făcut şi eu stagiu la ţară, îi zise colegei sale. Am preferat să merg medic legist, deşi nu este o meserie plăcută, numai să scap.

Leta se apropie.

— Cocoană, copiii mei, zise ea, şed în cărucioară de patru ceasuri. Nici nu pot să şadă, sărăcuţii, au fost bătuţi ca mazărea. Mîncaţi de ciinele turbat ! Haide, mai repejor ! Să-mi daţi cercificat ! Vă dau suta de lei. Şi două sute vă dau ! Să mă duc dup-aia la trebunal, să fac proces. O fac io, lovi-o-ar boala p-aia ! S-o calce buba neagră, că ea e

criminala lui nenea-al nostru. Ea l-a trimis p-ăla, pe Ghica, să-i cheme pe-alde frate-su. Ea, dar-ar boala-n măruntaiele ei ! N-ar mai avea rîs la moarte !

Doctorița Cenușă se uita mirată. Se întreba : „De unde atîta răutate în femeia asta ?“ O întrebă :

— Și stai demult cu căruța-n drum ?

— De cînd se porni vijelia aia, mai demult ! răspunse Leta.

Era și mai curioasă. Copiii tremurau de frig. Îi plouase. O mai întrebă :

— Bine, femeie, mamă ești dumneata ? De ce nu ți-ai dat jos copiii din cărucioara aia și să-i aduci în dispensar la adăpost ? Dacă fac congestie pulmonară ?

Leta răspunse morocănos, trăgîndu-și fără jenă dosul palmei pe la nas :

— D-aia nu i-am dat, i-am lăsat acolo, în cărucioară, să-i vedeți, că nu pot să se mai miște, sărmanii ! Să-i vedeți în ce stare mi i-a adus ăla cu beldia și cu gioada ! Să-mi dați cercificat și să-i nenorocesc, să-i bag la başcă ! Dacă e cîine turbat ? Și pe mine m-a lovit cu beldia, uite colea ! mai adăugă Leta, spre mirarea doctoriței.

Fără jenă că se afla și Niculae, vizitiul, de față, Leta își ridicase fustele să arate unde fusese lovită de Lache cu ciomagul. Cu scîrbă și jenă, doamna doctor Cenușă își întoarse privirea, căci femeia nu avea chiloți. Dar Leta se apropie și o îndemnă să pună mîna și să pipăie carnea rotundă, unde se vedea o dungă roșie.

— Urme de lovituri pe fesa dreaptă, scrise doctorița.

— Mi-a „frafurat“ coasta ! țipa Leta. M-a rupt ! P-aia n-o scrii ? M-ar fi omorît, dacă nu mă scăpau fimeile alea, Rîpoaia și vecina Tompa. Pîrli-i-ar bafta Domnul-Dumnezeu ! Știe și nevasta lui Marangozu, Tudora, a lu ăla care face tronuri la ceape, arde-l-ar, că tare e hain ! Toate tronurile le fabrică numai el și se vaită că n-are de lucru ! Lua-l-ar iacacine, auzi, că n-are venit la ceape !

Doctorița scria. Se uita la copiii care se suiseră iar în cărucioară și la măgărușul care stătea cuminte, ciulind din urechi.

— Femeie, îi zise, cum te-a răbdat pămîntul să lași copiii în cărucioară, sub bătaia ploii ?

— Cocoană, doftoreasă, răspunse Leta cu ifos, nu-ţi spusei, dacă-i dădeam jos, nu mai îmi eliberai matale cercificat. E aşa ori nu ? Şi io vreau, cum îţi spusei, să cîştig procesul. Îl vreau p-ăla mare la şcoala de corecţie, să nu se mai laude Stafia că e mereu „întîiul" la şcoală. Ce dacă l-a meditat şi el o dată, de două ori pe Ionel al meu, care cu toate că e mai mare cu două clase ca el, nu e prost. Da la armetică şchioapătă, cum zice şi tac-su, de mi l-a poreclit, arză-l focul, auzi, „Bionel". Şi pe el, iote-l, îl cheamă Ion toată ziulica ! Aşa e, muică ?

Doctoriţa îl consulta pe Bionel. Îi palpa locurile presupuse dureroase.

— Au, mă doare ! ţipa Bionel. M-a fracturat ! Auleu !

— Taci, nu mai ţipa aşa, că-ţi cîrpesc eu vreo două acum ! sări doctoriţa Oroveanu. Te-a-nvăţat maică-ta să ţipi ?

Doctoriţa îl chemă pe vizitiu :

— Dă-i dumneata jos pe copiii ăştia şi adu-i la căldură. Or să răcească, sînt uzi, sărăcuţii !

— Ce să se bolnăvească, cocoană doftoreasă, sări Leta, ei sînt nimiciţi de ăla şi de cîine. Că l-a învăţat „căţeaua", Stafia, na. Pe Lache, finul lui Bîrliba, na ! Nu ştii dumneata cine este Bîrliba, na ! Mulţi nu ştiu cine este Bîrliba. Nu ştii nici dumneata. Omul dracu, asta e, na ! Da acu de la o vreme a cam cacarisit-o, na ! Să mă ierţi matale ! Pe naşul Bîrliba, că-l prinseră pe mortul, adicătelea pe nenea-l nostru, cu naşa. Adică cu Tompa, de ! Da noroc că muri nenea, că ieşea mare daravelă, că Mihalache al lui Bîrliba se jurase că-l taie. Cum o dădeai, na, tot moarte işa, doamne fereşte ! Că sluţiţi la minte mai sîntără unii rumâni de pe la noi !

Nicolae, vizitiul, vru să-l ia în braţe pe Rodică. Acesta fusese atins de Lache cu un pumn peste nas. După lovitură îi cursese mult sînge, dar mă-sa îl lăsase aşa, ca să se creadă că era lovit rău. Vizitiul se cam ferea de cămaşa lui. Ba, mă-sa îl mai învăţase pe copil să-şi tragă sîngele peste nas, pe obraz, pe frunte, pînă la urechi. De fapt Rodică avea o deviaţie a septului. Sîngera uşor, la cea mai mică lovitură. Cînd îl adusese în cărucioara cu măgăruş, maică-sa îi poruncise să aibă grijă, să nu se şteargă cumva,

că-i strică „cercificatul". Copilul n-o ascultase. Mai înainte, cînd se dăduse jos să vină la doctoriță, își vîrîse capul în butoiul cu apă de ploaie, căci se săturase să stea așa năclăit de sînge. Cînd îl văzu Leta așa curat, în brațe la vizitiu, sări ca o leoaică :

— Să iei mîna după el ! Mi-l băgași cu capul în butoi, să mi-l înneci ! Ce ți-a făcut, mamă ?

Vizitiul îl lăsă jos și vru să-l ia în brațe pe Bionel. Cum îl atinse, acesta începu să țipe.

— Au, mă doare ! se prefăcea că se zbate și că-i vin spume la gură, după cum îl învățase mă-sa : „Suge săpun în gură și scoate clăbuci. Cînd te-o-ntreba doftorița ce te doare să sufli greu. Așa făcea și unchiu-tu Biță, la baștcă, sugea săpun !"

Doctorița Cenușă se enervase :

— Ce este aici la dumneata, doamnă doctor, îi zise lui Oroveanu, circ ? Hai, mai repede, femeie, că se întoarce tovarășul procuror și vine acum vasul să plecăm ! Doamne, ce oameni, ce oameni ! Răcesc copiii, femeie !

— Cine, cocoană, să răcească, ăștia ? întrebă Leta îmbunată. Ăștia, cocoană, sînt rasă de băltăgani ! Nu de apă de ploaie se tîrșesc ei. Nu-l vezi matale acilea pe Virgil, măgarul ! Îl plouă și pe el, sărăcuțu ! Și p-ăștia ai mei. Dar n-are nici pe dracu, cu toate că e în piele și are o țîră de păr scurt, cum îl tund io pe Bionel, vara...

— Hai, domnule, se supără doctorița, atîta vorbărie !

Vizitiul îl săltă pe Bionel în cîrcă, Leta îl căra pe Iancu. Se întoarse și văzu că doctorița rămăsese în sala de tratamente, cu cel mic. Rodică tremura. Îl biruise răceala ploii.

— Aba, mă, tigoarea iacacui ! se răsti Leta la el. Nu-ți zisei încălzește-te suflînd, și că să nu te ștergi de mîzga dă pă ochi, că pierdem procestul ?

— Auleu, nu da, că mă spălă ploaia ! Stătui cu nasu-n vînt, ca ciinele !

— Stătuși așa, mă, arză-te vipia ! îl bruftuia Leta. Stăi și acu tot așa ! Stăi la dispensar, na !

Cînd zise na, îl apucă de nas, ca pe un buton și-l răsucii. Se auzi un țipăt :

— Auleu, îmi curge sînge ! Auleu, nu se mai oprește !

— Zi-i, zbiară, da-te-aş iacacui ! îi şoptea Leta. Procestul. E al nostru. L-am cîştigat.

Doctoriţa Cenuşă scria certificatul. Leta o strigă :

— Să vină doamna doftor, să vadă !

Doctoriţa se întrerupse din scris şi se arătă în uşă. Îl văzu pe Rodică plin de sînge şi se alarmă :

— Repede, tampoane ! ceru ea. Ce înseamnă asta ? E din lovitură ?

Leta îşi frîngea mîinile :

— Păi nu spusei io, săraca de mine, mi-a omorît băiatul !

Doctoriţa cerea tampoane, căuta să intervină. Leta îşi vîrîse nasul în bluză şi zîmbea, gîndind că procesul era al lor, ca şi cîştigat. Stafia şi cu şerpii ei s-au dus dracului !

— Ce te doare, băieţaş ? îl întrebă doctoriţa legistă şi pe Bionel.

— Scuip sînge, răspunse acesta, după cum era învăţat. S-au rupt bojocii în mine. Mi-a dat aici, în spinare, cu muchia de la secure.

Doctoriţa se uita la pata roşie şi la umflătura dintre omoplaţi, dîndu-şi seama că nu era cine ştie ce.

— Exagerezi, îi zise lui Bionel. Pînă poimîine, cu două frecţii bune şi nişte comprese, nu mai ai nimic. Ai avut mare noroc că ai stat în ploaie !

Leta sări speriată :

— Cum, cocoană doftorească, nu treci în cercificat că Bionel al meu n-a putut să umble ? Că nu putu să se dea jos singur din cărioară ? Păi, mîine-poimîine, la procest, îl am martur şi pe Niculae, că el l-a cărat în circă, la fel ca pe ologi !

Doctoriţa îi făcu semn să tacă şi-l luă la examinat pe Iancu. Acesta, în adevăr, dintr-un anumit punct de vedere, prezenta o mai mare dificultate. Zimbru, cîinele lui Lache, îi înfipsese serios colţii în spate şi în pulpa piciorului stîng, răni care se învineţiseră niţel pe margini.

— Nici astea nu le treci matale în cercificat, cocoană doftoriţă ? întrebă Leta. Bine, cocoană doftoriţă !

Doctoriţa Cenuşă îi întinse certificatul :

— Poftim, îi zise, am trecut tot. Tot ce e legal, strict constatat la examinare.

Și-i întoarse spatele.

Leta silabisi certificatul, nu-și dădea seama că era bun sau în defavoarea ei și se urcă în cărucioară alături de copii și începu să lovească cu bățul măgărușul, care porni cam în silă, către casa lor, vecină cu casa Anei.

Mare jelanie în casa Anei, pe ea și pe copiii ei ! De cum intrase în casă, după ce se întorsese plouată din cap pînă în tălpi, Ana leșinase din nou. Lache o tîrîse așa cum putuse pînă la pat. De două ceasuri ședea cu privirile fixate în tavan. Vedea acolo, parcă, fluturînd mîinile albe ale doctoriței, cu niște sclipiri de oțel. Nu-și putea găsi explicația, la mintea și la cunoștințele ei, cum se făcea că acele mîini gingașe, ca niște flori de zambile, cum le apreciase la primărie, cînd o mîngîiaseră pe obraji, să fie în stare de ceea ce făcuse la cimitir. Nu putea să uite, nu putea să-și mute privirile din grindă.

Lache își amintea că o adusese pe mama lor acasă unul din șoferii care deserveau aria de treier. Nu ar fi știut ce să-i facă, dacă nu venea Tudora, nevasta Marangozului. Furtuna se înteța. Vîntul smulgea pale mari din căpița de fîn pentru vacă. Așa bolnavă, Ana ieși să adune acel fîn. După ce se istovise în zadar, revenise în casă și abia avusese putere să treacă pragul. Se jelise mult. I se păruse că acel vînt care smulgea căpița era ca soarta, care-i pustiise cu vijelia ei sufletul, de la moartea lui Petre. După ce o văzuse nițel întremată, Tudora plecase să-și adăpostească vietățile de furtuna care bîntuise mai turbat.

Lache ședea lîngă ea ținîndu-i mîna, căutînd să o încălzească. Ofta, dar nu zicea nimic. Ana îl mîngîie pe creștet și încercă să se ridice. Privea prin geamurile nițel întunecate norii care se risipeau. Se gîndi că furtuna i-a distrus multe vietăți.

— Hai, Lache, hai să numărăm bobocii ! Să vedem care or fi lipsă !

Încercă să se ridice. Picioarele n-o ascultau. Inima o durea. Gîndurile îi erau departe, către Orașul mare, pe urma drumului fără întoarcere a capului omului ei, crezînd că doctorița a și plecat cu el. Se gîndea la părul lui negru, nițel încărunțit, la cuta dintre sprîncene, care desena un caracter hotărît, la buzele lui cărnoase și roșii,

cu toate că atinsese 40 de ani, la ochii lui curați ca două cioburi albastre de cer, cînd nu erau tulburați de apele beției. Se gîndea la multe și la soarta ei. Treptat, treptat o învăluiau zările întunecate ale serii ploioase. Își dădea seama că nu va putea să stea mult timp în picioare, pentru că un junghi ascuțit îi străbătea inima, răspunzîndu-i în spate, sub omoplatul stîng. Se așează iar pe pat, întinzîndu-se pe spate, abia șoptind :

— Lache, Lache, numără tu bobocii !

Lache se duse supus afară și se întoarse cu doi boboci de gîscă loviți de furtună. Stătea cu ei în mînă, alături de fratele său mai mic, Titică. Ana îi privea și se gîndea că acei doi boboci semănau cu copiii ei, care erau loviți tot de furtună. Și oftă adînc. Titică începu să smiorcăie :

— Taie nața ! Vleau calne !

Lache îl luă pe frățiorul său de mînă și-l scoase afară în tindă. Își dădea seama că mama lor avea nevoie de liniște și de aer mult și curat. Reveni și deschise geamurile în două canate. Intra aer și Ana se simțea mai bine. El păzea intrarea, gîndind cu mintea lui de copil nu cumva să intre cineva și să tulbure liniștea trebuitoare mamei lor.

Ana îi privea cum dincolo de antreu își făceau de joacă, aruncînd o mingiuță de cîrpă spre mijlocul bătăturii de unde Zimbru, cîinele lor cel negru și lățos, cîine ciobănesc luat de la stînele din Filiu, se repezea și le-o aducea cuminte înapoi.

— Săracul Zimbru ! oftă ea. El ți-a fost, Petre, prieten adevărat ! El și cu noi, ai tăi, ăi nenorociți și fără ajutor astăzi !

Gîndurile îi zburau către zilele petrecute la canton. Cei șapte ani cît lucrase Petre acolo, în calitate de cantonier. Privea casa ei largă, cu podele trainice, cu ferestre largi, cubiste, cum le zisese Marangozu cînd le lucrase cu doi ani în urmă. Privea mobila de nuc, în care se răsfrîngea o rază a amurgului, a unui ochi de soare, ce se strecurase printre norii violacei, să vestească lumii din Insulă că a doua zi se va scălda totul în lumină de aur și în căldură, că el, soarele, va reveni. Se gîndea la fiecare lucrușor al casei lor, plin cu de toate, cîte îi sînt necesare omului gospodar, la faptul că le făcuse cu Petre al ei, muncind.

Şi ofta, căci soacra ei şi Guiu, cumnatu-so, mereu îl vorbeau de rău pe Petre, cînd trăia, că este beţiv, că ea nu ţine la casă, că este lăliie şi calcă şleampăt, cînd de fapt era şleampătă doar Leta, cumnată-sa, dar ce să zică şi ei, se mîngîia ea cu vorba, să nu se spună că numai Guiu are nevastă şleampătă !

Ana oftă. Auzea lătratul vesel al cîinelui, îi vedea pe copii mulţumiţi. Se gîndea că ar fi timpul să mulgă vaca. Vaca avea viţel şi îl auzea pe viţel mugind, căci era mic, născut mai în vară, de neleapcă. Vaca era tînără de vîrstă, dar prică, voinică şi blîndă. Iar oftă şi se gîndi că văcuţa o adusese de viţea Petre al ei, de dincolo, de la Tîrgul-Pietrii. O cumpărase din economiile lui. Ei nu-i spusese nimic. Îl văzuse adesea luîndu-şi cîinele, pe Zimbru, şi pornind cu barca lor de Reghin pe valurile liniştite, dar tulburi şi crescute, ale fluviului. Se ducea să inspecteze digul pe partea dinspre apă, dar avea şi alte gînduri ale lui. În miez de noapte, cînd luna arginta valurile adormite şi posace, pe la mijlocul fluviului treceau butuci, grinzi, scînduri sau buşteni de brad, luaţi de apă, cine mai ştie de pe unde. El avea un cablu cu pripon. Prindea lemnele şi le bătea cuiul de fier la un capăt, le remorca de barcă şi trăgea atît de greu la rame în contra curentului, să le aducă la mal ! Se lăuda că n-ar fi putut scoate barca din viitura puternică, dacă nu ar fi avut cele mai tari şi mai agere vîsle din Insulă. Vîsle din pin roşu, cu fibre drepte cu margine de metal, aşa cum fuseseră lucrate de meşterii din Reghin. Aşa aducea el lemnele nimănui, din fluviu, întinzîndu-le la soare, la uscat, în grădină, de unde alegea apoi pe cele bune de grinzi, pe cele pentru scînduri, pe care le despica la banzigul lui Marangozu. De pe acele lemne, pe care le vindea, strînsese el bănuţi şi cumpărase viţica.

Viţica, azi mamă, zbiera a lapte mult şi cald, legată sub şopronul acoperit cu tablă, pe care şi-l făcuse Petre în acea primăvară. Ana ofta din adîncurile fiinţei, gîndind că nu se putea ridica din pat, să se ducă să mulgă vaca, să-i uşureze ugerul plin, să aducă apoi viţeluşul cu steluţă în frunte şi să-l lase să se sature. Să se sature şi Titinel al ei cu lapte muls proaspăt, să crească mare, să o ocrotească mîine poimîine pe ea, amărîta, singură în această lume de cîini !

Se mai gîndea și la fiul ei, Lache, pe care-l vedea crescînd tot așa aprig, cum fusese și Petre al ei. Îl vedea încruntarea sprîncenelor și căutătura tăioasă a ochilor lui negri, ca și ai ei. Îi veni să-l cheme alături și să-l întrebe : dorea să știe chiar acum ce crede fiul ei, Lache, despre vina ei în moartea tatălui. Voia să se limpezească, să risipească ea, cu vorba ei bună, de mamă, grijile din capul mic și crud al copilului ei. De ce să mai amîne, își zicea, Acum...

— Lache ! îl strigă ea.

Dar băiatul nu veni. Nu auzii poate.

Ana tăcu. O durea și pe ea tăcerea lui Lache. Știa că Lache se duce zilnic la bunica lui, Vitalia, și-i aduce apă de la puț, și-i adună vreascuri din pădurea de dincolo de dig, și-i aduce ciuperci albe și mari, crescute după ploi, și o iubește pe mama Vitalia, zicîndu-i că ea era bătrînă și slabă și că el are să crească mare și că are să-i cumpere mamei Vitalia rochii de catifea și pantofi lucitori. Mai știa Ana că, după moartea lui Petre, Vitalia începuse să-i otrăvească copilul cu vorbe. Nu-l întrebase niciodată însă ce anume i-a spus Vitalia despre presupusa contribuție a ei la această moarte. Îl vedea pe copil mereu tăcut, rezervat. Îl vedea cum în primele zile după moartea tatălui nu mai vroise să mai doarmă în pat cu ea, nici să-i mai așeze capul său cu păr negru, des, pe pieptul ei de mamă, nici să mai primească pîine din mîna ei. Îl vedea cum se roagă pe șoptite, îngenuncheat, cu ochii spre icoana Sfîntului Gheorghe. Îl surprinsese odată, prin crăpătura ușii, ce anume șoptea :

— Sfinte Gheorghe, fă-mă mare și tare, așa ca sfinția-ta, să pedepsesc pe cei ce au luat viața tatălui meu ! Ajută-i, sfinte, și lui Titică, să crească mare și tare, să fim doi și să nu ne mai calce lotri, nici lumulița ! Tu, preasfinte, în picioare, ca pe copiii fără tată, cum îmi zice mama Vitalia ! Și pune, sfinte, cuvînt pe lîngă Maica Fecioară a Domnului Isus Hristos să-i dea mamei noastre iertare, dacă ea a greșit ! Amin !...

Ana ținea bine minte cuvintele acelei rugi, care nu era rugă din cartea sfîntă a părintelui Pămînt, cum credea ea, ci o alcătuire de vorbe rupte din inima lui de copil. Și-a

dat seama că unele vorbe veneau de la Vitalia. O știa aprigă pe Vitalia. Știa că nu se poate aștepta nici la iertare, nici la milă din partea ei. Nici la mila lui Guiu, nici a altor neamuri. Se simțea singură, zbuciumată, ca și salcia tristă de la Cotul-Racilor, pe fluviu, în care spuma viiturilor bătea, smulgîndu-i pămîntul de peste rădăcini, clătinîndu-i frunzele plînse de ploi.

Îl chemă pe Lache la patul ei.

— Lache, vino ! îi zise.

Lache iar nu auzi, dar ea repetă chemarea :

— Lache, vino !

Lache auzi și veni călcînd molatec, reținut, dar cu trupul drept cu căutătura ochilor fără umbră de teamă.

— Lache, îi zise mama lui, spune-i mămichii, tu mă crezi pe mine, Lache, vinovată măcar c-o iotă de moartea lui tăticu-tu ?

Lache privea îngîndurat. Își lăsase ochii în pămînt. În odaie începuse să fie puțină lumină, de amurg. Nu-i vedea obrazul, dar Ana simțea că fiul ei se îmbujorase. Nu a rușine, ci a mînie, poate, căci întrebarea ei directă, vedea ea, răscolea niște ape care poate începuseră să se așeze pe adîncuri. Lache tăcea.

— Spune, Lache, reluă ea, nu mă mai chinui și tu !

Lache tăcea. Ana îi cuprinse brațele amîndouă de deasupra coatelor și căută să i se uite în ochi. Dublura ochilor ei. Negri, cu sclipiri albăstrii.

— Lache, mă auzi ? Spune ! Nu-ți chinui mama ! E adevărat, tu mă crezi vinovată ?

Lache tăcea. Ana îl scutura de brațe, căuta să-i prindă privirea. Băiatul se încorda și se ferea parcă să i se uite în ochi.

— Mă crezi, Lache ? stăruia ea.

— Și Lache răspunse :

— Da !

Ana își simți mîinile moi, alunecîndu-i în josul brațelor subțiri ale fiului ei. Se răsturnă sfîrșită pe pernă. Lache se îndreptase de trup și ochii lui sfredeleau penumbra, ghicind că în ochii mamei sale erau lacrimi. Și lacrimile curgeau pe obrajii slabi ai Anei, șiroaie limpezi, fără a fi însoțite de sughițuri și oftaturi ca plînsul obișnuit de femeie. Ana lăcrima în tăcere, simțind că lacrimile

izvorăsc din ochii ei, asemenea mustului unei joarde de vie, tăiată nemilos de cuțit. Căci retezată își simțea și inima ei de acel ascuțit „da", al lui Lache. Ca vița se simțea și ea, fără arac, tăvălită printre bulgării de noroi ai vieții, căci nu mai avea sprijin, cum nu are vița cînd strugurii ei se împrăștie pe pămînt și ea moare.

— Lache, io nu sînt vinovată ! șopti. Mă crezi ?

Lache tuși în pumn. Vorbele din gura lui ieșeau cumpănite, parcă, bărbătește :

— Mi-a spus și nașul Mihalache că ești, șopti băiatul. Tot satul zice că ești. Baba Rîpoaia spunea că mai bine-ar fi să te ia și pe tine Dumnezeu la el, că așa tare grea o să-ți fie viața pe pămînt !

Ana se ridică cu disperare.

— Lache, taci ! Taci, Lache ! izbucni ea.

Și nici nu-și dădea seama de unde-i venise puterea să se ridice.

— Taci, Lache ! Taci ! începuse să țipe.

Se dădu jos din pat și cuprinse pe Titică cu brațele la pieptul ei îngust și-și lipi obrazul de obrazul lui. Dar o prinse iar amețeala și căzu pe marginea patului cu Titică în brațe. Șopti :

— Ești un șarpe, Lache ! Un balaur !

Lache stătea ca încremenit. Ana stătea cu capul alipit de Titică și asculta în neștire glasul greierilor și glasul brotăceilor, veseli după ploaie. Lache ofta adînc. Mama îl auzi. Mîna ei se întinse și-l trase de pantaloni, apoi i se ridică de-a lungul spinării către creștet și-l făcu să îngenunche lîngă ea. Îi cuprinse pe amîndoi și-i strînse la pieptul ei, de unde luaseră viață, și începură toți trei să plîngă a ușurare, în tăcere și singurătate. Ofta Lache și simțea că inima îi sîngera de durere. Pieptul i se zbuciuma și vorbele îi stăteau să-i iasă din gît :

— Mamă, mamă, tristă e soarta ta ! Io nu te condamn, mamă ! Dar io, io nu știu, nu înțeleg încă, n-am fost de față la canton cînd a fost lovit tata. Eram la mama Vitalia. Știi și tu. Dacă eram io cu tine, cu tata, mă puneam proptă tatei și ăia nu i-ar fi crăpat capul. Of, mamă, mamă !

Ana izbucni mai tare în plîns. Titică stătea cu capul sprijinit pe pieptul ei. Ea îi mîngîia pe amîndoi. Se gîndea că rostul ei pe pămînt era de acum încolo doar acești doi

copii, suflete nevinovate, căci viaţa ei de femeie era încheiată. Aşa hotărîse : să rămînă pînă la moarte în văduvie. Dar îşi trecu mîna peste frunte şi se gîndi că poate era totuşi bine să moară. Se gîndi că aveau în grajdul Floricăi, o funie şi o grindă. Că se va duce să se agaţe acolo, după ce se vor fi culcat copiii şi luna. Se gîndea că va fi aruncată apoi în acei bozi, lîngă mormîntul lui Petre. Că aşa o să scape de toţi şi toate !

— La ce te gîndeşti, mamă ? o întrebă Lache.

— Lache, răspunse ea, dacă nu v-aş avea pe voi, m-aş duce colo-n grajdul vacii. M-aş atîrna acolo de funie, de grindă şi gata ! Aşa cum o fi făcut militarul ăla, de-l găsiră astă-toamnă, la culesul porumbului. O zbatere ca de pui de găină, Lache, şi gata. M-aş întîlni acolo cu Petre. Dincolo, el m-ar crede. M-ar mîngîia. Am începe o altă viaţă, Lache. De la început. Fără pic de asprime, fără bătaie şi fără cumplite vorbe. V-am aştepta acolo, în pragul unei alte case, cu alţi pomi înfloriţi şi cu viţe, şi pe voi, Lache, cînd v-aţi sfîrşi sorocul pe pămînt. Am lua-o de la capăt. Ne-am tot duce, în veşnic, prin marea lume a lui Dumnezeu. Tineri şi frumoşi. Cum am dorit să fim. Fericiţi, numai zîmbet. Am dorit să fim. Dar n-am fost. La astea mă gîndeam, Lache ! sfîrşi ea obosită.

— Nu înţeleg, mamă ! răspunse Lache lipindu-se mai strîns de trupul ei. Să nu pleci, mamă ! îi mai zise. Să nu pleci acolo !

Ana îşi aruncă privirea pe peretele de răsărit. I se păru că peste capul din icoană al Sfîntului Gheorghe parcă trecea zaua unei raze. Se gîndi că poate era un semn de la Petre al ei, despre care credea, cum apucase din bătrîni, că vreme de şase săptămîni văcuieşte, sărmanul, ca o pasăre, ca o rîndunică, la streaşina casei lui şi aude şi vede şi bea apă din ceşcuţa pusă acolo de ea. Zilnic, cu apă proaspătă şi prescură. Se bucură sau lăcrimează, sărmanul, de tristeţea despărţirii fără veac şi fără întoarcere. Şi se pomeni murmurînd :

— Petre, iartă-mă dacă am greşit ceva ! N-am vrut, n-am fost prea deşteaptă ca să-ţi fiu soaţă mai bună ! Iartă-mă, Petre !

Cum murmura aşa, i se păru că mai trecu o dată raza aceea peste chipul sfîntului. Se înduioşă mai tare şi o

lacrimă îi alunecă pe obrazul veştejit de vînt. Simţi cum pe mîna stîngă, ce-i alunecase de pe trupul lui Lache, o lingea cineva. Ochiul ei trist se înveseli cu duioşie cînd văzu că era Zimbru, cîinele lui Petre şi al lor care îşi aşează trupul său mare şi negru, a credinţă, la picioarele ei, lîngă pat. Animalul îşi manifesta dragostea lui de cîine credincios.

— Zimbrule, Zimbrule ! şopti ea duios: Am să te ţin, n-am să te dau, n-am să te las să mori, pînă ăi muri tu de bătrîn, aşa !

Zimbru, înţelegînd parcă vorbele ei, se gudura şi îi lingea mîna aspritâ de muncă, mîna compătimită azi şi de Vovideica, la primărie. Anei iar i se păru că mai trece raza peste chipul sfîntului. Dar tresări. Auzi la poartă claxonul unei maşini. Tresări alarmată. Pe icoană era umbra unei far.

— Ce să fie ? întrebă ea speriată. Lache, cine-o fi ?

Poarta se deschise cu trosnete şi brutalitate. Lache îl cunoscu pe naşul lui, Mihalache, care lumina curtea cu o lanternă. În urma lui, alţi oameni.

— Du-te, Lache, fiule, şi vezi cine este ! îl îndemnă Ana. Să nu intre nimeni. Spune-le că nu sînt acasă ! Ce vor ? Spune-le că sînt bolnavă ! Nu deschide !

Lache ieşi în cerdac. De acolo strigă bărbăteşte, cu toate că-l recunoscuse pe naşul său :

— Cine este acolo ? Hei, n-auzi, că dau drumul la cîine !

Mihalache Bîrliba zise scrîşnit :

— Taci, bă ! Io sînt. Unde e mă-ta ? Ai dracu să fiţi ! V-aţi ascuns ca şobolanii în găuri !

— Mama e bolnavă ! răspunse Lache slab. Ce aveţi cu noi ? Nu intraţi !

— Dă-te, mă, încolo, îi zise Mihalache, iconostasul mă-ti !

Lache începu să tremure. Îl zări în spatele naşului său şi pe Guiu. Iar acesta îi zise :

— Ete-al dracu ! Ete-al dracu ! Dai în unchiu-tău, mă ?

Lache începu să tremure mai tare. Îi spunea mamei, mai tîrziu, că nu de frică, de „nervos". Se urcă în cerdac, răsuci comutatorul şi curtea fu inundată de lumină, aşa cum nu mai fusese de la priveghiul tatălui său. Îi văzu

bine. Erau trei : Mihalache, Guiu şi plutonierul Potîngă. Pe poartă intrară Leta şi Tompa.

— Iote-l, dom' miliţioner ! ţipă Leta. Iote-l pe criminalul ! Luaţi-l !

Lache simţi că-i tremurau genunchii.

— Mama e bolnavă ! zise el slab. Nu intra, naşule !

— Aşa, mă, zise Guiu, ai dat buzna în curtea casei mele. În curtea mea de membru, şi mi-ai bătut familia ! Ţu-ţi iconostasul mă-ti, cum zise naşul ! Creşti cum te învaţă cremenala !

Lache tăcea. Stătea în capătul scării cu ciomagul ridicat deasupra capului, gata să lovească pe oricare va pune piciorul pe scară. Se trezise în el, prematur, după cum îşi dădea seama plutonierul, spiritul voinicos al lui Petre, cel mai destoinic şi curajos paznic de dig.

— Îl vedeţi, tovarăşe plotonier, zise Tompa, e gata să facă crimă ! Iotă-le-i, cu beldia săltată ! Aşa-l învaţă Stafia...

Potîngă veni în faţă, lăsînd să-i alunece de pe mîneca vestonului ceva ca un şarpe negru şi mlădiu :

— Măi băieţaş, îi zise, vezi tu ăsta ? Acuşica ţi-l joacă nenea pe şale ! Dă-te la o parte ! Nu-mi da de lucru. Am eu destulă bătaie de cap cu hoţii de peşte. Nu-i aşa, Mihalache ?

— Păi, de, de ! răspunse Mihalache. De !...

— Îi ştiu io p-ăia cine sînt, reluă Potîngă şi îl împinse pe Guiu de spinare, să intre primul în casă, zicînd să o cheme pe femeie şi să stea de vorbă cu ea, că doar şi el spusese că o credea criminală, nu numai Leta şi Vitalia.

Guiu vru să pună piciorul pe scară. Toţi auziră glasul piţigăiat, dar ameninţător al băiatului :

— Nu te băga, unchiule, că-ţi crăp capul !

Unchiul se trase înapoi.

— Ete-al dracu ! Ete-al dracu ! zise el.

Privea ca holbat. Chipul aspru al băiatului semăna aidoma cu al lui Petre. Parcă-l avea în faţa lui pe frate-su mai mare, cu care, în timpul cînd trăia, nu se avea prea bine. Petre îl considera om de nimic şi laş. Ştia el de ce-l dispreţuise Petre, pentru că-şi luase soţie pe Leta, şleampăta. Pe una despre care mortul zicea că „au tăvălit-o toţi cîinii din Strîmba, cît era fată, apoi ca nevastă, cît

lucrase Guiu ca magazioner, toți plutonierii de la cele trei foste colonii din Insulă".

Băiatul stătea nemișcat. În fața lui se ivi Potîngă :

— Ehei, băiețaș, îi zise, mi-ai dat de lucru ! Na !

Băiatul nu se aștepta. Cînd Potîngă zise „na", șarpele cel negru, care ieșea de pe mînecă, îl și atinse peste dosul în pantaloni scurți. Lache simți cum îl seacă la inimă, cum îi vin lacrimi în ochi și-l trece pipi. Strînse dinții și nu zise nimic. Se retrase sus, în cerdac și murmură parcă în neștire :

— Azari ! Azari !

Ceva negru și puternic se aruncă atunci, din semiîntuneric, în pieptul milițianului. Potîngă se simți doborît la pămînt. Peste el era Zimbru, care-i apucase cu dinții gulerul vestonului, lîngă carotidă și mîrîia amenințător. Așa-l dresase Petre, pentru paza la dig : să țintuiască omul la pămînt, să nu-l sfîșie decît numai cînd spunea el un anume cuvînt. Dar Lache nu spuse acel cuvînt. Și Potîngă gîfîia sub apăsarea cîinelui.

Ana nu mai putu să rabde atîta zarvă. Văzînd prin fereastră că Zimbru îl doborîse pe milițian, se înfricoșă și ieși în prag.

— Ce este, ce s-a întîmplat, oameni buni ? Ce vreți cu noi ? întreba ea sprijinindu-se de pereți, să nu cadă, căci îi tremurau și ei picioarele de frică și de slăbiciune.

Potîngă se lupta, să scape de cîine.

— Auleu, săriți, e turbat ! țipa Leta. Are să-i rupă jugul gîtului ! Săriți, îl omoară pe dom' plutonier !

Ana încerca să-l prindă pe Zimbru, să-l tragă la o parte. Dar ea nu știa ce vorbă secretă folosea Petre, cînd trăia, ca să-și potolească dulăul. Zimbru mîrîia și nu se lăsa smuls de prada sa.

— Lache, se ruga Ana, cheamă cîinele ! E caz rău, Lache !

Băiatul bolborosea ceva și se frămînta fără a nimeri acel cuvînt.

Mihalache Bîrliba se uita roată prin curte. Parcă ar fi căutat ceva. Ana văzu că toporul lui Petre îl căuta. Văzu că-l ia în mînă și-și aduse aminte că tăia bine toporul, căci Lache cioplise cu el în acea zi stîlpii pentru fînarul cel nou. Mai văzu și Lache cum nașul său venea cu toporul

ridicat, să-l lovească pe Zimbru pe la spate, hoţeşte, în cap. Şi nimeri vorba pierdută, din teamă şi emoţie :

— Arşica, Zimbru ! Arşica !

Auzind comanda, cîinele îi dădu drumul lui Potîngă, care se ridică în picioare tras de Leta şi Tompa, dichisit de ele, căci era plin de praf şi urină de cîine. Cum se văzu în picioare, Potîngă începu să se caute pe la spate. Înţeleseră toţi că se căuta de pistol, dar nu-l avea.

— Unde e fiara, s-o curăţ ! striga el.

Zimbru fugise. Ana se uita înfricoşată :

— Ce vreţi de la noi, ce v-am greşit ? le zise ea. Oameni buni, lăsaţi-ne în pace !

Potîngă se înfipse în faţa ei.

— Buletinul ! Scoate buletinul ! ceru el. Nu ştii ? Te fac io să ştii ! Ai dat de dracu ! Cel puţin trei cotolani ai să iei, dacă nu zece. Eşti învinuită pentru lovire faţă de tovarăşa Leta, care este soţia tovarăşului Guiu, membru în birou şi om respectat, serios. Te învinuiesc şi io de ultraj la adresa mea, în timpul serviciului, de ameninţare cu moartea, de crimă săvîrşită, dar neconsumată ! Ai auzit ! Ai asmuţit cîinele asupra mea. Tu şi fecioru-tău. Pui de căţea ! Chiar el l-a lovit cu vătămarea plămînilor pe minorul Ion Lumînare. Buletinul ! Mai repede, că ne grăbim !

— Doamne, Doamne, se tînguia Ana, dar cînd făcurăm noi, Doamne, faptile astea ! Nu ştiu nimic. Am fost la mort, mă văzuşi şi dumneata acolo. Băiatul meu e cuminte. Ai făcut tu, Lache, astea toate ?

— Am făcut ! răspunse Lache, dîrz. Veniseră să ne fure grinzile. A sărit Zimbru pe ei, i-a scuturat niţel, asta a fost. Altfel, mă omorau ei pe mine.

Guiu se uita uimit. Tremura. Îl avea în faţă parcă pe Petre.

— Ete-al dracu, ete-al dracu ! înjura el. Recunoaşte, dom' plutonier. Recunoaşte ! Ai dat de dracu ! îi zise el lui nepotu-său. Vedeţi că recunoaşte ? se adresă celor de faţă.

— Ce să mai recunoască el, dacă tot aşa spune şi naşă-sa ? ! răspunse Mihalache Bîrliba. Aşa este, muiere ?

— S-o blesteme Dumnezeu ziua aia cînd l-am ţinut io pe procletul ăsta în braţe ! zise Tompa, drept răspuns. Şi să blesteme Dumnezeu, bărbate, ziua aia cînd fuserăm proşti şi le-am ars ăstora lumînări, la cununie, uite-aşa !

— Ei femeie, ce mai zici ? se adresă Potîngă Anei.

Guiu ciuli urechea. La malul fluviului se auzea păcănitul motorului unei şalupe.

— Să terminăm, zise el, a venit şalupa. Se zoreşte doamna doctoră legistă !

— Să terminăm, zise şi Potîngă. Care din voi ia capul cîinelui ?

Ana sări speriată între ei, în mijlocul curţii :

— Ce să faceţi cu capul cîinelului ? Doamne, Dumnezeule, se ruga ea, au înnebunit oamenii ! Ce să faceţi cu cîinele nostru ? repetă. Aţi venit să ne luaţi şi cîinele ? Pe credinciosul nostru ? Nu-l dăm. Fereşte-l, Lache !

Potîngă făcu să alunece iar la vedere şarpele cel negru de pe mîneca dreaptă.

— Da, am venit să-ţi luăm javra, zise el. E turbat. Presupus turbat. Merge la analiză.

— Nu trebuie decît capul lui, dom' plutonier, zise Leta, n-o auziraţi pe doamna doctor ?

Zimbru îl cunoştea bine pe Mihalache Bîrliba. Dar şi acesta se pricepea la cîini. Cînd trăia Petre şi erau în termeni buni se duceau adesea la pescuit clandestin amîndoi, şi Zimbru îi păzea. Le dădea de ştire cînd era primejdie şi fugeau. Se gîndi că acum nu era vreme pentru tînguieli şi aduceri-aminte. Se lăsă pe vine şi începu să fluiere într-un anumit fel :

— Kiurrr ! Kiurrr !

Leta rîdea cu gura largă şi cu urechea aţintită.

— Ha, ce frumos face cumătru ! zise ea.

Mihalache repeta fluierul şi cîinele veni la picioarele lui, supus. Cu mîna lui păroasă îl încleştă de ceafă. Cîinele nu lătra, nu se zbătea, căci nu ştia ce se întîmplă cu el. Omul îl ridică viguros şi se îndreptă cu el spre trunchiul de salcie, la care cioplise mai înainte Lache, pe cînd Zimbru dormea lîngă el întins şi fără griji.

Ana se trezi ca dintr-o beţie cînd îl auzi pe Lache :

— Nu, naşule ! Nu ni-l omorî ! Nu-i reteza capul ! Naşule, naşule ! ţipa a deznădejde Lache.

Mihalache parcă nu auzea sau se făcea poate că nu aude. Nările lui fremătau. Cîinele începu să se zbată. El îi prinse picioarele din faţă, ca la oaie, într-o mînă şi cu cealaltă îi culcă gîtul pe trunchiul de lemn. Toporul bine

ascuțit luci o clipă avîntat în sus de mîna lui păroasă și căzu ca un pocnet surd. Mai luci de două ori la fel, mai pocni la fel și capul lui Zimbru se desprinse și atîrna cu limba lui roșie și mare fremătînd, cu o nedumerire în ochii larg deschiși, căci cu el se întîmplase ceva, ce încă nu știa. Iar trupul zvîcnea din picioare și se domolea în liniștea morții. Omul se ridică zîmbind. I se adresă mîndru plutonierului :

— Ai văzut, domnule plutonier, iote cum se taie o căpățînă. Iute, din trei, ca turcu !

— Bravo, năsicule ! zise Leta admirativ. Așa, brava ! Ce mînă ai matale !

— Ptiu ! scuipă Potîngă.

— Să mergem, zise Guiu, aud șalupa.

Plecară. Numa Ana și copiii ei rămaseră în curte lîngă trupul lui Zimbru.

Clipele și minutele treceau. Drumul se liniștea treptat. Ana își ridică ochii către luna care se ridica peste sălcii.

— Să nu-l mai plîngem pe credinciosul nostru ! zise ea. Să fim tari !

— Mamă, întrebă Lache, sufletul lui Zimbru s-o fi dus la „părintele, cîinele ciobanului", ăla din lună ?

— Nu, mumă ! răspunse Ana.

— Atunci ce ? stărui Lache.

Ana se ridică și nu răspunse. Ochii ei erau ațintiți către Luceafăr. Și i se părea că acolo, plutind prin jurul luminii, îi vedea pe Petre al ei, care parcă-i zicea : „Nu vă întristați, într-o zi o să veniți la mine ! Pe rînd, o să veniți la mine ! Zimbru e lîngă mine !"

Înfiorîndu-se de vedenii, Ana porni către locul unde era legată Florica.

— Lache, hai să mulgem văcuța ! strigă ea.

Și se păru că glasul ei parcă era om care intra călcînd zgomotos în tăcere. Și-l văzu pe Lache cum vine supus, cu lanterna. Ea apucă găleata și mîinile ei pricepute spălară ugerul vacii și laptele începu să curgă. Apoi, Lache și Titică deschiseră poarta la ocol și-l sloboziră pe Gore, vițelul. Vițelul se repezi la mama lui și puse botul la țîța caldă și începu să tragă lapte. Titică rîdea înveselit, bînd lapte crud din găleată, privind cum vițelul dădea cu capul

în burta mamei lui ca acesta să-i slobozească şi lui tot lapte.

Lache apucă găleata plină pe jumătate şi o mai întrebă o dată pe mama lui :

— Mamă, de unde are ciobanul din lună cîine ?

Ana nu răspunse. Ciulea urechea la zgomotul motorului şalupei care se depărta.

— Ăla nu e cioban, zise ea scurt, e Cain !

Aprinse becul în chiler şi puse laptele la fiert. Titică adormi zîmbind prin somn.

CARTEA a II-a

Furtuna care biciuise Insula în ziua cînd se dezgropase trupul lui Petre Lumînare, după cum raportase Ţuţuianu la judeţ, nu făcuse cine ştie ce prăpăd. Oamenii reuşiseră să strîngă snopii împrăştiaţi şi să apere clăile.

— N-a fost mare lucru ! comunicase şi Năstrapă, tot la judeţ, la partid. Oamenii noştri sînt obişnuiţi cu declanşările naturii. Aici sînt comunişti de nădejde, adăugase el.

Năstrapă scria. Îşi pusese în minte să realizeze o lucrare monografică despre comuna Cucuta şi, în general, din punct de vedere geografic despre Insulă. Scria :

„Locuitorii de pe aceste meleaguri sînt oameni tari, aspri la fire cînd e vorba de luptă, veseli şi cu inima uşoară, altfel. Sînt călîţi şi nu se tem de declanşările naturii, în special ploi cu vijelii. Unii sînt aici din moşi-strămoşi. Nu le-ar părăsi nici pentru grădina raiului." Trase din ţigară şi se mai uită o dată pe hîrtie şi tăie cuvîntul „rai". Scrise : „nici pentru tot aurul din lume". Nici aşa nu-i prea plăcea, căci suna a piesă de teatru sau titlu de film, dar îşi zise că tot e mai bine pentru ţinuta unei lucrări scrisă de un tovarăş ca el, decît să vorbească de rai.

Era socotit om inteligent Valeriu Năstrapă, secretarul comitetului de partid din Cucuta. Toată lumea ştia că este şi student. Că urma la fără frecvenţă facultatea de geografie. Se mai lăuda şi cu faptul că foarte bine cunoştea Insula. Uneori îi place să ţină conferinţe la căminul cultural. Duminica trecută a vorbit foarte frumos şi documentat despre aceste pămînturi. Un rezumat din conferinţă a fost afişat la gazeta de stradă. Se opreau oamenii

și citeau și noaptea, pentru că pusese bec de neon. Cu mîinile lui.

„Aici, scria el, a fost cîndva fundul Mării Sarmaţiei. Apele ei au secat şi au început să se nască fluviul şi rîurile din cîmpie. Sute de milioane de ani s-au dat bătălii între uscat şi ape. Fluviul, care venea din apusul continentului, îşi muta mereu albia, între Carpaţi şi Balcani. De la punctul Strîmba, în Insula noastră, apele lui se desfac în două mari braţe. Unul apucă înspre răsărit, către Munţii Roşii, celălalt, către apus, spre cîmpia Bărăganului. După 72 de kilometri apele se împreună din nou, în faţa Oraşului mare, pentru a porni împreună către Tulcea, iar de acolo, mai jos, să se pregătească de îmbrăţişarea cu marea. În această buclă s-a format balta, cu plaurii, grindurile şi canalele de pînă mai ieri. Loc minunat, cunoscut încă din vremea romanilor. Poetul Ovidiu, din exilul său de la Tomis, scria *Tristele,* în care arăta că pe aici, prin baltă, şi dincolo de fluviu, locuiau sarmaţii, aprigi călăreţi şi arcaşi."

Năstrapă nu era localnic. Îndrăgise însă aceste locuri. Pe vremea cînd fusese trimis întîia oară aici, ca activist la U.T.M., nu exista digul. Apele fluviului se revărsau în cîte un an, pustiitoare. După revărsări, se retrăgeau însă în matca lor şi lăsau în urmă mîl, în care oamenii însămînţau porumb, orz şi legume. Prin coclauri, mii şi mii de cuiburi de tot felul de păsări. Era un adevărat rai. Aşa era balta înainte de îndiguire. Dar nu putea să rămînă mereu aşa. Apele fluviului, nestrunite, se întindeau pe mii de hectare, ca pînzele unui uriaş păianjen. Preocupările oamenilor erau cu totul altele. Primăvara, fiecare gospodar îşi strămuta în hăţişurile bălţii gospodăria lui de animale. În special porci. Scroafele erau duse gestate, iar acolo, în sălbăticie, nesupravegheate de nimeni, proliferau şi-şi creşteau rodul pînă toamna tîrziu, după ultimele brume, cînd gospodarii veneau şi le luau acasă. Tot în baltă, prin pajiştile care se formau după retragerea apelor, păşteau herghelii de cai. Prin partea locului li se spunea „priocă". În priocă se creşteau cai liberi. Vestiţii cai de baltă, cu copita lată cu trup îndesat şi părul lung. Se băteau iarna cu mistreţii şi lupii. Pe canalele bălţii alergau luntrile sprintene,cu pescari,apele îndestulînd casele.

Era un fel de paradis al liberului act. Fiecare făcea ce-l tăia capul. Mult sau puțin, cu cît se alegea din darul bălții, unul se mulțumea, altul nu. Unul muncea în dreptate, altul fura. Unul era blînd și cuviincios, altul violent și nedrept.

Năstrapă apucase sfîrșitul acestei epoci. Vremea cînd se constituia cooperativa agricolă de producție. Înfruntase multe greutăți. Insula încă nu era îndiguită și pămîntul sigur, bun de muncă, era puțin. Oamenii trăiau din darul bălții. Puțin îi interesa agricultura. Erau îndărătnici. Ei cunoșteau din tată-n fiu tainele apelor. Cînd se aruncă năvoadele și unde. Nu trebuiau să spere la răsplata bobului de grîu semănat în toamne. Aruncau năvodul și scoteau cît recolta de pe un hectar, în valoare, la o singură aruncătură. Atunci cînd au venit primele măsurători pentru construirea digului și formarea Insulei de astăzi, chiar Dănilă, zis Cherbeleață, a fost primul care s-a oferit să le dea găzduire pe gratis inginerilor și ajutoarelor lor la măsurat. Un înțeles pe măsura lui.

— E mai bine așa, zicea. Statul va avea porumb și grîu și soia și legume și ce-și dorește omul. Apele n-or să mai dea buzna, să se plimbe ca la ele acasă. Tu, prăpăditule, i se adresa lui Mihalache, n-o să te mai lauzi că ești „stahanovist" în pescuit și n-o să mai dormi noaptea cu piponul bărcii legat de clănțăul ușii, că dau apele și te arunci în dubă cu cățel și purcel și pleci ca Noe, unde vezi cu ochii, pînă se arată iar „Araratul" și începi să-ți lipești coșmelia cu lut și balegă și să-ncepi din nou să furi pește de la Dumnezeu și de la stat și să faci copii. O să fie insulă, o să aibă și statul partea leului din pămîntul de plug, o să aibă și cooperativa agricolă partea leușorului și noi, prăpădiții, partea motanului și toate părțile alealalte, că nici dracu n-o să-mi spuie mie că nu furați și de la stat și de la cooperativă. Și trai pe voi, fire-ați ai iacacine, că și americanul v-ar pupa-n..., mă-nțelegi !...

Pe acel timp era și Năstrapă în Cucuta, la U.T.M. și l-a auzit pe Cherbeleață „propovăduind", cum zicea nea Palașcă, și i-a zis, de mai multe ori :

— Dacă e așa cum zici, de ce nu te faci cooperator, să te pricopsești și mata ?

— Io nu, mulțumesc. E bine să fii în ochiul stăpînului, că ochiul stăpînului îngrașă vita, dar cît mai rar. Ce nu se vede e mai cu rod. Dumneata vezi iarba cum crește ? Nu vezi, așa e ? Păi n-ai ochi, d-aia nu vezi. Unde sînt ochi mulți sînt și deștepți, d-aia nu vreau !

Cherbeleață n-a vrut și nu vrea să se facă cooperator. Își are locul, el și alții din Insulă, din țară, după cum zice și tovarășul Năstrapă, în a treia categorie de proprietate, consemnată în Constituție. Și trăiesc. Căci fluviul alimentează, după cum spune tot tovarășul Năstrapă, prin ape subterane Insula. Îi dă viață și crește porumbul cît un om călare și grîul ca pe vremea lui Darius. Cherbeleață, cînd vrea, se pierde prin toate ale „raiului" cu căruța.

S-a format astfel aici o uzină cerealieră unică în felul ei. Aceasta pentru că în alte insule naturale sau create de mîna omului solul este variat. Doar aici, de la o margine la alta, spre sfîrșitul verii, te afunzi ca într-o junglă în lanuri înalte și viguroase de porumb. De la un dig la altul totul este cultivat. Așa cum este împrejmuită de digul înalt, Insula pare ca o fabrică.

În Insulă, așa cum mai povestește uneori tovarășul Năstrapă, viața curge mai altfel ca pe alte meleaguri. Insula își are legile ei naturale, legile nescrise și tradiționale, după care se mai conduc încă oamenii. În lunile verii, din apele domoale care o împrejmuiesc se ridică toată ziua aburi, care se condensează la o înălțime joasă și ploile cad ca din senin, mînate de curenți, în trombe, deșertînd darul de sevă al fluviului peste roadele Insulei, create de el. Repezi vin ploile, furtunoase și scurte. Fac una cu pămîntul totul și pe urmă dispar.

Oamenii se bucură vara cînd dau asemenea ploi, pentru că Insula încă nu este amenajată pentru irigat, iar pămîntul ei de aluviune se scorojește ușor. Își ține umezeala pînă se coace grîul și apoi seva se retrage spre adînc, nu prea adînc, fiindcă și apele freatice sînt la suprafață. Iar după secerișul secarei și orzului, se seamănă porumb și borceaguri pentru nutrețuri și ele au nevoie de ploi. Mai sînt lanuri de porumb, verzi, ca frunzele de sălcii, înalte și dese ca pădurile din poveste. Mai sînt viile, cu rod negru și parfumat. Porumbul, în ajunul zilei de sfîntul

Ilie, are boabe în lapte. El îşi doreşte în aceste zile ploaie, să lege rod plin. Viilor să le crească bobul. Ploile vin şi oamenii se bucură.

Se bucurau şi se înveseleau oamenii la M.A.T., cum le era obiceiul. În seara aceea la M.A.T. era lume multă. Aveau motiv de veselie, pentru că plouase. Aveau ce să discute, căci nu se mai pomenise în aceste generaţii ca legea să ridice din Insula lor două capete într-o zi.

Şedeau la o masă Stan Bîrliba cu feciorii şi cunoscuţii lui şi vorbeau. Îl întrebă Dănilă Cherbeleaţă pe Mihalache Bîrliba :

— Şi cum făcuşi, cumnate, îl puseşi pe tocător şi p-ormă odată, aşa ! Hai ?

Mihalache se uita în pahar şi zîmbea cu superioritate. Zise :

— Nu putui dintr-o dată, că mă încurca finul, tu-i cuibu de unde-a zburat ! Dădui de două ori. Cu sete. Aşa ! Era cîinele al dracu. Mai bun ca al meu.

Cherbeleaţă bău şi zise.

— Hm ! Al dracu cîine !

Şi zise şi Marangozu :

— Ei, lasă, lasă, că şi al matale e bun. Cu Dracilă nu mi-e ruşine !

Mihalache plescăi din limbă :

— Ehei, să vezi cum se sperie „Tocila", cînd e slobod ! Sare, uite-aşa !

Şi arătă ridicînd un picior, apoi altul, cum sare „Tocila".

— Care, bre cumnate ? zise Dănilă, „Mitraliera" ?

— Ei, chiar ea, na ! Dacă dumitale, cumnate, îţi place să-i zici Mitraliera, eu îi zic Tocila. Că aşa merge. Legănată, parcă-ar fi pe tocile, la basculă, dreapta-stînga. Numai capul îi rămîne ţeapăn la mijloc. Al dracului ! Cum rămîne acul basculii, cînd îl potriveşte Ţuţuianu, preşedintele !

— Domle, se amestecă în vorbă şi Moldoveanu, paznicul primăriei, aşa ceva n-am mai văzut în viaţa mea. Iote-aşa, c-un briceguţ atîtica îl descăpăţînă aia pe mort ! A dracului muiere !

— Şi ce zici de şerpii ăia ? se amestecă Biţu, care venise şi el după frate-su Dănilă, să-i mai ceară nişte bani împrumut. Ce fioroşi, domle !

— Care șerpi, mă ? Aia care te făcură să te... pe tine ? îi zise Marangozu. Fugi, bă, că te știu io !

— Lasă, bă, nu mai clipi, se strîmbă Dănilă, că pricepe el și așa.

— Să-i saie ochi ! clipi Marangozu din ochiul cu pleoapa zgîită spre tîmpla stîngă, de cînd avusese un accident la mașina de rindeluit. Al dracului ești matale ! Da fiindcă îi zisei ăstuia, ăia nici n-or fi fost șerpi !

— Ce, bă, ești nebun, zise Costică Moldoveanu, i-a văzut toată lumea. Îmi pare rău că nu mai este aici dom plutonier Potîngă, să spună el.

— Nu cred, răspunse Marangozu. O fi făcut Vitalia vreo vrăjitorie.

— Ce să facă mama Vitalia, bă, ascultă la mine ! Erau șerpi ! Dacă nu mă crezi, iote, întreabă-l pe Ivănică.

Ivănică Bîrliba, feciorul cel mai mic al lui Stan, brigadierul de la pescărie, intrase pe ușă. Se apropie și-i spuse moșului ceva la ureche.

— S-a prins ăla ? îl întrebă moșul pe șoptite, la urechea acoperită cu palma.

— Cine, baptistul ? se zgîii Ivănică. De unde dracu ! Mi-a spus că ar avea nevoie de o tonă. Înțelegi ? O tonă, zece miare !

— Bă, Tirifleașcă, îi strigă Biță, spune-le, bă, cum erau șerpii ! Ăștia nu mă cred !

— Mari, bă ! răspunse Ivănică. Groși ca pe mînă și lungi cam cît oiștea de la căruța lui nea Dănilă.

Biță tuși. Îi plăcea discuția. Plescăi din limbă.

— Mai dă, bă, un chil ! strigă la gestionar.

Moșul se întoarse către el :

— Bițule, atît ! Avem de vorbit ! Ajunge !

— Păi ce avem de vorbit, să vorbim acum ! zise Biță.

Moșul se uită cu înțeles la Mihalache. Acesta îi dădu lui Biță cu piciorul în gleznă, pe sub masă, arătîndu-i spre Moldoveanu. Costică Moldoveanu și-ascuți auzul. Înțelese din clipitul ochilor lui Biță, care se ameți se, că de el era vorba, nu de Mihalache. Lăsă capul în pămînt și se prefăcu că era beat. Cînd îl întreba Biță sau Ivănică ceva, pleoștea urechea lui neagră și păroasă către gura lor și zicea :

— Cum ? N-aud ! Mai spune înc-o dată !

Biţu se prefăcea că se supără. Îi zicea şoptit, ca să-i încerce puterea auzului :

— Mă pupi ?

Moldoveanu tot făcea pe prostul şi zicea :

— Cum ? N-aud ! Mai spune înc-o dată ! zicea mecanic.

Dar şi Biţu şi Ivănică ştiau că aude foarte bine.

— Fi-ţi-ar urechea aia bleagă a dracului ! îi zise moşul. Urechea la tine şi auzul la „capul de porc".

— La cine ? întrebă Moldoveanu, dîndu-se de gol că auzea.

Şi auzea bine, după cum zicea Biţu. Auzea pentru Potîngă, căci lui i se zicea în particular „capul de porc".

Să-i demonstreze lui Biţu că Moldoveanu auzea bine şi să-l facă să plece de la masa lor, Ivănică se alătură de urechea paznicului şi-i zise şoptit :

— Bă, a scăpat Smaranda ! Iapa tovarăşului secretar ! Te-a luat mama dracului ! Uite, sare armăsarul lui Cherbeleaţă pă ea !

Moldoveanu sări în sus şi fugi pe uşă, în faţa M.A.T.-ului, de unde se vedea bine uşa grajdului primăriei şi şoproanul unde erau legaţi caii. Ceilalţi se mirau, în timp ce Ivănică se lăsase cu burta pe masă şi rîdea cu hohot :

— Ce-i ziseşi, mă, ce-i ziseşi ? îl întreba Biţu. Îi spuseşi că a işit mă-sa fată mare ?

— Nu, bă, auzi tu, acuşica ! răspunse Ivănică. Îi spusei că a scăpat iapa tovarăşului secretar şi că io iubeşte armăsarul lui Cherbeleaţă. Ha-ha-ha ! Te-a luat mama dracului, îi zisei, iese mînzul corcit ! Să vezi prostul ce zice, cînd vine-napoi ! Ha-ha-ha !

Moldoveanu intră pe uşă bălăbănind din mîini. De la prag se uită la Ivănică şi-i zise :

— Pe mă-ta ! E legată bine ! Pe mă-ta ! Ce, ăla e armăsar ? Pe mă-ta !

Moldoveanu şezu iar la locul său de pîndă, făcînd pe prostu, căci prinsese cîteva cuvinte, care-i dădeau de gîndit că moşul şi ai lui pun ceva la cale şi el era urechea bleagă, cum zicea Biţu, a plutonierului Potîngă.

— Dă-te, bă-n sărăcie ! îi zise Biţu. Eşti prost. Prost îngăurit, d-aţi prinde bine ! Al dracului, dacă tot şezuşi aci, ai, bă, să te-mbăt ! Bea ! Iote, să fi tu al dracu, dacă nu bei asta, pă toată !

Biţu luă sticla cu votcă pe jumătate golită şi se alătură de Moldoveanu. Acesta se prefăcea că refuză. Biţu îl luă de ureche, de partea de sus, delicat, cu două degete şi-i zise :

— Ai, bă, că-ţi dau, delicat, înghiţitură cu înghiţitură, ca la bebeluşi, că tu nu eşti prost să-nghiţi tot, ca porcul. Bei de trei ori şi gata. Trei înghiţituri ! Auzi, bă ?

Moldoveanu se lăsă înduplecat şi bău. Bău trei înghiţituri. Cu sete. Biţu se uita la el, cum i se mişca în sus şi în jos mărul lui Adam, noduros şi mare cît pumnul. Trei înghiţituri şi din jumătatea de votcă nu mai rămase decît pe fund cam de un deget. Se aştepta ca Moldoveanu să se îmbete. Asta şi urmărise. Dar Moldoveanu nu dădea semne că se îmbăta, şi Biţu se posomorî.

Biţu comandase fără să ştie bătrînul cîrnaţi. Ion gestionarul aduse cîrnaţii. Erau proaspeţi, cu usturoi mult, frumos mirositori. Abia sosiseră de la carmangeria din Oraşul mare. Ştia Ion că muşteriii lui, cum obişnuia să zică, nu aveau pretenţia să fie serviţi pe farfurie. Aduse cîrnaţii frumos rumeniţi la grătar, pe un fund mare din lemn de brad, curat ca o podea ardeleană, de curînd spălată cu leşie. Aşa glumea Biţu. Se uita şi-i plăcea, căci era un morman de cîrnaţi.

— E o ruşine-a dracului, zise Dănilă Cherbeleaţă, să aduci cîrnaţi de la oraş, cale de şaptezeci de kilometri prin hopuri şi praf, cînd aici noi avem porci şi oi şi viţei, şi cooperativa agricolă n-are maşină de tocat. Putem, bă, să facem cîrnaţi pe loc. Da facem ? Ei, vezi ? Vezi ? De ce adică cooperaţia, dacă este deşteaptă, nu face abator aici, nu face laborator de cîrnaţi la M.A.T. ? E Ion prost şi nu ştie să facă cîrnaţi ? Ce zici, bă Ioane, eşti prost ?

— Cine, bă, io ? se grozăvi Ion aducînd o tavă cu halbe cu bere.

— Ei, vezi, bă, că se pricepe ? zise Cherbeleaţă. Vezi ?

— Se pricepe pe dracu ! zise Ivănică. Ăsta a fost pînă acum merceolog. Ai avut tu cîrnaţi la mă-ta, mă ? i se adresă lui Ion.

Ceilalţi rîseră şi mîncau cu poftă.

— Frăţică, zise Marangozu, ce l-o fi făcut pe ăsta să-şi lase postul de merceolog şi să se facă acilea gestionar ?

— Cum, ce ? răspunse Cherbeleaţă. Ciubucul. Munceşte omul în viaţă, pînă la o vreme, pe veresie la stat, după aia se uită în ciobul de lîngă uşă, cînd se bărbiereşte şi vede că pe neştiute şi-a luat mutră de prost. Şi ce zice : „Nene, nu mai ţine ! Am ajuns cocoş bătrîn, d-ăla năpîrlit. Îmi mănînc diurna prin delegaţii, după marfă, şi cinci cîştig, şapte mănînc, ce rămîne bag în pungă ! Să-mi leg şi io măgăruşul la gard. Acuşica, cît o mai ţine !" Şi a cerut, prostul, post de gestionar.

— Hă-hă-hă ! rîseră cei de la masă.

Vrură să mai rîdă, dar nu mai apucară. Rămaseră cu furculiţele în aer, fiecare cu cîrnăciorul lui, tremurat de întrerupere, căci uşa fu acoperită de trupul mare al tovarăşului secretar Valerică Năstrapă, care le zise :

— Bună seara, oameni buni ! Vă bucuraţi, vă bucuraţi, ai ? Păi sigur, a fost bună ploicica ! Bună ! Cîştigăm întrecerea la grîu, cîştigăm şi la porumb ! Pă cine felicită la toamnă la ziua recoltei tovarăşul Mihai ? P-ăi din Cucuta ! Este ? Este !

După vorba „este", rostită cu veselie de secretar, toţi cei de la masă înghiţiră cîrnatul şi răspunse mai întîi moşul :

— Este. A fost bună ploicica, tovarăşe secretar, taman la timp. Se răsuceau de căldură foile porumbului. Ia dă-te, bă, mai încolo !

Moşul îl îmbrînci pe Moldoveanu, care se retrase la masa vecină stînd cam într-o parte, să aibă parte şi de masa lui Bîrliba. Dînd să înţeleagă că el nu-şi permite să stea la masă cu secretarul de partid, care era şi şeful lui, chit că-i ţesăla bine pe Smaranda şi i-o ferea de corciri, cum rîdea Biţu.

— Staţi, tovarăşe secretar, zise moşul, staţi. A adus Ion cîrnaţi !

Moşul ridică mîna şi-i făcu semn gestionarului.

— Cîrnaţi, bă, cîrnaţi ! Şi ce ştii tu că mai trebuie !

Îi făcură loc. Valerică Năstrapă se aşeză pe scaun lîngă Dănilă. Nu se observă al cui scaun trosni : al lui sau al secretarului.

— Mi-era o foame ! zise el.

Cînd zise cuvîntul „foame", înfipse furculiţa şi se ridicară dintr-o dată doi cîrnaţi. Dispărură în cinci secunde, cît numără Biţu, în gura cu dantură albă, cu buzele groase şi roşii, în timp ce de plăcere proprietarul gurii închidea şi deschidea pleoapele ochilor albaştri. Văzînd că nu mai erau cîrnaţi, începu să-şi frece vîrful nasului cărnos şi să se uite după statura mică a lui Ion, care, după tejghea, încerca să-şi tragă peste cămaşă o bluză scurtă de chelner, ca să nu apară necostumat, „nepoavoazat", cum zicea Ivănică, în faţa secretarului.

— Io mă duc, zise Dănilă Cherbeleaţă, încercînd să strecoare nişte bani pentru plată în mîna lui Biţu. M-a apucat foamea şi nu mănînc cîrnaţi, adăugă ca o scuză. Îmi cad greu la stomac. Mă-nvăţai cu turtoiul !

— Stai, domle, aici ! zise secretarul. Ioane, cîrnaţi ! ceru el. Mai ai ?

— Patru chile, tovarăşe secretar, răspunse Ion vesel.

— La foc cu ei ! comandă Năstrapă.

Ion înteţi focul la grătar. Peste sat se răspîndea un miros aromat de cîrnaţi.

Ieşind pe poarta liceului, care se afla vizavi de M.A.T., la vreo treizeci de metri, profesoara Mecinicov aspiră adînc şi cu poftă mirosul de cîrnaţi şi trecu peste şanţ, apoi peste terenul de fotbal şi veni către grătar, să-şi cumpere şi ea cîrnaţi. Ion îi zise :

— Ar trebui să cer aprobare, dar dumneavoastră vă dau, da să aveţi grijă şi de Ionel al meu ! Îl ştiţi care e, ăla cu pată albă-n păr, ici, la frunte. Breazu, cum îi zic copiii pe policre !

Mecinicova plecă bucuroasă acasă, cu doi cîrnaţi la pachet. Se gîndea cum îi va mînca cu poftă, pe masă, lîngă fereastra deschisă, căci trecînd prin emoţiile deshumării lui Petre, astăzi, nu mai apucase să pună aproape nimic în gură, în afară de nişte cireşe. Se ducea spre gazda ei, călcînd legănat şi domol. Aşa îi era mersul. Nu putea niciodată să-şi iasă din ritm. Cu cît se apropia, simţea că din hîrtia lor cei doi cîrnaţi o frigeau la mînă şi-i sporeau pofta de mîncare. Parcă-i venea să se aşeze pe o buturugă de salcie bătrînă, doborîtă la îndiguire de fierăstrău, şi să mănînce acolo. Se uita înapoi şi nu vedea şareta

secretarului trasă în faţa primăriei şi se gîndi că acesta nu pleacă în seara asta la Strîmba şi mîine, deci, va fi la biroul său. Se gîndea că nu-i cădea bine să se ducă acasă la gazdă, după insultele pe care le primise astăzi din partea Tompei lui Mihalache Bîrliba, căci la ei locuia.

— Am să mă duc mîine la tovarăşul secretar, zise destul de tare, ca să-mi găsească altă gazdă. Eu la ăştia nu mai stau !

Cînd trecu de. dispensarul uman coti pe drumul de căruţe, pe lîngă Japşa pădurarului, către casa lui Mihalache. Ajunse la răscruce şi se opri să privească luna şi stelele cum se scăldau în luciul bălţii şi să asculte vocile broteilor. Trase adînc aer în plămîni, simţind cum răcoarea şi prospeţimea de aer şi cîntec a nopţii îi făceau bine, o înviorau. Privea nehotărîtă poteca ce ducea pe sub sălcii, de partea cealaltă a bălţii, la casa lui Mihalache. Privea luna care arginta acoperişul lui Stan Bîrliba, cel bătrîn, mai în fundul curţii lui Mihalache. Se gîndea, de ce or fi oamenii aceştia aşa cum sînt ? De ce rîd de starea ei ?

Mergea legănat. Aşa îi era mersul, de la vîrsta de zece ani, de cînd suferise un accident. Se apropia de casă şi simţea cum inima parcă i se strîngea în piept de frică şi de scîrbă. N-o putea suferi pe Tompa, cu toate că femeie urîtă nu era. O porecliseră Tompa. O chema Tomiţa. Era o femeie potrivit de înaltă, cu chipul rotund, cu gropiţe în obraji şi buze cărnoase, senzuale. Femeie bine, zicea ea, dar rea. Observase, Tomiţa nu putea suporta om străin în casă. Mai ales femeie. Şi nu primeau aproape pe nimeni, cu toate că aveau casă încăpătoare, bine mobilată şi îmbrăcată. Ca s-o ferească de viiturile apelor o clădiseră pe o ridicătură, pomostea, cum i se zicea pe aici unei astfel de movile. Avea ciment turnat împrejur, pereţii stropiţi ca blocurile de oraş, ferestrele vopsite în verde, în aceeaşi culoare cu cerdacul. Era toată învăluită în viţă-de-vie.

Avea doi copii Mihalache. Amîndoi îi erau Mecinicovei elevi. Ea nu se bucura de respect în ochii lor, cu toate că n-o insultau în faţă.

— De ce nu vă stăpîniţi copiii ? îi zisese ea odată Tompei. Sînt profesoară de liceu, nu înseamnă că, stînd în gazdă la dumneavoastră, elevii mei să-mi vorbească cu tu !

Şi Tomiţa îi rîsese în nas, spre hazul copiilor :

— De, domnişoară, cum e liceul şi profesoara. Liceul şontîc-şontîc, că aici profesorii buni vin şi fug, dumnea-voastră, de, mă-nţelegeţi !

La aşa vorbe completaseră copiii, care se fugăreau prin grădină şi scandau : „Tocila, tocila !"

Îi lăsase în plata Domnului, cum îi spusese şi lui Năstrapă. Pleca de acasă de dimineaţă şi revenea seara la culcare.

Mergea şi simţea cum îi tremură picioarele. Îl auzea mîrîind furios pe Dracilă, cîinele lup al gazdei. Era rău cîinele, veninos la suflet, cum zicea ea, la fel ca stăpînii. Dacă a dat Tompa drumul la cîine, trebuie să ia drumul înapoi către şcoală. Va găsi ea o clasă să doarmă. Va pune capul pe vreo catedră.

Paşii îi erau tot mai scurţi, mai lenţi, mai tremuraţi. Se gîndea că era frîntă de oboseală, că peste zi fusese şi cu elevii la muncă la grădina de legume a C.A.P.-ului, cu toate că nu era ziua ei dejurnă. Mai avusese meditaţie şi cu corigenţii de la fără frecvenţă şi de la seral : secretari, brigadieri, tractorişti, care ziua erau ocupaţi cu muncile obşteşti sau agricole şi seara învăţau. Se dăruia cu drag acestei munci, se simţea în miezul atîtor probleme ale comunei. Şi cu toate acestea nu avea gazdă bună. Nu se putea simţi ca acasă. Şi cît de multă nevoie avea să-i spună şi ei cineva o vorbă bună, s-o mîngîie ! Nici nu se putea odihni ca lumea. Batjocura Tompei şi a copiilor ei o urmărea parcă şi în somn.

Ajunse la poartă. Dracilă se repezi ca turbat şi începu să muşte lanţeţii gardului. Ea înlemni de frică. Dulăul rupse în faţa ei, cu colţii puternici, sclipitori de albi în lumina lunii, unul din lateţii groşi şi noi, ca pe un vreasc oarecare. Botul său negru se ivi în faţa ei, prin deschizătură, rînjindu-şi dinţii şi privind-o rău cu ochii injectaţi.

— Doamne, cum îi lucesc ochii a fiară ! se tîngui ea. Doamne, ajută-mă ! Nu mă lăsa ! Să nu se rupă lanţeţii, să nu se rupă, Doamne !

Se retrăgea încremenită aproape de spaimă, cu spatele înainte, cu picioarele nesigure. Se lovi de rădăcinile unei sălcii, dezgolite de ploi şi căzu pe spate. Se lovi tare. Simţi o durere ascuţită în bazin. De acolo durerea pornea în jos

în ambele picioare bolnave. Cum stătea acolo, căzută şi în neputinţă, simţi cum pe chipul scăldat în lacrimi lucea, se plimba raza unei lanterne. Speranţa îi tremură pentru o clipă în suflet, crezînd că se apropie vreun om, de la care să ceară o mînă de ajutor. Strigă :

— Ajutor, ajutor !...

Nu-i răspundea nimeni şi nu venea nimeni şi lumina lanternei continua să-i rănească ochii, s-o descopere parcă, aşa cum se tîra în mîini, căzută, prin pulberea amestecată cu balegă de vită, a drumului. Lumina lanternei alerga de la ea la Dracilă, pe care-l înfuria şi mai rău şi de la el la ea, dezgolindu-i-o parcă, aţîţîndu-l s-o sfîşie.

— Ajutor, ajutor ! strigă ea iar, crezînd că cel ce ţinea lanterna era un om.

Nu-i venea nici ajutor, nici răspuns. Auzi doar rîsul sec şi tărăgănat al Tompei şi îşi dădu seama că cel ce-şi bătea joc de ea cu lanterna era unul din copii, elevii ei. Şi că mamă-sa se bucura. Da, avu ea certitudinea, Tompa a dat drumul cîinelui din lanţ, ca s-o rupă pe ea cînd vine. Ca ea să nu mai poată veni la patul, în care spera să se odihnească. Stătea acum la fereastră, cu lumina din cameră stinsă, pîndind-o alături cu Nicanor şi Vitalie, copiii ei.

Se simţea ca sfîrşită. Cu mare greutate reuşi să se ridice şi să se sprijine cu spatele, şezînd, de trunchiul bătrîn al sălciei. Stătea acolo nemişcată, reţinîndu-şi parcă şi respiraţia. Nu dorea nimic altceva decît să scape de umbra lui Dracilă, proiectată de luciul lanternei de braconier, pe fundalul prăfos al gardului vecin. Se apucă să numere în gînd, ca să se sustragă fricii, şi privea stelele şi luna ascunse în parte de frunzişul de salcie. Se gîndea la cîinoşenia oamenilor, la groapa deschisă peste zi, la cei doi şerpi mari. Timpul trecea. În curte cîinele Dracilă mesteca molcom un os, cu ochiul său de nictalop aţintit către ea, fiinţa beteagă, pe care poate în mintea sa de cîine conştiincios regreta că n-o putuse rupe şi forfeca în colţi, aşa cum primise poruncă. Rodea osul şi ea îl auzea rozînd şi simţea că-i revine şi ei foamea şi îşi dădu seama că nu mai avea în mînă pacheţelul cu cei doi cîrnăciori. Privii în jur şi-l văzu la lumina albă a lunii, căzut în praful potecii. Întinse mîna cu frică, să nu facă zgomot, şi-l ridică.

Se rezemă puţin mai comod de trupul cald al sălciei, cu coajă rugoasă, sprijin de nevoie, şi simţii cum o cuprinde toropeala. Nu-şi luase ceasul de mînă cu ea şi nu-şi putu da seama cît trecuse de cînd o prinsese somnul. Se trezi la scîncetul tandru al unei căţeluşe, care îi adulmeca mîinile. În jurul acelei căţeluşe alţi cîini, între care şi temutul Dracilă. Simţea că nu mai avea putere nici să-i fie frică. Stătea aşa, calmă, ţinînd pacheţelul cu mîna căzută în poală. Privea cîinii care se apropiau pe rînd, cuminţi aproape, şi miroseau partea de dinapoi a căţelii. Atunci văzu mai bine că era aceeaşi căţea albă, care trecuse pe sub geamurile liceului, cînd dăduse ea o pauză la meditaţia cu corigenţii, cînd unul din elevii ei mari, fără jenă, rîzînd zălud, arăta pe geam, ca să-i atragă şi ei atenţia. Era Bombonica, boldeica dispensarului. Şi nu-şi putea da seama de ce, dar din simpatie pentru căţeluşă, drept recunoştinţă poate că-i îmblînzise pe cîinii cei răi, şi pe Dracilă, îi aruncă pacheţelul ei cu cîrnaţi. Se întristă. Nu reuşi să-i primească Bombonica. Îi înhaţă Dracilă. Ceata de cîini se încăieră şi în lupta lor veniră pînă lîngă salcia bătrînă. Dracilă reuşi cu puterea lui să-i înlăture pe toţi ceilalţi, pe care îi culca în pulberea luminată de lună, în timp ce Bombonica, supravegheată de mama sa, altă căţea albă, dar bătrînă, botezată de doctor, frumos Picolina, aştepta să-şi termine preferatul duelul. Dracilă îşi rezolvă problemele şi din treacăt o amirosi cu botul de la picioare, spre subsuoară, pînă la ureche. Ea tot nu avea putere să-i fie frică. Se ridică pe picioarele amorţite, cînd văzu că Bombonica şi Picolina îşi tîrau după ele ceata dulăilor în ceartă. Intră în curte şi de acolo în casă, în cameră. Auzi :

— Minune, mamă, minune, Nicanor şi Vitalie ! Iote, n-o lătră şi nici n-o îmbucă, prostul !

Îşi dădu seama că era Tompa. Că era mirată. Şi-l auzi pe elevul Vitalie :

— Ehei, să fi matale sănătoasă ! Dracilă a lăsat şi curtea şi casa şi pe Tocila, şi s-a luat după căţeaua dispensarului, că e încăldurită !

Profesoara strîmbă din nas, căci mama elevului zise :

— Ptiu, bătu-l-ar diavolul ! Şi ce-i făcea, mă ? Ai ? Ptiu ! Arză-l focul de dispensar, că şi acolo sîntără numai cățele !

Mecinicova se dezbrăcă pe întuneric. Se întinse apoi în pat şi adormi. O cuprinse repede somnul, pentru că deschisese larg fereastra. Fereastra avea gratii. Prin ea nu putea intra decît răcoarea.

La M.A.T., după venirea secretarului, se mai consumase un platou de cîrnați. Acum se frigeau alții.

— Domle, m-a speriat cît mănîncă omul ăsta ! se mira bătrînul Bîrliba.

— Sst ! făcu Biţu, sst ! Şi adăugă : Sînt buni, domle ! D-aia-i mănîncă ! Sînt buni !

Înghițind ultimul cîrnat, secretarul se şterse cu o foaie de hîrtie albă, scoasă din geanta lui mare, de care nu se despărțea nici cînd punea capul jos, mai întîi la gură şi apoi pe degete, cu gesturi largi, ceremonioase. Şi reluă întrebările :

— Şi de ce i-o fi luat capul ?

— Poate Vovideica o ştii, răspunse Ivănică, dumneavoastră nu v-a spus ?

— Mie, nu, răspunse secretarul, nu mi-a spus. Am fost plecat la Strîmba, vă spun confidențial, mi-a şoptit cineva, s-a pus la cale un braconaj acolo. Da cu şerpii ăia cum a fost ?

— Ehei, întrebați-mă pe mine ! zise Biţu. Noi am făcut pe cioclii !

— Aşa cum am spus, adăugă Ivănel, s-a suit pe trupul ăstuia. Şi el stătea ca prostul, parcă era stîlp de mormînt.

Năstrapă se uita cam cu disperare către Ion, care mai pusese la grătar nişte cîrnați.

— Aşa este, cînd e secetă. A avut pămîntul crăpături şi jivinele s-au vîrît la apă, mai la răcoare, zise secretarul. Am studiat io.

— Ehei, ce ştiți dumneavoastră, ăştia tineri ! zise bătrînul. Şerpii ăia au rostul lor prin morminte.

Secretarul dădu plictisit din mînă.

— Moşule, lasă misticismele, îi zise, dacă nu te-aş cunoaşte, ca vechi membru de partid, aş zice că te-ai dat cu vrăjile babei Rîpoaia !

— Păi asta vreau să spun, reluă moşul, că şerpii ăia erau trimişii vrăjitoarei, dar nu de a lui Rîpă, ci cred că de Vitalia, mama mortului, ca să-i păzească mormîntul şi să se teamă noru-sa să mai dea pe-acolo !

— Prostii, zise Năstrapă trîntind cu pumnul său gras în masă, asta n-o mai cred !

Se întoarse către Ivănică.

— Na, îi zise, ia cheia de ici, şi du-te la mine-n camera oficială şi vezi că după uşă am o damigenuţă cu nişte vin. Adu-l să-l bem !

Ion începu să bată din cleşte la grătar şi să anunţe astfel că a doua sau a treia serie de cîrnaţi erau gata de adus la masă. Secretarul prinse gestul şi-l gratifică cu un zîmbet şi un semn cu ochiul, expresii care pe Ion îl făcură să roşească de plăcere, fiind egale cu un premiu. Aduse cîrnaţi şi iar începură să mănînce. Aduse Ivănel vinul. Ivănel, aşa-l alinta secretarul uneori, că era destoinic şi ascultător. Iar Năstrapă, după ce bău un pahar pînă la fund, plescăi din limbă, îşi duse degetul arătător la tîmplă, ca pe un cui, şi zise, cum şi-ar fi adus aminte :

— Da cine-a verificat să vadă dacă acel cîine era turbat ? Să nu fi făcut degeaba un păcat !

Mihalache se foi pe scaun.

— Păi asta e, zise el, i s-a luat capul cîinelui să vadă laboratorul dacă e turbat. Dar şi io cred că era turbat. O fi turbat de durerea pierderii stăpîn-su !

Năstrapă mai sorbi o jumătate de pahar.

— Pe dracu, zise el, cîinele nu turbează de durere ! Turbează, dacă a luat virusul turbării. De unde turbare ? Toţi cîinii din sat sînt vaccinaţi. Oamenii nu, dar cred că nu se apucă ei să muşte cîinii. Hă-hă-hă ! rîse Năstrapă.

— Hă-hă-hă ! rîseră şi ceilalţi.

— Mi-a plăcut asta, zise moşul, zău mi-a plăcut ! Auzi, oamenii să-i muşte pe cîini ! Ei, nu zău !

Năstrapă privea undeva pe gînduri. Zise :

— Dar copiii tovarăşului Guiu ce-au căutat în curtea Anei ?

— Păi, cîinele şi borfaşul ăla de fină-meu s-au dus peste copiii tovarăşului Guiu, sări Mihalache ca ars. Ei n-au avut nici o vină. A văzut Tomiţa mea tot. Şi baba

Rîpoaia. Or să se pună de marture ! Iar tovarăşa Guiu a venit şi a luat certificat de la medicul legist. A depus şi reclamaţie la postul de miliţie pentru violare de domiciliu, insulte, calomnii, înjurii, atac cu năvălire şi răspîndire de boli epidemice prin turbarea cîinelui...

Năstrapă se încruntase. Obrajii lui cu trăsături rotunde de om bun deveniseră parcă mai colţuroşi.

— Ţţ-ţî-ţi ! se miră el. Ce de mai alea, domle ! Le zici ca din carte, tovarăşe Mihalache. Îmi place, ai memoria ţinerii de minte ! Eşti tare, ce să zic ? ! De la Biţu m-aşteptam, în de-alde astea ! O să fie proces, asta este ! Comuniştii la tribunal, să se judece cu o amărîtă de femeie şi un copil. Dar e dreptul tovarăşului Guiu, n-ai ce-i face ! Legea e lege !

— Legea e lege ! aprobă şi Mihalache.

Năstrapă dădu iar cu palma lui grasă în faţa mesei de tablă, care sună ca toba şi făcu să tremure cu clinchet paharele.

— Degeaba ne luptăm noi, organizaţia de partid, să mai împuţinăm treburile la comisia de judecată !

Tăcură. Mihalache se uita ruşinat. Se gîndea, dacă Tompiţa lui a văzut cu adevărat că Lache şi cîinele i-au atacat casa şi familia lui Guiu sau erau doar scorneli puse la cale de femei, în care şi el se vîrîse fără să chibzuiască. Se gîndea şi îşi privea parcă pentru prima dată mîinile mari, strîmbe, cu dezgust, părîndu-i-se că vede pe dosul lor sîngele cîinelui ucis, atunci, de el, cu sete.

Năstrapă mai rupse dintr-un cîrnat, cu privirile aţintite undeva, el ştia la ce se gîndea, fără chef şi tot încruntat :

— Au luat şi copilul tovarăşului Guiu, pe ăla muşcat mai rău, pentru internare la spital ?

Mihalache tresări. Plescăi din limbă. Nu-şi dădea seama unde bătea întrebarea secretarului.

— Nu l-a luat, răspunse. De ce să-l ia ?

Năstrapă sorbi o înghiţitură de vin :

— Ar trebui să-i ia pe toţi ai casei la spital, zise Năstrapă. Dacă a fost cîinele turbat, trebuie să li se facă injecţii. Neapărat. Noi, comuniştii, avem datoria să ne apărăm consătenii, tovarăşii. Mai ales că tovarăşul Guiu

este şi membru în biroul comitetului de partid. Cum o să-l lăsăm ?

— Poate n-o fi fost turbat, zise Mihalache, întrevăzînd situaţia ca toată familia finului său să fie internată la spital şi toţi să fie găuriţi în burtă cu cîte treizeci de injecţii.

Năstrapă îşi mută ochiul aprins către el :

— Dacă n-a fost turbat, atunci cum de te-ai făcut călău ? Îţi era permis ? Ce dacă era cîine !

— Taci, bă, nea Mihalache, zise Biţu, că io auzii că era un cîine foarte al dracului. Ce mai susţii şi te îndoieşti ?

— Ba, susţinu secretarul, eu ştiam că era un cîine foarte deştept şi normal. În ajun l-am văzut. Nu cred să fi turbat de la o zi la alta. Asta se poate întîmpla numai la om. Şi nu în toate cazurile şi nu la toţi.

— Ce eram să fac ? ! se scuză Mihalache. Era aşa, cum spune ăsta, Biţu, ca fiara. Să vă spună mîine tovarăşul Potîngă, cum a sărit pe el şi era gata să-i sfîşie jugul !

— Ce jug ? se miră Năstrapă. Era înjugat ? şi rîse trist.

— Aşa se spune pe la noi la vîna asta de la gît, îl lămuri Mihalache. Era să i-o rupă cu dinţii.

— Bă, mie îmi spuse cinevaşilea care a văzut tot, se amestecă Ivănel, care prinsese din glasul secretarului că chestia cu cîinele nu-i făcea plăcere şi ridica o anumită problemă, zicînd că era un cîine normal şi deştept. L-a lăsat pe miliţian din gură, imediat cum băiatul i-a strigat cîinelui comanda : „arşica !" Tu o ştiai, Mihalache ? Vezi, o dădu Ivănel pe glumă, să zicem că eu îi strig acuşica lui Biţu : „arşica !" Să vedem, el aduce două chile de vin ?

— Da ce. cîinele aducea vin, cînd zicea Petre „arşica?" rîse Biţu. N-am, bă Tirifleaşcă ! N-am. Nu ţin banii la mine. Nici pe-ai mei şi nici pe-ai statului.

— P-ai statului ai dreptul să-i ţii ? întrebă Năstrapă.

— Am, răspunse Biţu încruntat, mi-am făcut reabilitarea şi nu mai am cazier.

— Hm, bine ! zise Năstrapă. Zisei şi io aşa, că odată tot o veni un vînt care să mai scurme prin putregai. Dar, iată, vă spun prietenește, mie chestia cu cîinele nu-mi place. Nici cu procesul ăla. Am să-l chem mîine pe tovarăşul Guiu. Iar cît priveşte pentru tovarăşa Leta şi copiii ei, nu lăsăm lucrurile aşa, căci este periculos. Am

ajunge să ne știe ca mîine toată lumea, să se afle și la O.N.U., că în comuna Cucuta, secretar de partid un geograf, Valeriu Năstrapă, o femeie și trei copii au murit de turbare, la aproape o sută de ani de cînd Pasteur a descoperit vaccinul. Așa că, nene, se întoarse el către Mihalache, să treci pe la tovarășul Guiu și să-i spui să-și pregătească familia de spital, că mîine dimineață vine Salvarea să-i conducă la Orașul mare. Să nu aștepte să-l trimit pe Potîngă după ei !

— O fi chiar așa de serios ! se miră moșul. Pe mine m-au mușcat multe haite în viață. Chiar și lupul. N-am turbat. Să aibă ai lui Lumînare pielea mai proastă din tăbăceală ?

Năstrapă zîmbi :

— O să le facă injecții. Io am pățit-o, cînd eram mai mic. M-a mușcat un cîine, care nu era turbat, și am făcut injecții degeaba. La javra aia care m-a mușcat pe mine nu i-a luat nimeni capul, căci doctorul a fost deștept și și-a dat seama că era un cîine normal. Dar injecții tot am făcut. Te găurește o lună de zile în burtă, de te urinezi pe tine de durere. Dar ce să-i faci, așa e cînd vine necazul pe om !

— Păi, pe cîinele mortului nu l-a văzut doctorița, zise Marangozu. Și-a dat părerea tovarășul procuror Derbent, că trebuie să ia și capul cîinelui, ca să nu fie cumva turbat și să moară copilul omului. Doctorița a zis că ea n-are nimic contra, dar că nu se mai duce și la un astfel de caz. S-a dus ăsta, Mihalache, că e deștept și i-a luat capul în prezența milițianului. E bine, mă, cum te apărai ? i se adresă lui Mihalache.

— A avut ordin de la procuror, semnat, în regulă ? întrebă Năstrapă.

— A avut pe dracu ! răspunse Mihalache. Ce, io l-am cerut ? A venit așa, la mine, plutonierul cu Leta și Guiu. Au intrat în curte, m-au rugat să-mi dau concursul și gata. I-am dat ce i-a trebuit legii și gata !

— Ce-ai căutat dumneata acolo ? stărui Năstrapă. Dumneata, membru de partid...

— Păi cum, sări Mihalache, nu mi-e fin ? Cine i-a cununat, cine i-a botezat ? Cum era să-i las ?

— Bine, o să vedem, zise Năstrapă, dar să ştii că peşte din mîna dumitale, curăţat şi pus la proţap de dumneata, nu cred că am să mai pot mînca atît de curînd, cînd mă gîndesc că cu mîinile alea ai tăiat capul la cîine!

— Nici eu, zise Ivănel. Nu ştiu nevastă-sa cum l-o mai lăsa s-o mîngîie pe şale, cu aşa mîini compromise !

— Dă-te-n mă-ta ! zise Mihalache. Dacă e vorba p-aşa, că faceţi mişto de mine, plec !

Năstrapă se uită la el încruntat, într-un anumit fel. Mihalache se aşeză pe scaun potolit, dar mocnind în el mînia.

— O să iasă încurcătură, zise Năstrapă. Ana v-a dat voie să intraţi în curtea ei ?

— Da ce, i-am cerut voie vreodată ? răspunse Mihalache. Am intrat. Ea nu intra la mine, fără să-mi ceară voie ? Ce, io am sonerie la poartă ? Ete-a dracului !

— Bine ! zise Năstrapă, dorind să schimbe vorba, pentru că discuţia era neplăcută. Are să le facă injecţii, se va termina totul cu bine, noi o să mai bem cîte un pahar de vin, o să ne mai criticăm tovărăşeşte unii pe alţii, o să mai învăţăm unii de la alţii. E bine ?

— E bine şi nu e minciuni ! zise Biţu, încercînd să-l parafrazeze pe Cherbeleaţă.

— Da de ce îi face injecţii înainte de a se vedea rezultatul analizelor ? întrebă Marangozu.

— Îi face, zise Năstrapă. Analizele se fac la Bucureşti, la Institutul Pasteur. Pînă vin de acolo, trece timp. Turbarea se încuibează în trei săptămîni. Dacă nu-i face injecţii, nu se garantează.

— Iote-al dracului, cîinele lui Lumînare ! Călătoreşte la Bucureşti în pachet de ţiplă ! Să fi ştiut mortul, cînd trăia, îi făcea coteţ de aur ! zise Ivănel.

— Io cred că nu-i face injecţii pînă nu vine rezultatul, zise Moldoveanu.

— Crezi pe dracu ! îi zise Biţu. O scoseşi din urechea bleagă ! Aici e vorba de altă cîntare. O să vedem !

Ion aduse cele două sticle de vin comandate de Biţu. Ivănel se uită mirat. Zîmbi :

— Arşica, arşica ! începu el să-i sufle în ureche lui Biţu.

— Ce dracu ai ? îi zise acesta, uitînd că acea vorbă era comanda către cîinele lui Petre Lumînare.

— Să mai aduci două chile, răspunse Ivănel. Şi repetă: Arşica, arşica !

Începură toţi să rîdă. Atmosfera se destinse din nou. Zise moşul.

— Aşa vă vreau ! Nu să vă mîncaţi, mă-nţelegeţi, că...

Năstrapă sorbi cu sete din vin, căci şi acest roze era plăcut la gust şi mirosea a strugure.

Ion se uita tîmp. Era aproape de douăsprezece şi se simţea ostenit.

— Arşica, arşica ! îi zise Mihalache adică adu trei chile ! Arşica, arşica ! Na, să te-nveţi ! De vermut, mă ! Cu lămîie, auzi ? Aşa e bine. Ca tovaroşii !

Năstrapă îşi suflă nasul în batistă.

— Mde ! zise el. Da io nu mai beau. Nu mai beau. Plec. Moşule, îi zise apoi lui Stan, mîine de dimineaţă să fii cu barca la rampă. Să vii şi dumneata, tovarăşe Mihalache, am nevoie de oameni. Merge şi Potîngă, îi scoatem p-ăia inundaţii din Plavia. Ai dracului, a dat apa peste ei şi tot nu pleacă ! Chit că le-au luat casele !

— Am înţeles, mergem după braconieri, zise Mihalache. Păi cum ? Ce, în ţara asta îşi fac toate cherbeleţele de cap ? Păi cum ?

— Ai, tovarăşe secretar, nu plecaţi ! se ruga Biţu. Are ăsta prostu nişte pastramă de mistreţ !

— Ioane, zise Năstrapă, de unde dracului ai tu, mă, pastramă de mistreţ ? Mă, voi călcaţi legea, ai dracu ! Cine vînează mistreţ fără autorizaţie ? Aflu io. Da pastrama e bună ?

— Nu prea, răspunse Ion, miroase a baltă. Era porc sălbăticit. Mînca scoici. Da e bună. E făcută de Ion. Al mai straşnic negustor...

Năstrapă se uită la ceas.

— Mai stau, zise el.

— E, aşa ne place ! zise moşul. Ce e aia somn ? Doarme omul cînd se duce, doarme mereu. Hai, noroc : morţii cu morţii şi viii cu viii !

Băură. Ivănel îi dădu o palmă tare după ceafă lui Cordoban.

— Ce faci, mă, îi zise, dormi pe tine ? D-aia te dădură, mă, ăia afară din miliție, că erai prost ca noaptea !

— Ăăă ! făcu șoferul întrebător. Ce-ai, mă ! Unde vezi că dorm !

— Bravo, zise moșul, fă ordine, taică ! Numai santinela proastă adoarme-n post !

— He-he-he ! rîse Năstrapă. Hai, omul se mai gîndește și la somn. Trebuie să avem grijă de cadre. Așa e moșule ? Hai, la culcare ! Este douăsprezece și jumătate. Pe mîine ! Așa cum ne-am înțeles !...

Plecară. Pe drumul de căruță de pe marginea Jepșii lui Marinache era întuneric. Luna se coborîse în patul cu sălcii al fluviului. Mihalache și tatăl său trecură prin fața casei lui Petre Lumînare. În odaie ardea becul. Ana nu dormea. Nu putuse să adoarmă. Peste supărările din acea zi grea se mai așternuse și gestul neînțelegător al lui Lache, care pentru prima dată refuzase să doarmă cu ea în pat. I-a mai spus că el vrea să se culce numai cu Titică.

— Noi sîntem băieți, i-a precizat. Dormim ca băieții.

Și s-a mirat foarte Ana, cînd a văzut că și Titică înclina să se culce numai cu nen-său, în pătucul de sub icoană.

I-a lăsat în plata Domnului, cum le-a și zis. S-a întins pe patul în care pînă acum trei săptămîni dormise cu Petre al ei. Se făcea că doarme. Fără grijă, ca să le facă în ciudă copiilor. Ei nu aveau habar. Ea se uita cu coada ochiului și vedea cum Lache îi făcea frățiorului jocuri de umbre, cu mîinile, pe pereți. Își zise că era bine că frații se iubeau între ei. Copiii se jucau, dar nu rîdeau. Poate ceva îi reținea să nu rîdă. Se jucau în tăcere. Lache ofta din cînd în cînd. Se gîndea poate la soarta lui taică-său, la soarta lui Zimbru, care zăcea încă sub stele, lîngă trunchiul la care cioplise în dimineața acelei zile, păzit chiar de el. Ana privea cum se distrau copiii cu jocuri de umbre și în sinea ei simțea că îi invidia pentru liniștea și puterea lor de a uita, de necaz. „Ce bine e să fii copil, se gîndea ea, să alergi după o umbră și să-ți faci rîs de ea, să adormi cu inima ușoară", cum adormise Titică al ei, cu capul pe mîna lui frate-său !

Timpul se scurgea. În tăcerea răcoroasă și plăcută a nopții auzea doar tic-tacul ceasului pe masa de lîngă fereastră. Se ridică într-un cot și privi spre Lache. Îl privea și își dădea seama că Lache nu doarme, că șade cu celălalt braț vîrît sub cap și privește tavanul, gîndind cine știe unde. Îl auzi oftînd ușor.

— Mîine mă scol de dimineață, îi zise el mamei sale, serios ca un om mare. Pe Zimbru îl îngrop eu. Lucerna pentru Florica am s-o cosesc tot eu.

Ana oftă.

— Marilii, mamei, marilii ! îi răspunse ea drăgăstos. Te făcuși ca omul în putere, maică ! Dar ești tot copil !

Cuprinsă de emoție, de singurătate, de soarta ei tristă, Ana se ridică din pat și cu brațele întinse veni și căzu în genunchi la marginea patului. Își cuprinse copiii cu mîinile ei slăbuțe și începu să și-i sărute pe obraji, pe ochi, pe mîini, pe piept. Se bucura în sinea ei văzînd că Lache nu se ferea și se lăsa sărutat și mîngîiat de ea, mama lui.

Lache simțea pe frunte și pe obraji și pe mîinile pîrlite de soare și vînt arsura sărutărilor și lacrimile mamei. Simțea că-l apucă și pe el slăbiciunea. Simțea că era gata să se ridice din pat, să-i cadă mamei la picioare, în genunchi, s-o roage să-l ierte, pentru că fusese rău și nedrept cu ea. Își zise, însă, că el nu l-a văzut niciodată pe tatăl său cerîndu-i iertare Anei, chiar și după ce o bătea rău, o călca în picioare și o înjura spurcat și cumplit. Și că, deci, așa se cade să se comporte un adevărat bărbat, pentru că el îl socotise pe tatăl său un bărbat în toată puterea cuvîntului. De fapt așa îi spusese mereu chiar și Ana. Se abținu să-i răspundă la sărutări, nici măcar cu o mîngîiere de mînă, pe care Ana, cu sufletul ei de femeie și de mamă, i-ar fi primit-o ca pe o mană de la Dumnezeu. Se întoarse cu spatele la perete. Îl strînse pe fratele lui și se prefăcu că doarme. În realitate plîngea. Plîngea de jalea casei lor, de durere pentru mama lui, pe care o credea vinovată, așa cum îl învățase Vitalia.

Ana se ridică apăsîndu-și cu palma inima care o înțepa și se duse la fereastră. Se așeză cu coatele pe pervaz și privea în curte, cu mîinile la obraz, gînditoare. Își ștergea și ea, tot furiș, cu colțul basmalei, lacrimile pe care le dorea nezgomotoase. Se gîndea că așa cum stătuse

Lache mai înainte, cu brațul sub cap, cu ochii ațintiți în tavan, semăna leit cu Petre al ei. Cocoșul cîntă de apropierea miezului nopții. Răsuflarea copiilor care adormiseră era calmă. Somn sănătos ! gîndi ea. Și se întoarse de la fereastră gîndind să se culce în patul din antreu, ca să aibă copiii mai mult aer, să audă și ea mai repede ce se petrece afară, în curte, la vacă, în grădină, căci grija îi era mai mare acum, de cînd nu mai aveau nici cîine. Hotărî să-i lase pe copii cu lumea lor, să le vorbească altădată, cînd ei vor mai crește, cînd va veni ziua să afle singuri adevărul, că ea nu a avut nici o vină în moartea tatălui lor. Și încercînd să adoarmă, gîndea că așteaptă mai întîi această izbăvire însuși de la lege, ca să afle tot satul și să vină toți să-i ceară iertare pentru insultele și relele ce i le pricinuiau acum. Dar suspină simțind cum junghiul de la inimă se întețește, gîndind că legea o afundă și mai adînc, căci Leta avea de gînd să-i facă un proces greu, în care s-o tragă cu copii cu tot. Și se întreba, la cine oare să se ducă și să ceară sprijin în singurătatea ei? Părinții, sora și cumnatele, fratele mai mic, căci cei mari erau arestați pentru ce-i făcuseră lui Petre, nu-i dădeau nici o atenție. O dușmăneau, o învinuiau. Ar trebui să încerce mîine să se ducă înc-o dată la ei, n-or fi cîini, or înțelege-o, or fi și ei oameni. Sînt sînge cu ea. Nu se cade ca omul să-și spurce și să-și alunge propriul său sînge !

Nu putea să adoarmă. Așa cum ședea cu privirile ațintite pe ușa deschisă a antreului, afară o văzu pe Vitalia trecînd tiptil pe la poarta ei și tresări. Era surprinsă și curioasă. Oare unde se duce vrăjitoarea ? Ce caută ?

Coborî din pat și, adăpostindu-se după cătina de lîngă gard, privi. O vedea bine pe Vitalia. Avea o sapă pe umăr. O mai zări și pe șchioapa de Leta cum trece, tot tiptil, cu o cazma, zorind șontîc, șontîc, după soacră-sa, în direcția cîmpului. Se duc la grădină, își zise Ana, vor să facă trei norme !

Scuipă pe urmele lor, reveni în casă și se culcă. Nu știa cît să fi trecut. Simțea o durere ascuțită în mîna dreaptă. Avusese un vis urît — Lache și Titică încălecaseră pe coama unor șerpi — dăduse din mîini și se lovise rău de scaunul ce-l pusese lîngă pat, ca să-și așeze pe el rochia

şi basmaua. Sudori reci o trecuseră pe tot corpul. Îşi simţea fruntea strînsă ca într-un cerc de frică şi de moarte. Sări din pat şi alergă în odaia unde dormeau copiii. Îi văzu dormind liniştit, îmbrăţişaţi. Titică vorbea prin somn, cum îi era felul :

— Noi avem „tsalam!" A cumpălat mămica „tsalam!" Îi dau şi lu Ziblu „tsalam !"

Ana zîmbi şi se linişti. Înveli copiii cu o păturică şi ieşi apoi în curte. Se aşeză pe scara de ciment a casei. Privi spre casa lui Mihalache şi văzu cum prin curte se înscriau cînd ici, cînd colo liniile luminii lanternei de vînător a naşului lor. Auzi şi motorul unui camion. Se scutură de frig şi intră din nou în antreu, gîndind să se mai culce, să se mai întremeze măcar cu trei ore de somn. Aţipi, dar sări din nou speriată. I se ivise în vis capul lui Petre, care parcă îi zicea :

— Iarna sfinţilor mamei tale, de ce m-ai dat ?

Trecîndu-şi mîna peste ochi şi frunte încercă să arunce vedenia din vis, tabloul mormîntului deschis şi pe Vitalia, care parcă-i reteza fiului ei capul cu sapa. Îşi aduse aminte de soacra şi cumnata ei, că amîndouă trecuseră cu sapele către cîmp, poate către cimitir.

Se şterse de sudoarea frunţii cu poalele cămăşii de finet alb şi pentru prima oară se gîndi că poate nea Palaşcă nu găsise oameni să-l acopere pe mort cu ţărînă şi poate mortul începuse să umble. Speriată, îşi trase rochia şi pe deasupra un flanel rupt. Luă ciomagul de corn al lui Lache şi, desculţă, ieşi în drum. Apucă lipăind prin pulberea răcorită şi întărită de ploaia din ajun, către cîmp, către cimitir. Drumul pietruit se zvîntase bine şi ea călca repede. Auzea din urmă cocoşii satului cîntînd. Îi era frică. Îi era tot mai mult frică, pe măsură ce se apropia de gardul alb, din ciment, al cimitirului. În faţa porţii dată la perete se opri şi îşi apăsă palma pe inimă, ca să-i potolească din zvîcnire. I se părea că parcă auzea ieşind un vuiet din cimitir, de acolo, de unde ştia că sînt îngropaţi morţii familiei Lumînare. Se cutremură ca de un frig al morţii. Călcînd ca într-un vis urît, fără voinţă, împinsă ca de la spate, trecu dincolo de poartă. Mergea cu pas uşor, de pisică, gîndind să se apropie încet, să nu tulbure somnul

morților, așa de tulburat pe ziua de ieri. Călcînd către mormînt, se gîndea că mortul ei nu mai avea cap, și că, deci, nu mai putea să aibă nici somn, căci somnul îi vine omului de la cap. Se apropie de mormînt. Tresări. Auzi din nou acel vuiet și acel șuierat, care-i înghețase sîngele în vine. Se opri, cuprinsă de frică, înlemnită.

Soacra ei, Vitalia, și cumnată-sa, Leta, despuiate și despletite, se țineau de mînă și jucau horă nebună în jurul mormîntului. Bolboroseau, șuierau și chiuiau în prada unei porniri pe care ea nu și-o putea închipui pînă atunci că exista la om. I se mai părea că din groapa deschisă, pe frunțile a doi șerpi negri se ridica ușor ca fulgul capacul greu al coșciugului. O văzu atunci pe Vitalia apucînd un țăruș lung și ascuțit, pîrlit la foc la un capăt, împodobit cu ierburi și fire de lînă, înnodate și împletite cum știa ea. Proptind acel țăruș negru în carnea mortului începu să apese pe el cu tot trupul bolborosind descîntece și chiuind. Cei doi șerpi se împleticeau parcă pe țărușul apăsat în inima mortului, în timpul cît Leta ușuia duhurile, călcînd șleampăt peste iarba mormîntului.

Nu se putea mișca din loc. Nu putea să scoată un strigăt. Frica o paraliza. Vedea pentru prima oară o asemenea scenă, care, după cum auzise din bătrîni, însemna omorîrea strigoiului. Își dădea seama că Vitalia vrăjea cadavrul propriul ei fiu, că îl profana de fapt, înfigîndu-i acel țăruș în inimă, cum se făcea la anumiți morți, pentru ca aceștia să nu se mai scoale nopțile din moarte și să plece prin lume, strigoi, să tulbure somnul și liniștea celor vii. Simțea că țărușul acela parcă ar străpunge propria ei inimă și o durere ascuțită o făcu să se lase ușor în genunchi, slăbită, istovită. Apucă să mai vadă că țărușul refuza să intre în carnea mortului și că bătrîna își chemă tovarășa și amîndouă se proptiră cu mîinile și pieptul de capătul acelui par de lemn, cu ierburi și împletituri, care se cobora încet, dispărînd sub nivelul gropii, ceea ce o făcu să creadă că mortul a fost, în sfîrșit, străpuns. Le mai văzu apoi cum aruncau și trăgeau cu sapa pămîntul scos de ele peste mortul ei, batjocorit. Auzi atunci ultimul cîntat al cocoșului și simți cum se cufundă în noaptea neputinței...

În sat, cînd se despărțiseră la miezul nopții, Cordoban rămăsese la mașina sa lîngă ghețărie. Îndată ce Ion încuiase prăvălia cu lacătul, pornise motorul și plecase cu farurile stinse, ușor, pe coama digului, către Măgura, unde era fostul canton al lui Petre. Zgomotul făcut de motor îl auzise și Ana, mai înainte, cînd ieșise să vadă ce se întîmplă în curte și în drum. La scurtă vreme după ce trecuse camionul spre dig, liniștea uliței a mai fost tulburată de zgomotul unei căruțe. Tulburată și nu prea, căci oamenii erau obișnuiți ca unul dintre ei să se ducă mai de noapte la cîmp, să taie nutreț sau să pască mai în liniște caii. Erau Stan și Mihalache Bîrliba, care sub brațul de lucernă verde aruncat în căruță ascundeau ceva. Așa se înțeleseseră ca Bițu și Ivănică făcînd pe craii, căci amîndoi erau neînsurați, să vină cu motoreta pe urmele căruții. Bițu avea motoretă. „Capră", cum rîdea Cherbeleață.

Cordoban, șoferul, mîna cu grijă. Pe dig erau multe hopuri. Oamenii se părea că uitaseră de primejdia inundațiilor prin care abia trecuseră. Nu se mai grăbeau să repare digul. Cordoban îl înjura pe inginerul Chiriță :

— Tu-i muma lui, are noroc cu pușcăriașii, căci mai aruncă ăia trei lopeți pe zi, că altfel...

În fața lui Cordoban se zărea cantonul. Cantonul de la Măgura făcea parte dintr-un sistem de măsuri de supraveghere a digului și de intervenție rapidă în caz de pericol de inundație. Pentru că din loc în loc, la intervale de șapte-opt kilometri, se construiseră asemenea cantoane din cărămidă, prevăzute cu magazii de materiale și unelte, cu locuință pentru cantonier și cu telefon. Cantonul Măgura avea și o grădină mare în spate în care Petre Luminare și nevastă-sa însămînțaseră porumb, zarzavaturi și lucernă. Erau și alte avantaje la canton. După trecerea apelor din viituri rămînea pînă la matca firească a fluviului o porțiune de teren, lată de cinci-șase sute de metri, pe alocuri bună de însămînțat. Rămîneau și ochiuri de apă, cu pește, în care pescuiau copiii și femeile cu coșurile, cu hodorobul, cum i se spune pe aici. Acel teren era tot în seama cantonierului, care scotea de pe el venituri frumoase, dacă era om harnic și nu risipea. O slujbă de canto-

nier era socotită în Insulă mai ceva decît a unui director de liceu, a unui doctor, inginer sau a primarului, dacă aceştia nu furau, o slujbă socotită pe aici cu ciubuc. Pentru asemenea slujbă se lupta acum Marangozu. Şi spera să o ia.

Cantonul era aici, singur, în mijlocul întinderii de apă şi de pămînt, la margine de sălcii dese, prin care la ceas tîrziu de noapte zburau doar păsări răpitoare cu ochii mari şi aprinşi ca vetrele de jeratec şi ciocul întors. La canton, cantonierul era un fel de rege. Era singur stăpîn sălbăticiei, pe care altoia în voie porumb hibrid şi cîntece, dacă ştia să cînte.

Petre Lumînare făcuse în armată o şcoală de genist. Învăţase, ca sergent, să ridice taluzuri şi baraje, să închidă sau să dirijeze ape, să facă obstacole greu de trecut pentru tancuri. Se mai pricepea şi la dulgherie. Ştia să ţină evidenţa materialelor. Şi peste toate acestea era neînfricat. Primul dădea lupta cu apele.

La canton, cantonierul stă singur. El este păzitorul digului şi al materialelor. Averi de milioane sînt date în seama lui. El le depozitează şi le gospodăreşte. Dacă este hoţ, le sustrage cu acte în regulă şi-şi face pentru el gospodărie, casă, bani la C.E.C.

Din pricina singurătăţii, a naturii care nu este deloc drăgălaşă în ierni, cum spune adesea tovarăşul Năstrapă şi cum scrie în monografia comunei Cucuta, nu se prea găsesc uşor cantonieri. Petre Lumînare era socotit cel mai destoinic cantonier din Insulă. La cantonul său veneau cu plăcere în inspecţie diferite mărimi de la judeţ şi vedeau că totul este în ordine. La el se găsea totdeauna o friptură de pasăre sau o fleică, un peşte proaspăt, prins pe loc, o azimă caldă. Din pricina avutului îl invidiau mulţi şi chiar frate-su, Guiu, care era achizitor de animale, care ar fi putut să facă şi el ciubuc, după cum spune Leta, dar era fricos şi nu făcea. Ştia să fie invidios. Timp de şapte ani, mai spune şi Ana, Guiu şi-a băut fierea din pricina lui frate-său, cît a stat cantonier.

Camionul lui Cordoban ajunse în faţa cantonului. De acolo cobora o pantă lină către malul fluviului, către sălcii bătrîne. Cordoban cunoştea locul. Îşi trase camionul la loc ferit, după nişte buturugi. Stinse motorul şi lu-

minile. Asculta ropotul căruţei care se apropia pe drumul mărginaş cu digul. Se întinse pe iarbă şi-şi puse urechea la pămînt. Se răsuci apoi cu faţa în sus, cu mîinile sub cap şi începu să mediteze : Pentru ce s-o trudi omul atît ? Pentru ce-şi riscă el viaţa şi libertatea ? Ca să ajungă, azi-mîine, în puşcăriile făcute de oameni ? ! Ori în steaua aia, care o fi aia, pe unde zice că se duc în zbor nevăzut sufletele, după ce mierleşti ? !

Simţi cum se apropie căruţa. Stan Bîrliba trase de hăţuri şi făcu un ocol. Nu se opri lîngă camion. Aşa era consemnul, aşa era măsura prevăzută de moş : ca să nu se întîlnească acolo cu Potîngă sau un alt „caraliu", cum zicea Biţu. De acolo, Stan îi fluieră într-un anumit fel lui Cordoban. Acesta se ridică de jos şi porni către ei. Pe dig se vedea statura înaltă a lui Stan, alături unul mai mărunt, Mihalache, fecioru-so, care era mai îndesat la trup, dar mai voinic. I se părea că erau două stafii care cutreierau balta şi sălciile. Se scuturâ înfricoşat. În baltă se auzi un cîrîit de pasăre de noapte. Îşi duse mîna la obraz, simţind că ceva moale ca o aripă îi atinge pielea şi cum sub degetele sale îi creştea rapid barba. Îşi aduse aminte cum povestiri ale unora susţineau că de frică îţi creşte barba.

— Mai stăm o ţîră, îi zise bătrînul. Să sosească Biţu, Ivănică şi cu Marangozu. Dacă nu vine Marangozu, nu facem nimic. De data aialaltă l-am avut pe mortul.

Pe dig, la cotul de lîngă fosta colonie de puşcăriaşi, licări un far şi se auzi apoi turuitul unei motorete. Toţi trei se retraseră mai la stînga, după un desiş, gîndind să nu fie o altă motoretă, căci şi Potîngă avea motoretă.

Biţu şi Ivănică sosiră. Erau îmbrăcaţi în chip obişnuit. Cordoban, şoferul, se miră văzîndu-i aşa, căci ştia că balta şi cotul fluviului sînt mlăştinoase şi-ţi trebuia costum special.

— Măi tată, zise Stan, dacă nu vine Marangozu ? Noi habar n-avem să lucrăm cu alea.

Biţu se uita pe dig.

— Vine, dă-l dracului, răspunse el. L-am văzut io cum îşi umfla bicicleta.

— Păi cu bicicleta, pînă vine el, cale de treisprezece kilometri, să tot şedem, răspunse Mihalache. Io aş fuma o ţigară.

— De ţigări îţi arde ? îl repezi bătrînul. Hai mai bine să scoatem sculele !

— Să nu le scoatem degeaba, zise Ivănică.

— Io l-am simţit astă-seară pe Moldoveanu, cum trăgea cu urechea. Mi-e frică. Eu cred că Moldoveanu ne-a turnat, zise Biţu.

— Nu uitaţi că-i îngrijeşte şi iapa, adăugă Ivănică.

— Să mai stăm o ţîră, zise bătrînul.

Luna asfinţise. Fluviul curgea leneş şi tăcut, făcînd un cot larg, cam la trei kilometri de canton, aşa-zisul Cot-al-racilor, unde era o adîncitură fără fund, unde, de cînd se ştia satul, se prindeau cei mai mari somni şi chiar nisetri şi cegă. Dincolo de cot, la alţi şapte kilometri, se afla un sat, Giscanii, de jur împrejur pustiu. Fluviul mai avea peste acest braţ o altă insulă, pe care puteai să treci cu piciorul şi să ajungi de partea cealaltă în satul Nistoreşti. De acolo se puteau încărca saci cu peşte şi cu maşina să ajungi foarte uşor la Bucureşti.

Drumul acela îl descoperise Potîngă şi luase legătura cu miliţia judeţului care organizase la gura acelui rîuşor pază înarmată. Alţi braconieri din Giscani şi din Strîmba căzuseră în plasa miliţiei şi fuseseră condamnaţi. Ai lui Bîrliba nu erau încă compromişi. Bănuiţi poate. Mai cu fereală şi rar scoteau peşte braconat pe sub nasul lui Potîngă şi al lui Năstrapă.

Stan se născuse, aşa cum afirma toată lumea, pescar. Pînă la îndiguirea insulei, marea majoritate a oamenilor erau pescari. Pescuitul îl organiza şi îl exercita atît C.A.P.-ul, cît mai cu seamă Intreprinderea piscicolă. Stan lucrase la Întreprinderea piscicolă 28 de ani. De acolo ieşise la pensie cu 900 de lei pe lună. În comună îi mai ziceau şi astăzi cîte unii „Stahanovistul", dar cuvîntul era aşa de uitat, că nici Ivănică, feciorul cel mic, habar n-avea ce înseamnă. Şi chiar avea acasă, pe perete, două diplome de stahanovist. Le ţinea la loc de cinste, împrejmuite cu saten roşu, pe care mai atîrna şi decoraţia Medalia Muncii şi cea de participant la războiul antihitlerist.

Moşul îşi avea viaţa lui. Uneori lăsa să scape anumite povestiri din tinereţe. Insula era acoperită adesea de

revărsările fluviului. După retragerea apelor treceau fluviul țărani din alte sate, de pe malul celălalt, cu vite, cu oi, cu cai. Pămîntul Insulei aparținuse unor moșieri, neamuri de prinți. Niciodată domnii cei mari nu veneau să vadă cum trăiau argații și învoitorii lor pe acest pămînt sălbatic. De mult, pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea, spre aceste pămînturi au început să se îndrepte turme cu mocani. Veneau tocmai din Făgăraș și Țara Bîrsei. Aici aveau iarbă din belșug, stuf pentru colibe și pește pentru hrană. Aici era pămîntul nimănui, unde pentru cîțiva galbeni de aur arendau pășunea și hălăduiau pe ea în voie.

Arendașii de la conacul lui Calimachi, situat pe unde a fost clădirea vechiului dispensar, dărîmată de ultima viitură a fluviului, organizau în lacurile și jepșile Insulei pescuitul. Peștele îl duceau barcagiii la Orașul mare. Plecau cu bărcile pline cu pește de cu seară și ajungeau abia dimineața la cherhanalele portului, unde veneau negustorii și tîrguiau peștele, să-l transporte în grabă, pus în gheață, la București sau aiurea.

Părinții lui Stan au fost și ei mocani. Stan s-a angajat, la foștii boieri și arendași ai bălții, barcagiu. Multe zile și nopți a lopătat pe toată întinderea Insulei. De la lopată a trecut apoi la vîrși, pe urmă la năvoade, și tot astfel pînă ce a deprins bine meseria de la pescarii bătrîni. A venit războiul, cînd armatele lui Hitler au fost zdrobite, și-a văzut casa foarte rar și în trecere. A fost chiar și prizonier la sovietici vreo trei luni de zile, în vara lui 44, de unde a reușit să păcălească paza și să evadeze din lagărul de lîngă Odesa, trecînd peste linia frontului, tocmai la Reni, cu vreo săptămînă mai înainte de încheierea armistițiului. Apoi a plecat pe front în Apus. Cînd s-a desconcentrat, a venit în Cucuta și s-a apucat de politică. A fost președinte al comisiei de împroprietărire. Se zicea că datorită lui țăranii din Cucuta și-au putut lua pămînt de la moșieri. Tot el și familia lui au fost primii la cooperativizare. Și se supărase cînd fata lui cea mare, Onica, se mărîtase fără voia lui cu Dănilă Cherbeleață, care cu nici un chip nu a vrut să se înscrie la C.A.P. Se împăcase însă cu ea, văzînd că lui Dănilă îi mergea bine.

În comună mai erau necolectiviști : Moldoveanu, fiind venetic, care nu avea pămînt, stabilit în comuna lor pe timpul foametei, în 1947, fost argat și paznic azi, la primărie ; cei doi preoți : Călțunărescu, de la Strîmba și părintele Pămînt, de la Cucuta ; și trei țărani, care lucrau la gostat. Dănilă Cherbeleață era mare crescător de porci. Contracta cu statul și cel mai mult vindea la piața liberă. Preoții erau preoți și nu aveau nici o poreclă. Pe țăranii necooperatori îi porecliseră „americani". Uneori, Stan Bîrliba se mai supăra, îi înjura, se mai certa în adunarea de partid cu moș Rîpă, grădinarul, care zicea că ar fi bine ca pe „americani" să-i și scoată din Cucuta.

Aduceri aminte. Moșul tuși privind fluviul. Mihalache, fecioru-său, terminase de fumat trei țigări. Pasărea de noapte iar cîntă în desișul toropit al sălciilor. Marangozu nu se arăta. Bătrînul își pierduse răbdarea. Se ridica și se uita iar pe dig. I se părea că aude din depărtare un fîșîit și, punînd ochiul razant cu coama digului, își dădu seama că venea o bicicletă. Marangozu. Venea ca vîntul, cum i se păru moșului. Toată Insula îl cunoștea drept cel mai mare biciclist. Nu se despărțea de bicicletă nici iarna. Își făcuse pentru iarnă o sanie cu pînze și cu elice. Învîrtea la pedale și elicea, acționată prin lanțuri și angrenaje, se înșuruba parcă în aer și Marangozu „zbura" pe gheața fluviului sau pe omătul întins cît ziua. Cînd se opri, moșul îi zise :

— Ce-avuseși, mă, de întîrziași ?

— Pe dracu ! îi răspunse Marangozu. V-am spus io că Moldoveanu este „șpion" ? Ei, aflați de la mine că este. Cum ați dat colțul s-a și dus la Potîngă. Io, ce m-am gîndit ? Ăsta se duce și-i prăduiește pe ai lui Bîrliba că dau în noaptea asta la pește, Potîngă o să se ducă să le inspecteze casele, o să-l vadă pe moșul plecînd de-acasă cu căruța și o să se țină după el. Cădem toți, mi-am mai zis. P-ormă, adio carnete ! Se duce diavolului și numirea mea de cantonier !

— Ei și ? întrebă moșul curios și agitat.

— Și m-am luat după el, continuă Marangozu. Cum a intrat el în biroul lui Potîngă, hop și io. „Bună seara", zic, cu toate că plutonierul se cam uita strîmb la mine, că-i

întrerupsesem conversaţia cu „spionul", de ! „Ce doreşti ? mă luă el tare. Ce, crezi, că eu n-am orar, că muncesc ziua şi noaptea ?" Eu tac. M-aşezai pe scaun, vizavi de Moldoveanu şi-i zisei miliţianului, după ce mă uitai mirat la „spion" : „Cu toate că nu mă vorbii cu nea Costică, ăşta, dar degeaba nu venii, că-l văzui şi pe el, că auzi şi el ce auzii şi io !" Moldoveanu, ureche bleagă, se uita la mine ca unul căzut din gard. Potîngă se lăsa pe spătarul scaunului şi mă privea ca pe-o aia. „Şi ce-auzişi ?" îmi zise. Io mă uitai iar la Ureche-bleagă. „Auzii, zic, că ăia ai lui Piticu dau la noapte cu igzploziv, la Cotul-Negii, mai jos de biserica popii Pămînt !"

— Bă, eşti nebun ? îl întrerupse Biţu. Dacă vine ăla-ncoace ?

Marangozu rîse superior, trăgîndu-se de bărbia lunguiaţă :

— Bă, eşti prost, înscrie-te la cuvînt ! Taci ! Să auziţi ce-a fost. Şi zic : „Să fiu cîine mops dacă mint㠜sc !" Şi zise plotonierul. „Pe cine auzişi ?" Da io ce zic ? ! „Nu-ş care vorbea, că erau mulţi în grămadă, la tejghea, cînd mă dusei să iau chilele alea de vin pe care le dădu Cherbeleaţă, cînd veni tovarăşul secretar. Auzii doar o şuşoteală". Şi-mi zise Potîngă : „Ştii, dă-te dracu, dar eşti oţ ! Te prind io şi pe tine la manglă !" Io îi făceam semne. Şi uite-aşa, îl făcui să-şi pună centironul şi-l cărai după mine, la Cotul-Negii. Eu pe bicicletă, el pe jos. Pînă aproape. Da ce mă gîndii pe drum ? ! Mă, ăsta e mai oţ ca tine, are şcoală de cod penal, te lasă la Cotul-Negii, îţi ia biţiclu şi se duce acasă şi se vîră lîngă nevastă, la căldurică, şi tu, Marangozule, rămîi să tai piroane şi „cuie de şase", şi să te baţi cu ţîn㠜arii lîngă biserica pustie a popii Pămînt. Şi cum zic, cînd fusei mai aproape, la f-un kilometru, de, mă făcui că mi se strică biţiclu. Şi mă făcui că-l repar, dar nu poci. Şi mă făcui că-l arunc dracului, în nişte tufe. Şi acolo-l lăsai, zicînd că-l luăm la întoarcere. Şi mă dusei cu prostul cum zic, pînă la Cotul-Negii. Îl văzui asigurat acolo „în pază", cu Ureche-bleagă şi mă făcui mai p-ormă că mă duc să mă aia. Dus fusei. Îmi luai biţiclu, încălecai şi tura ! D-aia întîrziai, e bine ?

— E, asta e bine ! zise moşul. Dar dacă ăla pleacă d-acolo şi vine-ncoace ?

— Pe dracu ! răspunse Marangozu. Se bate acum cu ţîntarii peste ţurloaie şi taie el piroane de douăzeci şi „Wagner-ştifturi", mărunţel din clănţănitoarea aia cu dinţi de tinichea.

— Ce facem cu alea ? repetă moşul. Or mai fi la locul lor ?

— Păi cum să nu fie ? ! răspunse Marangozu. N-am zis că asta e casă cu secret !

— Păi, de unde ştii tu secretul ? întrebă Mihalache.

— Eu l-am făcut, răspunse Marangozu. E cu dichis. Ehei !

— Spune-mi-l şi mie, stăruia moşul.

— Eu nu, trag nădejde să fiu pus cantonier acilea şi trebuie să le am şi io p-ale mele !

— Geaba, zise moşul, ce ştii tu ! Ştie şi Ana, muierea mortului !

— Nu ştie nimic. Şi dacă-ar ştii, aia tot n-apucă toamna, zise Marangozu. Vitalia cu Leta şi Guiu îi fac de petrecanie. O ciocăneşte lent, dar sigur !

— Să-i fluierăm p-aia, zise moşul.

Şi fluieră ca prigoria : Kiurrr ! Ca nişte umbre se adunară toţi, trecură digul şi intrară furişaţi pe burtă în curtea cantonului închis. Cînd ajunse lîngă colţul clădirii, Marangozu zise :

— Să fie-al dracului ăla care vine după mine ! Uite, să fiu şi io al mamii, dacă nu vă las cu dosu-n ploaie !

Moşul tuşi. Biţu zise :

— Bine, bă, du-te ! Ăi fi ştiind şi tu ceva !

Marangozu ocoli casa şi veni tot în colţul dinspre ei, dar din cealaltă parte, căci acolo era intrarea la tainiţa secretă. Ca să nu-l simtă, se culcă pe burtă şi începu să înainteze pe coate. Se pricepea să se tîrască. Se tîra. Se gîndea la viaţa lui şi se îndemna singur :

— Hai, Ilie ! Hai, ale tale or să fie !

Ilie era numele său adevărat. Marangozu i se zicea după vechea profesie. Lucrase la şantierul naval, la reparat bărci. Era adică tîmplar, marangoz.

Ajunse la tainiţă. O deschidere făcută cu meşteşug. O încăpere între chiler şi casa propriu-zisă. Casa era lungă de 18 metri. Într-o vară, cu doi-trei ani în urmă,

Petre Lumînare ceruse voie de la inginerul Chiriță să-și ridice și el un chiler în spatele casei, ca să aibă unde adăposti din scule și animalele. Ba, să-și facă și o bucătărie de vară. Inginerul îi dăduse voie și-l lăsă să-și care și cărămida de la un fost canton, azi înecat de ape, pe digul mic al coloniei. Petre adusese cărămida, o depozitase și ridicase apoi în spatele casei o împrejmuire de stuf, să nu vadă nimeni ce se petrecea acolo. O trimisese și pe nevastă-sa în sat. Nici Ana nu trebuia să știe de tainița lui. Și zidise acolo, între bucătăria lui și grajdul vacii, o tainiță latră de un metru. I-o zidise chiar Marangozu, sub stare de jurămînt.

Adevărat este că pînă acum, el, Marangozu, nu destăinuise nimănui secretul tainiței de la canton. Își avusese planurile lui de mult. Dacă nu murea Petre, își pusese în minte să-i facă odată o „prăduială", ca să îl dea afară sau chiar să-l și închidă o lună-două. Ceva îi spunea că el, oricum, va ajunge odată cantonier. Că aceasta ar fi slujba care i s-ar potrivi cel mai bine. Scopul vieții lui. De aceea se gîndea că acea tainiță îi va prinde bine, că, într-adevăr, își va păstra jurămîntul. Petre murise de aproape o lună de zile, iar el dăduse cerere, avizată și de tovarășul Năstrapă, ca să fie numit cantonier în postul vacant. Chiar mîine îl aștepta pe inginer să-i aducă răspunsul.

Marangozu se strecură pe gemulețul bucătăriei. Acolo, sub pat, era un chepeng. Pe acolo se pătrundea în tainiță. Îl dădu la o parte. Intră în tainiță, unde simți un aer închis și un miros de pește sărat. Lumină cu lanterna și văzu patru butoiașe de pește pus la sare. Plimba lumina în sus și-n jos, pe raftul făcut de Petre. Ceea ce căuta nu se zărea. Îi veni ideea să salte capacul unui butoiaș. Ridică și două rînduri de pește aproape uscat. Apoi un căpăcel și văzu pe fundul butoiului niște pachete învelite în polietilenă. Aceasta era ceea ce căuta. Găsi apoi și niște colaci de sîrmă izolată, un coaxial, care se folosea la televizoare, drept antenă. În geanta lui știa că adusese zece baterii de lanternă. Își luă explozibilul și cartușele detonante. Toate erau confecționate cu pricepere de fostul genist Petre Lumînare. Mai lumină cu lanterna și-i veni

ideea să caute și în celălalt butoi. Descoperi acolo alte pachete. Ridică unul din ele, ceva învelit în plastic, legat bine cu sfoară. Ceva parcă îi spunea să nu plece, să-l desfacă, să se uite la el. Cum cei de afară nu-l puteau zări, nici nu aveau cum să-l strige să se zorească, desfăcu pachetul. Mîinile începură să-i tremure și gura i se deschise a mirare. Barba îi bătea în gol ca o pedală.

— Muica mea ! exclamă el.

Pachetul era plin cu hîrtii de o sută de lei. Stătu pe vine și începu să le numere. Mîinile îi tremurau și numărătoarea nu-i ieșea bine. O luă de la început. Se lăsă păgubaș și îndesă pachetul în buzunarul de la piept al bluzei de salopetă, zicîndu-și că or fi acolo vreo treizeci de mii de lei. Cu dinamita la el ieși din ascunzătoare.

— Hai, îl zori moșul, ai găsit ori n-ai găsit ! Uite, se luminează !

Marangozu mergea împleticindu-se. Își ținea mîna mereu la buzunarul de la piept.

— Ce dracu ai acolo ? îl întrebă Biţu. Arată-ne și nouă !

Marangozu tresări și mormăi schimbat la figură.

— Mă, mă doare ! răspunse el. Mi se puse un junghiu !

Mergeau tăcuți pe sub sălcii. Ajunseră după cîteva sute de pași la malul apei. Acolo erau priponite de cu seară de Dănilă, care vara se angaja căruțaș la ferma Zănoaga, avînd astfel circulația nestînjenită pe toată moșia statului, două bărci solide și negre, cu lopețile lor. În pădure, la un semn anume, începură să sape, lîngă o salcie trăsnită. Săpară și scoaseră din nisip sculele, care erau înfășurate în polietilena dăruită de grădinarul Rîpă cuscrului Stan. În polietilenă țineau un năvod lung, cu „sac" adînc și încăpător la fund, în care se puteau prinde chiar și o mie cinci sute de kilograme de pește.

Stan Bîrliba își dădu seama că le mai trebuia și o a treia barcă. Se gîndi să o aducă pe cea a cantonului. Era barcă sprintenă, de Reghin, dar nu aveau vîsle.

Marangozu zise că el știe că sînt vîsle în pod și că se duce să le ia. Și se duse. În timp ce căuta vîslele de rezervă în podul chilerului, îi veni ideea să vîre mîna și sub stuful care acoperea barca. Simți că sub acoperișul de stuf, între snopi, se afla coada unei vîsle. O apucă,

o trase afară şi o lumină cu lanterna. Văzu că pe ea erau nişte pete cafenii. O puse la loc, gîndind că aceea era indiscutabil arma care servise la uciderea lui Petre, pe care procuratura n-o găsise, dar o căuta, ca să poată încheia ancheta. Se gîndi la grozăvia situaţiei în care se afla femeia mortului, ca acuzatoare singură a celor trei criminali, fără să poată însă proba, cu arma uciderii, de cine a fost dată lovitura de graţie. Parcă simţea că acea vîslă vorbeşte în mîinile lui, cu glasul lui Petre :

— Las-o, ascunde-o, n-o atinge, are pe ea urmele palmelor celui ce m-a lovit !

Mai simţea cum la piept îl apasă ceva ca o mare greutare, ca un bolovan de piatră încinsă. Îşi aduse aminte că acolo ascunsese banii lui Petre, banii Anei şi ai copiilor ei orfani de tată. Se încruntă şi puse vîsla la loc. „Ce mă bag io, şopti. Poate s-o şi priponească !" Se gîndea aşa, numai la rău despre Ana, ca să-i rămînă lui acei bani, să o aresteze pe ea, să nu se precizeze repede dosarul lui Petre şi să rămînă încurcate, ba chiar femeia să moară poate între timp, de inimă rea.

Se urcă în podul cantonului şi scoase de acolo vîslele de rezervă. Ieşi pe poartă. Puse o mînă de ajutor şi şoferul Cordoban. Cărară barca la apă. Plecară cu trei bărci, în susul apei, la Cotul-Racilor. În barcă se aflau minele de fund pe care se pregăteau să le arunce.

După doi kilometri se despărţiră. Biţu, Ivănică şi Mihalache rămaseră să întindă năvodul. Era lucru greu pentru trei inşi, dar nu puteau amesteca pe mai mulţi într-o asemenea treabă. Nu puteau, căci Ivănică era funcţionar destoinic. Biţu îşi luase reabilitarea judecătorească şi obţinuse prin pile postul de merceolog, post cu ciubuc, cum zicea Dănilă, iar Mihalache era membru de partid. Astfel aveau fiecare de apărat ceva mai mult decît libertatea.

Bătrînul se duse cu Marangozu şi Cordoban la locul unde aveau să arunce minele. În barca lor aveau cîte un chipcel adînc şi mare în care putea să încapă şi crap de 30 de kilograme. Ajunseră. Moşul privi cerul. Era întunecat. Stelele se coborîseră parcă în adîncul apelor. Întunericul dinaintea zorilor. Apa se răsucea aici în anafoare,

vuia molcom. Marangozu lega contactele bateriilor cu cartuşele detonante. Puse toată încărcătura în pungi de plastic şi legă strîns cu sîrmă. Ştia că nu avea cum să intre apă la exploziv, să ude capsele detonante. Totul era etanş. Învăţase bine meseria de la Petre, data trecută.

Atunci le fusese munca în zadar. Au prins peşte, mai mult de două căruţe, dar Cordoban greşise şi, în loc de butoaie goale, adusese butoaie pline. Pline cu bere. Constatare pe care o făcuseră numai la malul fluviului, după ce peştele era prins. N-au avut unde să-l încarce şi l-au îngropat în nisip. De necaz au dat cep la un butoi cu bere, au fript peşte, au mîncat şi au băut. Cu atît s-au ales. În seara aceea venise la canton şi nevasta lui Mihalache, Tomiţa. A doua zi a fost duminică. Naşii au rămas la fini. Bărbaţii au zis că nu se vor mişca din locul acela umbros, de pe malul apei, unde aveau peşte, foc şi răcoarea frunzelor, unde vinul roşu era răcit în răcoarea fluviului. Au rămas la marginea apei. Femeile lor găteau, acasă. Şoferul a plecat înjurat de toţi, cu maşina lui cu butoaie, să le golească la Muntele Blasova şi să vină cu butoaiele goale înapoi. N-a mai venit şoferul şi ei au stat să-l aştepte acolo pînă seara. Au adus femeile alte mîncăruri, au chefuit bine, distrîndu-se cu patefonul şi cu tranzistorul. Spre seară, Ana a zis că se duce să mulgă vaca. A plecat împreună cu naşa, care a motivat că nu se simte bine. S-au arătat atunci şi stelele, şi Cordoban tot n-a venit. Au aflat apoi că şedea beat în ghetărie la Blasova. Stan a fost de părere să se ducă Petre şi să dea la Blasova un telefon, să vadă dacă şoferul e tot acolo. Îi părea rău moşului că sub nisip, cu toate că era în apă, se stricau două căruţe de peşte, munca lor. S-a dus Petre să dea telefon. Marangozu — povesteşte, după cum a aflat chiar de la Petre — că în acel timp Ana mulgea vaca şi habar nu avea că bărbatul ei venise să dea telefon. Că în odaia cu telefonul dormea naşa, beată. Om fiind, cînd i-a văzut trupul doar în cămăşuţă scurtă cu dantelă, cu pulpe albe şi pline, nu s-a mai putut abţine. S-a întîmplat ce s-ar fi putut întîmpla între doi oameni normali şi în depline puteri. Ca să se afle în siguranţă, au încuiat uşa cu cheia pe dinlăuntru. Timpul a trecut. Mihalache, pierzîndu-şi răbdarea, a venit la canton, să vadă ce se întîmplă. Cum se

coborise seara, a rămas surprins, văzînd că în odaia cu telefonul era întuneric, că uşa era închisă. Avînd lanterna la el a luminat prin geam şi a văzut un picior gol îndreptat către tavan. Nu putea să creadă că era al altcuiva decît al Tomiţei lui. Plin de furie pentru vorbele ei, prin care-l insulta că nu mai era decît un cocoş bătrîn, a început să bată cu pumnul în uşă şi să împingă cu umărul. S-ar fi întîmplat mare nenorocire, dacă Petre n-ar fi avut prezenţă de spirit şi dacă era mai băut, căci de îndată ce şi-a dat seama că Mihalache era la uşă şi că văzuse prin geamul luminat cu lanterna totul, a fost dintr-un salt dincolo de fereastra din spatele casei şi apoi printre tufişuri a fugit către marginea rîului. Şi aşa, rămasă singură, Tomiţa a închis fereastra şi s-a prefăcut înainte că dormea. După ce a stricat Mihalache broasca uşii, cu furie, ea l-a luat la drăcuieli, că n-o lasă să doarmă. Cum nici el nu era prost, nu putea să creadă că a avut vedenii. După cum vedea şi fereastra, la care era umblat şi prost închisă, cu greu şi-a înghiţit necazul. Mai povesteşte Marangozu că Petre, cînd Mihalache spărgea uşa, striga, cică, din bălării :

— Fă, muiere ! Ano, adu nişte hîrtie !

Ana, care nu ştia nimic, i-a dus un ziar. Apoi au plecat toţi la focul din marginea fluviului. Mihalache se stăpînea cu greu, fiindcă îşi dădea seama că fusese prostit. Dar jura ceva în gîndul lui. Şi cum se aşează lîngă foc, zise :

— Se poate ca unul, care se crede că nu e prost, să se uite printr-o fereastră şi să vadă pe altul cu muierea lui în pat şi să se zică, aşa, că i s-a părut ?

Moşul a tuşit în sec. A priceput, dar a dat-o pe rîs.

— Hai, bă, turnaţi vin ! Şi aşa se duse dracului căruţa aia cu peşte. Ala nu mai vine !

Turnară. Mihalache era tot cătrănit, după cum şoptea Ana, dînd din umeri, pentru că ea nu ştia de ce, crezînd că şi bărbatul ei e supărat pentru că nu mai venea şoferul să aducă bere. Moşul, ca să-l îmbuneze pe fecior ori ca să-i arate cît era de prost, zise :

— Bă taică, zice că odată, într-un sat prin Transilvania, unul bătrîn s-a recăsătorit cu o femeie foarte tinerică. Şi că aia avea un iubit, dar de nevoie, că era săracă, s-a măritat mai cu sila, mai aşa...

Lucrurile au rămas atunci încurcate. Petrecerea s-a sfîrşit fără satisfacţii. Cordoban n-a mai venit. Au mai trecut douăsprezece zile şi Petre s-a dus.

Aşa cunoştea lucrurile Marangozu. Aşa fusese la ultima lor ieşire...

La acestea se gîndea Ilie Marangozu pregătind dinamita. Şi pregăti două mine puternice pe care le lăsă la fundul apei, păstrînd în mînă firul coaxial. Se depărtă apoi cu barca de locul unde coborîse dinamita, cam atîta cît să fie feriţi. La un semn al lui Stan, apăsă pe buton. Două răbufnituri înfundate cutremurară străfundul fluviului. Două coloane mari de apă se ridicară spre negura străvezie a cerului.

— Bravo, nepoate ! zise Stan bucuros. Am pălit-o ! Io credeam că doar ăla, Petre, ştia să dea cu dinamita.

— Am învăţat, zise modest Marangozu.

Dar nu apucă să spună mai multe că văzură licărind pe ape primele burţi argintii ale peştilor smulşi de explozii din culcuşul lor fără odihnă.

—Ăhă, zise Marangozu, ăhă ! Şi ăla stă ca prostul, la Cotul-Negii !...

La Cotul-Negii era „priponit" Potîngă în tovărăşia lui Moldoveanu. Se lăsase răcoarea zorilor. Braconierii presupuşi nu mai apăreau. Dar nici Marangozu. Potîngă însă nu putea să creadă că acesta îl adusese aici, ca să-l încurce, să-l ţintuiască locului, să-şi bată joc de el, să tremure şi să se bată cu ţînţarii toată noaptea. Credea că Marangozu s-a aciuit pe undeva, că doarme beat, dar că odată cu zorii, cu prinderea braconierilor, se va trezi, se va arăta şi el, şi astfel va avea doi martori. Dar pe măsură ce timpul se scurgea şi frigul îl pătrundea mai mult, avînd pe el doar o bluză din doc albastru, Potîngă se neliniştea şi se enerva. Nu văzuse apropiindu-se nici un pescar, nici pe uscat, nici pe apă.

— Am pierdut noaptea de pomană, zise el, din cauza ta, Ureche-bleagă !

Moldoveanu, care tropăia să se încălzească, răspunse :

— Să n-am parte, dacă nu i-am simţit. Dar nu p-ăia, dă zice prostu de Marangozu, p-ăia, ai lui Bîrliba !

— P-ăia, mă ? se miră Potîngă. P-ăia eşti tu în stare să mi-i dai în lăbuţă ?

— Să n-am parte ! se jură Moldoveanu.

Potîngă tropăia şi el pe lîngă paznic. Dacă i-ar fi văzut cineva aşa, jucînd la acel ceas pe malul apei, se gîndi Potîngă, i-ar fi crezut nebuni.

— Să n-am parte ! se jura Moldoveanu. Şi jucau. Jucau amîndoi.

În fumuriul zorilor îl văzură venind către ei, înalt, cu un surtuc de-al popii făcut ferfeniţă, pe nea Palaşcă. Şi nu mai jucară. Şi cînd se apropie de ei, Potîngă îi zise :

— Dumneata nu ştii să dai cu priponul, cu undiţa, cu coşul, cu ce dracu poţi, să prindem şi noi un peşte ?

Nea Palaşcă se uita curios la el. Şi el venise cu anumite gînduri, căci îşi avea aici, lîngă biserică, unde nu prea veneau alţii, locul său tainic de pescuit.

— Nu pot, răspunse el ursuz. N-am permis.

— Dă-l dracu de permis ! Eşti cu mine, îi zise plutonierul, printre tusea care-l cuprinsese.

— Eu nici cu judecătorul de mînă nu calc legea, răspunse nea Palaşcă.

— Păi, n-auzi ? ! reluă Potîngă. Legea sîntem noi ! Dacă-ţi spun...

Nea Palaşcă dădu din cap :

— Ce, să calc legea ? ! zise el. Să calc legea ? ! Ete la el ! Ţi-aduci aminte cum făcuşi cu Litraru, aşa-l porecleam noi, ăla de era gestionar la M.A.T., înaintea hoţului ăstuia ? Veneai în fiecare seară, te aşezai în colţul tejghelii şi ziceai că vrei un pepsi şi că te duci acasă, că eşti ostenit şi că mai ai şi de lucru. Litraru îţi umplea sticla cu coniac cinci stele. Dumneata o beai şi trăgeai cu ochiul la ce moşmondea el în dosul tejghelii şi vedeai că le punea oamenilor rom, adică de-ălea din sticlă fără etichetă.

— Bă, dă-te-n Hector ! zise Potîngă, neconvenindu-i vorba lui nea Palaşcă. Prinzi peşte, ori ba ? Ori te caut în sac şi-ţi iau priponul ?

Moşul zîmbi cu superioritate. El nu avea niciodată priponul pentru prins peşte la el în sac. Nici măcar un cîrlig de undiţă. Zise :

— Cine l-a turnat pă-ăla, pă Litraru, eu ? Dumneatale! Ai luat primă ? Ai luat ! Stă ăla ca prostu la „başcă" ? Stă ! Şi ce să am eu cu peştii ăia, pe care nu-i cunosc, nici ei pe mine, să-i scot, adicătelea, din matca lor, să ţi-l dau dumitale să-i mănînci ?

— Bă, dă-te-n Hector ! îi repetă Potîngă jucînd. Tu nu vezi c-am îngheţat ? Fi-ţi-ar Marangozu-al dracului, că el mă priponii aci !

Moşul clipi şiret :

— Ei, nu zău ! Nu zău ! se mira el. Şi zici că vrei peştişor ! Ehe, ar fi crimă ! Crimă mare. Nu, taică, nu. Eu treaba aia n-o fac ! Îmi aduce altul peşte prins, să-l mănînc ? Bine ! Nu ? Iar bine ! Mănînc ştir, mănînc urzicuţe, ciupercuţe şi fasolică. Şi iote, am şaizeci şi doi de ani şi mulţumesc lui Dumnezeu Tatăl, nu mă doare nimic ! Nu mi-e frică decît de cimitir. Cum mă pune părintele Pămînt să mă duc noaptea să inspectez cimitirul, mi se face părul măciucă. Zău aşa !

— Hai, mă, dă cu priponul ! se ruga Potîngă. Hai, zău ! Şi dumneata o să ai nevoie de mine.

— Ha-ha ! rîse moşul. Hai să facem un schimb amîndoi. Te duci 'mneata să-mi inspectezi noaptea morţii mei şi viu eu acilea la peşte. E bine ?

Nea Palaşcă se făcu că pleacă. Potîngă încerca să-şi domolească tremuratul gurii. Un ţînţar mare i se lipi de obraz. Îl plesni cu palma. Moşul auzi plescăitul şi se întoarse rîzînd :

— Vezi, te-a ajuns blestemul Litrarului. Îţi dai singur palme peste ochi !

Moldoveanu căscă de trei ori :

— Dom' plutonier, zise, ai şi noi acasă. E ziuă, mai e niţel. Am îngheţat. Nu sînt ăia proşti să dea buzna cu barca plină de peşte în gura noastră ! Noi şedem ici, la Cotul-Negii şi oţii dau poate cu dinamita la Cotul-Racilor! Ăia, de care zic io, domle plutonier, văd şi noaptea. Sîntără ca pisicile şi cîinii. Sîntără ai boalilor, jivine de baltă ! Ce ştim noi ? !

— Marangozu, muiculiţa lui ! înjură Potîngă. Şi-a bătut joc. Eu acilea, el în pat. Muiculiţa lui !

Nu-şi termină bine vorba şi de pe apă, din sus, veni zgomotul a două detunături. Potîngă sări ca ars :

— Au dat ! Au dat ! Moldoveanule, au dat ! strigă el. Muiculița lor ! S-au umplut de bani ! Ei acolo, eu aici ! Dumnezeii ei de slujbă !

Nea Palașcă se uita zîmbind la Potîngă cum își arunca se chipiul pe jos și cum îl bătea cu piciorul ca pe minge, cum se trăgea de păr și înjura :

— S-au umplut de bani ! Ei acolo, io aici !

— Care ei ? întrebă nea Palașcă naiv.

— Ei, știu eu ! Îl iau pe Ilie ! Îl leg. Îl calc în picioare ! Spune el și țița care-a supt-o !

Potîngă ședea pe malul fluviului și se uita în susul apei. Moldoveanu credea că e prost și că așteaptă să apară cumva braconierii cu luntrile.

— Bă, îi zise, tu crezi că eu sînt prost și stau aici, să-i pîndesc p-ăia venind ? Aștept pește, bă ! Pește. Pe apă vine pește. Nu-l pot strînge ăia pă tot. Ne cade și nouă ceva. Auzi, bă clopotare ? i se adresă el și lui nea Palașcă. Pă Ilie tot îl iau. Acușica-l iau, cînd ajungem în sat. Din pat îl iau. Muiculița lui. Auzi, bă, îi zise tot lui nea Palașcă, scoate chipcelul, scoate hodorobul, scoate postrovolul și ce drac zici că mai ai și aruncă-te ! Vine pește.

Potîngă se uita pe ape și se mișca de colo pînă colo pe mal, disperat că nu avea la îndemînă nici barcă, nici unelte să culeagă peștele scăpat de ai lui Bîrliba, să se ducă astfel, după o noapte de chin, și el cu ceva acasă la nevastă, să nu-l creadă prost, cum zicea Marangozu. Și tocmai atunci auzi în spatele lui :

— Aaaah ! Ce somn dormii ! și tresări, căci omul care se întindea, ca după somn, nu era nimeni altul decît Marangozu cu hainele ponosite și pline de frunze și paie, ca unul ce se părea că dormise prin bălării sau în vreo căpiță de fîn.

— Ha ! făcu Potîngă surprins. Tu ? Tu ești ? Muiculița cui te crede ! De unde vii ? Unde-ai fost ? Unde-ai dispărut ?

Îl zguduia pe Marangozu de reverele bluzei :

— Stai, domle ! îi zise acesta. Ce-ai cu mine ? Te-am adus de pază, eu ce trebuia să fac ? Eu muncesc. Trag la rindea astăzi. Am nevoie de somn, ce dracu !

Potîngă se uita descumpănit. Își ștergea cu batista un început de chelie, în creștetul capului, mai spre ceafă.

— Auzișî ? îl întrebă mai potolit.

— Ce ? insistă Marangozu.

— Au dat ! răspunse Potîngă. Au dat. Iote, trece pește pe apă. Eu n-am ! N-am cu ce-l prinde !

— Dom' plutonier, se poate, se grozăvi Marangozu, eu unde sînt ? Nu făcui armata la marină !

Potîngă se domoli. Marangozu își scoase bluza, apoi pantalonii, izmenele, ciorapii. Se duse la malul fluviului și se uită atent ferindu-se, să-i scape cumva un zîmbet, cu toate că în sine rîdea. Și văzu că pe ape veneau pești. Se aruncă în apă și începu să scoată la mal pește pentru Potîngă.

— Încă unul, încă unul ! se ruga Potîngă. Și pentru tovarășul secretar !

Și în ziua aceea, tovarășul Năstrapă și-a luat prima gustare cu „antricot de somn", cum îi spunea Ion gestionarul, care se apucase să pregătească și borș de pește. Potîngă era tot îmbufnat, cum îi zisese și tovarășul Năstrapă, cînd, întorcîndu-se din pază, îl găsise pe treptele primăriei, ca de obicei, la ora cinci dimineața. Aștepta să-i aducă Moldoveanu docarul. Potîngă își aduse aminte că așa hotărîse, ca să meargă cu docarul.

— Pregătirile sînt gata, zise Năstrapă. Dar dumneata ai întîrziat !

— Tovarășe secretar, se scuză Potîngă, păi știți de unde vin eu acum ? Din paza de noapte. Mi-a vîndut ăsta un pont, Marangozu, că dau ăia la pește. Eu la Cotul-Negii, ăia la Cotul-Racilor. Uite-așa pești vin pe fluviu !

Năstrapă se miră. Începu să înjure.

— Fă razie, fă percheziție, îi zise el, ce dracu, nu sîntem în stare să-i descoperim ?

Potîngă oftă. Se aplecă la urechea secretarului și îi zise :

— Am un somn mare ! Uite-așa ! și arătă cu brațul.

— Hm ! tuși secretarul. Ne grăbim, ne grăbim !

— Pic de somn, tovarășe secretar, adăugă Potîngă. Toată noaptea n-am închis ochii ! Pic ! Sînt mort. Înțelegeți ?

— Du-te și dă-ți cu apă pe față ! îi zise Năstrapă. Du-te la mine. Uite, na cheia !

Potîngă se duse în camera lui Năstrapă. Se dezbrăcă de bluză și turnă toată apa din găleată în lighean. Își scufundă fața în apa rece. Și se scutură fericit. Iar își cufundă fața în apă, dar la a treia cufundare începu să pufnească pe nas și să scuipe. Constată că și apa și ligheanul miroseau a urină. Îl înjură cu palma la gură pe secretar, pentru că obișnuia să-și facă, probabil, nevoia în lighean.

Intră Moldoveanu :

— Dom' plotonier, zise, ai mai iute, că se grăbește tovarășul secretar. E docarul la scară. E gata. Am înhămat-o pe Smaranda cu Irod al dumneavoastră. Io zic c-or merge împreună, dă-i boalilor !

Potîngă ieși. Îl văzu la scară și pe ajutorul lui și-i luă bastonul vărgat din mînă. Se gîndi că pe drum poate întîlnesc pe niscaiva șoferi beți la volan. Se gîndea mai ales la Cordovan.

Cînd docarul urca să iasă pe dig, la drum, văzu venind chiar mașina acestuia încărcată cu butoaie. Fără să mai ceară voie secretarului, trase de hățurile lui Moldoveanu și se dădu jos. Îl opri pe șofer cu gesturi largi, regulamentare și-i făcu semn să tragă pe dreapta :

— Actele ! ceru el.

Șoferul îi întinse actele foarte serios, dar fără să se dea jos de la volan. Potîngă se uită în acte, nu găsi nici un defect și le vîrî sub centiron. Se agață apoi cu mîna de ușă și sări pe treapta mașinii. Începu să se uite prin cabină :

— Ce-ai aci ? îi zise.

— Nimic, răspunse șoferul. Geanta cu scule.

Potîngă scotoci mai bine, gîndind că poate-l va prinde măcar cu pește.

— Pleci tu ca prostu fără pește din baltă ? îi zise.

— N-am, dom' plutonier, se jeluia șoferul, n-am zău, așa ! De unde să am io pește ?

— Ești prost, dă-te dracu ! îi răspunse Potîngă.

Mai înainte de a sări jos de pe scară, îi zise :

— Suflă ! și își așează nasul ca un ardei borcănat, cu nările dilatate, în față.

Îl adulmeca. Șoferul suflă. El aspiră profund.

— Suflă, suflă ! îi zise. Suflă din bojogi ! Nu te fă al dracu !

Cordoban începu să sufle „din bojogi." Potîngă îi zise :

— Dă cheile ! Miroşi !

— Dom' majur, se ruga Cordoban, sînt rămas d-aseară ! Să crăp, na ! Uite, să n-apuc să-mi văd copiii ! Sînt d-aseară, zău aşa ! Am băut o litruţă !

— Tu, mă ? se răsti Potîngă. Norocul tău că n-am „beşică" !

— Tov. Potîngă ! se auzi plutonierul strigat. Hai, domle ! Ne grăbim !

— Vin acum, tovarăşe secretar, răspunse Potîngă.

I se adresă iar şoferului :

— Bă, ai noroc azi ! N-am nici „beşică", nici timp !

Îi întinse actele maşinii şi cheile. Îşi aranjă centironul pe burtă şi vru să se ducă spre docarul oprit niţel mai în jos. Îşi aţinti privirile spre camion şi din mers zise :

— Bă, dar în butoaiele alea ce ai ?

— Sînt goale, dom' majur, răspunse Cordoban, tresărind. Le duc la încărcat.

— Bine, dă-i drumul ! zise Potîngă.

Maşina porni şi Potîngă se mira căci nu arăta ca o maşină fără greutate mare, ci ca o maşină bine încărcată. Dar se urcă în docar, alături de Năstrapă şi se uita peste umăr, pe urmele maşinii lui Cordoban, întrebător, mirat. Se bucură cînd văzu că maşina opri, ca din cauza unei pene de cauciuc. Zise :

— Tovarăşe secretar, mi-adusei aminte, trebuie să dau telefon la tovarăşul maior Belu. Vă rog, să întoarcem numai niţel. Dă-i încolo pe-aia din Plavia. Ei nu se cară.

Năstrapă nu era bucuros să facă drumul întors. Dar se gîndi că plecau la drum nemîncaţi, că Potîngă îi spusese că lăsase la Ion un somn mare.

Cum ajunseră lîngă camion, Potîngă îl luă la sigur pe Cordoban :

— Ce, bă, ai pană ?

Cordoban nu răspunse. Răspunse în locul său Biţu :

— Pană de somn, dom' majur ! Ca aia de la Ion !

Potîngă nu-l luă în seamă. Se uita la şofer şi la butoaie. Cordoban se urcase în maşină şi se străduia să dea jos roata de rezervă. Înjura ca omul grăbit şi nemulţumit.

Potîngă vru să se urce şi el în maşină. Se agăţă de oblon, dar în zadar căută să se ridice. Era şi prea gros şi prea scurt. Biţu nu-l ajuta şi se lăsă păgubaş. Îl luă pe şofer mai din scurt :

— Bă, de unde zîsăşi că vii ?

— De la Leanca, nu vă spusei, răspunse Cordoban, ce dracu te legi de om aşa ? Ai uitat că am fost colegi ?

— Care Leanca ? Cine e individa asta, Leanca ? zise Potîngă. E gazdă de şoferi ? Practică prostituţia ? Am eu la post o sesizare de la policlinică, să caut pe una Leanca. A dracului, a umplut de blenoragie fo doisprezece militari. Şi-un plutonier ! Săracii ! Şi n-o las, a dracului, aşa cum nu te las pe tine, băiete, să pleci cu camionul de-aici din faţa postului de miliţie, fără să declari cu mîna ta cine este Leanca ! Stă în sat ori la fermă ? O fi vreo ţigancă de la fermă ! Că şi ăia de la ferme, ai dracului, strîng porumbul numai cu ţiganii ! De unde-i aduce nu ştiu. S-au lăsat baragladinile de făcut „tîrşuri" din nuiele şi s-au calificat „strîngători de porumb" aici, în Insulă. Aşa e, ori nu e aşa ?

Se apropie iar Biţu :

— Cum, dom' majur, nu ştiţi ce-nseamnă Leanca ?

Potîngă îşi dădu chipiul pe ceafă. Atunci văzu, mai bine-zis simţi, că-i rupsese cozorocul pe malul fluviului cînd se răzbunase pe el, pentru „plasa" cu braconierii :

— Nu-mi mai zii, bă, „dom' majur", că eu nu sînt „majur de pîrnaie !" Eu sînt ofiţer de poliţie judiciară, dă-te dracului !

— Păi de pîrnaie e vorba, tovarăşe plutonier. La locul ăla, unde se strînge fînul, lîngă plopul părintelui Pămînt, i se zice, de cînd mă ştiu, „Leanca !"

— Zău ! făcu Potîngă neîncrezător. Aşa e, moşule ? i se adresă el apoi lui Stan Bîrliba, pe care nici nu-l văzuse cum apăruse lîngă camion.

— Ce ? tresări bătrînul. A, că la locul ăla îi zice Leanca? Aşa e. Orice prost ştie !

— Bă, îi zise Potîngă şoferului, în butoaie nu te mai caut, că ştiu că sînt goale. Le văzui aseară. Dar în „beşică" tot te pun să sufli. Că am „beşică" la post.

— Dom'plutonier, zise Biţu, da-ţi-i drumul ! Are marfă de adus.

— Mde ! Are şi prieteni dumnealui, zise Potîngă. Cordobane, i se adresă şoferului ceva mai prietenos, ia-o iute din loc, pînă nu îţi mai găsesc ceva ! Că, dacă te caut, ai multe! Poate nici butoaiele alea nu sînt goale ! Ce zici ?

— Goale, dom' plutonier ! răspunse Cordoban.

— Daţi-i drumul, dom' plutonier ! se ruga Biţu.

— Bă, dă-i drumul, îţi zic, fire-aţi ale dracu de şarle ! Cordoban porni.

— E bine ! zise Biţu. Butoaiele ale trebuie să ajungă la destinaţie. Pînă diseară se întoarce cu ele pline cu vin ! Şi mai trebuie să ne-aducă şi nouă marfă pe ziua de azi. Cîrnaţi !

Potîngă intră la el în birou şi ceru legătura cu miliţia judeţului. Năstrapă se duse la Ion. O văzu pe Ana trecînd. Se retrase mai în umbră, gîndind că nu avea vreme de discuţii acum, dar că vroia să o întrebe, şi pe ea, cum a fost cu scandalul cu Leta...

Ana mergea mohorîtă. Se întorsese noaptea de la cimitir, crezîndu-se în prada unui vis urît. Din cauza slăbiciunii nu şi-a mai dat seama cum a căzut pe pat, ca într-o letargie. Cînd s-a trezit, soarele se şi ridicase peste vîrfurile merilor din faţa ferestrei. Copiii dormeau încă. Simţea o cumplită durere în cap şi o ameţeală. Îşi scoase apă de la fîntînă şi se frecă îndelung la tîmple şi la vinele gîtului. Îşi schimbă rochia, şi aşa îmbrăcată, curat, cu pantofii lustruiţi, o văzu Năstrapă.

Ana bătu la poarta părintelui. Acesta trebăluia prin curte. Dădea mîncare la porci. Se afla în cămaşă de noapte şi desculţ. Nu se jenă şi veni aşa să-i deschidă :

— Părinte, părinte ! începu Ana să se jeluie, să ţipe. Omul meu, părinte ! Are un par în inimă ! I l-au vîrît alea, azi-noapte ! Aoleu, părinte !

Părintele Pămînt se uita curios, descumpănit, contrariat :

— Taci, fă, îi zise, că-mi sperii porcii şi nu mai mănîncă !

— Părinte, reluă Ana mai domol, uite-aşa un par i-au vîrît în inimioara lui ! Aoleu, părinte !

Părintele puse troaca jos şi se uita la ea scărpinîndu-se pe picioare, ea dîndu-şi seama că el nu avea izmene pe sub cămaşă. Întoarse privirea spre poartă şi îi povestea aşa, întoarsă, ce văzuse noaptea la cimitir.

— Eu nu cred, îi zise părintele. Ai visat.

— Cum să visez, părinte ? răspunse Ana, supărată. M-am dus la cimitir, Am acasă pantofii ăia de pînză, cu barete, plini de nămol. Şi rochia de pe mine era plină de nămol, cum oi fi căzut aşa, în lipsă de cunoştinţă. Asta înseamnă că am fost plecată, că am ieşit din casă, că n-am visat. Le-am văzut eu. Arză-le la maţe ! Eu zîc să mergeţi cu mine acolo. Să-l luaţi pe nea Palaşcă. Plătesc eu dezgropatul ! Să vedeţi, părinte, de ce l-o fi mai lovit pe amăritul ăla şi aşa ! Of, Doamne, Dumnezeule, cînd mă gîndesc că în zilele noastre se mai pot face asemenea fapte îmi vine să mă culc ici, să mor ! Zău, părinte !

Părintele îi întoarse spatele şi se urcă pe cerdac, de unde îşi luă un anteriu mai de purtare şi-l puse pe mînă. Îl strigă apoi pe nea Palaşcă :

— Irimie ! N-auzi, mă ?

— Aud ! zise nea Palaşcă, din cocina porcilor, unde le rînea şi le dădea de mîncare.

— Ia sapa, cruciuliţa şi cărticica, şi hai ! Dacă e aşa cum zice femeia asta, ocna le mănîncă !

— Să mă spăl, părinte, zise nea Palaşcă.

— Las-o diavolului de spălătură, că doar mergem la cimitir, nu la biserică, îi zise părintele în timp ce se îmbrăca.

Ana aştepta cuminte în mijlocul curţii. Veni nea Palaşcă cu sapa şi găletuşa. Părintele, cu cartea şi patrafirul. Plecară. Pe drum părintele începu s-o dojenească :

— Ai multe slujbe de ţinut, Ană ! Şi pomenile trebuie să i le ţii cu tot rostul lor ! Să fie vorba-ntre noi, mortul nu prea era credincios. La biserică nu venea.

— Nu venea, părinte, îl întrerupse Ana, că era membru de partid.

Părintele se întoarse cam mînios :

— Bine, fa, era membru de partid, îi zise popa cu oarecare parapon, dar el nu se gîndea că moare ? Ai văzut tu mort cărat în alt cimitir decît al bisericii ?

Ana se fîstîci :

— Părinte, zise, eu îi duc grea lipsă şi mă chinui, dar cu ce sînt eu vinovată de moartea lui ? Ghica, fir-ar burta lui a iacacine ! Finul matale, părinte !

Popa se întoarse către ea :

— Ano, îi zise, s-a făcut lumea rea. Ce trebuie să se bage ăia în casa voastră ? Da tu, fir-ar muica ta a drăcuţului, de ce nu te-ai lăsat, fă, bătută ? L-ai trimis pe ăla la tac-tu, să spună că te-a bătut. Nu ţi-am citit io din carte, cînd te cununai că „femeia să se teamă de bărbat ?"

— Mă temui, părinte, zise Ana. Toată viaţa mă temui ! Ce, matale crezi că era prima dată cînd mă bătea ? Mă mai bătea el. Acum mă bătea şi p-ormă mă iubea !

Popa scuipă printre dinţi :

— Ştiu, zise, că aşa sînteţi voi. Vă bateţi, vă scuipaţi şi noaptea vă tăvăliţi, fir-aţi ale dracu să fiţi ! Focul Gheenei are să vă ardă !

Ana începu să lăcrimeze. Ori poate se prefăcea. Zise :

— Părinte, Petre-al meu, care nu era prost, zicea că să nu ne luăm după d-alde astea, că p-aci e raiul şi Gheena aia a dumitale ! Norocul e cum şi-l face omul, mai zicea. Şi eu, de ce să blestem pe Dumnezeu, părinte, sau pe membri de partid, cum fac unii puturoşi ? Că Petre-al meu, cum a făcut el, la cine-a slujit, la cine n-a slujit, a scos-o bine la „selemet". Că, iote, căsuţă-mi lăsă, mobiluţă avem, televizor, radio, maşină de cusut. Mai îmi trebuie frigider şi maşină de spălat. Săracul ! N-a mai apucat să mai trăiască şi el, să le fi luat şi p-alea !

Părintele se opri în loc şi se uită la ea, mişcînd din buze :

— Fă, îi zise, omul să-şi adune comori în cer, nu pe pămînt !

— De, părinte, de ! zise Ana. Ca mîine !... Nu văzuşi şi matale cum zburară ăia la Lună, anţărţ ? Mie mi-a fost frică atunci că s-or întîlni cu Cain şi Abel, despre care sfinţia ta i-ai vîrît în cap şi lui fecioru-meu, Lache, de nici nu se mai uită la mine.

Părintele iar scuipă :

— Fă, proasto, îi răspunse subliniind, în Lună e numai poza lui Cain, să-l vadă toată lumuliţa şi să ia aminte, să

nu mai verse sînge de frate ! Cain se chinuie în fundul iadului. Şi Abel e în altă parte, la mielul lui Dumnezeu.

Ana se opri în loc :

— Părinte, zise ea, ştii matale că ieri îmi luară capul şi la cîine ?

— Nu ştiu, fa ! Cum făcură ? zise preotul mirat.

— Iote, părinte, mă trezii cu ei la mine-n bătătură. Cu dom' plutonier Potîngă şi ăia. Şi-mi ziseră că aşa a zis legea, să-mi ia capul la cîine !

Părintele îşi suflă nasul cu zgomot, cu două degete :

— Bine, fa, dar cîinele era turbat ?

Ana se miră :

— Părinte, zise ea, ei aşa spuneau. Dar io susţiu că bietul Zimbru a murit nevinovat, pe judecată greşită ! Cînd luă capul lui Petre, zîse cocoana aia mică, de i-l tăie cu briceagul, că-i mai face o dată analiza la laborator, să-i spună, auzi matale, capul de mort cine l-a picat ultima oară, de i s-a tras moartea. Dar cu capul de cîine viu, io zic că era altă nanie, că nu dădea săracul semne de tulbureală. Nici măcar atîta cît un copil beat. Da ce să-i faci, părinte ? ! Legea e lege ! Poţi să zici ceva ? E în interesul ei, să facă lumină ca ziua. Aşa zicea dom' procuror, ăla. Şi mai zicea, părinte, că pe la sfîrşitul lunii ăştia, cînd o fi gata ancheta şi-o trimite dosarul în trebunal, să mă gătesc şi io ! Auzi, părinte, să-mi pun, cică, ghete roşii şi să-mi fac straiţă de indian, cusută cu monogramă ! Ce crezi matale, părinte, că o să-nsemne asta ?

Părintele mai scuipă o dată :

— Fă, se întoarse către ea, tu n-ai chiar nici o vină în moartea lui ? Dă-te-ncoace, să te spovedesc şi, dacă ai, uşurează-te !

Ana îşi ridică ochii şi văzu că ajunseră, vorbind aşa, lîngă Fîntîna-secretarului. Adică o fîntînă săpată şi amenajată de Năstrapă, lîngă care părintele se dăduse de ceasul morţii pînă cînd se aşezase şi o cruce nouă, cu un Crist răstignit, frumos colorat de Vovideica, priceput la făcut icoane, pe care nu le mai făcea, căci zicea că este acum funcţionar la stat.

— Fă ! Uită-te în faţa asta de lumină a Domnului nostru Isus Hristos, îi zise părintele, şi gîndeşte-te bine : ce vină ai avut tu, fă, în moartea lui ?

Ana îngenunche în faţa crucii de la fîntînă. Îşi ridică ochii şi-i veni să rîdă. Şi rîdea ca proasta, după cum i se părea părintelui.

— De ce rîzi, fa ? o dojeni părintele. Pîngăreşti aşa, scălîmbăiată cum eşti, cele sfinte ?

Ana se închină şi îşi lăsă capul în jos ruşinată :

— Părinte, se rugă ea, iartă-mă ! Iote şi matale, colo, la Domnul nostru !

Părintele scuipă şi se uită la cruce. Faţa i se lungi a mirare. Căzu în genunchi şi începu să bată cruci mari peste piept.

— Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac ! se ruga el.

Într-adevăr, vedea şi nea Palaşcă. Nu se ştie cine îi făcuseră lui Cristos mustăţi cu păcură. Părintele începu să scuipe pe degete şi se apucă să şteargă cu silinţă chipul.

— Nu-l ştiu io p-ăla, fi-mi-ar muiculiţa lui a dracului !

Se întoarse apoi către Ana :

— Ai văzut, fă ? D-aia nu ne mai ajută Dumnezeu ! Şi atîtea omoruri prin molime şi războaie şi înecuri ne trimite, ca să ne pocăim. Hai, pune creştetul ici, a smerenie, şi spune. Poţi să te-nchini, că-l ştersei ! Zii !

Ana se închină sub patrafir mişcîndu-şi capul şi aplecîndu-se către sandalele popii.

— Părinte, să-ţi spui cum fuse în noaptea aia...

Începu să se smiorcăie :

— Io i-am mărturisit, părinte, şi domnului procuror păcatul meu. Ca unui duhovnic ! Şi el mi-a zis că el nu este duhovnic, ci omul legii. Că el nu poate să ia-n seamă nişte baliverne ca ale mele. Şi i-am spus, părinte, zău, că în seara aceea m-am făcut vinovată că i-am închis omului meu cîinele în chiler. L-am închis părinte, că animalul poate simţise el ceva, că oamenii aceia veniră cu cuget necurat şi i-a lătrat şi s-a repezit, părinte, la ei, să-i rupă ! Şi ei au venit devreme. Pe la opt. L-au aşteptat pe omul meu trei ceasuri, pînă a venit el beat de la M.A.T. Io d-aia am închis cîinele, că ei ieşeau mereu pe-afară, să facă treabă mică, de ! Cîinele se repezea la ei. Lătra şi nu tăcea nici după ce l-am închis. Omul meu, cînd a văzut că

este lovit, și-a chemat cîinele, părinte. Da cîinele n-a putut să vină, că era închis de mine. Aia l-a biruit pe omul meu, că ei erau trei și el singur. Asta mi-e păcatul, părinte, mă jur. Da dom' procuror nu m-a luat în seamă.

Popa îi luă patrafirul de pe cap. Ea se ridică. Părintele îi zise :

— Femeie rătăcită, nici Dumnezeu nu te poate judeca, pentru că ai închis un cîine ! Roagă-te, femeie curată ! Și te va dezlega Domnul de alte păcate, că ăsta nu este socotit păcat, nici de legea oamenilor, nici de legea lui Dumnezeu.

Ana plîngea :

— Îmi pare rău de cîine, părinte, zise ea.

Preotul smiorcăi :

— Roagă-te, femeie, și ești iertată ! Și acum să mergem !

Plecară. Preotul înainte, ea în urma lui, apoi nea Palașcă mergînd cu pași mari, clătinînd sapa și căldărușa. Ajunseră la cimitir și văzură că mormîntul era frumos clădit, că nu părea nimic mișcat. Ana îngenunche și dădu frunzele și florile la o parte. Începu să caute urma țărușului pe care ea cu ochii ei îl văzuse cum îl împlîntase Vitalia și Șleampa în inima mortului. Nu se vedea capătul nici unui țăruș. Nu se vedea nici o urmă de călcîi apăsat, așa cum lăsa Leta pe unde călca cu piciorul ei scurt. Se zăreau pe mormînt niște urme ca laba de gîscă. Doar atît. Preotul zise :

— Femeie, să vii la mine cu o găină neagră, să-ți citesc de nălucă ! N-ai văzut nimica pe mormînt astă-noapte ! Poate nici nu te-ai mișcat de-acasă.

Ana se uita încurcată și înfricoșată :

— Părinte, zise ea, iote colea urmele mele ! E tocul de la pantoful meu, îi arătă ea. Iote, am stat rezemată de crucea aia ! Am lăsat și urma palmelor mele pe mormîntul ăsta proaspăt al copilului lui Caloian...

Părintele își făcu cruce. Se dădu mai aproape și privi. Văzu și el urmele de pantofi. Și crezu.

— Femeie, îi zise, preoții studiază la teologie și logica. Judecînd cu știința asta faptele, trag concluzia că ai fost în cimitir, după ce a plouat. Ba, ceva mai mult, într-o

vreme cînd pămîntul începuse a se zvînta. Dar că ai văzut două femei profanînd mormîntul, care nu arată a fi profanat, asta n-o mai cred.

Ana sări contrariată :

— Părinte, zise, dă-te mai aproape ! Vino şi dumneata, nea Palaşcă şi uitaţi-vă ! Iote, urmele ăstea care par labe de gîşte ! Hai, părinte, să le numărăm ghearele ! Iote, una, două, trei, patru, cinci, şase ! Hei, părinte, spune, spune dumneatale, că eşti popă şi eşti deştept şi le ştii pe toate. Ai văzut gîşte cu şase deşte la picere ? Scrie la *Sfînta Scriptură* că Dumnezeu a făcut vreo pasăre cu şase deşte la picere ?

Preotul se uita uimit :

— Nu văz, fa, îi zise, că n-am ochelarii !

Ana se uita la nea Palaşcă. Acesta zise :

— Părinte, să mă uit eu, că mie mi-a venit a doua vedere !

Începu nea Palaşcă să numere.

— Aşa e, taică, zise, ridicîndu-se în picioare. Sînt labe de gîscă cu şase unghii !

Preotul se închină :

— Du-te, femeie ! zise el, că tu eşti sortită iadului ! Azi îţi dă ocol, mîine-ţi dă ocol, pînă te ia !

Ana se închina buimacă :

— Cine, părinte, procurorul ? întrebă ea cu naivitate.

— Lucifer, fă, bleago ! îi răspunse popa şi porni cu paşi mari către poarta cimitirului.

Porni şi Ana cu paşi mari, gîndind că se simţea mai proastă de cum era, cînd a venit la părintele. Se gîndea să se ducă acasă, să mulgă pe Florica, să le dea mîncare la copii, s-o roage pe Tudora lui Marangozu să aibă grijă de casa ei şi pe urmă să plece cu cărucioara şi cu Pleznilă, măgarul lor cel negru, cu cruce albă, „minunea insulei", cum zicea Vovideica, la părinţii ei în satul Ageaua.

Şi cum mergea aşa îngîndurată îl văzu pe tovarăşul Năstrapă în docar şi se gîndi că cel mai bine ar fi să se ducă mai întîi la el. Să-i spună şi lui tot ce are pe suflet. Că aşa auzise şi de la alţii :

— Cînd ai ceva pe suflet, du-te la partid, omule !

Docarul cu Năstrapă, Vovideica, Potîngă şi alţii înainta în trapul cailor către pescăria „Carasu". Nu mai era de

fapt pescărie. Se desființase odată cu inaugurarea digului. Stan Bîrliba povestea cît de bine a dus-o el în fosta cherhana, unde a primit de trei ori titlul de stahanovist.

— Uite-așa prindeam niște moruni ! arăta el niște vaci care pășteau pe taluzul înierbat al digului.

— Așa, cît vaca ? întrebă Potîngă în zeflemea.

— Ce diavolul, tovarășe secretar, se supără bătrînul, minţim noi partidul ? Cît vaca erau sturionii. Numai că nu aveau picere. Adicătelea erau mai lungi. Și niște somni cu căpățîna cît bancheta pe care stă tovarășul plutonier. Nu știți că sturionii vin doar aici, la gurile fluviului nostru și că o iau în sus de nebuni, să-și depună ouăle ?

— Domle, credeți că facem ceva ? le zise Năstrapă. Aș vrea să-l văd și io pe Frigu ! Să vedem ce-o să mai zică, dacă l-om prinde chiar noi la braconaj !

— Hei, tovarășe secretar, zise Mihalache, ce copii sîntem noi ! Ăla e hoț mai vechi. Ăla a făcut parte și din banda lui Terente. Nu punem noi mîna pe ăla, chit că are aproape optzeci de ani și nu mai e așa de sprinten ca la tinerețe.

Năstrapă se uita peste sălcii. Zise :

— Domle, io am informații că pescuiește azi cu exploziv la Cotul-Racilor !

— Poate, zise Stan. Dar să nu batem drumul de pomană pînă acolo.

Stan știa că pescuiseră ei acolo, în zori, cu cele două mine ale lui Marangozu și nu-i venea la socoteală să-i ducă pe secretar și pe Potîngă la locul faptei.

— Acolo mergem ! zise Potîngă.

— Dacă au dat cu dinamita, n-au avut ei timp să strîngă tot peștele, adăugă Năstrapă. Îi prindem.

— Îi strîngea pe toți doar dacă barau fluviul cu năvodul ăl mare cu „sac de fund", zise moșul. Dar așa ceva nu mai are nimeni. Sculele s-au predat. Iar ăia de la Gîrlița n-au avut năvoade.

— Păi, așa zic și io, completă Mihalache.

— E, nu e, dă bice cailor, zise Năstrapă.

Potîngă se supără :

— Bă Moldovanule, zise, mai atinge-o și pe Smaranda, nu-i da bice numai lu Irod al miliției !

— Irod e mai leneș, zise Moldoveanu.

— Eu zic să-i daţi mai mult ovăz şi mai puţin porumb completă moşul.

Potîngă se foi pe pernă şi îşi trase cozorocul rupt mai pe frunte.

— De la dracu ovăz, zise el. Ţuţuianu o ţine una şi bună că el n-are asigurată baza furajeră nici pentru caii ceapeului, darmite pentru Irod al meu !

— Calul ăsta a fost el bun odată, zise Mihalache. E fostul cal al lui Ceocea, geambaşul. Nu era el prost să-şi ia degeaba cal alb !

— Nu, zău, se miră Potîngă, aşa o fi ? Caii albi, se spune din bătrîni, trăiesc mult şi sînt mai tari !

Moldoveanu dădu bici cailor. Din greşeală îl atinse tot pe Irod şi Potîngă făcu o mutră acră. Zise :

— Aş propune să ne dăm jos ! S-o luăm pe malul fluviului, că dacă dau ăia cu dinamita, vedem de unde vine peştele mort.

— Să fii dumneata sănătos ! răspunse morocănos Stan, trăgîndu-se de mustăţi. Nu lasă alde Frigu peştele să ajungă în josul apei, cale de şapte kilometri. Dar eu vă spui că umblăm degeaba. Mai bine trecem în Insula mică şi-i prindem p-ăia la hodorob.

— Şi ce le daţi, dacă-i prindem ? întrebă Mihalache Amendă sau le confiscaţi peştele ?

— Şi una şi alta, răspunse Potîngă. Dacă sînt recidivişti şi au făcut mare prăpăd în puiet, îi înaintez procuraturii. Ba, îi mai bag şi la delicte silvice. Întîi, pentru că strivesc iarba, şi asta e o adevărată crimă, căci iarba este pentru vite, nu pentru oameni. Al doilea, taie nuiele pentru undiţe. Lăstarii sînt destinaţi să ajungă copaci mari, să ajute economia naţională. Şi este şi tăierea lăstarilor tot o crimă, precum spune la lege.

Stan se întoarse către el. Zise :

— Tovaroşe plutonier, eu sînt membru de partid, bătrîn. Am apucat şi eu în viaţa mea, pe lîngă să văd multe, să mai fac şi o mulţime de cursuri de partid. Că ce e drept, e drept. Partidul se ocupă de membri lui şi-i şcolarizează continuu. Şi zic : am şaptezeci de ani. Sînt, cum s-ar zice, cu ochii deschişi. Şi mai zic : mie, la oamenii legii de astăzi, îmi place un lucru. Că ce fac, e după lege. Şi sînt chiar în totul de acord. Dumneavoastră puteţi să

vedeți în orice faptă o crimă ? Nu puteți. Auzi, colo ! Să nu calce iarba, că iarba este a ceapeului sau a gostatului și dacă o calcă înseamnă distrugerea avutului obștesc și este crimă ! Da, așa este. E avut obștesc. Cînd zbiară vacile ceapeului în grajd, de foame, în timp ce ăia proștii calcă fînul în picioare, eu zîc : e o crimă. Dar dacă ne gîndim la crimă, de ce să nu ne gîndim și la iarbă ? În natură, iarba și florile, eu zîc, sînt ele vii. Noi cosim iarba, ca s-o dăm ca hrană la vaci sau la porci. Vacile să ne dea lapte. Săvîrșim deci cu bună știință atîtea crime, cîte fire de iarbă sînt și retează coasa. Doborîm copaci ca să ne construim palate, să se nască orașe. Putem considera că mor copacii și prin moarte se naște altceva. E bine, tovarășe secretar ? Io ce zic : rămîn pămînturi întinse, în suferință. Poate ele mor. Natura întreagă plînge și suferă. I se strică echilibrul ei. Prindem pești și ucidem păsări și animale, ca să le folosim carnea, să crească în pîntecele mamei fătul. Ce facem, noi, oamenii ? Tot ce ne trece prin minte ? Și de ce așa ? De ce să fie considerat moral tot ce ne folosește nouă ? Celelalte care mor, de ce mor ? Ca să se nască ceva, desigur. Vedeți, la asta mă gîndesc : viața se naște din moarte. Și nu cumva noi, cu voie sau fără voie, săvîrșim o mulțime de crime ?

Năstrapă îl cuprinse de mînă :

— Moșule, îi zise, tovarășe, dacă ai fi făcut cursuri de materialism filozofic ai fi învățat că la noi este moral tot ceea ce ajută la construirea comunismului. Ce vreți, orînduire mai deplină și mai frumoasă decît orînduirea comunistă ? Dar trecerea de la vechi la nou face societatea să sufere durerile facerii.

— Tovarășe secretar, zise moșul, eu vorbeam de natură. Eu sînt bătrîn. Mă gîndesc că mă voi duce mîine, poimîine. În neant, așa cum zice la materialismul ăla, despre care ziseși dumneata. Mi-e dragă natura. Și mă întreb dacă o mamă sau o soție își plînge fiul sau soțul ucis, atunci natura de unde are atîtea lacrimi să-și plîngă pe toți cei morți, ai ei ?

— Moșule, îi zise Potîngă, am și eu televizor, ca și dumneata, ca și alții. De ce te mai întrebi de unde lacrimi în natură ? Are natura. N-ai văzut cicloanele alea ? Vin cu lacrimi.

— Nu, tovarăşe plotonier, zise moşul, taifunele şi cicloanele alea sînt tot ucigaşe. Cu alea este altceva. Aşa cum este cutremurul. Cîte vieţi omeneşti şi cîte vieţi de fiinţe necuvîntătoare pier la cutremur ! Dar pieirea lor este la voia naturii.

— Atunci înseamnă că şi natura este ucigaşe, zise Mihalache. Ea de ce ucide ?

— Nu ştiu, răspunse moşul. Nu pot să spun ! Tovarăşul secretar ştie. El este student.

— Natura, răspunse tovarăşul Năstrapă, îşi asigură echilibrul ei. Natura are şi părţi care se dezvoltă anarhic, stihinic.

— O fi ! răspunse moşul în doi peri. Eu zic, însă, că toate cîte ne înconjoară, de la natură, sînt cu rostul lor. Şi mi-aduc aminte de ciobanii de altădată. Bătrînii coborîţi din munte. Cum ştiau ei tot mersul stelelor, toate semnele cerului, mişcarea soarelui şi a lunii, şartul ierbii şi al copacilor, rostul şi mişcarea vieţii mielului în burta mă-si ? Şi nu citiseră prin cărţi. Le cunoşteau din bătrîni.

Caii încetiniră.

— Am ajuns, zise Mihalache. Să mă dau io jos să văd cum e poteca la malul fluviului.

— Nu, mă dau eu, zise Potîngă. Dacă sînt ceva urme, le caut !

Potîngă se dădu jos şi începu să meargă încet pe potecă, cercetînd adînc să cunoască urmele. Înjură :

— Hoţi la peşte, nu cred că au fost ! Dar la furat crengi, da. Iote cum le-au tîrît pe potecă !

Potîngă nu vedea cum moşul zîmbea imperceptibil, sub mustaţă, ştiind că ei, după ce terminaseră treaba în zori, adăpostiseră bărcile la locul lor, îngropaseră năvodul şi celelalte scule, şi trăseseră apoi, cu o grămadă de crengi cu frunze, de-a lungul potecii. Urmele lor de opinci, cum obişnuiau să se ducă încălţaţi la peşte, se şterseseră uşor, locul fiind nisipos. Plutonierul, nefiind om de-al Insulei, urmărea pe cine-a furat lemne din pădure. Dar fiind om al armelor, soldat, găsi pe malul apei o bucată de cablu şi îşi dădu seama că era restul unei mine cu comandă electrică, pe care-o aruncase explozia la mal.

— Îi am în mînă ! strigă el. După mine !

Îl urmă secretarul Năstrapă, care nu putea să fugă repede şi gîfîia şi acoperea cu spatele lui lat întreaga potecă şi pe cei doi Bîrliba, care veneau în urma lui la pas.

Ajunseră şi chiar trecură de Cotul-Racilor şi nu se mai găsi nici un semn. Potîngă se uita încurcat.

— Să trecem dincolo, zise el. Au dus, poate, peştele în Insula-mică şi l-au cărat pe la Gîrluţa. Pe sub nasul meu nu puteau să treacă, ce mama dracu ! Alt drum n-aveau. Ori prin Insulă, pe şoseaua noastră, ori peste apă, pe la Gîrluţa.

— Eu nu mai merg nicăieri, zise secretarul. Ce rost are să trecem dincolo, să înfruntăm roiul ăla de ţînţari din Insula-mică, pentru doi-trei undiţari sau pentru nişte copii, care prind peşte la hodorob ? Dumneata, tovarăşe Potîngă, poţi să te duci. Rămîne Mihalache aici, să te ajute, iar eu mă-ntorc cu moşul. O să-l trimit pe Moldoveanu cu Irod să te ia !

Potîngă se uita mofluz :

— Tu-i academia mă-si ! O noapte şi-o juma de zi pentru nimic ! Ce raportez eu ca evenimente deosebite, acum ?

— Dar de ce să raportezi doar „evenimente deosebite" ? zise Năstrapă. Ce este mai frumos decît să raportezi că, „nu s-a întîmplat nimic deosebit".

— Păi, dacă nu raportez nimic deosebit, atunci cum mă mai ţine în servici ? Avem şi noi p-ale noastre !

— Ascultă la mine, cătană bătrînă, îl bătu Năstrapă pe spinarea încordată şi rotundă ca ceafa boului, fericirea cea mare a oamenilor şi mai ales a părintelui nostru — partidul — va fi atunci cînd din toate obştiile se va raporta : „nu s-a-ntîmplat nimic deosebit !" Mă-nţelegi dumneata ? E clar, nu ? Şi lasă, mă-nţelegi, loc de muncă se va găsi, numai să apucăm noi, generaţia noastră, ziua aia!

— Păi merg şi io, zise Potîngă. Ce să mai stau acilea ? Da ce băgăm în oală ? Aia e !

După ce se suiră iar în docar, moşul îşi drese mustăţile şi începu să-i rîdă ochii albaştri. Nu-şi putea da seama nici Năstrapă de ce rîdeau ochii moşului. Şi ca o expresie a bucuriei lui, îl auziră şi pe Mihalache atingîndu-l cu biciul tot pe Irod :

— Ete-așa, căciula mea,
Iapă albă-mi trebuia,
C-aia neagră nu trăgea !

— Ce vrei să zici ? îl întrebă încruntat Potîngă, luîndu-i și biciul din mînă. Dă-l încoace ! Mai bine stă la mine.

— Vreau să zic că pierdurăm vremea, răspunse Mihalache supărat că-i luase milițianul biciul.

În sinea lui, Mihalache se bucura pentru că nici o urmă nu trădase incursiunea lor de azi-noapte, iar Cordoban, desigur, era de mult cu camionul, în curtea lui, în Orașul-mare.

Caii mergeau bucuroși, la trap, că se întorceau la grajdul lor. Năstrapă se gîndea că era zece și jumătate, și că pentru ora zece o convocase pe profesoara Mecinicov la comitetul de partid, pentru a revedea o conferință programată duminică la căminul cultural.

— Amărîtă e și fata asta ! șopti el. Am să caut să-i schimb gazda.

Docarul ajunse la primărie și el se miră că nu o vede nici pe scări, nici în hol pe Mecinicova, pe care o cunoștea foarte punctuală de felul ei. Se mira...

Mecinicova adormise trudită și răscolită de frică, de scîrba ce i-o insuflau egoismul și tirania gazdelor ei. Trăise peste zi revelația unei crime, care în numele legii, a necesarei legi, se înfăptuise față de pămîntul care, se gîndea ea, ne absoarbe pe toți, generație cu generație, prin ceea ce văzuse la mormîntul lui Petre.

La culcare și-a pus ceasul să sune deșteptarea la ora șapte. Avea mult de lucru. Multe meditații. La ora fixată, ceasul a sunat. Se aștepta să nu întîlnească pe nimeni în casă, fiind vară și crezîndu-i pe toți plecați la cîmp. Îi era silă de Tompița, care, fără jenă că era mama a doi băieți mari, elevii ei, se dezbrăca în pielea goală în fața ei, ca să-i arate cît de drepte și rotunde îi sînt picioarele. Și îi spunea că și ea ar fi putut să fie profesoară, căci taică-său era om cu stare și o dăduse la școală, la liceu, de unde însă, prin clasa a treia, fugise c-un vaporean. O dusese vaporeanul pînă la Sulina. Acolo o abandonase. Toată vara petrecuse apoi pe fluviu, pe vase. Avea doar paisprezece

spre cincisprezece ani, dar era bine dezvoltată. Toamna, a venit acasă și tatăl ei a mai ținut-o doi ani fără rost, încercînd să o mărite. N-a reușit. Și a dat-o la școala de moașe. N-a stat nici acolo ! Din primul an s-a încurcat cu Mihalache, care era mecanic la o moară din oraș. S-a căsătorit cu el și apoi s-au mutat acasă, în Insulă. Au început să crească porci, să-i vîndă și să pună banii sub saltea.

Aceasta era pe scurt povestea Tompiței, pe care Mecinicova o cunoștea de la gurile rele din sat. Un lucru era sigur pentru Alexandrina Mecinicova : unde o adusese, cu stăruință și poate nu întîmplător secretarul Năstrapă, în casa aceea, era ca un ghimpe. Om nedorit. Gazdele nu știau cum să facă să scape mai repede de ea.

Cînd auzi ceasul zuruind, Alexandrina deschise ochii și văzu că prin crengile mărului de la fereastră se zbenguiau în voie vrăbiile, că soarele era sus. Razele lui îi aruncau pete de aur pe pat și pe cărțile de la capătul patului. Își întinse brațele zvelte și vru să coboare. La acest gest un mîrîit înfundat și amenințător o făcu să tresară.

— Doamne, ce este asta ? se întrebă.

Privi. Văzu că pe podea, lîngă pat, se afla cîinele Dracilă, care o privea dușmănos cu ochii lui galbeni împrejmuiți cu roșu.

— Doamne, nu mă lăsa ! țipă ea. Coană Tomițo, mor, mă sfîșie ! strigă și mai îngrozită.

Cîinele Dracilă se ridică furios și lătră. Lătratul său gros umplu camera de vibrații. Alexandrina se întinse în pat, cuprinsă de slăbiciune. Cîinele se întinse pe labe plin de atenție.

Trecură așa vreo zece minute. După tăcerea grea din casă, Mecinicova își dădu seama că nu se mai află nici un suflet acolo în afară de ea și Dracilă. Vru să se miște din nou. Simțea că amorțise. Îl văzu pe cîinele Dracilă că și el se ridică pe picioarele lungi și negre, arcuindu-și spinarea lată și viguroasă.

— Doamne, nu mă lăsa ! se ruga Mecinicova.

Ușor, să nu facă zgomot, se întinse iar în pat, acoperită cu pătura verde. Cîinele Dracilă se întinse pe covor, cu labele din față sub bot. Încetișor, ea își întoarse capul și privi zăvorul de la ușă. Cu groază văzu că ușa era încuiată. Era deci ferecată în acea odaie neprimitoare, îm-

preună cu cîinele Dracilă, dușmanul ei. Își dădu seama, după ce mai repetă de două ori mișcările, că atîta vreme cît ea nu va încerca să coboare jos din pat, cîinele nu o va ataca. Dar, oare, cît avea să stea în această nemișcare ? se întreba. Era zi de vară. Tompița lucra la C.A.P., ca socotitoare. Aveau să vină acasă abia către seară.

— Ce mă fac eu ? Sînt condamnată aici ?

Încercă să strige :

— Ajutor, oameni bun !

Cîinele mîrîi amenințător. Tăcu și ea. Nu mai ceru ajutor. Hotărî să se lase în voia soartei. Se gîndea la asprimea unor oameni care comit crime și de alt ordin decît prin vărsare de sînge. Se gîndi că și ea ar putea fi sugrumată de cîine. Probabil că nu s-ar mai tăia, în acest caz, nici capul cîinelui — își zicea — așa cum auzise că se făcuse cu cîinele acelei femei.

Minutele și orele treceau și gîndurile o frămîntau pentru soarta ei nenorocită. La unsprezece ani avusese un accident de tramvai. Tramvaiul îi fracturase, aproape îi retezase ambele picioare. Accidentul acela a retezat, după cum spunea ea, însăși viața ei. A zăcut mult, mult în spital. A avut norocul să dea peste un chirurg tînăr, pasionat de meserie și dornic a se afirma, care a făcut aproape o sudură a celor două picioare. I-au rămas picioarele. Dar anchilozate în mare parte. Abia reușește să le îndoaie de la genunchi. I-au rămas picioarele subțiri, fără formă de picior femeiesc. Ca două lemne. De aceea ea purta mereu numai pantaloni lungi, vara și iarna.

Curioasă și răutăcioasă, Tompița o pîndise într-o seară cînd se dezbrăca și îi văzuse picioarele betege. Ca s-o jignească, i le arăta pe-ale ei, drepte, sănătoase, feminine.

O durea mult batjocura acestor oameni. Se retrăsese mai mult în ea. De fapt era o fire rezervată. Suferise mult și își găsise refugiul în decursul anilor mai mult în lectură. Citise mult. Era o fată instruită. Aici trăia la fel. Rezervată și muncitoare. Se ferea de comentarii. Viața ei era viață de muncă, de singurătate. Se gîndea cît de nedreaptă fusese natura că-i hărăzise așa un trup, pe care accidentul i-l schimonosise mai mult...

Ceasul bătea mereu minutele. Privi și văzu că erau orele zece. Nu se mai putea abține și începu să se răsu-

cească în pat. Îi venea să facă pipi. Cîinele mîrîi amenințător. Își dădu seama că-i era imposibil. Timpul trecea. Ea nu îndrăznea nici să-și schimbe poziția, nici să-și ia oala de noapte din cutia studioului. Își apăsa regiunea vezicii cu ambele palme, încercînd să reziste. Ținea cu dinții colțul păturii, să nu țipe. Nu țipa. Dar trebuia să facă pipi. N-avea încotro. Și nu se mai putu abține. Izbucni în lacrimi. În lacrimi fără plîns, căci alături era cerberul zilei ei, cîinele Dracilă. Neputința o birui. Simțea cum udul ei cald i se întinde pe picioare și pe sub șezut. Aproape scoase un urlet :

— Dumnezeule, m-auzi ?

Așa o găsi Moldoveanu, care se uita pe fereastră, curios, trimis de Năstrapă s-o caute : ea strigînd într-un acces de nervi, iar Dracilă spărgînd ecoul camerei, ca într-un clopot, cu lătratul lui de fiară.

CARTEA a III-a

După ce se despărţise de părinte, cu inima ceva mai uşoară, cu toate că pe măsură ce se depărta şi trecea timpul dojenile sfinţiei-sale îi păreau mai grele, Ana hotărî să plece în ziua aceea la părinţii ei. Simţea nevoia să se aşeze lîngă mamă-sa, să-i pună capul în poală sau la piept, să-şi descarce inima împovărată de atîta „mîl" de necaz şi umilinţă, cît adunase în aceste săptămîni grele, de la moartea lui Petre încoace. Se socoti că era bine să nu se ducă la mama ei fără un dar. Şi după ce-şi pregăti coşul de drum, ieşi pe poartă, puse cercul de sîrmă şi apucă spre magazinul „Universal".

Nu erau cumpărătoare multe. Se duse drept spre raionul de textile şi confecţii. Ţinea în mînă un portofel mic, negru. Privea rafturile. Erau multe stămburi şi mătăsuri frumoase. Se gîndi că era vară, era cald şi că, poate, mama ei nu avea o rochie frumoasă pentru ieşit în sat sau la biserică. Îşi făcea unele calcule. Dacă ia stambă de 12 lei metru, o costă 36, dar e mai proastă şi-i zic cumnatele că a luat-o din zgîrcenie. Dacă ia de 17 lei metru, e ceva mai bună, dar o costă 51 de lei.

Îşi făcea socotelile în felul ei. Se gîndea că în toată casa nu avea decît 300 de lei. Şi ca un ghimpe în suflet îi revenea mereu ideea : dacă Petre al ei nu a avut cumva ceva bani puşi deoparte şi unde i-o fi pus ?

Se gîndise mereu de la moartea lui, că nu se poate să nu găsească ea banii. Îi spusese Petre odată că are un secret, de care se va bucura şi ea la timpul potrivit. Căutase în toată casa. Şi la canton căutase, dar nu reuşise să descopere nimic. Ea nu ştiuse cînd s-a lucrat taina lui

Petre. Era lucru curios pentru ea că pe vremea cînd trăia el anumite lucruri din casă apăreau şi dispăreau şi iar apăreau. Mai ales, unele lucruri numai ale lui, cum sînt uneltele de pescuit, cursele pentru vulpi şi iepuri, explozibil pentru peşte.

Se reculese. Îşi dădu seama că se afla în magazin.

— Ce doriţi ? o întrebă vînzătoarea, ţaţa Veloria, care prin acest „ce doriţi", vroia să-i arate cu răutate că o socotea departe de prietenia de altădată, că împărtăşea părerea multora din sat că ea fusese amestecată în pierderea omului ei.

Ana se îndreptă din trup, o privi în ochi şi spuse sigură pe ea :

— Două rochii. Din alea de douăjdoi lei metru. Una pentru soacră-mea, pe care să i-o dau de Sfîntu Ilie şi una pentru mama !

Vînzătoarea se uită la ea pe sub ochelari :

— Eşti în bani ! îi zise. Ai vîndut porcii ?

Ana se încruntă şi se făcu că pipăie materialul cumpărat :

— De ce să vînd porcii ? zise ea. Ce, n-am cu ce trăi ?

Vînzătoarea îi împachetă materialul cumpărat, cu aţă cu tot şi cu cîte o pereche de ciorapi, dintre care una pentru tatăl ei şi una pentru Ghica, să le arate că nu le purta pică nici lor, cu toate că ei erau adevăraţii vinovaţi, în fapt, de ceea ce se întîmplase.

— Aşa se vorbeşte, îi răspunse Veloria, că vinzi tot şi te muţi la oraş. În definitiv, eşti tînără. E mai bine cu faţa spre viitor.

— Da, răspunse Ana, cu faţa la viitor ! Sigur că sînt tînără.

Îşi luă pachetul şi vru să plece. Veloria o strigă, zîmbind cu răutate :

— Ano, ai castraveţi acasă ? La murat, adică ?

— Am, răspunse Ana mirată.

— Să te speli cu zeama lor, îi zise Veloria, rînjind cu buzele ei subţiri şi vopsite, face bine la ten !

— Bine, bine ! zise Ana încurcată, neştiind unde vroia să ţintească Veloria.

Şi plecă, pleoşc-pleoşc ! Trecu strada şi văzu că pe scările primăriei se afla tovarăşul Năstrapă. Se uita la ceas

și apoi în sus, spre dispensar, ca și cum ar fi așteptat pe cineva. Înadins ea trecu pe trotuarul dinspre primărie și, ridicînd privirile cu sfiiciune, îi dădu bună dimineața ·

— Ce faci, tovarășă Ana ? o întrebă el. Ai necazuri. Știu, dar să nu-ți pierzi cumpătul. Se vor aranja ele toate. Între oameni nu se pot cocoloși adevărurile.

— De, tovarășe secretar, aprobă ea, așa zic și io, dar mi-e greu.

— O să treacă, îi răspunse el.

— O să treacă ! răspunse și ea, oprindu-se în fața lui cu mîinile aduse frumos în față, așa cum ar fi vrut să-l întrebe ceva.

Și el se uită puțin mirat, căci vedea că Ana vroia să-l întrebe ceva, dar de ce nu îl întreba ? Ana se mai înclină o dată de la distanță și nu întrebă. Se opri lîngă gazeta de stradă și se prefăcu a citi ce scria acolo, pe cele cinci foi frumos dactilografiate și cu titluri desenate. Privirile îi stăruiră pe niște rînduri frumos caligrafiate cu albastru și bronz.

Soare topit ne cade pe umbra de lumină,
Ne pătrunde în tainele frunții.
Din boabe de sudoare, din boabe de soare topit,
Îndrăzneală și mers înainte.

Privirile negricioase îi stăruiau pe aceste rînduri și își dădea seama că pricepea doar puțin. Și citea jos numele lui Valeriu Năstrapă și își zise : „Bine e să fii om deștept !" Și mai zise : „E greu să nu fii !"

Porni grăbită spre casă și începu să se dojenească în gînd : „Proastă ești ! E, cum puteai să-ți închipui tu, că el, așa secretar de partid cum este, ar fi stat să-ți spună ție ce-a vrut să-ți zică Veloria, cînd te-a atins cu zeama de castraveți ? ! Trecu de poarta dispensarului și coti la stînga spre ulița ei. Mergea și se gîndea și ea la ale ei, la ce-i trecea prin minte.

Se întîlni cu Aretina, nevasta lui Vovideica, femeie brunetă, cu ochi mari, cu trup înalt și mlădios, cu fața albă ca o coală de hîrtie.

— Ce faci, Ano ? o întrebă Aretina. La dispensar cînd mai vii ? Ai auzit ? Vrea să-ți facă cumnată-ta proces.

Ana se uită la ea și îi zise :

— Coană Aretino, dumneata ești asistentă medicală, spune-mi și mie pentru ce e bine să se spele omul sau femeia cu zeamă de castravete murat pe obraz ?

Aretina își luă ochelarii jos și se uită la ea, curioasă, strîmbîndu-și gura cu buze cărnoase, a mirare.

— Ești nebună ! îi zise. Io-ți spun una și tu trăsnești în alta. Te bagă Leta la pușcărie, n-auzi ?

Ana se uita indiferentă. Aretina se enervă :

— Vrei să știi ? Uite, cine se spală cu zeamă d-aia pe față i se înmoaie pielea și i se albește tenul ! Vai de capul tău !

— Mulțumesc ! zise Ana. Arz-o focul pe Veloria ! Arz-o focul !

Ana plecă așa blestemînd. Aretina rămase cu fața întoarsă spre ea, mirată. Ridică apoi mîna dreaptă și o flutură la tîmplă :

— Fiu-fiu !

Ana se gîndea la altele. La începutul fericirii ei. Își zise că fericirea ei n-a venit din noaptea cînd l-a cunoscut pe bărbatul ei, ci numai de șapte ani încoace, de cînd s-a terminat digul și cantonul și el a fost numit cantonier. Zise că multă lume a început să fie pricopsită de atunci încoace. Chiar și Veloria, care a devenit gestionară și a învățat, naiba știe de la cine, că zeama de castravete face bine la obraz, cînd lumea pînă acum habar n-avea de asta și ea se folosea de castraveți doar ca murătură la friptura de oaie, care-i plăcea așa de mult lui Petre și la acrit ciorba de pește, cînd termina borșul de tărîțe.

Mergea și se gîndea și parcă nu vedea și nu auzea nimic. Nu auzi cînd Tompa, care era la baba Rîpoaia, îi zicea acesteia :

— Uite-o, vorbește singură ! Fiu-fiu a luat-o din loc ! Pînă-n toamnă, ehei, mătușă !

Ea mergea înainte și-i veneau în minte altele. Își zicea că încearcă să gîndească și să se exprime și ea ca tovarășul secretar. Așa cum citise în gazeta de stradă. Că s-a construit aici un dig și s-a născut o mare insulă. Că oamenii și-au făcut alte rosturi. Se gîndea că chiar și tatăl și frații ei, unde ar fi putut ajunge altcum ? Tată-său, din pescuit cu ce se putea alege ? Azi lucrează la C.A.P. și are și

pensie. Dacă nu era digul, nu era pămîntul așa bun de ogor. Nu aveau oamenii pîine din pămînt și slujbe cu pîine.

Se mai gîndea : Ea acum ce să facă ? A rămas fără bărbat. Văduvă, adică. Tînără, cum îi zise Veloria. Dar cum s-o prostească ? Auzi, să se spele cu zeamă de murătură, ca să-i fie fața frumoasă ! Dar ce, pe ea o caută maiurii de la miliție, după cum o caută pe toanta de Veloria ? Nu, ea își vede de casa ei și de copiii ei ! Are patruzeci de porci mari și mici, rămași de la bărbatul ei. Are vacă cu vițel, are casă și are păsări în curte. Porcii are să-i crească, să-i prăsească. Pe unii îi îngrașă și îi vinde. Pune bani la C.E.C. pentru copiii ei și pentru ea, cînd are să fie fără putere să nu ajungă s-o țină Titică sau Lache. Pe ei are să-i dea la școală. La liceu, dacă or fi buni la carte ! Are să-i lase să se însoare ei cu cine le-o plăcea, nu se bagă în casa lor, cum i-a făcut ei Vitalia, de i-a amărît sufletul ! De ce-o bătea Petre ? Din cauza mă-si! Ea o pîra. Din cauza lui frate-su, Guiu, potopi-l-ar ! Dacă se îițiia la el, ar fi fost bună ! Arză-l !...

Trecea pe lîngă baltă, în față avînd casa lui Mihalache. Continua să vorbească singură. Nu-și dădea seama că vorbea tare. Că o puteau auzi și alții :

— Cu banii după porci, am să-i fac și lui Petre mormîntul. Nu-i fac cavou, că el zicea că nu e bine să se pună omul în piatră după moarte. „Din pămînt ai venit, în pămînt te vei duce !" Așa citește popa la moarte. Îi fac mormîntul frumos, împrejmuit cu grilaj, să vază lumea că mi l-am iubit și nu-l uit nici cînd nu mai trăiește. Îi pun și poza pe marmură, pe cruce înaltă, în care bag icoana sub sticlă, să nu mi-o mînjească proștii cu păcură, cum văzui azi la fîntîna lu tovarășu secretar ! Îmi fac și io alături locușorul. Că nu știi moartea cînd vine. Ea vine, te ia. Nu te-ntreabă : „Ano, ești, fă, pregătită ?" De, așa e bine. Să fie omul pregătit !...

Ajunse la poarta casei și stătu să privească banca vopsită în verde, făcută de Petre, unde-i plăcea lui să stea seara, cu ea alături, cînd veneau de la canton, să-și mai aerisească și să-și mai vadă casa.

— Petre, bărbatul meu bun ! oftă. Ți-au rămas urmulițele, pe unde călcași ! Ți-a rămas banca ta la portiță !

Lache o aștepta cu măgărușul gata înhămat :

— Mumă, îi zise el, aspru, folosind nu ca altădată cuvîntul „mămico", ci pe cel de „mumă", cum vorbea Vitalia. Am pus totul în cărucioară. Pleznilă e mîncat, e adăpat, Titică e cuminte, suie-te şi hai !

Plecară. Ea zise că nu se urcă în cărucioară, că sînt prea grei pentru puterea lui Pleznilă şi că să stea ei, copiii, în cărucioară, că ea merge pe jos, să aibă grijă şi de măgăruş. Mergea pe lîngă măgăruşul care trăgea agale, mişcîndu-şi urechile cînd pe dreapta, cînd pe stînga. Privindu-l, îşi aduse aminte de ceva şi începu să zîmbească.

Lache se uita la ea curios, pentru că de mult nu o mai văzuse zîmbind, şi o întrebă :

— Ce, mumă, rîzi ?

Ana tresări.

— Nu rîz, Lache, nu rîz, se dezvinovăţi. Mi-adusei aminte de ceva, cum să rîz, păcatele mele !

— De ce ? întrebă Lache, lovind uşor cu nuiaua spinarea plinuţă a măgăruşului.

— Cum, de ce ? întrebă mă-sa, contrariată, căci tonul lui Lache nu-i plăcea.

— De ce rîzi ? întrebă Lache. De ce ţi-aduseşi aminte ?

— Lache, zise ea blînd, mi-adusei aminte de tovarăşul Ţuţuianu. Cînd lucram la grădină şi ne ţinea şedinţe, tot aşa mişca şi el din urechi, în timp ce vorbea : cînd pe dreapta, cînd pe stînga. Aşa, ca măgăruşul nostru. Şi-mi veni în minte şi d-aia rîsei. Mă mai gîndesc, Lache mămico, şi la necazurile noastre, că dacă-oi vedea că n-o scoatem la capăt, sănătoasă şi cu putere cum sînt, mă gîndesc să mă duc la dumnealui şi să mă scriu şi io la brigada de la grădină. O fi bine ? !

— Păi matale eşti slabă moartă, îi zise Lache, cum o să poţi să ridici lăzile alea cu cartofi !

Ana zîmbi. Îşi apăsă mîna pe inimă şi îşi privi copilul în ochi. În sufletul ei zicea : „Mîncaţi-ar mămica ochişorii ăia frumoşi, ai milă de mine, sufletul meu !" Dar buzele ei nu rostiră vorbele astea ca să se audă în afară şi doar îi zise :

— Mă-ntăresc, Lache, mă-ntăresc. Munca îl întăreşte pe om ! Cînd trăia tac-tu şi nu mai munceam la colectiv, mă îngrăşasem. Tu n-ai văzut ? Mă puturoşisem, măi Lache ! Da acu să vezi tu ! Şi, măi Lache, tu n-ai văzut,

că nici una din alea care lucrează la brigada de la grădină nu vine seara de la lucru fără ceva în traistă ? Un cartofior, un castravete, o roşie, un ardei. Ba fasole ! Nu mai dă femeia bani pe ele, Lache !

— Mumă, zise Lache, domnişoara Alexandrina ne spunea la şcoală că cine face aşa fură. Ştii tu, cînd ne-am dus noi cu clasa să adunăm roşiile !

— E, fură ! Nu fură, Lache, zîmbi iar Ana, ia. Dar tu lasă vorbele astea, că eşti mic ! Vedem noi. Aşa zîc : mă bag în brigadă la grădină. E mai bine. E mai sigur. Ies şi io c-o pensioară. De altceva, de ce să m-apuc ?

Ana tăcu. Se afundaseră în plinătatea cîmpului, printre două lanuri de porumb care depăşiseră înălţimea omului. Copiilor le plăcea acest drum, cu atîta verdeaţă, cu miros tare de cîmp, în plină roadă, cu aerul albastru, pe care făceau ocoluri ici, colo stoluri mici de prigorii, care cereau apă, apă. Ea se gîndea că în anul acesta va face cum va face ! Dar la anul va trebui să muncească neapărat în C.A.P.

— Lache, începu ea vorba cu feciorul, tu ştii că, dacă munceşti, îţi dă lot în folosinţă !

— Ştiu, de la moşu Rîpă, răspunse băiatul, da matale ce vrei să faci cu el ?

— Lache, cît a fost tac-tu, aveam grădină şi pămînt destul la canton. Aveam şi vie, acolo. Acum, de, ştiu eu ? ! La statut aşa scrie : „munceşti, ai lot personal. Nu munceşti, n-ai !“ Tu mai ştii ce cînta tac-tu ? Cîntecul ăla, *Foaie verde de dai, n-ai !*

Cărucioara mergea în pasul de voie al lui Pleznilă. Lache o întrebă, ca din senin :

— Mamă dacă tata nu mai este, şi io sînt bărbat, cine este stăpîn pe măgar : io sau matale ?

Ana se opri şi se uită la el surprinsă. Se gîndi : Îl învaţă cumva Vitalia să-i ceară partea lui de avere, după-acuma ? Etete !

— Lache, zise ea, cît trăiesc io şi pînă vă-nsor, io sînt stăpînă. Nu vă dau nimic. Da dacă e vorba numa de măgar şi-l vrei tu, ia-l, Lache ! Îţi place să fii stăpîn pe măgar, ia-l ! Unde-o să-l duci ? Tot în bătătura noastră rămîne. Nu-i aşa ?

Lache se uita serios și încruntat. Pleznilă se oprise să apuce o frunză de la un cocean de porumb, răsărit mai în marginea drumeagului. Băiatul îl bătu pe șoldul drept cu palma și măgărușul întoarse botul către el. Își ridică apoi urechile spre cer, lăsă capul între picioarele din față, așa cum s-ar fi uitat spre ei, „în șotii", printre picioarele de dinapoi și începu să slobozească un răget ascuțit, tacticos, cum zicea Ana — înainte, cînd glumea — însoțit de mișcarea capului în sus și-n jos.

— Lache, e ora douăşpe ! zise Ana. Zbiară Pleznilă.

— Mămico, îi zise Lache, dacă-mi iei ceas de mînă, ți-l dau matale pe Pleznilă. Io cu ceas de mînă, matale cu măgarul, care nu greșește. Că, știi ce spunea tata : că Pleznilă „merge mai bine ca ceasul primarului". Te prinzi, mămico ? Io cu ceas de mînă și matale rămîi stăpînă pe măgar. Stăpîna măgarului !

Ana rîse. Îl șterse pe Titică pe obraz de sudoare :

— Bine, Lache, zise, mă prinz. Io fără ceas, cum zici tu, da în schimb stăpînă de măgar. Bravo, Lache ! Le potrivești bine, ca tac-tu, Dumnezeu să-l ierte !

Porniră mai departe. După un timp, Ana zise :

— Știi, Lache, mă gîndesc de multe ori cît de mult semeni cu tac-tu ! Dar aș vrea, Lache, să nu-i semeni în toate ! Mă-nțelegi ? Nu mă-nțelegi, ești mic !

— Te-nțeleg, răspunse băiatul. Mie nu-mi place băutura. Nici n-o să te bat, cînd oi fi mare. Diii, Pleznilă !...

Anei îi treceau multe prin cap. Se frămînta că rămăsese cu doi copii neîmpliniți la trup și la vîrstă, și fără ajutor din partea cuiva. Petre al ei fusese om gospodar și o lăsase cu ceva stare. Asupra acestei strînsuri, cum îi zicea ea, se repezeau, ca și corbii, neamurile fostului bărbat, cît și străinii. În primul rînd se gîndea ce-o să facă cu porcii ? Porcii mîncau mult, își zicea. Cine creștea porci își dădea seama că de n-ar fi fost pămîntul surd și sălbatec din Insula-mică, de n-ar fi furat porumb din cîmp, de la fermele de stat, n-ar fi reușit să dovedească. Statul cunoștea că Insula era mare „rezervor de carne de porc", cum scria Vovideica, de viței, de oi. Și achizitorii I.R.I.C.-lui băteau drumurile celor șaisprezece sate din Insulă să încheie cît mai multe contracte de animale. Petre nu încheia contracte. De fapt nici frate-său, Guiu, achizitorul,

nu cunoştea cîţi porci şi cîţi viţei aveau ei. Ştia Petre al ei să ascundă prin sihla Insulei-mici tot ce avea, de nu-i putea găsi nici cu aparatul Radar, cum îl auzea pe bărbatu-so lăudîndu-se.

Mergea pe drumul fierbinte al cîmpiei simţind cît era de singură. În stînga ei se înălţa digul. Dincolo de dig ghicea luciul leneş al fluviului. Sub soarele ca de smalţ galben vedea cum se ofileau ardeii şi florile grădinii de legume a C.A.P.-ului Apropiindu-se de grădină, se gîndi să zorească mersul leneş al măgăruşului, ca să nu mai fie oprită de cineva din drum. Simţea că întregul sat o priveşte cu încruntare, pe sub sprîncene. Se mira. Cît trăise Petre al ei n-o întrebase nimeni dacă are sau nu are cu ce trăi. O privise lumea tot pe sub sprîncene, încerca ea să se lămurească, invidiind-o pentru rostul ce şi-l încropise muncind, ori cum a dat Dumnezeu !

Drumul către satul Ageaua, unde locuiau părinţii ei şi naşa ei, trecea pe lîngă grădina de legume a C.A.P.-ului. Zeci de hectare de grădină se întindeau în faţa ei molatece, sub cristalul spălăcit al cerului. Lîngă şandramaua brigadierului îl zări de departe pe Ţuţuianu. Îl văzu cum înjura şi gesticula nervos, mutîndu-şi sprinten burta pe picioarele lui groase încălţate cu sandale, arătînd ceva către vechea roată de grădinar a bătrînului Rîpă lîngă roata obosită, ce de fapt nu se mai folosea decît ca popas berzelor. Ana privea ţevile groase cît trupul de om : motoarele instalaţiei de pompare a apei din fluviu în grădină. Vru să se oprească sau să ocolească. Dar porumbul era neîntrerupt şi fără nici o întretăiere de drum. Trebuia aşadar să se apropie de grădină, să dea ochii cu Ţuţuianu şi cu lumea cealaltă, de acolo. Cum Pleznilă al ei, se gîndi ea, nu era maşină „Gaz", care să treacă peste arătură, cum trec vînătorii, îl îndemnă la drum, înainte. Şi se apropia. Îl auzea şi mai bine pe Ţuţuianu înjurînd :

— O sută de mii de lei o să pierdem din cauza tîmpeniei lui Mutu.

Mutu era mecanicul grădinii, nepotul lui nea Palaşcă. Lumea zicea că nu era nepot, ci chiar feciorul lui, pe care-l adusese din război, cică, învelit într-un colţ de manta. Şi cum satul pretinde că ar cunoaşte totul, mai zicea despre Mutu că era făcut de nea Palaşcă cu o „hazaică",

pe cînd fusese în război. Vorba asta o ştia şi Ana, căci şi la ei în casă se vorbise. Pentru că nea Dinică Geamblău, tatăl ei, făcuse războiul cu nea Palaşcă.

Mutu, după cum înţelegea şi Ana, stricase motoarele pompelor. Iar Ţuţuianu înjura :

— Doamne, de ce-oi fi io pedepsit să-mi mănînc sufletul cu „chizofrenici" din ăştia ! Cîţi flăcăi şi cîte fete deştepte are satul ăsta şi se duseră dracului la Combinatul de hîrtie şi se făcură chimişti ! De ce, Doamne, mă pedepseşti pe mine, primarul, să-mi mănînc acum zilele cu unul ca moş Rîpă şi cu altul ca Mutu ?

Nea Rîpă se uita cu regret la roata lui cea veche :

— Ehei, oftă el, tot tu erai mai sigură ! Puneam măgarul, trăgea, apa se ridica în cofeie, începea să alerge, pîş-pîş, prin uluc, apoi prin şanţul ăl mare, prin şănţuleţe, şi ardeiaşul creştea !

Moşul se uită dincolo de roată şi o zări pe Ana.

— Opreşte, fa ! îi zise. Dumnezeu te-aduse !

Ţuţuianu se uita la Ana şi la Rîpă.

— Bună ziua ! îi răspunse el în silă Anei, care-l salută.

Şi pufnind pe nas supărat, adăugă :

— Dă-i, fa, bice ! Ce dracu mai vrei şi tu cu măgarul tău ?

Rîpă grădinarul îşi trase nasul său lung şi borcănat, şi se apropie de Ţuţuianu :

— Primarule, zise el, Dumnezeu o aduse ! Uită-te la el ! Este măgar voinic ! Taman de unul ca ăsta aveam nevoie şi-i dădeam drumul. Păi ce crezi dumneatale, că io am lăsat roata aia să putrezească ? Păi io am încredere în motoare, dar nu mă las de roata mea !

Ţuţuianu nu pricepea ce vroia să spună moşul. Tot nu pricepea, cu toate că acesta îi făcea semne spre roată. Se uita mirat la bătrîn, care se ruga de Ana :

— Hai, fa, nepoată, deshamă măgarul ! Numai o lecuţică ! Te rog !

Ana clătină din cap :

— Nu pot, moşule, mă duc la mama ! E departe, mă grăbesc !

Moşul stărui :

— Hai, fa, nepoată ! Îl iau cu binişorul. Dacă erau doi măgari, era şi mai bine. De ce n-ai şi tu, fa, doi măgari ?

Ana se uita la Ţuţuianu. Acesta îşi dăduse pălăria de pai pe ceafă şi privea mai înveselit.

— N-am, răspunse Ana. Sînt săracă. Ce vrei matale, moşule ?

Moşul desfăcea o funie. Zise :

— Io cîte doi măgari aveam la roată. Tac-tu mă ştie ! Unul era Rîpă în ale grădinăritului ! Şi-mi făceam treaba cu măgarul, fără motoare d-astea, care tuşesc şi ostenesc, taman cînd ţi-e lumea mai dragă. Eh, acuşica o să meargă şi unul. Hai, îl deshămaşi ? Numai o ţîră. O ţîră de stropeală şi p-ormă pleci.

Ana se uita încurcată. Nu se împotrivea. Moşul dezlega măgăruşul de la cărucioară şi-l înhăma la protapul roţii lui de udat.

— Fa, nepoată, nu fi haină, e vorba de flori. Tuberoze ! Tu ai auzit ? Ehe, astea flori ! Ele nu au, fa, nevoie de apă multă, ca ardeiul sau vînăta. Apă puţintică, dar la timp. Dacă ne ajuţi tu acuşica, să ne laşi măgăruşul un cesuleţ, să le udăm, ţi-ai face mare pomană. Altfel, se duce munculiţa noastră, a mea şi a tovarăşului primar, că dumnealui le-a adus.

Ţuţuianu se uita atent.

— Tu-i mămăliga mă-si ! înjură el. Omul cît trăieşte multe vede. Nu degeaba spunea Valerică Năstrapă că partidul îl îndeamnă pe om să înveţe cîte zîlişoare are. Mori şi tot n-ajungi să le cunoşti pe toate !

Ana se împotrivi :

— Ce vreţi să-mi faceţi, oameni buni ? Io mă pornii la mama. N-am vreme.

Nu-şi termină vorba. Auzi un foşnet în spatele ei :

— Să te luăm la mişto ! îi zise Mutu, care venise tiptil, printre porumbi.

Ana se supără :

— Ce-are Mutu cu mine, tovarăşe preşedinte ? zise ea. Vreau să plec ! Da-ţi-mi animalul înapoi !

— Ce-mi zici, fa, mut ?

Vorbise Mutu, care nu era mut, ci doar o fire tăcută, închisă. Un om care nu scotea o vorbă decît la mari intervale.

— Unul ca ăsta, zicea nea Palaşcă mîndru, vorbeşte rar, dar cînd ţi-o trînteşte, rămîi ţuţ !

Şi feciorul se luase după taică-su şi folosea şi el expresia : „Cînd ţi-oi zice io una, te las ţuţ !“ Şi, se ştia că odată, într-o adunare generală a membrilor cooperatori, Mutu fusese criticat de Ţuţuianu pentru nişte neglijenţe la îngrijirea pompelor. Şi Mutu se ridicase de pe locul său mai din fundul sălii şi zisese :

— Dumneata n-ai văzut că e greu ? E, ia vezi ! Cînd ţi-oi zice io una, te las ţuţ.

Toată lumea începuse să rîdă. Tovarăşul din prezidiu, delegat de la judeţ, rîsese şi el şi zisese spre hazul general :

— Păi el este „ţuţ“, că-l cheamă Ţuţuianu !

De atunci preşedintele nu-l vedea cu ochi buni pe Mutu, care-i lansase o poreclă, pe care o folosea direct sau pe ocolite, cu scuza că aşa era vorba lui. Preşedinte cum era, interzisese ca cineva să pronunţe pe raza C.A.P.-ului condus de el, cît timp avea să-l mai conducă, cuvîntul „ţuţ“.

Zise Mutu :

— Fa, cînd ăi vedea tu acuşica ce este în stare să facă măgarul tău, rămîi ţuţ !

Moş Rîpă ridică surprins capul său cărunt şi se uită la, Ţuţuianu, crezînd că acesta se va certa cu Mutu, îl va goni cumva de acolo şi va interzice, de supărare, folosirea roţii de udat. Văzu însă că Ţuţuianu tăcea şi, dimpotrivă, îi făcea semne :

— Dă-i bătaie, moşule !

Moş Rîpă începu să îndemne măgăruşul :

— Hai, tată, hai ! Hai cu tetea ! Hai !

Roata scîrţîi din încheieturile ei bătrîne şi se porni. Pleznilă trăgea cuminte, cînd fugind, cînd la pas. Ţuţuianu zise :

— Vezi, mă Mutule, aşa să vorbeşti şi tu cu motorul tău, dacă vrei să te-nţeleagă !

Mutu meşterea ceva la motor plecat peste nişte supape şi nu zise nimic. Ori nu auzise, se gîndi Ţuţuianu, ori se făcea că nu aude. Îl lăsă în plata Domnului, ca să nu-l mai stîrnească pe „Prost“, şi să mai repete vorba aia.

Roata mergea bine. Ana vedea cum apa începuse să alerge prin jgheaburi de lemn către o tarla cu nişte „beţe“. Şi se uita mirată că moşul şi Ţuţuianu o ţineau pe loc, ca

să-l muncească pe Pleznilă numai pentru a uda niște „bețe". Se supără și mai tare cînd îl văzu pe moș că-i lovește animalul cu biciul și nu-i mai zice : „hai, tată", ca la început, ci simplu : „Diii, Ierusalime !" Nu mai avu răbdare. Zise :

— De ce vă faceți rîs de măgarul meu ? Ce v-a făcut el ? Auzi, colo, îi mai ziceți și Ierusalime !

Moșul se scărpină în cap :

— Fa, zise el, așa e denumit el de două mii de ani ! Tu știi de ce nu se mănîncă partea stîngă a șoldului din față a măgarului ?

Ana își lungi fața a mirare. Se mira și Țuțuianu. Pe el îl interesa să vadă dacă roata moșului, antrenată de măgar, putea sau nu să dea ceva apă tuberozelor lui, la care ținea atît de mult, căci asemenea flori nu se mai văzuseră încă pe aici, prin Insulă, și ele erau mîndria lui. Și era mulțumit. Urmărea și număra cum se rotesc acele „căciulii nemțești", în fond niște căști germane, din război, pe care moșul le adunase de pe cîmp, cînd detașamentul de nemți de pe un bac cu muniții fusese dezarmat și luat prizonier de către un grup de muncitori de la depou, din gărzile patriotice. Căști pe care le montase drept cupe, la roata lui pentru udat grădina. Aceste căști făceau treabă, după părerea lui Țuțuianu, căci florile lui parcă începuseră să-și ridice mai viguroase talia. Îi zise Anei :

— Uite, dacă termini „de ros cotoarele", mă-nțelegi, vii aici să-ți dau normă și pentru tine și pentru măgar ! Asta o fac io, de la mine putere, căci știi și tu bine că măgarii nu sînt cooperativizabili. Dar, de, dacă te lovi năpasta, continuă el, după o scurtă pauză, ce să-ți facem, ești om de-al nostru, din colectiv.

Ana se uita, parcă fără să priceapă, că președintele îi dăduse curs dorinței ei, fără ca ea să se fi ostenit să-l roage măcar. Spre mirarea lui zise :

— Eu vă rog să-i dați drumul lui bietul Pleznilă, că el nu e învățat, săracul, să facă munca asta. Să se învîrtească mereu în cerc.

Moșul ridică privirea. Poate vrînd să schimbe vorba, sau s-o mai țină de vorbă, îi zise :

— Și unde te duci, vecino ?

— Mă duc la tata, răspunse Ana, nu vă spusei ? Poate se vor mili şi ei, le mai zise, privind către Ţuţuianu, de copilaşii ăştia nevinovaţi !

Rîpă se ştergea pe mîini cu nişte bumbac de la motor, căci turnase şi el ulei la butucii roţii şi se murdărise.

— Fă, îi zise, Geamblău, tac-tu e mai rău decît cîinii turbaţi !

Ana dădu din cap :

— De, zise, pînă la urmă o avea şi el inimă de părinte ! Dar eu vă rog să-mi daţi măgarul înapoi !

Ţuţuianu interveni. Se vedea că şi el vroia să o ţină de vorbă :

— Ce crezi tu, tovarăşe, îi zise, ce ştii tu dintr-ale civilizaţiei ? Tu poate crezi că florile astea au fost puse de Ţuţuianu, că i-a venit lui aşa, tam-nisam ! Ei, află de la mine, că nu sînt tam-nisam ! Tu le cunoşti parfumul lor ? Ai mirosit vreodată tuberoze ?

— Nici, răspunse Ana.

— Bre, încerca să o lămurească şi chiar să se laude, poate, Ţuţuianu, ele miros a toate florile de pe pămînt ! Dar cum dracului eşti aşa de înapoiată şi n-ai mirosit în viaţa ta tuberoze ?

— Uite că nu amirosii ! zise Ana. Dar daţi-mi drumul la măgar !

Ţuţuianu îşi privi ceasul. Văzu că era aproape de două. Văzu şi Ana că era aproape de două şi se gîndi că, după ce că plecase tîrziu de acasă, mai fusese reţinută şi aci, mai bine de un ceas şi jumătate. Ţuţuianu se aşeză pe o scîndură, lîngă roată. Îi zise :

— Treaba asta cu măgarul tău este vremelnică. Tu n-ai unde să reclami că ţi-am luat măgarul cu forţa, că io sînt şi autoritatea de stat în comună, pe timpul cînd lipseşte Moarcăş, primarul. Cît o să mai fie şi el ! Io sînt adică, acum, şi autoritatea de stat şi autoritatea colectivă. Mă-nţelegi ? ! Ar trebui să pricepi şi tu că tradiţia joacă un mare rol în viaţa societăţii. Ţi-o spun, că ştiu că mă poţi pricepe, că nu eşti proastă, că ai fost nevastă de cantonier şi din cîţi tovarăşi, d-ăia mari, de la judeţ, ori ingineri d-ai voştri de la dig, ai servit cu pui cu mujdei şi vin roşu, ăi fi priceput şi tu cîte ceva ! Te consider, adică, aşa, că te-ai instruit din mers. Şi d-aia zic : Unii sînt ade-

vărați „magazioneri" de tradiție. Ca și moșul ăsta, Rîpă ! Grădina de legume a Ceapeului, în care ai să lucrezi și tu, după cum auzișsi, că io nu sînt dintr-ăia care-și iau vorba-napoi sau aud ca cucu-n gură, cînd te scoate sărăcia din casă și o să-ți dovedească viața, prea bine, că numai munca unită pe marele ogor te scapă de grija zilei de mîine, că ea a fost baza marei noastre florării, pe care eu o văd ca mîine în Insula asta caldă și bună. O florărie cu sere, cu fel de fel de flori, care se vor întinde pînă spre Munții Roșii. Ici flori, cum spusei, dincolo porumbi. Așa că vezi bine, ce viitor vă deschid. Și-ți deschid și ție, că, angajîndu-te acum la muncă, mîine te poți califica ușor ca horticultor și tu, și chiar și copiii tăi. Și-o s-o duceți bine !

Ana se uita cu ochii ei mari, cu o nostalgie a vieții ei de femeie singură, în ochii albaștri ai lui Țuțuianu. Nu știa nici ea ce-o atrăgea spre omul acesta ! Dar el îi prinse privirea și se ridică. Îi zise :

— Vino cu mine !

Porniră pe lîngă șanțul de udat. El înainte și ea după el. În față se desfășura cîmpul cu tuberoze. Ea se simțea foarte mică lîngă el. Era mai înalt mult ca ea și gras. Îi părea un munte de om. Dar un om cu vorba sigură. Un om care dădea siguranță.

— Vezi ? îi zise el. Aici ai să lucrezi ! Poți veni și mîine ! Florile de tuberoze au nevoie de îngrijire !

Ana tăcu. Se uita la mîinile ei. În fața acestui om gras i se părea că ea ajunsese ca o stafie. Se vedea așa, subțire, năltuță, cu rochia neagră de basma fluturînd largă pe trupul ei împuținat de griji. I se părea că el se uita la trupul ei. Se rușină și își lăsă capul spre florile care se ridicau chiar la picioarele ei. Îl văzu pe el cum se apleacă și cum taie cu briceagul o tulpină de floare cu bobocii întredeschiși. Simți cum inima îi bate puternic, cînd îl auzi :

— Primește și tu o floare, să ai habar de parfumul ei ! Poate în adunarea generală mă votezi ! Nu pe mine, zîmbi el, tuberozele. Le-am înființat fără aprobare. Dacă dau flori, e bine. Cu o sută de mii de lei în plus, beneficii, nimeni nu mai zice că ești prost !

Ana primi floarea, simțind cum îi tremurau degetele :

— Mulțumesc ! îi zise. Pe la ora trei, crez că sînt și eu la mama !

El se uită surprins de naivitatea ei, de felul cum încurca una cu alta, florile primite, cu drumul la maică-sa. Își zise în gînd : „Asta e dintr-alea care la viața lor nu sînt bune de altceva decît de neveste". Și se întoarse spre ea și îi zise :

— Hai să-ți iei măgarul ! Și ți-am spus : de mîine, dacă vrei, poți să vii !

Ana nu se mișca din loc. Parcă înlemnise acolo, lîngă cîmpul înviorat de apa scoasă cu roata bătrînului și cu măgărușul ei, mirosind firul de tuberoze. El îi zise :

— Ano, ai rămas vădană ! Tu crezi, fa, proasto, că ai s-o poți duce așa ? Cineva trebuie să te iubească și pe tine ! Că doar ești om, ai sînge ! Iote, de mult te urmăresc io cu ochii...

Țuțuianu mergea înainte și ea după el, supusă, printre gardurile din stuf ale răsadnițelor. El își dădea seama, sau știa, că acolo nu puteau fi văzuți de nimeni, că erau singuri. Întinse mîna și o cuprinse de umeri. Și simți că ea tremura. Se gîndi că ea tremura, pentru că de mult nu mai avusese bărbat. O atrase către pieptul lui puternic și buzele lui pline, tari și aspre, dar fără miros de tutun și băutură, se lipiră de buzele ei. Și ea simțea cum un fior adînc îi cutremura ființa. Încercă să-l împingă cu brațele ei, firave pe lîngă ale lui, vînjoase, mîini puternice de bărbat. El rîse și, scuturîndu-și părul galben, inelat, o mai cuprinse o dată și o mai sărută apăsat pe amîndoi obrajii.

— Aspru îți e obrazul. Ană, dar dulce ! îi zise el.

Ea zîmbi. Și el iar îi zise :

— Nenorocito, n-ai avut parte de ce e bun în viață !

Înfricoșată și vinovată, ea se desprinse din brațele lui și fugi. El venea după ea cu pași rari, încercînd să-și recompună figura, ca să nu-l observe Rîpă sau Mutu. Ea îl vedea cum se prefăcea că se uită la flori, atent, la fiecare tulpină și că pe chipul rotund avea un zîmbet, ca o rază de soare. Își zise : „Cum de mi se părea mie omul ăsta, pînă acum, că are cap de porc !"

Țuțuianu privea cum măgărușul învîrtește roata și cum apa joacă printre rîndurile de tuberoze. Ca să-l audă moș

Rîpă şi să creadă că între el şi Ana nu erau alte raporturi decît cele legate de slujba şi poziţia lui, zise tare :

— Vezi, tovarăşă, Ceapeul îţi asigură slujbă şi dumitale şi vietăţii ăştia ! Hă-hă-hă !

Dar moş Rîpă nu trecu cu vederea şi ridică privirea şi zise şi el tot tare :

— Pînă mai acuşica îi ziceai fa !

Ţuţuianu rîse încurcat :

— Păi de-acum, zise el, tovarăşa e de-a noastră. O primim de mînie la lucru în marea familie !

— Se duse vizita mea la mama ! zise Ana, cu regret în glas.

Ţuţuianu privea cum roata se învîrtea, şi măgăruşul se apăra de muşte cu coada. Tresări cînd animalul se opri şi îşi ridică urechile şi ochii privind a mulţumire spre Dumnezeu, cum avea să zică Mutu mai tîrziu, şi cum îşi cobora apoi ochii spre pămînt, privind printre picioarele de dinapoi, zbierînd cu glas de trompetă, speriind două egrete albe, moţate, care adormiseră toropite de soare lîngă mica baltă de unde roata scotea, în fosta cască nemţească, apă.

— Ptiu, lua-te-ar muma pădurii ! făcu el. Mă şi speriai !

Ana rîse :

— E ora trei, tovarăşe preşedinte.

— Fugi, fa, se miră Ţuţuianu, de unde ştii ?

— Zbiară măgăruşul, răspunse Ana.

— Ha-ha-ha ! rîse Ţuţuianu. Aşa e, fa, Ano, uitasem de ceasul săracului. Dar tot îmi aducea burta aminte. Moşule, ai ceva p-aici ?

— Se găseşte, zise moş Rîpă. Uite, cum e şi cu apşoara asta, cu roata mea ceva veche : dacă nu curge, pică !

Mutu ridică şi el capul de la motor şi rîse cu gura pînă la urechi, Ana mirîndu-se că prea multă asemănare era între el şi nea Palaşcă. Numai atît îi deosebea, ochii.

— Mutule, zise ea, „hazaica" avea ochii albaştri ca tine, mă ?

— Nu ştiu io, tata ştie ! rîse Mutu.

Ţuţuianu se aşezase pe un trunchi de lemn. Aştepta să potrivească moşul şervetul alb, curat, drept faţă de masă, să pună apoi brînza, roşiile şi ardeii graşi. Zise :

— Bă Mutule, grăbeşte şi tu cu reparaţia, că nu putem ţine femeia asta aici, toată ziulica, pentru florile noastre.

Începură să mănînce. Ana şedea sfioasă. Nu îndrăznea. De fapt avea altceva în atenţie. Se uita după copii şi vedea că Titică se bălăcea într-un şănţuleţ pe unde trecea apa curată ca lacrima, scoasă din adînc de puterea măgăruşului lor. Lache începu să prindă peşte cu mîinile pe lîngă mal.

— Fa, Ano, îi zise Ţuţuianu, frumoşi copii ai ! Mie nu-mi dădu Dumnezeu. Ce să-i faci ? !

— Frumoşi, sărmănuţii, zise Ana, da tare greu o să le mai fie şi lor fără tată ! E greu pentru un copil să nu aibă tată ! mai adăugă ea, tristă.

— Mde ! făcu Ţuţuianu. Ce să-i faci, Ano ? ! Io zic aşa : la copiii ăştia fără tată, zic, îi e tată statul, fa, Ano. Partidul, de ce să n-o spunem ? ! Lasă, o să aibă şi copiii tăi norocul lor, s-o găsi v-un om milos de ei, pe care să poţi să-l suporţi şi tu. Vreun membru de partid cinstit ! Meriţi. Ai, vino şi tu şi îmbucă ceva ! Cheamă şi copiii tăi !

Ana îşi chemă copiii. Lache aduse şapte peşti mărişori, care se zbăteau pe iarba de alături. Ţuţuianu îi făcu moşului semn. Moş Rîpă înţelese şi aprinse lampa de gătit, căci aveau acolo şi lampă de gătit, cu două ochiuri, cu petrol tocmai pentru cazurile cînd le cădeau în plasă sau în undiţă peşte.

Şi mîncară cu toţii. Iar Ţuţuianu o vedea pe Ana tot tristă şi se gîndi că se necăjea femeia pentru că el îi ţinea măgarul legat la roată. Îi zise rîzînd :

— Tovarăşă Ana, nu te poţi mişca de aici pînă ce nu dă drumul Mutu ăsta la motor ! Nu ne poţi lăsa cu florile în nevoie. Sînt ale noastre. Ce e al nostru e şi al tău, chiar dacă pîn' acum, în ultimii trei ani, n-ai mai făcut nici o juma de normă. Dar ai fost pedepsită, cum s-ar spune, pentru că, ai văzut bine, nu ţi-am dat lot personal, chiar dacă Petre-al tău, cînd trăia, umbla să mă îmbuneze, ştii tu cum ! Ce e al nostru, zic, e şi al tău, căci şi tu ai dat cerere atunci, la înfiinţarea Ceapeului, iar de mîine, cum zisei, dacă ţi-au intrat minţile în scăfîrlie, vii la lucru.

Nu sfîrşi vorba, pentru că de la motorul lui Mutu se auzi zgomot. Motorul tuşi sec de trei ori şi scuipă, fum albastru. Ţuţuianu se ridică :

— E gata, mă ? întrebă.

— Gata ! răspunse Mutu.

Dar motorul, după ce se înşurubase cîteva minute, scoţînd fuior de fum, spre uimirea copiilor Anei, tăcuse.

— E gata pe dracu ! răspunse Mutu. M-a lăsat ţuţ !

— Ai, dă-te dracu, şi repară-l mai iute ! zise Ţuţuianu. Iote, femeia asta stă aici, în drum, pentru florile noastre.

Ana şedea şi nu mai zicea nimic. Se gîndea că nu va mai apuca să ajungă pînă în seară la mama ei şi să vină şi înapoi. Dar, îşi zicea, a petrecut şi ea două ceasuri pe lîngă oamenii ăştia şi parcă începe să i se ia o piatră mare de pe suflet. Oftă. Ea nu vedea cum Ţuţuianu turnase vin roşu din damigeana scoasă de la apă rece de moş Rîpă şi cum îi întindea şi ei ulcica de lut.

— Ia, îi zise el, că te ducem noi acasă, ca vîntul, cu măgar cu tot !

Ana luă ulcica de lut plină cu vin spumos, care mirosea frumos a tămîioasă. Înainte de a bea, ea o duse la buzele lui Titică şi apoi la cele arse de vînt ale lui Lache. Copiii băură doar puţin şi cuviincios, lucru observat de Ţuţuianu, cu satisfacţie, căci zise în gîndul lui : „Cuviincioşi copii! Vezi, de unde ies copiî cuminţi ?"

— Ce face Mariorica dumneatale, tovarăşe preşedinte? îi zise Ana. Tot bolnavă, tot bolnavă ?

Ţuţuianu se opri cu cana la gură :

— Tot, ce mă mai întrebi şi dumneata ? ! Fiecare cu soarta lui !

De la motor se auzi iar huruit promiţător. Şi în adevăr, motorul lui Mutu începu să păcăne uşor, apoi mai tare, mai tare, şi păcănitul se transformă în huruit de distanţă lungă, cum rîse mecanicul, şi pompele îşi traseră mai întîi răsuflarea ca un piept de uriaş şi apoi începură să deşerte în scocul cel mare apă.

— Bravo ! zise Ţuţuianu. Am scăpat. Dă-i nainte ! Mutule, strigă el la mecanicul care rîdea cu gura lui largă, pînă la urechi, cu zeci de pistrui, pe sub ochii albaştri şi buni, adu, mă, cobza !

Mutu se duse în cămăruţa curată, în care moş Rîpă îşi ţinea caietul său de evidenţe şi unele unelte mai de preţ. Aduse de acolo, din cui, cobza pe care Ţuţuianu,

de cînd era Mariorica bolnavă, nu şi-o mai ţinea acasă şi o adusese acolo, lîngă florile de tuberoze, unde-i plăcea lui cel mai mult. Mutu aduse cobza şi el, după ce trase de două ori cu pana peste corzi, începu să cînte, cam nepotrivit cu locul şi cu vorba şi instrumentul :

Tangoul de demult,
Îmi place să-l ascult...

Ana, care nu era chiar departe de muzică, pentru că în vremea cînd fusese fată şi, mai apoi, în primii ani de căsătorie cu Petre, cîntase şi ea, şi avea în casă multe plăci şi picup, se mira că Ţuţuianu reuşea să scoată acordul de tango din cobză. Rîse. Simţii cum moş Ripă îşi aplecase barba la urechea ei şi îl auzi cum îi şopteşte :

— Aia are cancer la... mă-nţelegi ! Se duce !

Ana se înfioră, căci era vorba de Mariorica, nevasta preşedintelui, care zăcea la pat, de cîteva luni, umblînd prin sat zvonul că ar avea cancer la uter.

Ţuţuianu îşi lăsă degetele să alunece de pe corzi şi se întoarse domol către grădinar :

— Te-auzii ce ziseşi, îi spuse. Dar iote, nu ţi-am zis-o niciodată pînă acuşica. Simt că trebuie să ţi-o spun, cu toate că ce-ţi spun acum nu e cu ură, căci eşti şi dumneata bătrîn şi cred că nu ai vină. Dar nevestei mele i se trage totul de la baba Rîpoaia. Mă-nţelegi ?

— Mde ! zise moşul cam ruşinat. Eu n-am văzut-o făcînd d-alea. Eu cu roata şi cu ardeii mei, ce să fac ? Ea făcea ? Poate făcea. Poate face şi acum, că muierile de azi sînt proaste şi ale dracului iuţi de poponeaţă, mă-nţelegeţi ? ! Vorba cîntecului : „La oră mă-ndes, mă-ndes, de copii nu vreau să văz !“ Nu le convine, ale boalilor, să facă mulţi copii ! Că de, copiii se cresc greu. Ar trebui să facă norme multe. Nu le văz io ? Aşa, ce zice, decît un „ceas de plăcere şi toată viaţa durere“, mai bine hai la baba, să ne bage-n... mde, coada de muşcată !

Ţuţuianu puse cobza alături. Privirile îi erau triste. Mutu o luă şi începu el să zdrăngăne, cum observă moşul. Ţuţuianu îi zise :

— Dă-te, bă-n, sărăcie, cu zdrăngănelile tale !

— Da ce, io nu cînt tot „tangoul de demult" ! răspunse Mutu. Da iote, dacă nu vă place... Mutule, schimbă placa ! se comandă tot el. S-o dăm pe populare ! completă.

— Noroc, răspunse Țuțuianu, e ultima ulcică. Dumneata, tovarășă Ana, mai stai nițel. Un sfert de oră. Vin mașinile și te ducem la mama dumitale.

— Păi io sînt cu cărucioara mea și cu măgarul ! se miră Ana.

— Cu cărucioara și cu măgarul te ducem, răspunse rizind Țuțuianu.

Mutu căuta acordul la cobză.

— La cererea ascultătorilor noștri, începu el să-și facă intrarea, Ilie Rîpă, fruntaș la grădina de legume a Ceapeului din comuna Cucuta, unde și-a pierdut dracu copiii și i-au rămas ne-nțărcați, și Teodosie Țuțuianu, președintele fondator al fermei de flori, transmitem muzică populară din Transilvania !

— Ești nebun ! zise Țuțuianu.

Ana zîmbi și se uita la soarele care parcă se cobora tot mai repede.

— Da-ți-mi drumul la Pleznilă ! se ruga ea.

— Nea Rîpă, întrebă Țuțuianu, mai ai nevoie de Pleznilă ?

Nea Rîpă se ridică și se duse la șanțuri. Se uită pe cîmpul cu tuberoze și se înapoie, scărpînindu-se în cap.

— Nu, zise el, să fie sănătos !

— Bine, răspunse Țuțuianu, trece-l cu două norme pe ziua de azi ! Nu e prima greșeală ! Și continuă apoi : Noroc, Ano ! Măgarul tău a salvat azi suta aia de mii a Ceapeului, pe care am promis-o eu că o voi realiza de pe tuberoze. Păi, ce crezi dumneata că era să punem aici ? Pătlăgele roșii ? Pătlăgele au pe la casele lor toți proștii. Să duci la piață pătlăgele, de aici, de la noi, cu vaporul, nu rentează. Vaporul este de pasageri. Să duci la piață pătlăgele cu camionul, iar nu rentează. Drumul pînă acolo e lung, știi și tu, cale de șaizeci de kilometri. În camion pătlăgelele, dacă sînt și bine coapte, se bat, că drumul e ca valurile Dunării.

Țuțuianu se ridicase și privea de-a lungul digului, să vadă dacă nu se ivește, undeva departe, un val de praf,

care să anunțe că vin camioanele să ridice lăzile cu legume recoltate peste zi. Se întoarse apoi către Ana și-i zise :

— Ano neică, se fac praf pătlăgelele pe drumul ăsta ! Castraveți ? Cum spun : cui îi trebuie, Ano neică ? Porumb cui îi trebuie, Ano neică ? Statului ! Și ce mă gîndii eu astă-primăvară : flori, bădie ! Florile trebuie și la vii și la morți. Ăia, cînd să cunună, să poarte în brațe flori de tuberoze, care să parfumeze toată primăria, să facă să se simtă că nu mai pute a tescovină gura lui Morcăș, primarul, sau a cuib de pupăză a lui Vovideica, pe timpul cînd le citește *femeia e datoare să-și urmeze bărbatul !* Știi tu, ce să-ți mai spui io ? ! Și cînd răspunde ăla, dînd din cap, ca măgarul, „Da", să-și lase zotca, adică nasul, mă-nțelegi, în flori. Și cînd răspunde mironosița „da", să nu leșine, căci tuberozele au parfum tare, care scoală și morții din somn. Și cînd i-or pune băltăganii ăștia la vreo babă, pe lîngă cap, în sicriu, tuberoze, să răspîndească în odaie sau sub șopron, depinde unde-o țin pînă la cea din urmă cărăbăneală, parfum de sfinți. Să zică și ăia ai casei că le-a fost ușor cu ea, sărmana, că și moartă avea duh plăcut. E bine ? E bine ! Așa, Ano neică ! Flori mirositoare, dumnezeiești, că se plătesc cu parfumul lor. Iote, vezi ? Am cap ? Am. Anul trecut am cîștigat de pe flori, așa, în glumă, douăzeci și șase de mii de lei. M-a încurajat. Anul ăsta mi-am planificat de patru ori atît ! E, crezi că ai să-l mai auzi la toamnă pe tovarășul Valeriu, secretarul, cum îmi zice, cînd se miră de mintea mea : „Domle, ești deștept, ai cap de milițian !" Așa e, Ano neică ? N-ai să-l mai auzi zicîndu-mi așa, chiar dacă atunci cînd zice îi face multă plăcere ăluia, lui Potîngă. Merge treaba ? Merge ! Mai are cineva tuberoze în tot județul ăsta ? Nu mai are. UJCAP-ul n-a extins inițiativa noastră. Și ascultă la mine, anul ăsta, dacă o lua județul iar premiu la porumb, are să fie nevoie de flori multe, că sărbătorile or să se țină ca scaiul de oaie, toată toamna ! De unde o să le ia ? De la Țuțuianu ! Și să zicem că Țuțuianu nu are merite, ca să ia și Ceapeul lui un premișor, dar cu florile lui se cheamă că este în față. Adică prezent la toate premierile. Zic unii că a fost Țuțuianu cioban la viața lui ? Zic! Dar a fost, gata, nu mai e. E președinte !

Ana se uitase tot timpul la el cu o mare admirație. Poate pentru că nu găsi altceva ce să spună, gîndind la drumul ei nefăcut, la necazurile ei, zise :

— Păi și Pleznilă-al meu...

Dar nu-și termină vorba, căci el o întrerupse.

— Ce Pleznilă, fă ? Ce Pleznilă ! Ce-am io cu Pleznilă?

— Pleznilă, de ! zise Ana. Să nu mi-l mai luați la udat !

Camioanele așteptate nu soseau. Motorul și pompele mergeau bine. Mutu nu se sinchisea de ce credea președintele, nici nu-l ascultase ce-i înșirase Anei. Cînta. Țuțuianu îi zise :

— Cîntă, bă, ceva deslușit ! Ce bolborosești ca ăia proștii în adunarea generală ? Ori îți știi în viață cîntecul și ți-l cînți, să te audă și alții, ori taci dracului și te duci acas' să te culci, ca să te „deștepți !"

Păi ciobănaș la oi am fost,
Oile nu mă cunosc, măi !

Țuțuianu tăcu. Undeva spre apus trăsni din nou, ca uvertura unei noi furtuni. El se înfioră. Se uita la grămezile de lăzi cu roșii și se gîndea că dacă va ploua din nou, drumurile vor fi impracticabile iar, cel puțin două zile. Marfa lor avea să se strice astfel neridicată.

Ana își văzu măgarul înhămat de nea Rîpă. Vru să pornească la drum. Spre casă sau spre mama ei, nehotărîtă fiind. Tocmai atunci, la marginea grădinii se opri un tractor și o remorcă.

— Ehei, norocul tău, Ano ! zise Țuțuianu. Ți-am spus că te trimit acasă, la mă-ta, cu măgar cu tot ?

Ana și moș Rîpă se uitau curioși. Mutu încremenise parcă, așa, cu cobza-n mînă. Țuțuianu făcu un semn tractoristului :

— Nae, strigă el, trage mașina mai încoace !

Tractoristul aduse remorca acolo unde îi arătase președintele. Acesta dezlegase măgărușul de la cărucioară și îl trase lîngă oblonul coborît al remorcii. Ana și copiii se mirau. Moș Rîpă se mira, căci vedeau ceva ce nu mai văzuseră, și credeau ei și mai apoi, nu se poate vedea în fiecare zi așa ceva. Cu o zvîcnire repede, Țuțuianu își vîri

ceafa lui puternică şi arsă de soare sub burta măgăruşului Pleznilă şi, cînd se îndreptă din şale, măgarul stătea culcat şi cuminte, cu dinţii rînjiţi însă, a teamă sau a bucurie, pe umerii săi largi. Îl aşeză în picioare pe podeaua remorcii şi îl legă de un belciug.

— Ce vă uitaţi, mă, ce vă uitaţi ? le zise el rîzînd tractoriştilor. Văzurăţi vreo panaramă ?

— Nu, tovarăşe preşedinte ! răspunse Nae, rîzînd cu gura lui mare, ca un bot de raţă.

— Păi hai, pune-ţi mîna ! îi îndemnă Ţuţuianu. Sus !

Alături de măgăruşul legat pe platformă puseră şi cărucioara. Apoi, unul cîte unul, copiii, pe care-i ridică tot Ţuţuianu şi îi ţinu mai întîi aşa, în vînt, ca să se uite bine la ei şi să le zîmbească. Ana se bucura, dar era uimită şi fără glas. Îl auzi pe Ţuţuianu zicîndu-i lui Lache :

— Mă, te faci tu colectivist destoinic, au ba ?

— Mă fac mare ! răspunse Lache şi se aşeză drept ca lumînarea lîngă măgăruş.

— Hai, Ano, suie-te şi tu, îi zise Ţuţuianu şi plecaţi la Ierusalim ! Că, iote, Ceapeul vă mulţumeşte pentru aportul adus de măgar şi vă trimite acasă cu „autobuzul".

Tractorul cu remorca plecă pe drumul cîmpului, în viteză, către Ageaua, iar Ana se închina, jos în remorcă, şi se mira şi gîndea că multe lucruri i se mai întîmplaseră pe ziua de azi !

Dimineaţa, cînd Ana îşi făcuse tîrguielile şi-l văzuse pe Năstrapă pe treptele primăriei, uitîndu-se nerăbdător la ceas, nu ştia că el îl aştepta pe Moldoveanu să vină să-i spună dacă profesoara Mecinicova era acasă sau nu, şi dacă vine la el. Iar Năstrapă atunci se plictisise aşteptînd şi intrase în biroul său unde se apucase să răsfoiască, aşa cam în silă, filele unui dosar : dosarul de partid al lui Vovideica, în rezumat, aşa cum îl primise de la secţia „Carnete", de la judeţ. Întorcea filele şi se gîndea la om. La Vovideica ocupat acum să completeze nişte grafice, pe care i le dăduse el. Era vorba de întrecerea patriotică între circumscripţii, la înfrumuseţarea comunei.

Citea şi se foia pe scaun. După un tic al lui, de cîte ori avea vreo nemulţumire scotea limba şi îşi lingea buzele cărnoase, puţin vinete, de cianotic. Era nervos, pentru că nu venise profesoara la vreme. Se gîndea la Vovideica,

la faptul că secretarul primăriei avea scris frumos, caligrafic, om cu carte. Se cunoscuseră cu vreo opt ani mai înainte, pe cînd făcea şi el şcoala de ofiţeri, la care Vovideica era locotenent de administraţie. Atunci se vorbea de bine despre Vovideica, în unitate. Era apreciat pentru calificarea lui de contabil. După ce el terminase şcoala, la vreun an, se întîlnise cu Vovideica la Bucureşti, în civil. Acesta i-a povestit că fusese trecut în rezervă şi că îşi căuta o slujbă. Năstrapă îl adusese aici, funcţionar la primărie. Era priceput Vovideica, serios, gîndea Năstrapă. Şi i se făcuse poate şi lui o nedreptate, prin trecerea în rezervă. Dar se mai întîmplă, s-a întîmplat la multe „case mari", căutase el să-l consoleze, glumind. Vovideica îi povestise că la baza trecerii lui în rezervă erau nişte presupuse nereguli în contabilitatea serviciului pe care-l conducea. Năstrapă i-a zis :

— Domle, la noi, dacă e de apreciat ceva, este că omul nu-şi poartă o viaţă-ntreagă crucea. Dacă a făcut vreo năzbîtie de care se căieşte şi munceşte apoi mai bine, să se îndrepte ! A greşi e omeneşte, vorba proverbului. Ţi i-aş spune şi pe latineşte, dar nu-l ştiu. Eu abia o dau p-a zecea !

Vovideica se angajase să-l ajute. Îl ajutase mult, atît în lucrările de birou, cît şi la învăţătură : îşi dăduse toate clasele de liceu, se înscrisese şi la facultate şi era în anul trei. Îl ajutase şi el pe Vovideica să devină secretar al Comitetului executiv al Consiliului popular al comunei. Secretarul se pricepea atît de bine la scris, încît Năstrapă era convins că ar putea să imite pînă şi semnătura Mitropolitului Dosoftei, pe care o văzuse şi el la un muzeu, la Bucureşti, şi despre care credea că este cea mai complicată semnătură din lume şi din cîte îşi putea omul închipui. Era încredinţat însă că Vovideica numai se „juca", fiind cinstea în persoană. Îi dovedise. La vreo doi ani după venirea lui în Insulă, se demolaseră pe raza comunei o moară veche, un fost conac şi trei clădiri de şcoală. Fostul primar crezuse că se „poate lipi" de aceste materiale, să le vîndă de formă, pe preţ de nimic, la rubedeniile lui. Fără teamă că era primarul, Vovideica îi făcuse verificarea contabilă şi-i prezentase lui Năstrapă un raport, ca de expertiză, fără drept de tăgadă, din care reieşea cu

claritate matrapazlîcul fostului primar. Astfel, statul şi-a recuperat pagubele, iar primarul a fost dat afară şi trimis în judecată. Judeţul l-a premiat.

Năstrapă îşi ridică fruntea şi se uită la ceas. Începu apoi să citească o filă din dosar, din care reieşea că Vovideica era baptist. Se gîndi că poate de aceea i se trimisese dosarul, ca să-l verifice împreună cu şeful secţiei de cadre pe care-l aştepta să vină. Îşi amintea, însă, că într-o seară, pe cînd stăteau de gardă lîngă telefon, cînd digul era ameninţat, în primăvară, de o nouă viitură a fluviului, Vovideica îi povestise multe lucruri din viaţa lui. Aflase, anume, că Vovideica era din comuna Broaşte, de pe meleagurile Bihorului. Acolo majoritatea oamenilor au fost „tremurici", sărbătoreau nu duminica, ci sîmbăta şi refuzau să pună mîna pe armă şi nu vroiau să facă armată, mulţi fiind daţi nesupuşi la încorporare.

Acum, cînd citea cele scrise în referinţa în cauză, Năstrapă îşi amintea de acea convorbire, de răspunsul lui Vovideica.

— Eu m-am certat cu ai mei, îi zisese, şi am plecat fără voia lor la şcoala de ofiţeri.

Năstrapă puse dosarul deoparte. Ieşi în uşă şi îl chemă pe Vovideica. Acesta veni curios şi cu un aer supus. Năstrapă se gîndi că poate cineva de la judeţ îl anunţase că era în verificare. Îi zise :

— Ascultă, fii sincer şi spune-mi : te-aî botezat după ritualul ăla ?

Vovideica tuşi şi răspunse sigur pe el :

— Se poate, tovarăşe secretar ? ! Ce, eram nebun să mă bag în asta ? Să mă scald în văzul lumii la treizeci de ani. Am împlinit treizeci de ani aici. Ştiţi foarte bine. Acum trei ani. N-am fost io aici ?

Năstrapă se gîndea. Îi răspunse :

— Bine, am zis şi io, aşa ! Mi-adusei aminte de un botez. Vream să te întreb cine-ţi este naş !

Vovideica îi întoarse spatele. Ieşi cu pas repede şi se întoarse cu graficele gata completate :

— Aşa grafice, zise el, n-a văzut nici Papa Pius ! Nici Emirul din Buhara. Iote-le !

Năstrapă se uita admirativ. Sublinie :

— Deh ! Pe hîrtie totul e frumos ! Să vedem în practică ! Să vedem în practică !

Vovideica îşi luă avînt. De fapt, uneori îşi permitea el cu Năstrapă.

— Şefule, îi zise, poţi să munceşti în viaţă pînă cazi pe brînci, dacă nu ştii să dai un raport, zic ăia că n-ai făcut nimic !

Năstrapă se aşeză la birou şi întinse picioarele, să şi le dezmorţească.

— Ioane, îi zise, ai şi tu dreptate, parţial. Io te-am pus să faci graficele astea de frumuseţe. O să avem aici, la Cucuta, un schimb de experienţă cu primarii şi secretarii de partid din toate comunele judeţului. Ce dracu vrei să le arăt aici ? Digul îl ştiu şi ei de la inundaţie, că l-au apărat cu pieptul şi cu sapa. Uliţe frumoase, cum ştii şi tu, nu se văd. În afară de uliţa dispensarului, croită de mine perpendicular pe miazăzi, alta mai dreaptă nu există. Şi-au pus porcarii ăştia casele, cînd s-au mutat peste dig, în incintă, de-a lungul Jepşilor, pe unde le-a convenit, nici măcar aşa cum au auzit că ar fi la Veneţia. D-aia au ieşit uliţele drepte ca pipi boului !

— Tovarăşe secretar, zise Vovideica, dîndu-se, chipurile, mai aproape, de fapt, vrînd să-şi arunce o privire între scriptele lui Năstrapă, aflate pe masă, deschise. Ce e aia, că mi-a venit rîndul ? Aşa-mi ziseşi mai de dimineaţă !

Năstrapă tuşi şi strănută :

— Ptiu, iar am răcit ! zise el.

Şi continuă, ştergîndu-se cu o batistă mare, albă :

— Cred că pleci la „şcoala de păianjen !“ Ţi-am pregătit caracterizarea.

— Ce e aia ? întrebă Vovideica, făcînd pe naivul. E un termen care mă depăşeşte.

— Păi dacă nu ştii tu, io de unde vrei să ştiu ? îi răspunse Năstrapă.

— Aha !, exclamă secretarul, unchiul, săracul !

— Aş mai avea de trecut în caracterizare starea familială, îi mai zise Năstrapă. Apropo, cum mai stai cu Aritina ?

Vovideica şezu pe scaunul de lîngă birou.

— Ori mă omoară ea ori o omor io ! răspunse el.

ANGHEL MARIA

— Bine, bine, răspunse Năstrapă, dar gîndeşte-te la şcoală ! E visul tău !

Vovideica ieşi din birou cu graficele în mînă, fără să mai dea vreun răspuns. Năstrapă ieşi în curte. Îl văzu aici pe Guiu Lumînare şi îi zise :

— Tovarăşe Guiu, nu stăm bine ! Nu stăm bine deloc !

— De, tovarăşe secretar, o scoatem noi ! O scoatem ! răspunse Guiu slugarnic.

— O scoatem ? Ori te scoatem, tovarăşe Guiu ?

Îi întoarse spatele. Guiu intră, ca un cocoşat, la Vovideica. Se aplecă la urechea lui şi vru să-i spună că Năstrapă îl ameninţase. Năstrapă venise la fereastră şi se uita în birou la ei.

— Vovideica, strigă el, unde dracu umblă, măi, aia ? Nici Moldoveanu nu mai vine ! Ce-o fi cu ea ? E trăsnită ? Nu ţine seama că o cheamă secretarul comitetului de partid ?

Vovideica şi Guiu tresăriră. Primul veni la fereastră.

— Care, zise el, Mitraliera ? Dracu ştie ? ! I-o fi rămas vreun picior prin... Cucută !

Năstrapă se încruntă.

— Fugi, mă, că e nenorocită ! zise el. Cine dracu ar avea curaj să pună mîna pe beţişoarele alea ale ei ! Să mi-o scoţi din iarbă verde ! Auzi ? Am nevoie de ea !

Vovideica rîse.

— Păi de unde s-o iau eu acum pe „două beţe-nfipte-n dos", tovarăşe secretar ? zise el. Ori termin graficele, ori mă duc în căutarea ăleia !

— Du-te şi adu-o ! îi zise Năstrapă. Moldoveanu s-a dus dracului ! E unşpe. Mă grăbesc. Aştept de la zece.

Vovideica îşi strînse lucrările.

— Hai, Guiule, şi tu cu mine ! zise. Au alde Mihalache ciinele ăla, al dracului. Mi-e frică !

Năstrapă văzu şareta lui Potîngă la poartă şi-i veni o idee.

— Lasă, domle, că merg io, zise. Hai, suiţi-vă ici amîndoi ! Duce Irod. E cal bălan.

Se urcară toţi trei în şaretă şi apucară pe lîngă dispensar, către casa lui Mihalache Bîrliba. Cînd ajunseră la poartă, începură să se mire că nu se auzea ţipenie. Îl văzură însă pe Moldoveanu care venea dinspre casa lui cu o

legătură mare de chei vechi în mînă. Năstrapă nu-l luă în seamă, cu toate că avea de gînd să-l mustruluiască și ii zise lui Guiu :

— Dă-te jos și bate-n poartă !

Guiu se dădu jos și bătu în poartă cu vîrful pantofului. Auziră toți cum din casă veneau niște lătrături furioase.

— Ce mama naibi, zise Năstrapă, ăia au închis cîinele ! Le e frică să nu li-l fure !

Se miră și Guiu, căci vedea că lătratul venea din camera Mecinicovei.

— Ce-o fi ? Mai știi ? ! O fi sărit cîinele pe geam la aia ! Dar geamul are gratii, zise el.

— Du-te și uită-te pe geam ! îi zise Năstrapă.

Guiu se apropie de fereastră și, punînd amîndouă palmele la tîmple, ca pe niște ochelari de cai, privea în semiobscuritatea odăii.

— Ce vezi, domle ? îl întrebă Năstrapă nerăbdător.

— Păi știu eu ce văd ? răspunse Guiu. Văd javra în odaia ăleia !

— N-o fi nimeni acasă ! își dădu cu părerea Vovideica.

— Hei, e cineva acasă ? strigă Năstrapă. Tompițo ? Nicanor !

Nu răspundea nimeni, decît dulăul închis în casă, prin lătratul său furios.

Guiu se încerca să-l domolească prin fluierături prietenoase și zicîndu-i „cuțu, cuțu !" Nu reușea. În afară de cîine, spuse că el nu vede nimic în odaie.

Năstrapă, cu toate cele o sută și ceva de kilograme ale sale, sări sprinten jos și intră în curte. Privi pe fereastră și se retrase cu o mină speriată și o mare mirare pe chip.

— Cum, nu e nimeni în casă ? se răsti el la Guiu.

Și ca să se încredințeze, mai privi o dată pe fereastră. Avu siguranța că ceea ce vedea era adevărat. Întinsă sub pătură, cu capul ascuns sub pernă, suspinînd înfundat Mecinicova ! Fără îndoială, ea !

— Mihalache, Tomițo, Nicanor ! strigă el. Ce înseamnă barbaria asta ?

Nu-i răspunse nimeni, decît lătratul și mai furios al cîinelui.

Vovideica bătea cu pumnul în ușa de la intrarea casei.

— Nu e nimeni în toată casa ! zise el. Şi nenorocita aia pare a fi închisă singură cu cîinele ăla !

— Guiule, strigă Năstrapă, ce înseamnă asta ? Pe unde a intrat cîinele în odaia profesoarei ? Sparge uşa ! E casa lui naşu-tău !

— Eu nu, răspunse Guiu. Eu mă tem de cîine. Eu am treabă cu contractele, nu mă bag în casa altuia prin spargere !

Năstrapă îl văzu cum iese pe poartă şi pleacă bălăbănindu-şi geanta plină cu hîrţoagele lui de achizitor. Îl auzi cum bolborosea :

— Lasă-mă dracului, tovarăşe secretar, că eu nu stau aici, să ajung pe la trebunal !

Vovideica dădu cu ochii de Moldoveanu, care, după felul aprins în care îi luceau ochii, arăta a fi băut :

— Tu pe unde umbli, mă ? se răsti la el. Te-am trimis să o chemi pe tovarăşa, la tovarăşul secretar. Unde-ai umblat ?

Moldoveanu se legăna pe picioare.

— După cheie ! zise el. Am, am, am fo... după cheile... le ! se bîlbîia. Şi le-am găsit la Ion gestionarul, acasă... să... să. Şi-mi dădu nevastă-sa să beau! Ăăăă! Hîc!...

Năstrapă se uită la paznic încruntat.

— Lepădătură ! îi zise el, şi-i luă vraful de chei vechi din mînă.

Împreună cu Vovideica, încercau să descuie uşa. Din toate cheile nu găsiră decît una care se potrivea doar la intrare. Uşa de la camera Mecinicovei avea o broască veche, solidă, aşa cum nu se mai fabrică astăzi.

— Spargem uşa ! zise Năstrapă. Du-te tu şi adu o rangă !

Vovideica se duse şi aduse o cazma nouă, solidă. Începură să lovească în zăvorul uşii, în timp ce lătrăturile cîinelui, de partea cealaltă, se transformaseră în adevărate urlete de fiară. Îl auzea pe cîine cum se repezea în uşă, cum bubuia uşa, cum o zgîria cu ghearele şi o rupea cu colţii la margini. Năstrapă înfipse cu pricepere cazmaua la îmbinarea zăvorului şi se lăsă cu toată greutatea pe coada tare din lemn de corn. Uşa se deschise şi cîinele aproape că îi sări în gît. Năstrapă, spre admiraţia lui

Vovideica, se feri, și spinarea cîinelui îi veni la îndemînă, pe partea stîngă. Îl lovi sec, apăsat și repede, la punctul de îmbinare al șirii spinării cu bazinul. Cîinele scoase un urlet care se transformă în scîncet ca de cățel. Se întinse apoi lat, sughițînd. Năstrapă trecu peste el, dincolo, în cameră și o văzu pe Mecinicova stînd în capul oaselor, în pat, îngrozită, desfigurată de plîns și de momentele de frică prin care trecuse. Nu avu însă cuvinte calde pentru ea. Era agitat, căci — se gîndea — așa ceva nu mai văzuse în viața lui. Era preocupat să găsească răspuns la întrebarea : cum ajunsese cîinele în camera femeii ?

— Ieși, dracului, d-acolo ! îi strigă el. Ce mai stai ? Numai belele ne aduci !...

În loc de răspuns, auziră doar plînsul. Plînsul ei de om nenorocit, pus într-o situație dificilă.

Vovideica, mai sprinten și mai fără emoții, trecu pe lîngă el și se apropie de pat. Ridică pătura de pe Mecinicova, care nu opuse nici o împotrivire. Năstrapă simți că de sub pătură venea un miros urît. O auzi pe Mecinicova cerînd cu glas stins :

— Apă, apă !

Năstrapă se încruntă și trînti furios cu piciorul în ușa deschisă.

— Adu-i apă să se spele ! îi zise el lui Vovideica. Nu vezi ? Vrea să se spele !

În curte, Năstrapă se opri, să se reculeagă. Îl văzu pe cîinele Dracilă tîrîndu-se către magazie, cu picioarele din urmă paralizate.

— Dacă nu-l loveam, mă omora ! zise el către Moldoveanu, care se trezise brusc din ameteală și, cu mîinile la cap, se legăna și se jeluia :

— Aoleo, Doamne, munculița mea !

— A dracului Insula asta ! mai înjură Năstrapă. Și ziua cînd am fost trimis io aici să muncesc. Multe se mai petrec aici ! O să dezleg io misterele, auzi, mă ? se adresă parcă tot lui Moldoveanu. Să paralizez și io dacă nu le dezleg. Cu cîinele și cu nefericita asta, și cu nevasta cantonierului. E un mister. Trage cineva sforile astea. Ori e prostia și răutatea în proporție de masă și atunci ar trebui tot pîrjolit, ca iarna stuful în baltă, să crească primăvara altul tînăr și curat.

Năstrapă nu mai aşteptă pe nimeni, nu mai vroi să ştie parcă ce se mai întîmpla în casa aceea. Se urcă în şaretă şi se întoarse singur către biroul său din aripa dreaptă a primăriei. Acolo, pe scări, îl găsi pe Guiu, care se foia şi parcă tremura.

— Ai fugit, îi zise Năstrapă, m-ai părăsit în încurcătura aia ! Membru de partid eşti dumneata ? Nu ţi-e ruşine ?

— Iertare, tovarăşe secretar ! se rugă Guiu, aplecîndu-se să-i ia mîna. Mi-e frică ! Mi-e frică de procest. Eu nici martor n-am fost pînă acuşica, nicăieri, la nimerica!

— Minţi, dă-te dracu ! îi întoarse Năstrapă. Eşti o Caiafă ! Să te duci şi să vii cu cumnată-ta Ana la mine ! Ai înţeles ?

Guiu se apleca tot să ceară iertare, parcă :

— E, e... plecată la mă-sa ! se bîlbîi el. O aduc, dacă vine, dăseară !. Poate nu mai vine, poate rămîne acolo ! Cu mă-sa ! completă el.

Năstrapă intră şi trînti furios şapca pe birou. Hotărîse să lămurească amîndouă problemele : Cu Mecinicova şi cu Ana. Mai cu seamă cu Ana, căci despre profesoară şi întîmplarea ei tragicomică nu putea să creadă că a fost un fapt voit, al cuiva. Îşi închipuia că era o întîmplare. În cel mai rău caz, o glumă proastă.

— Tovarăşa Ana, zise el, ce-o fi cu ea ?...

Tractorul cu remorcă ajunse în marginea satului Ageaua în vreo douăzeci de minute. Ana se rugă de Nae, tractoristul, să nu intre aşa în comună, cu ea şi cu măgarul în remorcă, zicînd că asta fusese o glumă a tovarăşului Ţuţuianu, dar care trebuia curmată.

— Să mă descărcaţi aici, zise ea, lîngă porumbii ăştia, că mă duc eu singură. Apuc printre grădini !

Nae şi ajutorul său îi dădură cărucioara jos. Măgarul Pleznilă făcea mutre. Se uita la înălţimea de la marginea platformei şi se retrăgea înapoi. Nae îl chema cu blîndeţe, dar el nu vroia să se supună şi să sară de acolo jos.

— Hai, hai, mă ! se ruga Nae.

Ajutorul lui Nae se apropie de partea cealaltă cu o curea de dinam în mînă şi, cînd îl croi pe bietul măgăruş pe spinare, acesta dintr-un salt fu la vreo doi metri pe arătură, printre porumbi. Nae rîse şi porni înapoi, lă-

sînd-o pe Ana cu copiii acolo, să-şi înhame animalul şi să-şi urmeze calea.

Ana privea cerul îngîndurată văzînd că norii aceia puíoşi şi abia creionaţi, departe, spre Oraşul-mare, cînd se mai afla încă la grădina C.A.P.-ului şi tunase prima oară, se adunau în urma ei, peste Cucuta. Se gîndi că poate acolo are să plouă, că poate ploaia o va prinde pe drum la întoarcere, că nu putea să rămînă în seara aceea la mama ei, pentru că lăsaseră vaca în grădină, păsările de capul lor şi magazia descuiată.

Lache se uita la ea întrebător.

— Mergem d-a dreptul la tataie ? o întrebă el.

— Acolo, răspunse Ana supărată, nu ţi-am spus ?

— Să nu mergem d-a dreptul, zise Lache, serios ca un om mare. Nu mai ţii minte că tataie ţi-a trimis vorbă pe Moldoveanu că, dacă te prinde în curtea lui, te toacă cu toporişca şi te dă în tărîţa porcilor ?

Ana se scutură ca de un fior. Îşi zise că nu se temea ea de bătaie, dar...

— Măi Lache, se întoarse ea către copil, cu bătaia sînt învăţată eu, că tac-tu nu mă prea alinta, dar de tata mi-e frică rău ! Ce să facem ?

Lache sări jos din cărucioară şi o luă de mînă.

— Ai la Meliţa, îi zise sfătos. Să vorbeşti cu Meliţa.

Meliţa era poreclită baba Maria, sora lui Dincă Geamblău, tatăl Anei. Avea casă lîngă o baltă puţin întinsă, dar adîncă. Acolo erau şi trei fîntîni cu cumpene scurte. Fîntîna Meliţei era cea din marginea dinspre răsărit. Renumită. Avea apă limpede şi bună de băut, spre deosebire de celelalte două, vecine, la care apa era tulbure şi sălcie. În fîntîna Meliţei se uitau fetele nemăritate, de Anul nou, să-şi vadă alesul prin inel, după ce le descînta ea în anumite feluri. La casa lui Geamblău se putea ajunge de aici, de la Trei-fîntîni, printre grădini.

Ana coti cu cărucioara ei pe drumul din dreapta, spre mătuşă-sa. Intră drept în curte şi dosi măgăruşul în spatele casei, ca să nu se vadă din curtea lui Geamblău. Mătuşa îi ieşi în cale, în mijlocul potecii dinspre W.C.

— Mmm ! Pupă-te ! îi zise ea, prinzînd obrajii Anei între palmele bătrîne, negre şi cu degete strîmbe de reu-

matism. Că mare-ți mai fu blestemul, muică ! Ți-am spus eu d-atuncea ! Ții minte ?

— Țin minte ! oftă Ana. Iote, toamna asta se împlinesc cinșpe ani !

— Hai în casă, muică, pupă-te ! o îmbie bătrîna.

Se uită la copii și mai adăugă :

— Să vă dea muica lapte covăsit ! le zise ea copiilor.

— Și floricelele ăstea, de rămaseră fără tătuț, pupă-vă!

Și îi strînse la piept, peste bluza ei din stambă pipită, ieftină.

— Să vă dea muica, lapte covăsit ! le zise ea copiilor.

În casa bătrînei era curat și umbră. Lache și Titică, nepoții ei, se așezară la masa scurtă, cu trei picioare și bătrîna le turnă într-un castron de tablă lapte covăsit.

— E neagră pîinea, muică, e neagră ! le zise ea copiilor, văzînd că aceștia nu prea se îmbiau la pîinea pe care le-o pusese ea dinainte. E pîine de la brutăria noastră, de !

— Sînt sătui copiii, zise Ana, ca să-i scuze. Abia am mîncat, acum f-un ceas.

— Fugi fa, zise bătrîna, că minți. Cum acum un ceas, cînd pînă ici sînt douăzeci de kilometri și cu măgarul tău faci o juma de zi ? !

— Am venit cu „tlactolul" ! sări Titică.

— Taci, mă ! îi strigă Ana copilului.

Bătrîna căuta ceva într-un dulap și, cu spatele întors, îi zise :

— Proastă ești, Ano ! Crezi tu că io cred că ai venit cu măgarul pe tractor ?

— Nu mai intră mîncarea nici în burta copiilor, tușă Mărie, începu Ana să se jeluie, ca să schimbe și vorba. La grea cumpănă ajunserăm ! Plecă Petre-al nostru, mamă Mărie, și ne lăsă ! Ne lăsă ai nimănui ! Maică Fecioară Marie, plîngea Ana, îndură-te și de noi !

— Proastă ești, fa, zise baba, tînără ești, frumoasă ai fii, dacă te-ai mai scutura și te-ai pieptăna și tu ca lumea și te-ai spăla sara și dimineața pe față cu fiertură de tărîță de grîu. Te-ai albi, ca cucoana milițianului de la noi. Dar, uite, găsii cărțile, că pă ele le căutai. Îți spune maica acușica de ce să te temi !

— Lasă-mă, tușă, răspunse Ana, că nu de măritiș îmi arde mie după cîte pății ! Uite, mamă Mărie, nășico, de

ce venii taman de acolo cu plozii ăştia în cărucioară, şi să plec de-acasă taman acum, cînd mă pîndesc niamurile lui, ca şerpii ăia veninoşi, da spune şi matale, tuşă, ce viaţă mai poate fi asta pe mine, cînd muma mea şi tatăl meu nu vor să mă mai vază-n ochi ?

Meliţa îi întinse cărţile şi o îndemnă să facă o cruce peste ele.

— Gîndeşte-te la ceva, fă, îi zise, că-ţi spui io acuşica de ce e vorba !

Ana se uita la poza din perete a unchiului ei, soldat, care nu se mai întorsese din război. Simţea cum îi trecea prin minte un gînd nebun : „Mai bine nu se mai întorcea tetea !" Şi din încruntarea ei fu scoasă de bătrînă.

— Fa, îi zise Meliţa, e rău ! Ai duşmani mulţi !

— Am, încuviinţă Ana, soacra mea şi cumnata mea şi cumnatul şi naşul Mihalache şi naşa şi satul, mamă Mărie, să nu mă mai vadă pe faţa pămîntului ! Cu ce-am greşit io, mamă, că ajunsei aşa pedepsită, că nu-l omorîi io pe Petre, tuşă ? !

Meliţa ridică mîna şi îi făcu semne să tacă.

— Fă, îi zise, dai într-o adunare ! Parcă-ar fi vorba de un procest. Ai o judecată cu cineva. Mde ! Stai să le iau şi alminterelea !

Ana tăcea. Meliţa începu din nou :

— Şi ce vrei tu acum, femeie blestemată ? îi zise cu asprime în glas. Să te ia alde mă-ta şi alde tac-tu în braţe, cînd trei fraţi ai tăi zac în puşcărie, de pe urma faptelor tăle ?

Ana tresări.

— Mamă Mărie, se ruga ea, să mă primească alde tata, ca pe un copil al lui şi să-mi asculte jalea, că altfel io mă omor, cu copiii ăştia cu tot !

— Păi, du-te la el ! Ce stai ! zise Meliţa aşternînd iar cărţile. Lasă-ţi măgarul legat la gard, iote colo ! Ia-ţi copiii cu tine şi s-or milii şi ei, că doar sîntără părinţi. Eşti şi tu a lor !

— Mă duc, mamă Mărie, mă duc ! zise Ana şi se ridică să plece.

Bătrîna îi făcu un semn să stea.

— Fă, îi zise, necazuri ai avut şi o să mai ai. Cu o judecată dai, că iote, mi se adună ici toţi craii, da cîştigi.

Mai greu, da cîştigi ! P-ormă o să fie bine. Dai cu cununie, fa ! Ptiu, că norocoasă mai eşti ! Îţi ţine unul de tobă. Iote aşternutul. Şi masla, fa ! Şi masla, uite :

— De, mamă, zise Ana, aşa o fi ! Mă duc.

Cînd ieşi în prispă, Ana prinse vorbele lui Lache şi ale lui Florea, nepotul ei, copilul fratelui său mai mare, arestat împreună cu Ivan şi Titică, cel mic, pentru omor. Şi îi zicea Florea lui Lache :

— De vină e tac-tu, că a avut capul moale ! Nu tata.

— Ba, tata a avut capul tare, răspunse Lache, da n-a putut să ţină la trei odată ! I-a dat tac-tu cu manivela !

— Ptiu ! îl scuipă Florea. Tata n-a avut manivelă, că tractorul lui era lăsat acasă, la parcare.

— Ptiu ! îl scuipă şi Lache. Tac-tu e un tîlhar !

Ana sări între ei.

— Lache ! Floreo ! se răsti ea. Voi sînteţi ţigani ? Ce vă scuipaţi, mă, aşa, de parcă n-aţi fii veri din fraţi ? Floreo, tu eşti mai mare, maică.

— Io te scuip şi pe tine, zise Florea. Aşa mi-a zis tataie, că să te scuip în ochi, dacă te văd pe drum, nu să-ţi zic sărumîna !

Ana îşi luă copiii de mînă :

— Hai, Lache ! Hai, Titică ! le zise ea. Să mergem la tataie. Şi mai bine să ne omoare el, acolo, în bătătura lui !

Apucă tot printre grădini, ca şi altădată, către casa părintească, la Dincă Geamblău. Florea venea în urma lor şi arăta spre Ana cu degetul întins şi scotea limba la ea şi îi făcea :

— Îîî ! Îîî ! Cucuvau ! Cucuvau !...

Ana ajunse la pîrleazul grădinii lui tată-său şi îl văzu pe acesta numai în cămaşă, strîngînd cu o greblă lucerna de curînd cosită. Îşi dădu seama că tatăl ei o zărise mai de departe, dar se făcea că nu o vede. Văzu cum spre pîrleaz se repezi haita de cîini din curţile fratelui ei mai mare, Florea. A fratelui mijlociu, Ivan, a lui Geamblău însuşi. Şi cîinii cei tărcaţi şi negri lătrau şi rupeau cu dinţii nuielele de salcie, îmbătrînite, din care era împletit gardul.

— Tată, cheamă cîinii ! strigă ea.

Geamblău mînuia grebla cu gesturi largi şi se prefăcea că nu aude. Ana o zări şi pe Teofila, mama ei, cum cobora iute scara prispei. O auzii cum întreabă :

— Ce s-aude, bre rumâne ?

— Se dau cîinii ! îi răspunse Geamblău strîngînd lucerna.

— Măi rumâne, cheamă cîinii, strigă Teofila, se dau a om !

— Nu e om ! îi strigă Geamblău și se așează pe iarba scorojită și scurtată de coasă.

Se așează și Ana pe iarbă și își culcă în poală capul cu bazma neagră. Începu să se jelească destul de tare, ca să fie auzită :

— Muma mea și tatăl meu ! Miliți-vă de mine, că sînt străină pe pămînt și nu venii de grasă !

Ea se jelea de-a surda. Și cîinii continuau să mîrîie.

— Uuo, paznicii iadului ! îi alunga ea.

Teofila strigă din nou :

— Mă rumâne, cîinii se dau a om !

Geamblău tăcea. Cu gesturi largi, strîngea fînul. Ana rămînea tot acolo, pe iarba scurtă și țepoasă, și seara cobora ușor. Se tînguia. Cu speranță aștepta, gîndind că poate mama ei se va îndura și va veni s-o ia. Dar nimeni nu chema cîinii, nimeni nu venea. Ea se jelea molcom. Vorbea în jelet despre anii copilăriei ei, în casa mereu păzită de cîini tărcați și negri. Se gîndea că ei nu avuseseră alt pămînt decît grădina asta mare, în care muncea tatăsău, și sculele lui de braconier de pește. Crescuseră astfel greu, șase copii : patru băieți și două fete. Iar în toamna acelui an, se gîndea că sînt 15 ani, din seara cînd plecase de acasă, cu Petre-al ei, cum plecau multe fete, adică, „furate".

Povestea asta vrusese s-o cunoască și procurorul Derbent. Îi istorisise și lui, printre lacrimi, cum se cunoscuse și cum se luase cu Petre. Ținea bine minte și cea mai mică vorbuliță a lui, de atunci. Era pe la începutul lui octombrie, cînd începuse să se facă vinul nou. Plecaseră părinții ei la o cumetrie. Ea era acasă cu copiii, frații ei mai mici. În răcoarea serii auzise glasul mătușă-si, Melița, care o chema tot aici, la acest pîrleaz.

— Pune-ți rochia a bună, îi zisese baba, și vino iute cu muica !

— Unde, nășică ? întrebase ea.

— După noroc, proasto ! Iote, veni să te ia norocul din vatră !

Şi după ce s-a gătit, plecase cu Meliţa. În casa ei l-a cunoscut pe acel tînăr înalt, cu părul negru, cu sprîncene conturate cu pana, cu vorba aşezată, cu ochi care parcă o fulgerau, Petre-al ei. Şi ea întrebase :

— Năşico, m-aduseşi să mă dai la omul ăsta ?

— D-aia, fă, proasto, îi zisese Meliţa, că la o fată mare şi-un măgar zbiară ! Nu-ţi place omul ăsta ?

Ea stătea în uşă.

— Vino mai încoace, domnişoară ! o chemase Petre, făcîndu-i loc lîngă el pe pat. Ţi-ar place să te măriţi ? îi mai zicea.

Păşise clătinat către el.

— Păi, io ştiu ? îi răspunsese. S-o întreb pe mama !

— Spune, fa, că da ! o îndemna Meliţa. E băiatul bun, de oameni cu stare. Ştiu io la cine te dau ! Că nu veni omul ăsta, cale de douăzeci de kilometri, degeaba.

Ana stătuse lîngă acel om, la distanţă, cu frică şi respect, pe marginea patului.

— Ai şaisprezece ani ? o întrebase el. Aşa e că ai şaisprezece ani ?

Ea dăduse din cap. El adăugase :

— Te ştiu !

Ea nu l-a întrebat de unde o ştie. El a întins mîna spre ea şi a apucat-o de umeri. Apoi a sărutat-o pe obraz. Ea n-a zis nimic. Meliţa a adus nişte ţuică îndulcită cu miere şi parfumată cu anason. Au băut toţi trei şi ea simţea cum o cuprindeau fiori. Timpul trecea şi ei vorbeau de toate cîte vor face la casa lor. Numai cînd el a rugat-o să iasă puţin afară, să se uite care este steaua lor, a fiecăruia, ea a auzit cocoşii cîntînd toţi în cor, din curte în curte şi şi-a dat seama că era douăsprezece noaptea. El a tras-o încetişor pînă lîngă chiler. Ea nu a observat cum îşi dezlega frîul calului. Un cal alb, cu stea neagră în frunte, cum este azi Irod al miliţiei. A simţit cum mîna lui puternică o cuprinde şi o ridică pe calul care şedea cuminte, peste pătura legată curmeziş cu un brîu, în loc de şa.

Dimineaţa în zori s-a trezit în casa lui. I-a povestit şi procurorului Derbent :

— Nici n-am ştiut cum îl cheamă, cînd m-a furat. Am petrecut bine cu el din prima noapte. Îl pupam, că mi-era drag şi mă întrebam : „Doamne, cum l-o fi chemînd ?“ Îi puneam, dom' procuror, de la mine tot felul de nume. Asta pînă dimineaţa, cînd am auzit-o pe maică-sa prin curte, făcînd treabă şi l-a strigat : „Mă Petre, ieşi dracului de pe strat, că zbiară vaca aia neadăpată !“ Şi Petre al meu, dom' procuror a scos capul pe fereastră, printre frunza de viţă şi-a răspuns maică-si ! „Nu poci, că mă însurai !“ Maică-sa i-a zis : „Ce făcuşi, mă ?“ Şi el i-a mai spus o dată : „Aşa e ! Vino s-o vezi ! E fată mare !“ Şi mă-sa, dom' procuror, i-a strigat la fereastră : „Să pleci cu curva d-aci !“ Şi aşa am aflat şi eu că pe omul care mă „furase“ îl chema Petre.

Ana se jeluia despre toate acestea. Se uita la casa părintească, să-i vină o salvare, cumva. Răspuns nu afla de acolo. Numai cîinii lătrau la gard. Ea îşi înălţase ochii spre cer, a grijă, cu copiii strînşi pe lîngă ea şi se ruga, părîndu-i că vedea acolo casa Maicii Prea Curate. La ea se ruga să o izbăvească. La uşa casei ei. Şi i se păru că din casa Fecioarei îi răspundea numai tunetul. Şi parcă porţile cerurilor se deschiseseră, cum scrie la *Scriptură*, şi se porni să bîntuie potopul. Şi Ana se încovoia spre pămînt şi spinarea ei arcuită şi firavă deveni ca o streaşină pe care se scurgea ploaia, adăpostind sub ea capetele copiilor. Văzînd că ploaia se înteţea repezită şi rece, copiii se luară de mînă şi fugiră dincolo de gard, către casa primitoare a bunicilor. Văzură că acea casă pentru ei nu era primitoare, căci nu aflară uşă deschisă. Fugiră amîndoi, tot prin ploaie, ţinîndu-se de mînă, către casa unchiului Florea. Tot nu aflară uşă deschisă. Fugiră către casa unchiului Ivan. Tot nu aflară uşă deschisă. Înconjuraţi de cîini tărcaţi şi negri şi de alţi cîini se adăpostiră sub streaşina de trestie a şopronului, unde Geamblău îşi lega vaca.

După ce-a plouat două ceasuri, Ana văzu că pămîntul se înmuiase ca o brînză. Pe drumul desfundat, pe lîngă canale, măgăruşul Pleznilă, bietul, trăgea cărucioara în care se adăposteau copiii cutremuraţi de frig. Ana mergea pe alături şi îndemna animalul cu vorbe bune. Din cînd în cînd mai punea umărul să împingă la cărucioară.

— Hai, animalul nostru, credinciosul nostru ! şoptea ea. Mare e răutatea oamenilor. Şi tu ai răbdat de foame şi sete ! Şi eu, cu copiii mei, uite, mă întorc „sătulă"... de plîns ! De lîngă gardul mamei !

Cărucioara mergea greu prin noaptea, care nu-i lăsa Anei. deocamdată, nici o lumină. Poate una slabă, una spre grădina de legume, departe, unde ardea vreun bec, la lăzile stivuite pentru oraş, acolo unde măgăruşul ei începuse să muncească. Şi ei i se părea că, gîndind aşa, şi gîndind la locul acela, parcă simţea în aer un parfum de floare. Un parfum de floare aleasă. Îşi întoarse privirile şi spre stînga, şi i se păru că vede multe lumini dănţuind.

Îşi dădu seama că nu i se părea, ci era satul lor aproape şi parcă zărea primăria şi, pe scările ei, pe tovarăşul Năstrapă. Ea trecu înainte şi nu auzi ce vorbesc.

În biroul lui Năstrapă, lume multă. El şedea încruntat şi întreba :

— Hai, tovarăşă Bîrliba, spune cine a vîrît cîinele peste tovarăşa profesoară în odaie ?

Tompa îşi mişca nasul şi trăgea cu ochiul fără să se simtă prea mult deranjată :

— Dar ce, sînt proastă să spui ? zise ea. S-o fi-nchis ea, cu cîinele acolo ! Ce, nu s-a mai văzut ? Păi la oraş, de unde vine ea, se vede şi d-alea ! Nu le-ar mai răbda Dumnezeu, că din cauza lor ne ceartă Părintele ceresc cu ape mari şi cu războaie !

Mecinicova se ridică şi, legănîndu-se pe picioare, zise :

— Tovarăşe secretar, vă rog să luaţi notă, mă insultă !

Năstrapă bătu cu pumnul în masă.

— Aici se răspunde serios ! zise el.

Tompa se închina :

— Doamne, Doamne, nu-i mai răbda !

Năstrapă se enervă, Mihalache Bîrliba tuşea cu înţeles pe sală, în faţa uşii, ca să-l audă Tompa. El îşi dădea seama că era un semnal către Tompa. Stan Bîrliba se uita de afară pe geam, fără jenă, în biroul de partid.

— Du-te acasă, tovarăşă Bîrliba ! zise el dezgustat. Ai grijă că, după răutatea oamenilor, odată vine şi răsplata ! Pe tovarăşa, care este şi suferindă, cum ştiţi, am adus-o chiar eu la dumneata în gazdă, gîndindu-mă că sînteţi

oameni mai cu milă şi bun simţ. La valoarea stării pe care o aveţi.

Năstrapă se ridică.

— Salut ! îi zise arătîndu-le uşa, pe unde ieşiră Tompa şi în urma ei Mecinicova.

În birou intră numaidecît Mihalache.

— Se poate, tovarăşe secretar, începu el cu reproş, să ţipaţi la nevasta mea ? Ce, io oi fi o cherbeleaţă ? Cîte n-am făcut io şi tata pentru dumneata şi munca dumitale!

Năstrapă îi răspunse tot răstit :

— Munca nu e a mea ! Ce-ai făcut, ai făcut pentru partid. Şi pentru dumneata, că de aici mănînci pîine. Şi cum ne aşternem, aşa dormim !

— Mda ! răspunse Mihalache. Aşa este. Sînt membru de partid şi nu mă dau încolo cînd mă cheamă partidul, dar cu cîinele meu ce-aţi avut ? întrebă el cu voce scăzută şi ură în privire. Dumneavoastră, de cînd sînteţi p-aici, aşa adicătelea, n-aţi învăţat că întîi să te uiţi al cui e cîinele ?

Năstrapă se ridică de pe scaun şi veni în faţa lui privindu-l de sus, căci era cu un cap mai înalt.

— Ascultă, îi zise, cînd un cîine atacă un om, ai înţeles ? Fără milă !

Şi Mihalache se retrase cu un pas, căci figura şi privirile lui Năstrapă erau aşa cum nu-l văzuse niciodată. Braţul lui voinic îi arăta cum se strînge bine şi puternic pumnul.

— Mda, aş putea să fac jalbă la cadre, la judeţ ! zise Mihalache. Mi-aţi intrat în casă, i-aţi paralizat cîinelui meu picioarele dinapoi. N-o să fac caz de un cîine ! Aşa mă-nvaţă şi tata ! Mde !

Vorbele lui Mihalache aveau un anume ton şi tîlc. Erau spuse liniştit, neînsemnat în aparenţă, chiar blînde, dar Năstrapă nu era străin de mentalităţile Insulei, nici prost. Înţelegea că ele conţin o ameninţare.

— Nu mă tem ! zise el. Nici de petiţie, nici de altele. Au mai murit tovarăşi la datorie ! Ieşi !

Mihalache primi invitaţia ca pe o pleznitură de bici în faţă. Strînse maxilarele colţuroase, se întoarse şi ieşi. Prin uşa deschisă îi zise :

— Puteți să credeți ce vreți, tovarășe secretar, despre noi, dar atîta vreme cît nu aveți dovezi, să nu întreceți anumite măsuri !

Cuvintele acestea le auzi nevasta lui Vovideica, Aritina. Dar Năstrapă, văzînd că pe sală aștepta și Bîrliba, bătrînul, ca să intre și el, o strigă :

— Tovarășă Vovideica, ia vino, frate ! Avem ceva urgent de vorbit !

Aritina intră pe lîngă Stan și închise apoi ușa. Nu se așezase bine pe scaun, și fără să mai bată în ușă, intră și bărbatul ei.

— Foarte bine, zise Năstrapă, stai și tu. Cred că acum nu vei dovedi că ești dintr-ăia cu inima-n nădragi !

— Mde, zise Vovideica, nu știu !

— Cum mde ? se supără Năstrapă. Unde era cheia de la camera profesoarei ? Nu mi-ai spus tu, în curte, că era pe jos, lîngă fereastră și că bănuiești că a fost aruncată acolo, dinafară ?

— O presupunere ! răspunse Vovideica. Io știu ? !

Năstrapă se ridică în picioare și bătu cu pumnul în masă.

— Am să spun eu, logic, zise el. Și nu o „presupunere". Mai mult ca sigur. Profesoara a adormit, cineva dintr-ai casei a introdus cîinele în odaia ei, a încuiat ușa pe dinafară și apoi a aruncat cheia pe fereastră, acolo unde ai găsit-o tu. Cîinele putea s-o tortureze în voie, așa cum s-a și întîmplat, și nimeni nu avea nici o vină. Ai auzit : „O fi intrat pe lîngă ea în odaie, o fi fost chemat de ea" etcetera. Ce mai zici ? Eu pe cine să mă sprijin ? Spune ! Sînt eu chemat să fac dreptate ? În ce fel ? Cu ce elemente să-i trimit în fața legii ?

Năstrapă aproape striga. Ușa se dădu de perete și el îi văzu în cadrul ei pe patru din ai lui Bîrliba. Și moșul zîmbind cald, îi zise :

— E minciuni, tovarășe secretar ! E minciuni !

Glasul moșului era mieros și tonul mai mult decît batjocoritor și insinuant. Năstrapă se uită la ei. Îi acopereau ușa, observă el. Și zise :

— Bine, am terminat ! Dar tu ce stai aici ca un popîndău ? Ți-am văzut conștiința de clasă ! își revărsa el necazul pe Vovideica. Ești un „tremurici", îi zise.

— Eu ? ! se ridică Vovideica furios. Eu ? !

— Mda ! sublinie din nou Năstrapă. Nu vezi că tremuri ? Tremuri !

Fără să-i mai spună ceva, se îndreptă spre uşă, unde-i înlătură domol, dar sigur, pe-ai lui Bîrliba, ieşind la aer.

— Eu îmi fac datoria, îi zise Vovideica, ce-aveţi cu mine ?

— Şi eu îmi fac datoria, răspunse Năstrapă. Şi n-am nici rude ca dumneata. Fini, cumetri, mă-nţelegi ?

— Mde, răspunse Vovideica, şi Moise a prins rădăcini undeva ! El acolo, eu aici. Numai că aici nu e locul pe unde-şi pasc unii caprele, în voie.

Năstrapă nu-i mai zise nimic. Observă la vreme că discuţia lor contradictorie era pe placul celor ai lui Bîrliba.

— Hai să mergem undeva, îi zise el.

Şi Vovideica îl privi surprins. Uşor, chipul i se destinse. Zîmbi. Va să zică, n-are ceva cu el ! Se întoarse apoi către nevastă-sa :

— Du-te acasă ! îi zise. Vin şi eu !

Mergeau în tăcere pe dig, pe unde locul era mai uscat, unde de fapt nu stătea apa după ce ploua oricît de tare. Năstrapă se gîndea la omul de lîngă el. Se gîndea că acesta, în faţa alor lui Bîrliba, se dovedise laş, fără curajul răspunderii, lucru ce nu se cade unui comunist.

— Tovarăşe Ioane, îi zise el, nu te superi, dar te întreb : de ce te-ai făcut dumneata membru de partid ? Nu crezi că la caracterul dumitale şi la cîte ai pătimit era mai bine să nu fii în partid ? Eu te cunosc de mult şi pot spune că te-ai schimbat enorm ! Mai ales de cînd ai venit aici, în Insulă.

Vovideica se uita la el, pîndind, unde dorea să ajungă :

— M-am schimbat, zise el, nu puteam să rămîn aşa. Viaţa curge. Se şlefuieşte ea şi se schimbă piatra, dar omul !

— Mda ! zise Năstrapă oprindu-se în loc şi întorcîndu-se cu faţa către apă. Aşa este. Dar ştiu bine că ai necazuri. Nu ştiu ce dracu faci, ce învîrteşti, că nu te văd şi eu odată căpătuit. Îţi doreşti să ai casa dumitale. Ştiu că ţi-e greu să stai cu chirie la Marangozu. Poate îi mai faci şi unele servicii. Asta n-am verificat-o ! Res-

pect indicația organelor superioare de a nu suspecta membri de partid. Dar mă gîndesc, ca secretar, că nu este bine nici să-l lași să cadă în greșeli. Eu ți-o spun prietenește, pentru că am auzit niște zvonuri cu privire la biletele de animale...

Vovideica tuși. Zise :

— D-aia mă luași cu dumneata să stăm de vorbă între patru ochi ? De ce nu mă chemi la birou ? De ce nu mă chemi în fața biroului ? Nu ai nimic concret ! Atunci ce vrei, de ce mă persecuți, mă crezi laș ? Trăiesc și eu printre oameni, cu oamenii.

— De, zise Năstrapă, nu te supăra, am zis și eu. Mi-ar părea însă rău pentru dumneata, dacă ar fi adevărat ce se spune.

— Și ce se spune ? zise Vovideica înțepat. Spune-mi, dacă mi-ești prieten și secretar de partid luminat, cum te pretinzi ! Dar am să-ți mai spun și eu ceva : Să nu-ți închipui că partidul e al dumitale, și că secretar, cum ești, tai și spînzuri. Crezi că ești un fel de Mesia, fără greșeli ? Nu, tovarășe secretar. Ești om. De pildă, cum îndrăznești dumneata să mă întrebi de ce m-am înscris în partid, cîtă vreme și dumneata te-ai înscris, ca s-o duci mai bine ? Toți ne-am înscris, ca s-o ducem mai bine !

Brusc, îi întoarse spatele și plecă în jos, pe Japșa lui Dumitrache. Năstrapă se uita la el cum se depărta.

— Măgarul ! zise. Și cît de mult vreau să-l ajut !

Rămas singur, se gîndi că nu mai avea rost să continue plimbarea. Coborî taluzul și ieși apoi în ulița dispensarului uman. Cînd ajunse în dreptul ușii deschise al acestuia, o văzu la o masă pe Mecinicova, care scria ceva. Intră și el. Ea îl văzu și îi zise :

— Am terminat. Dar știu eu că tot n-o să aibă efect.

Năstrapă se uită încruntat. Luă memoriul ei și începu să-l parcurgă repede. Ea se miră că reușise să-l citească atît de ușor.

Năstrapă se învățase cu citirea rapidă. Tot Vovideica îi arătase cum se citea rapid, luînd rîndurile unei cărți pe diagonală, sau cuprinzînd cu privirea întreaga pagină dintr-o dată și parcurgînd-o mintal, așa cum cineva, acolo, în cap, în minte, ar fi subliniat cu vîrful unei peniță rînd cu rînd.

— Efectul acestui memoriu, îi zise el, după dorința dumitale, ar fi să te mute inspectorul general la oraș, pe asfalt.

— Cred că aș avea tot dreptul, răspunse Mecinicova, în afară de cazul cînd dumneavoastră ați trasa sarcină la un bun membru de partid. Căci numai un bun membru de partid ar fi în stare să facă acest lucru, adică să mă țină, deci, de braț, să mă ajute, să-mi scot picioarele acestea betege, țepene, dezarticulate, din glodul ăsta care-mi trece peste cizme, cînd se înmoaie „asfaltul" la Cucuta !

Năstrapă tăcea. Poate se gîndea la altceva. Ea continuă :

— Ai încercat dumneata să vezi cum merge un om aproape olog ? Nu, desigur. Nu puteai ! O singură dată m-ai văzut țintuită în glod, acum vreo opt luni. Eu eram țintuită în glod și dumneata mă salutai și-mi zîmbeai și-mi ziceai : „Bravo, așa-mi place ! Cadrele tinere-și spun cuvîntul !" Dar eu sufeream !

Năstrapă zise, clătinînd din capul mare cu părul tuns scurt :

— Te-a înrăit starea aceasta a dumitale, tovarășă ! Să-mi dai hîrtia, că mai am o mulțime de treburi și trebuie să plec. Mă voi ocupa de rezolvarea ei.

Mecinicova se strîmbă.

— Poftiți hîrtia, zise ea, și nu știu ce să mai cred ! În copilărie, cînd am avut groaznicul accident, a fost din vina unui om, un tovarăș, care m-a proiectat cu Volga dînsului sub roțile unui tramvai. Și am aflat apoi că tovarășul plecase la odihnă la Karlovy-Vary.

Năstrapă îi zise :

— Te-a înrăit viața, tovarășe ! Te-a înrăit. Am zis : mă ocup de dumneata. Și cu asta, mi-am dat cuvîntul de om !

Doctorița Oroveanu venise și ea la discuție.

— Da, zise, este foarte bolnavă tovarășa profesoară. Este cu nervii într-un hal, fără hal ! I-am dat bilet de internare la spitalul de boli nervoase !

Doctorița îi întinse un scaun, căci văzu că Năstrapă era supărat și se gîndi să-l mai îmbuneze, să-i ofere un pic de odihnă. Năstrapă o văzu ieșind din sala de tratamente pe Aritina, nevasta lui Vovideica, asistentă pe-

diatră la dispensar de vreo cinci-şase ani. Fără să ştie altcineva decît inima lui, de cîte ori o vedea, cu statura ei înaltă, zveltă, bine făcută, cu sînii frumos conturaţi, o învăluia într-o privire caldă şi pofticioasă. De fapt o cunoştea mai de mult. De cînd nu era încă asistentă.

— Ioani al meu, zise ea s-a cam prostit ! E şi aşa destul de mototol ! Nu ştiu de ce-l mai amestecaţi în chestii d-astea ! Am auzit că l-aţi pus să fărîme uşa lui Bîrliba. Că i-a lovit şi cîinele. Dacă moare cîinele, ai lui Bîrliba se vor răzbuna. Acela este un cîine cu rosturile lui, cîine de baltă. Şi ăştia sînt oameni răi !...

— Om trăi şi om mai vedea ! zise Năstrapă. Fii liniştită ! Cîinele eu l-am lovit. Sărise la mine. M-ar fi omorît. Eu zic însă că e mai bine să vorbim de altele. Ferice de bărbatul cui te are ! Dumneata eşti, cum s-ar zice, un adevărat produs al vieţii socialiste : ieri cantinieră, iar azi asistentă. Mîine-poimîine medic.

— Nu e chiar aşa uşor ! zise Aritina, stînjenită de complimentele lui, de faptul că Năstrapă o aşeza pe acelaşi plan cu doctoriţa Oroveanu, care era fire mîndră şi invidioasă mai ales pe femeile frumoase.

— Ai să ajungi, sublinie Năstrapă. În societatea noastră totul este posibil. Nu-i aşa, doamnă doctor ? Dacă va fi nevoie i-aţi ajuta, aţi pregăti-o pentru examen, aşa-i ?

— Desigur, desigur, răspunse doctoriţa ţuguindu-şi buzele. Tovarăşa Aritina este un cadru bun. Numai familia, treburile gospodăriei dacă-i permit !

Năstrapă se ridică.

— Tovarăşul Vovideica ar fi bucuros. Te-ar subvenţiona, cred. De fapt, zîmbi el, i-aş trasa chiar sarcină de partid !

Se ridicaseră şi doctoriţa şi Mecinicova.

— Ei, bună seara ! Bună seara ! le zise el. Mi-a părut bine. M-am odihnit puţin.

Ieşi. La portiţă se întîlni cu Guiu. Nu se aştepta şi se uită mirat :

— Pi, pi, pi, că ce, tovarăşe secretar ? Io, io sînt mai prost ?.

Năstrapă îl privi nedumerit :

— Dar cine-a spus că dumneata, un membru al biroului, eşti mai prost ? Dar spune-mi unde te duci ?

Guiu se bîlbîia :

— Pi, pi, pi, că mă duc la ăla, la „aventistul", pentru acte !

Năstrapă zise că să-l lase în plata Domnului ! Şi ocoli clădirea primăriei şi intră în camera lui. Guiu tropăi pe scările din faţă, se şterse, chipurile, de noroi şi tuşi cu înţeles, ca să-l audă Vovideica. Acesta îi făcu un semn :

— Ssst ! Ce face ăla ? îl întrebă pe şoptite.

Guiu îi răspunse şi el cu degetul la gură. Şi amîndoi îl auziră pe Năstrapă ieşind. Năstrapă apucă pe uliţă, către casa părintelui Pămînt. Se gîndea că preotul se culca de obicei tîrziu şi că nu se va supăra de vizita lui la acel ceas de seară. Ba vor putea discuta mai în linişte. Bătu în poartă. În cadrul de lumină al uşii se ivi chiar părintele.

— Cine e ? întrebă el răstit.

— Eu, Năstrapă,

Vru să intre singur în curte. Se trase însă înapoi, pentru că se repezise la el şi lătra furios, Remus, cîinele părintelui.

— Mă prostule, mă ! îşi domoli părintele cîinele.

Năstrapă intră în cerdac.

— Venii pentru monografie, zise el, uitînd să mai dea bună seara.

— E, păi bine că venişi ! răspunse părintele. Şi se întoarse către bucătărie : Preoteaso, strigă, ia scoate matale, roaba lui Dumnezeu, un cofăiel de rubiniu ! Avem mosafiri. Pe tovarăşul geograf, secretar !

Năstrapă se apăra :

— Părinte, părinte, nu vă deranjaţi ! Vă rog !

Preotul îi întinse un scaun.

— Taică şi tovarăşe, îi zise, dacă cinul domniei-tale te lasă, ia loc la noi. În loc de pîine, am nişte prescuri. În loc de ceapă, am nişte fripturi de pui, că fu alaltăieri praznic şi ce mai rămase pusei la frigider. Parcă m-aşteptam eu ! M-aşteptam !

Năstrapă auzi nişte bocănituri pe scări. Intră în cerdac nea Palaşcă. Răsuci butonul şi curtea fu inundată de lumină. Se aprinseră luminile şi în curtea bisericii. Năstrapă se mira văzînd cum umbra turlei se aşterne peste o pajişte lungă, unde erau înşiraţi vreo optzeci de stupi.

Preoteasa intră cu o tavă cu pahare şi cu o cană din sticlă plină cu vin roşu.

— Luaţi, îi zise musafirului, din ce ne dădu Dumnezeu ! Aduc şi friptura acuşica !

Preoteasa reveni cu un platou pe care se lăfăiau la dispoziţia lui Năstrapă o grămadă de copane de pui, de raţă, de curcan. Se uită la ele cu poftă. Plescăi din limbă şi vru să zică : „Năstrapă, mai bine te făceai popă !", dar îşi opri vorba-n gît, căci intră şi părintele cu un coş cu prescuri.

— Luaţi, îl îndemnă el, nu vă ruşinaţi. Mai avem. Mai aducem cîte ceva. Nişte brînzică, nişte cîrnaţi afumaţi...

Preoteasa umplu paharele. Ciocniră. Năstrapă abia îşi muie buzele.

— Am probleme, începu el să-i spună preotului. Lucrez la geografia aia economică pentru examenul de stat. Am nevoie de anumite date economice şi demografice. De-aia am venit. Mîine mă duc la oraş. Îmi trebuie cîte ceva. Mai am probleme şi cu alţii, vă spun eu !

— Cu ce, taică, pot să-ţi fiu de ajutor ? întrebă părintele.

Năstrapă nu-i mai răspunse. Mînca repede, distrat. Sorbea şi din vin. Părintele îl întrebă :

— Aşa e, taică, cu blestemăţia aia ? Au închis ai lui Bîrliba cîinele peste domnişoara în odaie ?

Năstrapă se opri din mestecat.

— Ce să mai vorbim ? Nu-i las, răspunse el, aflu eu adevărul. Ei zic că ea s-a închis cu cîinele. Mai susţin că o fi intrat cîinele odată cu ea în cameră şi că a rămas acolo.

— Doamne, Doamne ! se închină părintele şi strigă : Preoteaso, roaba lui Dumnezeu, ia-o tutuca, p-ici pe lîngă gard şi du-te-n biserică şi vezi că după Sfînta Masă e o tavă. Adu-o încoace. Vezi că e şi o damigenuţă. Aşa e la praznic ! se scuză el.

Năstrapă ridică mîna :

— Părinte, se poate ? Nu, părinte, e de-ajuns !

Preotul zise :

— Păi bine, tăiculiţă, ce făcură ăia cu fata e o crimă. Dar ce poţi să le faci ? Ai dovezi ? N-ai dovezi !

Tăcu. Îşi ciuli urechea părîndu-i-se că aude nişte paşi lipăind prin balta de vizavi de biserică.

— Vine cineva ! i-o luă înainte Năstrapă.

Poarta se dădu la o parte şi îl văzură pe Stan Bîrliba cărînd la spinare un sac din care auzea gemînd o fiinţă, om sau animal. Preotul îi făcu semn lui Năstrapă să treacă după uşă, să nu fie văzut. Şi ieşi în curte :

— Ce e cu dumneata, Stane, la ceasul ăsta ? întrebă el.

— Mai bine-mi tăia mie o mînă ! răspunse Stan supărat. Şi mai întrebă : Unde e Palaşcă ?

— Aici sînt ! îl auzi Năstrapă pe nea Palaşcă. Ce vrei ?

Stan Bîrliba deşertă sacul şi văzură cu toţii că din sacul lung, pentru şase duble, ieşi la iveală ciinele Dracilă.

— Nu ştiam că este şi secretarul acilea ! zise Stan pe neaşteptate. Dar aşa ne este nouă dat, să ne întîlnim mereu !

— Ce secretar? Eşti nebun ? zise părintele.

— Părinte, nu te prinde! răspunse Stan. Eu mai înainte de a bate în poartă dădui un ocol, cum s-ar spune. Intrai şi-n curte, că pe mine nici nu mă latră, nici nu mă muşcă f-un ciine, cît de periculos ar fi, darmite Remus al dumitale ! Venii pînă ici, sub fereastră, şi mă uitai şi văzui pe cine ai în casă. P-ormă mi-adusei ciinele, cum s-ar zice, oficial ! Acum, de ! Nu-i aşa, tovarăşe secretar, înălţă el vocea, că la partid nu trebuie să ascunzi nimic ? Cum era să mă feresc Eu de dumneata ?

Năstrapă ieşi în cerdac. Nu avea rost să se mai ascundă:

— Bună seara ! zise. Ce veste poveste ?

— Eh, răspunse Stan, bună seara ! Avem bolnavi. Am venit la doftor !

— Mă Stane, aduseşi ciinele la spovedit ? zise nea Palaşcă.

Stan se trase de mustăţi.

— Îl adusei, răspunse el, dar nu fă pe prostul ! Ştii de ce-l adusei !

Nea Palaşcă ieşi din grajdul vacii cu o traistă veche în mînă.

— Dacă-l laşi la spovedit, reluă el, să nu dai ca Ieremia, că dracul ăsta prea multe ştie !

— Îndreaptă-l ! se rugă moşul. Arată-ţi darul din mîna aia a ta !

Nea Palaşcă mişcă din cap :

— Du-te la veterinar ! Io n-am voie. Darul meu de la Dumnezeu este pentru oameni, nu pentru spurcăciuni !

Năstrapă şedea încruntat. Era supărat că întrerupsese discuţia cu părintele, că i se acorda mai multă atenţie unui cîine decît lui, ditamai secretarul. Îi zise şi părintelui, cînd îl văzu că aducea şi el nişte păr şi nişte buruieni pentru doftorirea cîinelui :

— Părinte, credeam că mă bucur de mai multă atenţie!

— Păi da, taică, răspunse preotul ruşinat, dar dobitocul, săracul, e tot fiinţa lui Dumnezeu ! Şi n-are gură, limbă. Adică, vreau să zic, să spună ce-l doare şi pe el şi cu ce l-au nedreptăţit oamenii !

— Pînă m-o băga-n pămînt, nu-l uit ! zicea Stan. Pînă...

Părintele se uita furiş la Năstrapă şi îi făcea semn cu degetul, să nu mai spună nimic.

— Hai, Palaşcă, îndemnă părintele, fă-i ce-i trebuie !

— Stane, îi zise nea Palaşcă, ăsta e cîine din căţeaua aia ?

— Da, răspunse Stan, din Dorca. Îţi mai aminteşti ?

— Da, Stane, încuviinţă nea Palaşcă, ţi-a salvat zilele să te întorci la copii. Şi nu numai ţie !

— Tăiculiţă, se rugă preotul, să nu vă apuce miezul nopţii, că pe urmă vine diavolul pe pămînt. Bietul animal!

— Să-l pipăi, părinte, îi răspunse nea Palaşcă popii, să văz dacă are şira ruptă.

Nea Palaşcă puse mîna pe spinarea cîinelui. Dracilă începu să mîrîie, cam înfundat, cam plîngăreţ, fără puterea de altădată. Stan Bîrliba începu să-i fluiere uşor, ca prigoriile, cînd cer apă de la cuiburile lor, de la Rîpa-cu-raci. Cîinele se linişti.

Năstrapă privea curios, deşi vroia să le arate că nu-l interesa. Îi zicea popii :

— Aşa e, părinte ? Curba demografică a urcat în ultimul timp !

Părintele întoarse capul. Nu auzise bine, sau nu înţelegea ce este aceea „curba demografică" ? Pentru că întrebă :

— Ce urcă, taică ?

— Eh, zise Năstrapă, lasă, vă întreb mîine ! O să-mi amîn plecarea.

Privea mai curios la mișcările lui nea Palașcă. Acesta trăgea ciinele cu dibăcie și animalul nu mai dădea semne de nervozitate, ci, dimpotrivă, începuse să-și miște coada.

— Minca-ți-ar tetea coada aia groasă ! zise Stan. Așa, tete, așa ! Mișcă, tete ! Căpătăm puteri, tete !

Năstrapă se mira auzind un om în toată firea cum vorbea ciinelui său. Pentru prima oară se gîndi că, în adevăr, avusese dreptate Aritina lui Vovideica : acest ciine însemna foarte mult pentru ai lui Bîrliba. Și parcă regreta că boala i se trage de la lovitura dată de el.

Nea Palașcă luă două andrele bine ascuțite, le trecu printr-o flacără de la o cîrpă muiată în benzină și aprinsă de părintele, apoi le înfipse adînc în carnea animalului, pe lîngă șira spinării. Le trase și le înfipse iar în regiunea șoldului. Și așa făcu de mai multe ori, în anumite puncte ale trupului, pe care le cunoștea doar el. În acest timp — vedea Năstrapă — animalul încerca să se ridice în picioare. Prindea puteri. Tămăduitorul lui puse niște păr pe un tăciune aprins și începu să facă deasupra lui semne. Așeză tăciunele și părul aprins într-o oală veche de lut, peste care turnă apoi ceva dintr-o sticlă. Fiertura sfîrîi și stinse cărbunii aprinși. Stan luă în mîini capul animalului, iar nea Palașcă îi turna băutura aceea pe gît. Ciinele înghiți.

Năstrapă, care privise curios toate aceste mișcări, scuipă cu dezgust și vru să plece. Se opri însă șocat, cînd văzu că nea Palașcă, după ce așeză ciinele pe cele patru labe, îi aplică o lovitură cu latul palmei între omoplați și Dracilă se ridică deplin și începu să-și miște coada și să meargă, aproape la fel ca înainte !

— Doamne, mare ți-e minunea ! se închina Stan, fără rezerve că era Năstrapă de față. Mîinile tale sînt de aur, Irimie ! zise, și vîrî mîna în buzunarul de la piept și scoase de acolo un teanc de sute. Na ! I-ale, Irimie ! I-ale !

Nea Palașcă luă banii. Stan cuprinse capul ciinelui între palme și, stînd pe vine, vorbea cu el :

— Jigodia dracu ! Jigodia dracu !

Ciinele se bucura.

— Hai, du-te, du-te ! îi zise el.

Stan apucă spre poartă, cu sacul pe mînă, pe urmele cîinelui. Năstrapă îl urmărea din priviri. Pentru prima oară se gîndea la puterea acestor oameni ai bălții. Stan, ghicindu-i poate gîndurile contradictorii, vrînd să se fălească, vrînd să-i dea poate de veste lui Mihalache că reușise, cum ajunse la poartă, își introduse două degete în gură și slobozi un fluierat puternic, haiducesc, care făcu să izbucnească în lătrături furioase toți cîinii vecinilor și trezi satul din adormirea sa. Părintele parcă se cutremură și Năstrapă simți cum șuierul îl pătrunde ca un cui în adîncul creierului. Îi trecu prin minte întrebarea : „Cine e adevăratul stăpîn al Cucutei, al florilor, al bălților, ierburilor și grînelor, cailor și porumbiștilor și porcilor, care, stîrniți din somnul lor, în cocina popii, în alte cocini, începuseră să guițe a foame și a supărare ?“ Stan mai șuieră o dată.

Năstrapă își dădu seama că era un semnal, pentru că de pe cerdacul popii se vedea M.A.T.-ul. Și la M.A.T. clipi lumina de trei ori. Părintele crezu că Stan plecase. Dar Stan se întoarse și se așeză pe treapta scării. Iar peste un minut, pe uliță se auziră niște voci. Și în curte, spre mirarea popii, intrară Mihalache, Bițu și Ion gestionarul, fiecare cu cîte o ladă cu bere.

— Ați venit, mă ? îi întrebă moșul.

— Păi ce naiba, moșule ! se grozăvi Bițu.

— Hai să bem ! zise Stan. Face ! Avem pe ce !

— Mulțumesc ! zise Năstrapă. Nu avem ce face !

Și vru să plece. Stan desfăcu singur capsulele de la sticlele cu bere.

— Să-ți spun de cîine, i se adresă bătrînul lui Năstrapă. Să presupunem că cineva din ai mei a vrut să scape, din casa noastră, de fata aia sărmană și schiloadă ! Dumneata știi de ce ? Nu știi. Nu ești om de-al nostru, din Insula noastră. Nici țăran.

— Ba mă trag și io din țărani, zise Năstrapă. Bunicul meu a fost clăcaș. Tata, muncitor în port.

Stan îi întinse să bea :

— Dumneata nu cunoști sufletul țăranului, cu toate că muncești pe-aici, pe la noi, de vreo opt ani. Aș vrea să te fac să înțelegi.

Năstrapă tuşi. Bău din bere. Se gîndi că nu era bine să se ia rău cu oamenii, că tot cu ei va trebui să trăiască şi să muncească în viitor.

— Tovarăşe Stane, îi zise, eşti om bătrîn şi deştept, ai nivel politic şi pot spune că ai fost şi mai eşti un bun membru de partid. Dar iartă-mă că-ţi zic : Fii mai blînd ! E mai uman !

— Tăiculiţă, sînt şi io de aceeaşi părere, zise părintele.

— Domnul ! zise nea Palaşcă arătînd cu degetul lui pocit în sus, către cerul spuzit de stele.

— Poate ar fi bine să vorbim despre amărîta aia, zise Stan. Eu fac ordine în casa mea şi a fiilor şi gineri-lor mei. Atîta cît trăiesc. Dumneata, tovarăşe secretar, ai adus-o în gazdă la feciorul meu, Mihalache. E profesoară. Are satul nevoie de ea. Noru-mea şi nepoţii mei, ţi-am spus adineaori, de ce nu o înghit ? E beteagă. Eu pot să-i bat pe toţi cu biciul. Ori să zică în faţa mea, din frică sau din respect, ca mine. Dar or să-i mai facă dintr-ăştea ! Puteţi încerca s-o duceţi la altul. Îmi e totuna. Dar să mai încercăm. Am s-o mut la mine. Îi dau intrare prin Japşă, direct din uliţă. Am zis. Şi ca să nu mai stăm aşa posomo-riţi, ai să bem ! Cu asta cred io, membru de partid bătrîn, tată de familie, am împăcat lucrurile ! Şi mi s-a vindecat şi cîinele !

— Bravo, Stane ! zise părintele. Mă, dacă n-ai om bătrîn, să-ţi cumperi, spune proverbul.

— Să bem, încuviinţă Năstrapă, dar nu prea mult.

Băură. Stan se şterse pe mustăţi şi le zise :

— Eu sînt bătrîn. Mă duc acasă, ce-am avut de făcut, am făcut. Acum am altele...

Năstrapă plecă în urma lui şi văzu că nu se ducea acasă la el, ci la staţionarul de copii. Aici încă era lumina aprinsă. Doctoriţa, împreună cu Mecinicova, în acelaşi loc, unde le lăsase el mai de cu seară :

— Bună seara ! le zise Stan, cu veselie în priviri, aşa cum ştia el să fie cînd era mulţumit de ceva şi vroia să facă un lucru bun.

— Bună seara ! răspunseră cele două femei, curioase de vizita moşului la acea oră tîrzie. Ce nevoie vă aduce ? întrebă doctoriţa.

— Doamnă, nici o nevoie, răspunse el. Se spune pe aici, pe la noi, că de doctor şi popă să ai nevoie, dacă se poate, deloc. Văzui lumină, continuă el puţin încurcat. Auzii că domnişoara se află aici. Auzii că trase o sperietură bună azi-dimineaţă, cu javra aia, cînd se închise din greşeală, sau din neatenţie, cu el în odaie.

— Eu m-am închis ? sări Mecinicova. Voi m-aţi închis. Sînteţi nişte criminali ! Toţi sînteţi aşa.

Doctoriţa se strîmbă plictisită. În sine-i nu-i convenea nici şederea, nici atitudinea Alexandrinei. Întinse mîna şi o rugă :

— Duduie, duduie, te rog, nu ţipa ! Dincolo am trei lehuze ! Ce-or să zică ?

— Aşa e, doamnă, aprobă Stan, domnişoara se igzaltează repede.

— Eu, eu, exaltată ? sări Mecinicova. Eu ?

Vorbea repede şi-i săreau stropi din gură, aşa cum făcea uneori cînd se enerva, momente de la care îşi căpătase porecla de Mitraliera.

— Domnişoară, reluă Stan, eu am venit aici cu vorbă bună. Eu nu ţi-am zis, de cînd stai la fecioru-meu, nici măcar dă-te mai încolo ! Eu te înţeleg, căci în viaţa mea am văzut multe. Am făcut şi război. M-am obişnuit cu durerile trupului şi sufletului. Eu venii să te iau şi să te duc acasă, în patul dumitale ! Pe cîine am să-l duc la porcii noştri din baltă. Acolo am să-l las. N-o să stai nici dumneata o viaţa la mine, nici cîinele... o viaţă, la porcii noştri din baltă.

Mecinicova se aşeză mai adînc în fotoliu.

— Eu nu merg, răspunse, aţi vrut să mă omorîţi !

Moşul se supără. Îi vorbi tot liniştit :

— Dar cine este criminal în casa noastră, fato ?

— Mai întrebi ? sări Mitraliera. Nu feciorul dumitale tăie acum două zile căpăţîna cîinelui ăla ?

Stan începu să se caute prin buzunare. Se uită întrebător la doctoriţă. Aceasta înţelese şi-i întinse pachetul cu ţigări Snagov. Îşi aprinse o ţigară şi zise :

— N-am mai fumat, doamnă doctor, de şaisprezece ani!

Se răsuci în fotoliu şi se rugă iar de Mecinicova.

— Domnişoară, îi zise, eu sînt om bătrîn, nu mi-a fost frică de nimeni în viaţa mea. E adevărat, Mihalache a tăiat

capul cîinelui. Dar în numele legii, pentru lege. Tomița te-a închis cu javra-n casă. E adevărat, tot în numele legii. O lege pe care dumneata n-o cunoști. Nici tovarășul Năstrapă, cît este el de secretar, n-o cunoștea. I-am vorbit despre legea noastră, a oamenilor nevoiași, care ne luptăm cu condițiile grele ale naturii și ne cîștigăm pîinea din piatră seacă, așa cum ar veni vorba. Vezi, eu, om bătrîn, am venit la dumneata să te rog să ierți ! Așa cred eu că e bine, ca omul să ierte. Să nu fii dușman o viață de om !

Intră Aritina și moșului nu-i conveni.

— Dacă a tăiat un cîine, zise ea, e mai mare crimă. Mai mare ca orice !

— Tu să nu vorbești ! îi zise cu glas scăzut, dar aspru Stan.

— De ce să nu vorbesc ? se rățoi Aritina. Cine dracu a mai pomenit să închizi o biată fată cu un lup în odaie și să fie nevoită, sărmana de ea, să-și facă nevoile în pat?

— Tu nu ai voie să vorbești ! răspunse Stan. Nici tu, nici altele ca tine !

Și îi întoarse spatele. Se adresă apoi tot Mecinicovei :

— Așa ar fi bine, să vii acasă, să nu ne mai știe lumea ! Și lasă, nu-mi mai fă fecioru criminal ! M-am ferit de asta toată viața mea ! Și pe front în Rusia trăgeam în vînt. De ce era să trag în carne ? mă gîndeam. Ajungeam prin satele peste care treceam cu frontul și-i vedeam bieții, cît erau de nenorociți. Ca în război. Un război lung și greu...

Doctorița se ridicase vrînd să-i arate Mecinicovei că dorea să meargă și ea la culcare :

— Du-te, domnișoară, zise, dacă moș Stan a venit să te ia ! Vasul pleacă abia mîine la ora unsprezece și jumătate. Tot trebuie să-ți faci bagajele !

— Nu mă duc ! încercă Mecinicova să bată din picior. Nu mă duc la criminală acasă !

Doctorița îi făcu un semn discret lui Stan. El zise :

— Domnișoară, nu mai zi vorba asta ! Mihalache a tăiat un cîine, pentru că se crede că a fost turbat. Așa a poruncit legea. Lasă, hai acasă !

— Las-o, domle, zise iar Aritina, ce vreți, s-o omorîți ? Sărmănuța de ea !

— Harepino îi zise moşul, încruntat, pe porecla ei. Ţi-am spus că tu nu ai dreptul să vorbeşti ? Adu-ţi aminte de buldozer !

Cuvintele moşului căzură grele ca plumbul şi Aritina păli.

— Ce vrei să spui, ticălos bătrîn ? Ce te vîri în viaţa mea ? Să nu te vîri în viaţa mea, auzi ?

Bătrînul stătea în mijlocul sălii, înalt, drept, cu umeri colţuroşi, cu chip colţuros, cu mustăţi albe şi ţepoase. Îşi puse liniştit pălăria pe cap. Tuşi.

— Eu mă duc, zise. Dacă nu alţii, Dumnezeu mi-e martor că venii aici cu blîndeţe.

Pe Aritina o privi lung în ochi şi apoi scuipă fără jenă pe jos, în faţa ei. Aritina păli mai rău. Îşi puse mîinile la ochi şi fugi în sala de tratamente.

— Of, of ! se jeluia. În dispensarul ăsta vine cine vrea şi-şi bate joc de noi !

Doctoriţa înţelese că era un afront la situaţia ei, că mai înainte aici era un doctor, pe care, cică, Aritina îl iubise şi ar fi reuşit să-l despartă şi de nevastă, dacă Năstrapă nu i-ar fi cerut mutarea la altă circumscripţie.

Stan se înclină cu respect. Ieşi. Năstrapă, care în acest timp stătuse acoperit de vişinul de la scara dispensarului, sări peste şanţ şi se ascunse din fugă după ghizdurile fîntînii lui, ca să nu-l vadă bătrînul. Apoi se ridică şi plecă spre camera lui. Rămase pe gînduri, cînd trecu pe lîngă trandafiri agăţători, care străjuiau aleea ce ducea spre camera lui — trandafiri sădiţi, altoiţi şi îngrijiţi chiar de el — că la Vovideica în birou era încă lumină. Se apropie de geam şi văzu că secretarul trasa linii, pătrăţele, curbe cu creion roşu, completa, adică, grafice ! Bătu în geam. Vovideica ridică fruntea.

— Ioane, îi zise, o să-ţi ridicăm o statuie ! Colo lîngă fîntînă ! glumi el.

— Acolo e bine, răspunse Vovideica, tot zîmbind, c şi crucea popii ! Da dacă mi-o faceţi din brînză, ca ţiganul biserica. Şi să-mi legaţi o tăbliţă : „consumul oprit !"

— Dă-te, bă, răspunse Năstrapă, că io nu vrusei să fac mişto din tine ! Îţi apreciez munca. Asta e. Cinstit. Da, ce să mai zic şi de tovarăşul Guiu, că iote-l cum munceşte !

Guiu se ridică de la biroul din camera alăturată și veni la fereastră.

— Pi, pi, pi... ce-mi zisei tovarășe secretar, ce-mi zisei ? ! începu el să se bîlbîie. Muncește, pi, pi, muncește. că d-aia n-ai ! Fac contracte... da, da, dă-i dracului pe bîzganii ăștia din baltă, zise el ceva mai sigur, că au porci destui. Da porumb, porumb de unde au, tovarășe secretar, să le dea ? De unde ?

— Ce mai întrebi ? zise Năstrapă. De la dumneata. Le închei contracte, le dai porumb la avans, ei îl pun în pătul, îl țin acolo de mască și dau la porci numai porumb din furat. Ai dracului, am să le fac într-o zi expertiză. Îl iau pe tovarășul Potîngă, îl iau și pe tovarășul Țuțuianu și ne ducem acasă la unii, care-i știu io, cînd dau mîncare la porci. Luăm porumbul din trocuri și-l comparăm cu ce au în pătul. Ehei !

— Pi, pi, pi fură, tovarășe secretar ! zise Guiu.

Și se uită la Vovideica cu înțeles și dădea din cap a mirare la adresa lui Năstrapă. Vovideica tuși cu înțeles :

— Taci, mă, tovarășe Guiu, n-o să scoată unul ca tine urîții din țară.

— Avem justiție, tovarăși ! zise Guiu.

Năstrapă căscă. Se simțea că era obosit. Trecuse de douăsprezece noaptea.

— Apropo de justiție, zise el. Tovarășe Guiu, dumneata chiar vrei să te judeci cu cumnata dumitale ?

— Pi, pi, pi... pînă-n pînzele albe, to... to... tovarășe secretar! se bîlbîia iar Guiu. N-o iert pe tîr... tîr... tîrfa aia!

Năstrapă se aplecă cu coatele pe geamul înalt.

— Bine, zise el, dar nu te gîndești ? E cumnata dumitale, are și ea copii. Uite, mi-a plăcut în seara asta cum și-a rezolvat Stan Bîrliba problemele din familia lui. Dumneata, care ești bărbat între trei femei, care ai trei copii, care ai doi nepoți, de ce nu faci ordine în casa dumitale și nu-ți ajuți nepoții ? Eu nu sînt de acord cu procesul !

— Nu, nu, nu... sînteți de acord ? Pi, pi, pi... în ce calitate ? se supără Guiu.

— În calitatea mea ! răspunse Năstrapă.

— Tovarășe secretar, îi întoarse Guiu, partidul este doar pînă la ușa mea, la pragul meu. În casa mea am alt partid.

— Ce vorbeşti ? ! se miră Năstrapă. Ioteee ! Un membru al biroului ! Ce să mai zic de alţii ? Păi ce, omule, tovarăşe, dumneata trăieşti pe cîmp ? Pe societate, tovarăşe, o interesează cum eşti, ce gîndeşti, cum te porţi, cum îţi educi familia. La noi aşa este. Aşa că, înţelegeţi, tovarăşi ! Io zic că ar fi mai bine să înţelegeţi !

— Ce să înţeleg ? sări Guiu, fără bîlbîială. Să renunţ la răzbunarea sîngelui meu ? De ce ? Pentru că nu-i place tovarăşului ? Ia să-ţi omoare şi dumitale, nişte ăia, fratele ! Ori să vină unii să-ţi necinstească nevasta ! Ce-ai zice ? Ce te baţi dumneata cu pumnul în piept ?

— Mda ! aprobă Năstrapă ceea ce gîndea, exclamînd cu glas tare, iar ceea ce gîndea, credea el, nu bănuiau nici Guiu, nici Vovideica. Bine, zise apoi, dar avem nişte legi.

— Ehei, sublinie Guiu, vedeţi că aţi venit la vorba mea ? Cu legea mă apăr şi eu ! Cu legea răzbun şi răspund la chemarea sîngelui fratelui meu !

— Bine, zise Năstrapă, vezi-ţi de contractele alea ! Scrie acolo ! zise el scîrbit. Cîţi boi ai ?

— Ce boi ? Care boi ? răspunse Guiu. De la dracu boi ! De la cine să am io boi ?

— Cîţi boi ai la contracte ? Asta te-ntreb. Şi ţi-am spus : ocupă-te de contracte ! De boi, asta e ! Dar fă-ţi meseria cinstit !

— Aha ! sublinie Guiu. La contract ? Nici unul. Am porci.

— Ai planul de contractări ? întrebă Năstrapă.

— Da, l-am făcut ! zise Guiu. Şi ceva peste.

— Dă-i bătaie ! îndemnă Năstrapă. Somn cît mai puţin ! Şi ai grijă de grăsimea de pe creier !

Guiu simţi că era un apropo la burta lui, care de vreo doi ani începuse să capete proeminenţe vizibile de la o zi la alta, şi se revărsa peste brăcinarul pantalonilor din „piele de drac".

— Păi, ce naiba, glumi Năstrapă, să se suie sus ?

Şi arătă la burtă şi apoi la tîmplă.

— Ura ! îi salută el. Vă las ! Să ne trăiască !

— Să ne trăiască ! aprobă Guiu, înveselit, bătîndu-se pe burtă.

Năstrapă îi lăsă. Paşii lui scîrţîiră pe nisipul aleii. Vovideica dădu din mînă : a plecat ! Guiu se aşează pe scaun, cu capul în mîini şi coatele pe masă :

— Ai văzut, domle, al dracului ? ! Cap de ministru, domle ! Auzişi : să-l ia pe Potîngă, să-l ia şi pe Ţuţuianu şi să se ducă la om acasă, să compare porumbul din troacă cu ăla din magazie, primit avans la contractare. Şi dacă vede că în troacă e porumb nou, de gostat sau de ceape, întrebările : De unde-l ai ? De la cine ? Şi omul tace, sau minte. Nu ţine, şi pe urmă başca ! La başcă !

— Ehei, oftă Vovideica, n-ai grijă ! Îşi vîră el nasul şi prin altele. De fo cîteva luni încoace s-a deşteptat, nu glumă !

— Sanchi ! zeflemisi Guiu. Au apărut „Hotărîrile" astea noi şi pune greu pe ei ! Activistul, acu, ori e, ori se duce dracului !

Guiu se uita la Vovideica. Era nerăbdător, căci ei aveau o altă treabă. De aceea se afla Guiu aici, la acest ceas tîrziu, de aceea îi spusese Vovideica Aritinei, prin Moldoveneau, să facă de gardă, că el nu vine acasă decît dinspre ziuă, că are de lucru la birou.

— Vezi, mă guriţă ? îi zise el, arătîndu-i graficele. Linia asta marchează „contribuţia voluntară bănească" ! Vezi ce sumă ? Au început oamenii, bă, să aibă bani ! Dacă au, de ce să nu dea pentru înfrumuseţarea comunei ? Ce, e pentru mine ? Io îmi fac suma şi căreaua. Mă duc la unchiu, la Bucureşti. Îmi cumpăr casă cu grădină, Trăbănţelul meu, iote ! îi arăta mai departe. Am făcut cămin cultural, cu cinematograf. Acum îl „bulgărim", că d-aia zisei de statuia aia ca „brînza", că se putea face aci cămin cultural din zid, nu din pămînt bătut, între nuiele de salcie.

— Are şi asta rostoglinda ei, aprobă Guiu. Cînd s-a votat căminul, s-au gîndit gospodarii în perspectivă : Dacă vine odată ordin, au zis ei, şi se strîng toate casele la un loc, la Frecăţei de exemplu ? Dacă se desfiinţează puşcăria aia de-acolo şi lîngă blocurile alea se mai fac altele, şi devin ţăranii, băltăganii adică, orăşeni ?

— În Frecăţei ? întrebă Vovideica zîmbind. Şi tu să devii „frecăţean" ? Freci tu menta şi-aşa ! Că eşti prost. Nu mă-nţelegi ? Aici, bă, nu mai e de făcut purici mulţi.

— Sst ! Ssst ! făcu Guiu, ca să vorbească mai încet. Te-aude ăla !

— Fugi, bă, se supără Vovideica, n-o avea ureche de zeu !

— Dac-o fi pus fo sîrmă ? îşi dădu Guiu cu părerea. Dacă are sîrmă ? Stă la el în cameră cu craci-n sus, citeşte o carte şi cu casca la ureche e prezent în viaţa satului !

— Bă, deştept te-a făcut ţaţa Vitalia! se miră Vovideica. Dar ce spuneam ? Aha ! Zic : sînt aici în baltă oameni care cresc anual cîte două-trei sute de porci. Bun înţeles, fără impozit. Dau ceva la contribuţia voluntară ? Dau. Cît ? Cum spune la cimilitură : „avea ţiganul o grădină, cît s-ar cîca o albină !" Adică, vreau să spun că atîta dau cetăţenii din Cucuta la contribuţia voluntară. Dar caut să mă exprim frumos. Albină cu albină fac mierea. Aici, ăla, cî cu cî cămin cultural se făcu. Ai dracului mai sînt dumnealor ! Contribuţia voluntară, măi Guiule, se realizează aici din marea „contribuţie a naturii" care, măcar cu melci şi cu scoici, tot îi ajută pe alde tine şi naşu-to să crească porci, fără a mai vorbi despre porumb.

— Ehei ! exclamă Guiu, ridicîndu-se în picioare. Fii atent ! Porumbul se vinde pe piaţă cu patru lei kilogramul. Ei îl plătesc la contract cu un leu. Să zicem că ar contracta zece porci. Iau trei mii de kilograme de porumb cu un leu. Vin ţiganii din Muscel, ăia care fac tîrşuri, că pe la ei nu e cooperativizare, şi cumpără porumbul cu patru lei. E clar ? Nouă mii de lei cîştig. Alţii sînt mai ai dracului : iau porumbul, îl bagă la piatră, îl fac uruială. Şi-au cumpărat cîte o marmidă d-aia mare, militărească, ori poate au furat-o, că militarul, cîte unul e prost şi cască gura şi-i fură nenorocitul şpanga de lîngă el şi au pus la marmidă şpiralâ şi au făcut cazan de rachiu. Fierb uruiala de porumb, cu meşteşug, cum ştiu ei, că dracu nu face mînăstiri, scot spirt, îl falsifică şi scot rom. Îl dau pe sub mînă lu prostu ăsta de Ion sau se duc cu ei în Deltă. Aia e cea mai bună afacere. Dau şpirtul pe peşte. O sticlă de rachiu — dacă-i mai pune şi anason, e puterea ursului — un coş cu peşte. Iau peştele scot icrele, le pun la borcan, peştele-l pun la uscat sau la sare, îl prăjesc, îl pun p-ormă la borcan, cu piper, foi de dafin, saramură

cu oțet și celofan. Îl scot iarna, îl răstoarnă femeia-n cratiță, îi mai aruncă așa în scîrbă niște bulion sau roșii conservate, niște mărar pus la sare sau pătrunjel verde, din stratul ăla coperit cu paie, de sub zăpadă, îi mai dă și o ciușcă, cum zic oltenii, și p-ormă mai ai nevoie de o oală cu vin tămîios, că peștelui, de la mama lui, îi place să înoate. Sau îl ia de pe sîrmă din pod, unde-l ține, îl spală bine, îl pune nițel la muiat și desărat, p-ormă îl bagă la fiert. Și-i pune la fiert morcovi, păstîrnac, rădăcini, cartofi și pătrunjel. Astea toate trag sarea din el. P-ormă îl scoate, îl dă deoparte de leguma aia fiartă și-i pune niște ulei prăjit peste el, două-trei măsline, nițică verdeață tocată și, lîngă el, sticla cu țuică de prună. E, asta e ! Toate pleacă de la porc. Și io zic, Ioane, că cine are porcul, l-a prins pe Dumnezeu de picior, că nu egzistă pe lume altă vietate mai bună și mai spornică decît porcul. Și pe deasupra e și cea mai deșteaptă, că se arată în fața gospodarului cu paiu-n gură și-i spune „bă nevolnicule, strînge tot de prin bătătură și pune la adăpost, că la noapte vremuiește". Asta e !

Vovideica se uita și se închina :

— Bă, îi zise, nu mai ești „părpălatec" ?

— Nu, răspunse Guiu. Numai cînd sînt cu enervare sau cînd mă aflu în fața șefilor. D-ăia pă care nu-i am la mînă.

— Mă, se miră Vovideica, al dracu te făcu mă-ta ! Se vede. Tu de-al dracu ce erai, nici în troacă nu ședeai ! Mă-ta, cînd te legăna, tu scoteai limba la ea ! Bucătar de pește să te fi făcut, mă ! Brava ! Cad de admirație în fața ta. Nu ești prost degeaba !

— E, făcuși socoteala cum e cu peștele ? întrebă Guiu, umflîndu-se în pene. O sticlă de rachiu, p-ăla îl costă aproape nimica. Să zicem, zece lei. Un coș de pește de douăzeci de chile, să zicem două sute de lei, una peste alta. La douăzeci și cinci de chile pește, dacă e știucă sau crăpoaică, d-aia lată, ies pe puțin cinci chile de icre. A treizeci de lei chilu, fă socoteala ! Ies o sută cincizeci de lei, bani curați. Din rest, să zicem, cinșpe chile de carne, a zece lei chilu, cu toate că peștele sărat, ai văzut, este la cooperativă cinșpe lei chilu. Dar, dacă ești deștept, și din somotei, de exemplu, faci afumătură, îl dai cu treizeci și cinci lei chilu. Dacă ai pește mare și-l faci batog, de

somn, de nisetru sau chiar de sturion — știi ce e ăla ? morun — atunci, poți să-l dai — dacă te iei bine și intri în cîrdășie cu fun responsabil de restaurant sau cu un d-ăla de la bufet, cu o sută de lei chilu. Ei, vezi, iar mă întorc și zic : porcul e al dracului cînd e viu, e porc ! Dar mort e norocul tău ! Și o să mă întrebi : cît rachiu iese la o sută de chile de uruială de porumb ? Și zic pe puțin cinșpe chile, poate chiar douăzeci. Fă socoteala. P-ormă uruiala aia fiartă se dă mîncare la porci. Cum a zis ăla, nu știu care gestionar, „nimerica nu se pierde, nimerica nu se cîștigă, toate aduc gologani !"

— M-ai făcut praf ! zise Vovideica. Ești dracu pă pămînt !

— E, sublinie Guiu cu palma întinsă, acu zi-i și tu, cu alea ! Termină ce începuși, să văz și io, tu, în meseria ta, cît ești de haios !

— Ce să mai zic ? începu Vovideica. Vezi graficele astea ? Sînt pentru schimbul ăla de experiență. Ai auzit de el ? Cu toți primarii, cu toți secretarii din județ. Asta, știi cine îmi zise să le fac, ca să avem cu ce ne arăta în fața lor. Eu îi zisei : „neică, poți să muncești pînă umbli în patru labe, dacă nu știi să dai raport, zic geanabeții că n-ai făcut nimic, că freci «tărîța broaștei», ca la Frecăței. Că, ce să zici ? De cînd se făcu satul ăsta nou, adică mutat de-acum șapte ani, de pe malul fluviului, în incinta îndiguită, se făcură școlile astea, dispensarul, uzină electrică. Și iote, ne vom înfățișa cu ceva. Și-apoi s-a apucat amărîtul ăsta, care-l văzuși ici, la fereastră, s-a apucat să lucreze singur, cu mîna lui, grilaj. Să împrejmuiască, adică, șandramaua și căminul cultural, în fier forjat. Nu forjat, sudat. Tot el făcu și rondurile alea de flori în față. De cînd lumea, Cucuta n-a văzut decît dracilă și mătrăgună crescută pe lîngă garduri, că ăștia, vezi bine, nu pun pe lîngă casă nimic. N-au la o adică nici flori la morți. Aduc flori de hîrtie de la oraș. Uite, vezi, cine-ar veni cu ideea să facă aici, în baltă, un atelier de flori pentru morți s-ar umple de bănișori. Aritina mea, mai bine era d-alea, îndemînatică la artizanat.

— Da, răspunse Guiu, rîzînd, dacă ar face florile din ciocălăi de porumbi sau din ziar. Mortul tot nu vede ! Dar ce ziceai de grilaj ?

— Ziceam de ăsta, că stă, săracul, noaptea și pilește la polizor și sudează. Face grilaj ? Îl face, ai să vezi ! S-a mai văzut din mîna lui. Uite, florile alea din fața căminului : „Cana-India", pentru prima oară le-a văzut insula. Tot el le-aduse ! Aia e, frate ! Ce e al lui, e al lui ! Și unul ca Cherbeleață are opt sute de mii de lei la C.E.C. Și se mai spune că ține banii pe burta muierii, adică are Chirica un brîu pe dedesubt garnisit cu sute.

— Domle, oftă Guiu, păi dac-aș ști că e așa, i-aș da-o cu sandalele-n sus, mă-nțelegi, și i-aș lua brîul !

— Ha-ha-ha ! rîse Vovideica. Și mie-mi vine. Dar m-a făcut odată chior. De-atunci nu mai îndrăznesc. Mă pocii, a dracu, arma aia, cînd explodă cu pulberea aia neagră, lîngă ochi, știi tu ! Aia e, Guiule ! Ai casă cu cinci odăi, lua-te-ar tata mare ! Io n-am. Stau în chirie. Dar tu puteai să ai în opt ani, de cînd ești achizitor de animale la I.R.I.C., cu opt odăi și două Trabanturi. Dar ești căcăcios! Dar măi, Guiule, zice lumea că nu ești prost degeaba, că ai opt odăi la Amara. Așa o fi ?

— Bă, ofițerule, zise Guiu, tu știi ce mă preocupă pe mine cel mai mult acum ? Frate-meu, bă ! Cu toate că el în viață a fost mare dobitoc. Întîi că s-a însurat cu aia, cu cherbeleața aia ! Bă, ascultă la mine : „cioara nu se pune pe osul gol !" Să nu-și ia omul sărăcie la casă, că e proastă. Ea nu știe cum e bine, nici nu vrea s-ajungă la bine. Apa la matcă și omul la teapă. Sărăcia, chiar cînd are bani, nu știe ce să facă cu ei : ori îi pune pe burtă ca proasta aia a lui Dănilă și-i ține acolo, să facă păduchi de lemn, ori dă cu ei d-azvîrlita. Aia e !

— Fugi, bă, zise Vovideica supărat, tu ce făcuși ? Îți luași avere. Avu Leta pămînt. Se duse tot la colectiv. Rămăseși cu șchioapa. Nu te superi că-ți spun așa, dar ești tovarășul meu de blestemății. Nu te strici tu în prietenie cu mine, pentru muiere.

— Bă, „chizofrenicule", răspunse Guiu, în viață nu e bine omul să aibă femeie frumoasă. O femeie frumoasă e pagubă pe lîngă casă. Cînd tu ești plecat, îți zbiară toate vitele pe lîngă gard. E bine să ai una șchioapă, cocoșată sau ceacîră, că din tot trupul i-o mai rămîne o juma de palmă caldă, să simți și tu ceva. Și să fie harnică, să strîngă, „că numai sluta adună suta", cum zice proverbul.

Aia frumoasă ia sudoarea după fruntea ta şi-o pune în formă de dantea pe dosul ei, pe care în fudulie nici nu ţi-l arată întîi ţie !

— Domle, deştept te mai făcu mă-ta ! se mira sincer Vovideica. Şi ăştia, p-aci, chiar şi ăla, te cred un părpălatic !

— E, pi, pi, pi... ăla e un „camuflaj" al meu ! rîse Guiu.

— Eşti mare idiot, îi zise Vovideica sfătos, strivind mucul ţigării pe farfurioară, dacă îţi închipui că ai s-o pui aşa, cu procese dintr-ăstea proaste, pe cumnată-ta în banca ei. Totul e bun, mă, pînă lezezi opinia publică. Adică, depăşeşti măsura ! Mă-nţelegi ? Pînă la urmă satul tot o să afle cum a fost cu omorul lui frate-tu ! O să lămurească totul procuratura. Io îl cunosc pe Derbent. Face parte din categoria ciinilor conştiincioşi. Cînd apucă ceva între fălci, nu-i mai dă drumul ! S-agaţă de o cauză, nu există să n-o rezolve !

— Pe dracu ! protestă Guiu. Păi ce să mai clarifice, domnule ? Totul e clarificat : aia şi-a chemat fraţii, au venit, i-au dat în cap, au fugit. Asta e ! Simplu !

— Nu cred ! protestă Vovideica cu urechea ciulită spre partea camerei unde lucra Năstrapă. Şi adăugă : Bă, nu se mai aude nimic. Tu mai auzi polizorul ?

— Nu, răspunse Guiu. O fi adormit. L-a ajuns ! Mare cum e, osteneşte iute.

— Iute, pe dracu ! răspunse Vovideica. E în picioare de la cinci dimineaţa. În fiecare zi. Şi iarna. E drac, nu e om. Îl ajută şi hoitu, nu-i vorbă ! E mare. Şi ziceam că nu cred. aduse el vorba încă o dată.

— Ea, domle ! sări Guiu. Ori l-a îmbătat, să-şi piardă minţile şi puterile, şi p-ormă l-a dat pe mînă la ăia, ori l-a otrăvit cu ceva şi loviturile alea în cap i-au fost „ultima semnătură". Cine poate să ştie ? ! Numai dacă l-ar mai dezgropa o dată, să-l caute şi-n maţe !

— Ptiu ! zise Vovideica. Taci dracului ! Nu le mai da ideea ! Dar dacă frate-tu ar fi venit beat şi bătut de alţii ? Acasă a căzut în comă. Nevasta l-a chemat pe Ionel cu Salvarea şi de la dispensar hai la spital, de la spital, la morgă şi gata !

— Bă, ofiţerasule ! zise Guiu aprins. Să nu-ţi fete mintea aşa ceva, că pe urmă mori şi tu !

— Guiule, răspunse Vovideica, eu eram bun ofiţer anchetator. Nu m-au luat pe motiv că ai mei erau „sîmbătari". Acum am ajuns bine. Mă aia la cap Aritina ! Nu-mi dă voie să plec d-aici, să ajung ceva. Nici acum nu e timpul trecut. Mi-aş face operaţie estetică, m-aş înscrie la Ştiinţe juridice şi m-aş face procuror. Procuror numai cu un ochi merge, miliţian nu. Dar ia du-te pe-afară şi vezi, s-a culcat ăla, sau dă tîrcoale ?

Guiu se duse afară. Vovideica îşi căuta ceva în sertar.

Guiu veni înapoi :

— Bine, bă, îi reproşă Vovideica, este şi aici primărie, ce dracu !

— Ce, mă, se răţoi Guiu, glumeţ !

— Guiule, răspunse Vovideica, îţi fierbe mintea ! Uite, am o idee. Vrei să te răzbuni pe cumnăţica ?

— Cum ştiu că vine mîine lumina zilei ! răspunse Guiu cu ură în priviri.

— Ascultă la mine ! E ceva elegant.

— Ei, nu mai spune ! se miră Guiu şi deveni numai urechi. Păi, io vream s-o bage la başcă numai pă ea, nu pe puradei, că ei sînt mici. P-ăia i-aş lua la mine. Le-ar da ajutor alor mei la porci.

— Ha-ha-ha ! rîse cinic Vovideica. Şi, bunînţeles, casa, vaca, porcii, televizorul, magazia, viişoara, tot ce are, inclusiv măgarul !

— Dă-l dracu măgarul ! Nu-mi place ! respinse Guiu.

— Şi femeia ce să facă atunci cînd se întoarce de la başcă ? Să moară ? răspunse Vovideica tare.

— Să moară ! răspunse Guiu.

— Păi ce vină are ? stărui Vovideica, să-l aţîţe.

— Păi, frate-meu ce vină a avut ?

— Aşa i-a fost scris, bă, amărît vesel ! răspunse Vovideica. S-a omorît singur, asta e ! Se omora cu băutura ! Îl auzeai cum înjura la M.A.T., cînd lua rachiu ! Tu ai putea încîrliga înjurături din alea, lungi, ca ale lui ? Şi apoi, bă, frate-meu de cincisprezece ani o tot bătea pe amărîta aia ! De ce-o bătea ? El s-a gîndit că femeia bătută devine ca o căţea turbată şi nu te uită pînă moare, chiar dacă în faţă te linge şi-ţi spune „puiul lu mămica" ? Te urmăreşte, a dracului femeie, tocmai ca iapa aia nărăvaşă, care, cînd simte că i-ai slăbit niţeluş frîul, odată te

dă peste cap. În gît, adică, în prima groapă. Aşa că femeia ori o baţi mereu şi o ţii ca pe bălana numai în frîu, ori te duci tu la dracu. Ori îi dai ei drumul să se ducă. Cale de mijloc nu există, după cum spune şi ăsta, care cred că s-a culcat, că se aude cum sforăie pînă la cocina cu porci a lui popa Pămînt.

— D-aia te bate pe tine muierea ! rîse Guiu. Şi adăugă : Teoria e bună, bă, zice tot ăsta, dar practica te omoară.

— Mă, nu mă bate, răspunse Vovideica, mîna ei e moale ! Nu zic, dă, dar n-o iau în seamă. Eu am făcut în viaţa mea şi Karate. Ştiu să fac eschive. Ea dă, nu mă atinge, oboseşte, cade lată pe spate în pat, oftează. Eu îi pup un genunchi din ăla ascuţit, ea mă îmbrînceşte. Eu n-o las, ea-mi dă peste chelie, ici, la ceafă, că d-aia mi-a şi căzut părul, de făcui chelie inversă. Şi începe pupătura. Pînă la proba contrarie, asta e viaţa, frate ! Te potriveşti la mintea femeii ? !

— Mă, tu eşti un fel de „găgăuţ", am auzit, îi zise Guiu, din ăla, corcit, de pe unde eşti tu, dracu să te ia, d-aia eşti prost ! La noi, aici, nu se pomeneşte ca femeia să-i treacă pe dinainte bărbatului. Unde-ai văzut tu să meargă femeia pe cărare înainte şi bărbatul în urma ei ?

— În Moldova, răspunse Vovideica.

— Hm ! se strîmbă Guiu. Şi unde-ai văzut bărbatul mergînd înainte şi femeia venind în urma lui, ca vaca după viţel ?

— În Oltenia, răspunse Vovideica rîzînd.

— Ai văzut pe naiba ! se supără Guiu. Ici, la noi, aşa este ? Hai, zi-i, c-ai văzut ici, la noi !

— Bine, mă ! Aşa să fie ! încuviinţă Vovideica.

— Da dacă tu zici că ai mai văzut obiceiul ăsta din bătrîni la olteni, poate om fi şi noi, p-aici, tot olteni ! Dracu mai ştie cine ne aduse pe tărîmul ăsta ? ! Pe tine cine te-aduse ?

— Partidul, răspunse Vovideica, semeţ.

— Fugi, bă ! Te-aduse Năstrapă, zise Guiu, că vă cunoşteaţi din armată.

— Nu venii, mă, la lucrarea digului ? Aia n-a fost lucrare, la care, la chemarea partidului, au venit mii şi mii de tineri ? Bă, la chemarea partidului, n-au venit în primă-

vară douăsprezece mii de oameni să salveze Insula, cînd era s-o ia apele ?

— Frate-meu, rîse Guiu, nu pot ține pasul cu tine ! Ai școala de ofițeri, cunoști tactica !

— Guiule, răspunse Vovideica privind la ceas și socotind în gîndul lui că venise momentul, de ce vrei să iei tu casele lui frate-tău ? Toată lumea o să te-njure ! Ai să-ți iei singur lumea-n cap! Oamenii sînt schimbători, mă, ascultă la mine ! Azi, cîtă vreme nu s-a ținut procesul de acuzare, să se anunțe de către procurorul Derbent actul de ascuzare, mulți o cred pe femeia mortului vinovată. Cînd se va spune oficial că nu a avut nici o vină, toți cei care i-au făcut rău pînă atunci or să fie scuipați în ochi, ca niște iude.

— De unde știi tu că n-are nici o vină? se revoltă Guiu.

— Păi nu știu, răspunse Vovideica, dar țin cu tine. Asta e !

— Dacă ții cu mine, ajută-mă ! se rugă Guiu. Țipă răzbunarea-n mine, cum țipă acum în ai lui Bîrliba pentru cîine, chiar dacă au zis ei că s-au domolit.

— Zău ? ! se miră Vovideica. Tu crezi că țipă în ăia ?

— Vai de mama lui ! Or să vină noaptea peste el niște necunoscuți. S-a mai văzut. Și la Frecăței, pe timpul cînd se forma colectivul, a pățit-o un instructor ! Da uite ce este : tu vrei să te pui martor la mine ? îl ruga Guiu. Te rog !

— În pricina cu Ana ? întrebă Ion.

— Da, vreau s-o distrug.

— Eu mai bine-aș... rîse Vovideica.

— Asta e ceva ca o apă, zise Guiu. Te-apasă și trece. Nu ! Nu !

Clătina din capul colțuros, cu sprîncene năpîrlite.

— Și ce vrei să declar ?

— Nu știu. Ce te-o învăța avocatul, răspunse Guiu rîzînd. „Martor mincinos, dar cinstit", după cum e vorba.

— Ssst ! zise Vovideica. „Sîrma"! Dacă are ăsta sîrmă?

— Bă, întrebă Guiu, Derbent ce-a fost ?

— Portărel, răspunse Vovideica. A învățat omul și s-a ridicat.

— Nu, domnule, se împotrivi Guiu, ălălalt ? Ăla din carte. „Petrolier, sau ce naiba ? Ăla care s-a răsturnat în „Marea cu mînecă", cică !

— Le auzi şi tu, ca cucu-n gură ! îi zise Vovideica.

— Întreb, domle, că mă tem, zise Guiu. Uite, mă gîndeam : dacă ăla o fi fiu de „petrolier", atunci cum o să aplice el, odraslă de burghez, legea socialistă ? Poate nu l-or fi descoperit cadrele ?

— Ha-ha-ha ! rîse Vovideica. Ne trecu o noapte de prostie! Nu. Derbent este numele unei strîmtori din Caucaz şi Marea Caspică. Aşa ceva !

— He, glumi Guiu, atunci e bine, că e fiu de „strîmtoare", cum zici. He, făcu el, cum o fi, cum n-o fi, dar bine că mi-adusei aminte ! Auzi ce pune ăsta la cale ! Cică, să-mi trimeată liota la spital, să le găurească burdihanele şi burticelele, cu vaccin contra turbării ! E, păi spune şi tu, frate-meu ! Nu e ăsta dracu pe pămînt ? S-a prins, procletul, că procesul ăla pe care vreau să-l fac, ce să-l mai fac, că i-am şi dat drumul, din moment ce Leta, săraca, a şi luat certficatele de la medicul legist, chiar de la faţa locului, că mai are omul şi noroc, şi din moment ce luară ăia capul cîinelui. Şi din moment ce am depus reclamaţie la plutonier şi alta la comisia de judecată, e o şurubărie d-a mea şi mi-a copt-o ! Acum, treaba ar fi aşa : ori eu tac, îmi retrag toate alea şi mucles! Ori liota se lasă găurită şi-n burţi şi-n dosuri şi pe unde or mai vrea doftorii, rabdă, cum s-ar zice, ca apostolii, şi rabdă că şi Leta şi dracii au pieile tari, şi atunci mergem înainte în proces. Şi io zic să rabde, că nu mor, numai aşa de fasonul ăstuia, ca să nu spună el că a fost mai deştept !

— Guiule, zise Vovideica, retrage-te ! Nu-i rîvni nici casa, că ea-ţi vine de la Dumnezeu, dacă a fost hotărît să fie a ta. Dar eu cred că n-a fost hotărît să fie a ta, că tu ai două case, ca să ţi-o spun eu acuşica la sigur : una ici în Cucuta, una la Tulcea. O fi fost hotărît să fie a altuia, pe bani, nu degeaba.

— Mde ! aprobă Guiu. Dacă eram deştept, îi luam porcii ! Are patruzeci de porci mari. Mici nu ştiu cîţi. Cred că nu ştie nici ea. Fă socoteala : din patruzeci de porci mari, doisprezece sînt scroafe fătătoare, mari, date bine pe rod. A cîte cinşpe purcei fiecare, pe an, cît face ? A

cîte cinci sute bucata. Nouăzeci de mii anual, numai după purcei. Ce mai zici, Ioane ? Ce mai zici ? Și cresc cu melci, cu scoici, cu „contribuția naturii", cum ziseși tu adineaori !

— Măi, frate-meu — zise Vovideica bucuros, căci la acest punct vroia să ajungă, dar se temuse că „prostul" va reacționa cine știe cum și de aceea pierduse o jumătate de noapte aproape — el, Petre adică, n-a făcut nici un contract cu tine ?

— Ce contract ? ! se miră Guiu. Ăla era deștept. Nu făcea contract. Avea porumb din alte surse. Numai două. Atît a făcut. Numai două.

— Unde sînt? îl întrebă Vovideica, cu privirile aprinse.

— Colo, în geantă la mine, răspunse prietenul său.

— Scoate-le ! îi zise Vovideica.

Guiu se apucă să scotocească în geantă și scoase cele două contracte semnate de fratele său, care acum, după moartea lui, conform legii, trebuia să le onoreze soția. Vovideica le cercetă bine, în lumină, cu ochiul său singur, dar ager. Îi zise :

— Guiule, facem un angajament ? Io îți semnez un nou contract, cu semnătura lui frate-tău, în regulă. În perfectă regulă. Tu îi iei porcii, eu cumpăr casa de la licitație. În caz că nu-mi ajung banii, îmi mai dai tu ! E bine ?

— Păi cum ? se interesă Guiu, avid.

— Bine, răspunse Vovideica. Ea răspunde de porci. Porcii nu mai sînt ai ei. Sînt contractați.

— Înțeleg, răspunse Guiu, dar asta ar însemna ca io sau altul să-i fure porcii. Ea nu mai are porci. Statul o dă în judecată pentru înșelăciune în dauna avutului obștesc. O bagă la baște, îi scoate casa la licitație, suma valorează doar cît avansul primit. Poate, nici pe ăla. Da mai are vacă, mobilă, aragaz cu patru ochiuri și altele, ca să se acopere suma. Și tu cumperi casa pe nimic. Ești dat dracului, Ioane ! Am zis io : școală militară, tactică și strategie. Te-a făcut mă-ta cu cap de ministru. Fără portofoliu.

— E, ce zici ? întrebă Vovideica.

— Întîi să văd cum faci semnătura, răspunse Guiu. Și mai e ceva. Să zicem că io i-aș fura porcii. Ea îl aduce pe Potîngă sau pe alt gradat în baltă. Începe să cheme

porcii la salcia unde-şi are ea bîrlogul porcilor, ca fiecare. Şi porcul, cum o aude pe stăpînă, mai ales scroafa a mai bătrînă, vine de prin toate rovinile. De la şase kilometri, că are miros şi auz. Îţi spusei că porcul e deştept ! Vine la salcia ei. Vin şi se gudură ca cîinii ! Poate cineva să mai zică atunci, că nu sînt porcii ei ? Pot eu să zic că sînt ai mei ! Nu pot ! Animalul îşi cunoaşte stăpînul. Fă tu un porc de-al lui Cherbeleaţă să treacă în curtea lui Marangozu, unde stai, şi să te recunoască pe tine, nu pe stăpîn-su !

— Hai, mă, las-o, zise Vovideica, porci să se gudure la tine cum se gudură cîinii n-am auzit pînă azi să existe. Poate i-ai inventat tu !

— Nu cunoşti Insula, nene ! făcu Guiu compătimitor. Îţi spusei : aici şi porcii sînt deştepţi. Mai avansaţi ca în alte părţi.

— Schimbi porcii, dădu Vovideica răspunsul, ce mai calea-valea !

— Cu cine ? se miră Guiu.

— Cu cine vrei ! răspunse Vovideica. Hai, dă-te-ncoace cu formularistica. Să luăm creion chimic şi indigo mai vechi, din ăla de care ai tu în geantă.

— Păi, dacă ăla e bun ! zise Guiu. Am în geantă indigo de patru ani.

Guiu se aşeză la birou. Ca în toate cazurile contractele le completa cu scrisul lui. Vovideica imită semnătura lui Petre. Guiu lua fiecare contract şi îl privea la lumina puternică a becului. Nu găsea nici o deosebire. Admiraţia lui fu şi mai mare cînd văzu că Vovideica aplica pe contracte viza şi ştampila primăriei şi că apoi le înregistra, la un loc gol, în registru, cu data din aprilie.

— Eşti maestru, domnule ! îi zise.

Se aplecă şi îi pupă mîna.

CARTEA a IV-a

Era duminică. Prima duminică din august. In ziua aceea, Ana s-a dus la biserică mai devreme. De la pierderea omului ei hotărîse să se ducă la slujbă la fiecare sărbătoare. Îi spusese naşa că rugîndu-se pentru el la cimitir, în preajma locului de odihnă a trupului său pe unde din bătrîni se spune că umblă sufletul omului, mintea ei o să-i audă glasul. Aşa auzise. Aşa motiva. Şi hotărîse să-i poarte rînduiala parastaselor după datină, şapte ani. După acest soroc, alţii şapte, şi tot aşa cît va trăi.

Îi era totuşi greu. Cînd intră pe uşa strîmtă a bisericii simţi, ca şi alte dăţi, o strîngere de inimă. Privirile tuturor babelor erau arzătoare şi fixe.

— Cîte lumînări aprinde, ghia ?

Le auzea, dar nu recunoştea vocile. Trecu la sfeşnicele mari, observată printre perdeaua altarului chiar de părintele. Aprinse paisprezece lumînări. Scoase apoi din coşul de răchită albă o tăviţă cu o colivă frumos împodobită cu rînduri de bomboane mari şi „ploiţă", aşa cum învăţase de la Teofila, mama ei. Se retrase apoi cernită şi evlavioasă într-o strană mai spre uşă, mai la întuneric, să nu se spună că „lua altora" ce li se „cuvenea", cum se obişnuia să se zică, „lumina rugărilor". Tresări, căci pe uşă intră cu coşuri mari, cu şervete frumos cusute, cu flori de cîmp mari şi roşii, soacră-sa Vitalia, urmată de Leta.

Slujba se termină,

Femeile îşi luară coşurile cu colive, prescurile, vinul, uleiul şi ieşiră, să se ducă la cimitir.

Ana rămase ultima. Nu vroise să o înfrunte Vitalia, de faţă cu lumea, să o mai amărască cu noi jigniri. Îi fu

ciudă însă că era așa „moliie" de felul ei, timidă adică, și o lăsase pe soacră-sa să i-o ia înainte.

Pe drumul care ducea spre oraș venea un camion, care se opri chiar în poarta cimitirului. Femeile văzură cum din camion săriră doi bărbați tineri și voinici, cu capetele tunse chilug. Tocmai capetele acelea cucuiete, tunse chilug, le atrase atenția. Aveau și niște trăiști din pînză murdară agățate de umăr. Privirile lor căutau parcă pe cineva în cimitir. Stăteau în poarta cimitirului, ștergîndu-și fruntea scăldată în sudoare și capetele tunse. Ascultau bocetele Vitaliei și Anei. Vorbele Vitaliei parcă le pătrundeau în carne, căci tresăreau și se încruntau, nu se știe dacă a jale, a regret sau ură.

Baba Rîpoaia îi făcu Anei un semn, să se întoarcă spre acea parte și să-și cunoască frații. Ana se întoarse cu fața spre poartă și îi văzu acolo pe Florea și pe Ivan, cei mai mari din frații ei, care luaseră parte la bătaie. Nu mai avu nici o îndoială : pe cel mai mic dintre ei îl reținuse la închisoare, însemna că pe el îl va implica mai adînc în proces.

Îi recunoscuse și Vitalia pe cei doi feciori ai lui Geamblău. Și baba Rîpoaia. Se aplecă la urechea Anei și îi șopti :

— Fa, tu nu vezi că a venit alde frate-tu ? Ce mai jelești așa ?

Ana își luă coliva și plecă așa cu tava, cu mîinile întinse, către poarta cimitirului. Mergea împleticindu-se. Florea și Ivan ședeau cu trăiștile lor agățate de umăr, cu privirile în pămînt, fără să se clintească din loc. Ana se apropie și mai mult de ei :

— Iertați-mă, frații mei ! Iertați-mă, le zicea ea, că nu io-l trimesei pe Ghica ! Și el veni, de nebun ! Și băutura, nene, v-aduse, de se întîmplă ce se întîmplă ! Iertați-mă, frații mei, și dați-mi dezlegarea iertării ! Iote, acilea, în fața femeilor ăstora, că nu fusei vinovată ! Nici nu vă chemai io să-l bateți, nici nu-l ținui io să dați voi ! Nici ierburi să-i ia puterile nu-i pusei ! Iertați-mă, frații mei ! Iote-aci, în fața femeilor ăstora !

Florea și Ivan nu-i răspundeau. Se uitau peste gardul cimitirului la groapa fostului lor cumnat. Din dimineața zilei cînd Petre murise la spital și ei fuseseră arestați

chiar de pe tractoarele pe care lucrau, de către plutonierul Potîngă, nu mai ştiuseră nimic despre cele ce se mai întîmplaseră în sat. Auziseră de la procurorul Derbent că Ana se mutase de la canton la casa ei, în sat, că o ducea rău cu soacra şi cumnatul, că tot satul o învinuie şi pe ea. Ba, o consideră chiar vinovata principală. Şi ei, fraţii, tot aşa ziceau, că ea a fost vinovată, că-şi întărîta omul s-o bată, că nu se lăsa bătută şi nu tăcea cînd avea şi bărbatul ceva de zis. Ea, cică, îi împuiase capul lui Ghica, fratele lor mai mic, cu fel de fel de minciuni. Şi de aici se trăsese totul.

— Fraţii mei ! se ruga Ana, apropiindu-se de ei. Iertaţi-mă, fraţii mei ! Iote acilea, în faţa femeilor ăstora, a sfintelor cruci ale morţilor !

Fraţii şedeau unul lîngă altul ca două trunchiuri de copaci. Se uitau la ea cu ochii lor înnegurați, fără expresie. Pe chipurile lor prelungi şi supte nu se ghicea parcă nimic.

— Frăţiorii mei, luaţi ! le zise Ana, întinzînd către ei tava cu colivă neatinsă de nimeni.

Se apropie şi se lăsă în faţa lor în genunchi, ridicînd tava cu colivă către feţele lor supte. Femeile văzură cum Ivan, fratele mijlociu, geamăn cu Ana, se aplecă şi scuipă pe colivă. Şi-l văzură şi pe Florea, fratele mai mare, cum se apleacă şi scuipă şi el pe colivă.

Ana îşi întoarse privirile, plină de ruşine şi jignire. Simţea că o cuprinde un tremur. Se înfricoşă de gestul acela nemaivăzut. Scăpă tava din mîini. Coliva se răsturnă şi se amestecă cu ţărîna. Femeile se mirau cu mîinile la guri. Ana îşi duse mîinile la tîmple şi se lăsă plîngînd cu fruntea la pămînt.

Fraţii îi întoarseră spatele şi porniră cu paşi egali, pe drumul care ducea printre porumbi, pe lîngă unul din canalele de drenaj ale bălţii, către satul lor, Ageaua.

Vitalia, Leta, baba Rîpoaia se strînseră cîteştrele şi începură să împartă colivă şi colăcei din coşurile lor mari de răchită albă. Ana îşi ridică privirile. Îşi luă tava goală, lăsînd coliva în ţărînă. Nu mai putea nici să plîngă, nici să vorbească. Porni spre casă, singură, călcînd greoi. Şi cînd ajunse în faţa casei lui Dănilă Cherbeleaţă, în spatele ei auzi un pas uşor şi un glas cunoscut :

— Ano, auzi ! Stai !

Întoarse privirile şi văzu că era Aritina lui Vovideica. Îi zîmbea.

— Vino, Ano ! Hai la mine în casă !

O urmă, supusă. Vovideica locuia cu chirie la Marangozu, vecinul lui Dănilă. În cameră era răcoare. Odihnitor.

— Şezi ! îi zise Aritina. Să-ţi aduc un pahar cu apă !

Ana bău şi se uită cu ochi rugători la Aritina. Parcă aştepta ceva. Un cuvînt bun, ceva.

— Aritino, îi zise, sînt în mare suferinţă !

— Ano, i se adresă aceasta, punîndu-i mîna pe cap, mi-e milă de suferinţa ta ! Sînt şi eu femeie. Am trecut prin multe şi pot spune că nici azi nu mi-am găsit liniştea. Bărbatul meu ar fi bun, dar nu-mi dă nici o socoteală de ceea ce face, nici cheile casei pe mînă, cum s-ar zice. Ba, de la o vreme, să-ţi spun drept, nici bărbat nu mai e. Nu mai poate să fie. Ori poate c-o fi la altele. Cu mine doarme ca porcul sătul, sforăind.

— Of, Aretino, Aretino, fată ! oftă Ana. D-aia mă chemaşi pe mine în casa ta, să-mi spui lucruri din ăstea, mie?!

— Stai, femeie, îi arătă Aritina scaunul, nu de asta te chemai. Vreau să te înviorez niţel, că te văd că e vai de capul tău. Întîi să-ţi fac o injecţie pentru calmare şi întărire, în vînă. Şi dacă-ţi spusei de porcul ăla de Vovideica, fu pentru că vrusei să te-ntreb despre soacră-ta. E adevărat că ştie să descînte, ca să-l dezlege pe un bărbat în caz că ar fi legat ?

Ana se ridică din nou. Dădu plictisită şi scîrbită din mînă :

— Aritino, zise, nu-mi arde mie de aşa ceva. Taman azi, cînd îmi veniră fraţii de la închisoare şi nici nu se uitară la mine. Şi-mi scuipară în colivă ca nişte străini şi ca nişte golani ! Dar dacă ai curiozitatea să afli, de ce nu te duci tu la soacră-mea, s-o-ntrebi pe ea ?

— Ano, poate sau nu poate ? stăruia Aritina.

— Poate ! răspunse Ana.

— Bine ! răspunse Aritina. Pune braţul aici şi ridică-ţi mîneca. Aşa, ţine pumnul strîns !

Ana simţea cum serul o pătrunde prin trup. Aritina era meşteră la făcut injecţii. Avea mînă uşoară.

— Mai stai niţel pe scaun ! îi zise Aritina. Îmi pare rău de tine. Ţi-aduci aminte cînd lucram la dig, cu bărbatu-tău ? Ei bine, io n-am uitat ! Era un om bun. Nu trebuia să te plîngi şi să-ţi chemi fraţii, să-i întărîţi împotriva lui ! Io, cu ăsta, am al patrulea bărbat. Am răbdat multe de la fiecare. Şi rabd şi de la ăsta. Să fii răbdat şi tu !

Ana îşi frîngea mîinile a supărare :

— Dar cine boalile, Aritino, îl trimise pe zăpăcitul ăla de Ghica, făcut la zile mari, c-o mai călcă „ghiavolul" pe mama la patruzeci şi nouă de ani şi-l făcu ! Io îl trimesăi ? Se duse el, călca-l-ar necazul ! Se duse, şi ăia n-avură minte şi veniră şi se luară cu omul meu !

— Ano, zise Aritina, mîine trebuie să te duci la tribunal ! Ai citaţie şi proces cu cumnată-ta Leta, pentru bătaia aia. Tu nu ştiai ?

— Nu ştiam, Aritino ! se miră Ana. Eu nu primii nimic. Nici nu mă pricep în alde astea. Petre-al meu n-a avut procese cît trăi !

— Ano, îi răspunse Aritina, şi eu sînt femeie, ţin cu tine, d-aia te chemai, să-ţi spun : citaţiile tale le-am văzut aruncate la coşul de hîrtii din biroul lui bărbatu-meu. Aş fi putut să tac. E bărbatul meu şi aş fi obligată să ţin cu el. Nu pot. Tu ştii, fac parte şi eu din comisia de judecată. Ştiu bine ce înseamnă asta. O manevră. Au aranjat ca să nu primeşti citaţiile. Să se judece în lipsă şi să pierzi. Ascultă la mine, du-te mîine la proces ! Vezi că ea le are ca martore pe baba Rîpoaia şi pe Tompa, naşe-ta ! Au propus-o şi pe Teodora lui Marangozu, dar asta nu cred că o să meargă. Ţine mai mult cu tine şi totodată bărbatu-său umblă să primească numire de cantonier în locul lui Petre. Nu vrea să se ia rău cu secretarul. Năstrapă este de partea ta. Şi Marangozu a spus că dacă o să primească el postul ăla, are să te lase să-ţi iei toată recolta de pe locuri, pusă de tine şi Petre în pămînt şi că o să-ţi facă un mare bine. Ce-o fi vrut să spună, nu ştiu ! Ce bine poate să-ţi facă Marangozu ţie, iar nu ştiu ! Ai să vezi. Şi acum, dacă nu vrei să mai stai, poţi să te duci ! Şi nu fi amărîtă pentru coliva aia ! S-a văzut că ai făcut-o, Petre o fi mirosit-o poate şi el, de-acolo, din cer, de unde-o fi, dac-o mai fi ! Eh, lumea ! Du-te ! Hai, la revedere !

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate, Aritino ! Mă simt mai bine, zise Ana, mă liniști injecția aia. Să te răsplătească Dumnezeu, că eu nu știam de proces și mă pomeneam, poate, cu nenorocirea pe cap !

Aritina o conduse pînă la ușă. Ana îi făcu o plecăciune și ieși călcînd cu pașii ei tremurători. Nu văzu că sub geam, ascuns de o tufă de liliac, era Vovideica. Nu vedea ura din privirile lui.

Ana se depărta. Vovideica se uita dintre tufele de liliac să vadă dacă a ajuns suficient de departe, ca să nu-l vadă cum iese din ascunzătoare. Intră în casă și Aritina rămase surprinsă cînd îl văzu apărînd așa, deodată.

— Marangozu este acasă ? întrebă el. Dar Teodora ?

— Nu este nimeni, în afară de noi doi, dragule ! îi răspunse Aritina. Mîncarea e gata, vinul e la gheață, să mai zici tu că nevestica ta nu este harnică !

Vovideica se strîmbă și ea se miră, întrebîndu-se ce-o avea soțul ei că era supărat. De dimineață plecase bine dispus de acasă, vesel. Ea dădu drumul la aparatul de radio. Tare, căci era muzică cu Maria Tănase, care îi plăcea lui și credea că așa o să-l îmbuneze.

Vovideica închise fereastra. Se întoarse apoi spre Aritina. Zise :

— Aritino, dezbracă-te !

Femeia se uită surprinsă și mirată. Vocea lui nu spunea că era vorba de ceva plăcut. Era cam egală.

— Puiule, răspunse, mă dezbrac după ce mîncăm.

— Scumpo, adăugă el, dezbracă-te acum !

— Ioani, zîmbi femeia tandru, hai, fii cuminte !

— Aritino, dezbracă-te ! zise Vovideica tot pe un ton egal.

Femeia simți că în vorba lui era ceva ascuns. Nu, desigur, se gîndi, nu este ceva de iubire. Și începu să se dezbrace. Se simțea bine în răcoarea camerei.

— Ce te-a apucat ? îi zise. De mult nu te-ai mai gîndit la mine. Începusem să mă îngrijorez !

— Aritino, îi zise el, după ce o văzu dezbrăcată, goală, cu luciul mat al pielii, luîndu-i ochii. Am auzit de acolo, de sub fereastră, ce-i spuseși femeii ălia, și te întreb : Cine ți-a permis ție să trădezi secretele mele profesionale ? Cum poți crede tu că unul ca tovarășul Guiu Lumînare,

membru de partid, poate să piardă un proces ? Aritino, o să repetăm azi, îi zise tot liniştit, figura aia cu „căţeaua" !

— Ionele ! răspunse femeia rugător, căzîndu-i în genunchi. Nu mă mai bate, Ionele ! De bătaie e vorba ! Dă-mă afară, aşa goală cum sînt, te rog, dar nu mă mai bate ! Îmi desprinzi plămînii ! Ai să mă bagi în spital, Ionele !

Vovideica încuiase uşa şi dădu drumul tare la aparatul stereofonic, singura lor piesă mai de valoare din casă. Fără să se uite la femeia goală, care era şi frumoasă, cu trup înalt, cu picior ca scris pe o reclamă de ciorapi, smulse cearşaful gros de pe pat. Îl cufundă apoi în găleata cu apă, îl scoase şi-l stoarse, răsucindu-l ca pe o funie.

— Stai cum stă căţeaua ! îi zise.

Aretina îngenunche şi iar se rugă :

— Nu mă mai bate, Ionele ! Ionele, ţip !

— N-ai să ţipi ! Ba, dacă ţipi, o să creadă lumea că latri ! Ca o căţea. Cum eşti !

O prinse cu mîna lui mare de părul lung şi negru. O apăsă spre genunchi. Îi prinse gîtul lung şi frumos între pulpele lui voinice şi începu s-o lovească scurt, apăsat, metodic, cu cearşaful ud, răsucit ca o funie, peste spatele alb şi arcuit.

Femeia începu să icnească. Simţea în gură ceva cald. Încerca să scape din strînsoare. Bolborosea şi pe la colţul gurii i se scurgea o şuviţă de sînge înspumat. El dădea şi repeta :

— Figura cu căţeaua, cu căţeaua !

O lovi aşa pînă simţi că îi obosise braţul. Îi dădu apoi drumul şi ea căzu fără putere pe covorul de iută. Vovideica îşi luă canadiana, cizmele lungi, pescăreşti şi geanta în care avea un topor cu coadă scurtă, o plasă de „obleţi", o setcă, aşa cum i se zice prin partea locului. Trînti uşa şi plecă.

Uşa trîntită cutremură inima Aritinei, dar îi decise şi o hotărîre mai veche a ei. Răsturnă conţinutul găleţii în lighean, începu să se spele de sînge, se privi în oglindă şi văzu că, în afară că trupul îi era bine înroşit şi că avea dureri groaznice şi surde pe dinlăuntru, nu prezenta alte semne. Se îmbrăcă şi se pieptănă apoi la oglindă. Se gîndea că bine făcuse că-şi ţinuse capul la pămînt, obrazul

ascuns între palme, cum face „căţeaua", că de aceea îi zicea el „figura cu căţeaua", scăpînd astfel nedesfigurată. Faţa îi era curată, dar înroşită de efortul de a nu ţipa. Ochii îi erau injectaţi.

Se duse la puţ şi umplu altă găleată cu apă şi o aduse în casă. Îşi ţinu apoi ochii îndelung cufundaţi în apa răcoroasă şi puţin sălcie. Se privi iar în oglindă şi văzu că chipul îi revenise aproape la normal. Îşi luă sandalele şi o geantă cu cîteva lucruri. Îşi zise să treacă întîi pe la dispensar şi să-i spună doctoriţei că are ceva urgent, să-i lase deci o cerere de învoire pentru cîteva zile.

Drumul către dispensar trecea prin faţa primăriei. Era duminică şi linişte. Erau poate ceasurile două după prînz. Uşile primăriei erau larg deschise. Costică Moldoveanu, omul de serviciu, şedea pe trepte şi fuma. Din camera din stînga se auzea ţiuitul unui polizor.

Aritina păşi cu îndrăzneală în acea odaie. Îl văzu pe Năstrapă cum şlefuia la polizor florile de metal, dăltuite şi sudate cu mîna lui pentru gardul din jurul căminului cultural.

— Am venit să-ţi spun, tovarăşe secretar, intră ea de-a dreptul la subiect, că eu intenţionez să-mi cer transferul.

— Adică cum ? întrebă Năstrapă fără a se opri din lucru. Şi de ce ?

— Adică, am să cer la Direcţia sanitară, răspunse femeia, să fiu mutată altundeva în ţară. Oriunde, numai aici nu. Şi am venit la dumneata, cu toate că nu sînt membră de partid şi nici nu intenţionez să fiu, pentru că am un membru de partid în casă care mi-a dat lecţii „foarte sănătoase".

Năstrapă ridică ochii de la lucrul său şi alese altă piesă :

— Ei, zise el, păi tovarăşul Vovideica este un tovarăş bun.

Aritina se uita la el cum şlefuia oţelul. Şi se gîndea că omul acesta gras, cu faţa blîndă, care-şi petrecea aici, în Insulă, chiar şi duminicile, cu toate că avea familie în Oraşul-mare, pileşte oţelul. Modelează, să rămînă de mărturie, aici, în locurile astea, că a fost unul Năstrapă, un

fost muncitor metalurgist, care a modelat ceva. Şi se gîndea la Vovideica al ei.

— Ce te determină să pleci ? o întrebă Năstrapă. Ai aici o stare bună. Doctoriţa te apreciază.

— Multe ! răspunse ea evaziv. Mă determină ceva care-mi cere să schimb locurile. Un proverb sau cam aşa ceva, am citit într-o carte, zice că „fericirea este dorinţa de schimbare !" Aş vrea să fiu şi eu fericită.

— Şi nu eşti fericită ? Ce-ai vrea ? o întrebă domol secretarul. Bărbat ai, slujbă ai, în munca obştească eşti...

— Nu mai pot să rabd ! răspunse ea aproape plîngînd. Dar poate nu ştiţi povestea vieţii mele ! Şi nici nu intenţionez s-o spun. Am trecut p-aici ca să vorbesc doar de nenorocita aia a lui Petre Lumînare. Nimeni nu vede cum se ţes în jurul ei adevărate pînze de păianjen. Se ţes şi o învăluie zi de zi, căci biata a rămas singură cu toată povara vieţii. Eu am trecut prin astea. Poate chiar mai rău, dar eu am rezistat. Ea nu va putea să reziste. Şi dacă s-a produs un omor la canton, desigur, nu e cine ştie ce. S-a produs şi se vor mai produce. Aici sau aiurea. Eu am stat de vorbă în noaptea aia, la dispensar, cu „filozoafa", cu Mecinicova. Nu e proastă. M-a învăţat multe. Păcat de ea, că este nebună. Cel puţin aşa zice lumea. Eu am constatat că este doar nevrozată. Într-un grad avansat. Mi-a vorbit despre crimă, de ceea ce înseamnă crimă.

— Şi ce ţi-a spus ?

— Mi-a spus multe. Noroc de mine, că am ţinere de minte, căci lucrurile nu sînt simple.

Aritina se opri din vorbă, crezînd că nu este ascultată.

— Mă deranjează ciocănitul ăsta, zise ea. Şi polizorul. Parcă ar pili din carnea mea.

Sudura producea lumină puternică şi pe ea o dureau ochii. Îi zise el :

— Pune-ţi ochelarii ! Se vede mai bine !

— Hm, ciudat ! rîse ea. Cu ochelarii ăştia coloraţi să văd mai bine ?

— Da ! glumi el. Vezi viaţa în alte culori !

— Da, răspunse ea, dar lumina vreau s-o văd clară !

— Ce vrei să spui de fapt ? o întrebă el.

— Iată, începu ea, oamenii legii caută să se lămurească cine a dat lovitura decisivă lui Petre Lumînare. Ca să-l bage în puşcărie doar pe acela. Ei au fost trei fraţi. Primii doi au neveste şi copii. Cel mai mic dintre ei, despre care chiar Ana, sora lor, a spus că a fost la bătaia aceea cel mai cîinos, se căsătorise, nelegitim, bunînţeles, cu o fată al lui Blendescu, o nepoată a lui Rîpă, deci, pe care a şi lăsat-o gravidă. Numai o lună au convieţuit. Fata va naşte, tatăl copilului nu va vedea lumina libertăţii, probabil, douăzeci şi cinci de ani. Procurorul se gîndeşte, să nu distrugă trei familii, trei case. El separă momentele bătăii. Ştie şi el, deci, cum să preţuiască, să cîntărească momentele. Dar spuneam că fraţii mai mari ai Anei au cîte patru-cinci copii. Dacă-i condamnă, acei copii rămîn fără sprijin. Fratele cel mic are şi el în faţă viaţa. Se pare că alegerea a fost făcută. Cel mic să ia totul asupra lui, să facă închisoare, iar cei doi să scape, să-şi crească copiii.

— Ce vorbeşti ? se miră Năstrapă.

— Da, răspunse ea, azi au venit acasă. Au fost puşi în libertate.

— Interesant, interesant ! zise el.

— Păi, dacă e interesant, atunci de ce dumneata, împreună cu bărbatul meu, cu Guiu Lumînare, cu Stan Bîrliba, cu Mihalache şi tot satul pot spune, nu vă uitaţi la cealaltă crimă care se săvîrşeşte ?

— Ce crimă ? sări el.

— Crima cu Ana, cu familia mortului, care o consideră pe ea vinovată, că şi părinţii şi fraţii ei tot pe ea o consideră vinovată. Iar satul, şi el în cea mai mare parte, tot pe ea o consideră vinovată ! De copiii ei cine se interesează ? Doar ea singură ! Cine o ocroteşte pe ea ? Doar Dumnezeu ! Eu am trecut pe aici să vă vorbesc în principal despre amărîta aia de femeie. Nu este vinovată, n-are cum să fie vinovată. În timpul cînd nevasta lui Guiu o reclama că i-a violat domiciliul, că a lovit-o, că a asmuţit cîinele turbat asupra copiilor ei, Ana era la cimitir, pentru că se deshuma mortul. Se va comite, deci, o nouă crimă, prin condamnarea acelei femei nevinovate, dacă cineva nu se va duce să arate la tribunal că ea nu era acolo, la bătaia pe care pretinde Leta că a suferit-o.

— Nu se poate ! răspunse Năstrapă. Justiția o să facă lumină.

— Tovarășe, zise Aritina, eu am cunoscut „lumina" asta de mică. Am crescut într-o familie dezorganizată. Toate procesele le cîștiga tata, în paguba mamei și a noastră, a copiilor, care aproape muream de foame și el nu ne dădea nici un ajutor. Am și eu treizeci de ani. Am văzut cîte ceva în viață. Am văzut și am auzit de cazuri cînd anumiți indivizi încearcă și mai reușesc să inducă justiția în eroare, să o folosească drept armă pentru interesele lor. Dacă vrei să-l tîrăști pe cineva pe la miliție sau la tribunal e simplu : fă-i o reclamație, pune doi martori siguri și îl cîștigi. Sărmanul om nevinovat ! Vedeți, de asta mi-e frică, pentru Ana. Justiția oamenilor nu este infailibilă.

— Domnule, zise Năstrapă curios și plăcut impresionat, nu mi-am dat seama pînă acum că dumneata știi atîtea !

— Și-acum mă duc ! Aveți grijă că Ana are mîine proces la Orașul-mare ! O să se folosească acolo martori falși, o să se caute chițibușuri, ca să-i pricinuiască femeii pagubă. Să dea Domnul să fie bine !

— Noroc, tovarășe ! zise Năstrapă pe gînduri, cu capul în jos, cu privirile la florile lui de grilaj.

Aritina plecă. Polizorul lui Năstrapă începu iar să țiuie și zgomotul său parcă o mîna din urmă.

— Șlefuiește, șlefuiește ! zise ea, coborînd panta scurtă spre locul de acostare a vaporului. Numai pe-al meu nu-l „șlefuiește" !

Se gîndea că la început vrusese să se oprească la Năstrapă și să-i spună tot cu privire la Vovideica. Să-i spună că o bătuse atît de crunt, cu funia udă, ca pe hoți, pentru că ea îl descoperise cum uneltea, împreună cu Guiu, ca Ana să piardă procesul. Se mai gîndea pe unde-o fi umblînd, unde s-a dus ? Văzu că vaporul se apropia și începu să fugă spre mal fluturîndu-și basmaua pe care o ținea în mînă.

Aritina venise aici în Insulă, cu șapte ani în urmă, împreună cu soțul ei, un bărbat mai în vîrstă, topometrist de profesie. Era un om bun, cu vorbă aleasă, pînă cînd lua un pahar în plus. Devenea la beție obscen și violent. Lucrase și ea la început la biroul măsurători. I se desfiin-

ţase postul şi soţul o silise să preia cantina. Într-o seară, fostul ei bărbat a trecut pe la cantină s-o ia acasă. Era foarte beat şi înjura urît. După numele celor pe care-i înjura, ea şi-a dat seama că venea de la jocul de cărţi. Că îşi lăsase prietenii de poker, acolo. Vrusese să încuie sertarul unde păstra banii cantinei. El o apucase de mînă şi o împinsese cît colo cu brutalitate. Căzuse. Se lovise rău, la şold, de colţul unui scaun. Pînă să se ridice, el luase banii toţi din sertar şi fugea, cu mîna vîrîtă în buzunar, către baraca de la Japşă, unde-şi dădu ea seama că aşteptau prietenii de joc. Fugea repede Găiseanu — căci aşa-l chemase — dar şi ea îşi uitase durerea din şold şi picior, şi încerca să-l ajungă din urmă. El urcase pe mormanul de pămînt, pe care buldozerele, cu lama de oţel cît lăţimea unei case, îl ridicau să formeze trupul digului. Un vuiet de motoare, de maşini care se încrucişau împingînd pămîntul acoperea orice glas. Strigătele ei rămaseră fără răspuns. Îşi încordase puterile şi urcase într-o răsuflare panta de pămînt neîntărit bine. Pe coama viitorului dig reuşise să-l prindă de haină. El se smucea şi o lovea cu piciorul, căutînd să scape. În încleştarea aceea ea îl îmbrînci, şi el, fiind băut, se rostogoli pe panta de pămînt, de cealaltă parte a terasamentului, în faţa unui buldozer care aducea puternic un nou val de săpătură. Atît doar a reţinut. Şi-a pus braţul la ochi, să nu vadă. Pămîntul împins de buldozer l-a acoperit. Acesta a fost sfîrşitul lui Găiseanu. Neobservat sau poate observat de mecanic, dar acesta nu a spus nimic, căci se temea poate de pedeapsă. Nu a spus nici ea nimic. S-a întors la cantină plîngînd, zguduită de cele ce se întîmplaseră, faptă de care se considera vinovată. S-a speriat foarte rău. Cineva a cuprins-o de braţ. Era Stan Bîrliba :

— Femeie, i-a zis el, am văzut tot. El s-a dus. Tu eşti tînără. Taci din gură. Du-te acasă, ia nişte haine d-ale lui şi du-i-le la marginea apei. Lasă-i-le acolo şi pleacă. Du-te încălţată cu ghetele lui, ca să nu laşi alte urme. La noapte o să plouă. Cineva are să găsească hainele şi o să creadă că s-a înecat.

Povestea aceasta i-a spus-o Stan şi lui Vovideica. Lui nu-i venea să creadă. Era căsătorit cu Aritina de aproape şase ani. În acest timp nu reuşiseră să agonisească mai

nimic. În schimb, învăţaseră : ea era studentă în anul patru la fără frecvenţă, la Bucureşti, la facultatea de ştiinţe naturale, el la ştiinţele juridice. Vovideica îi păstra taina. Cînd aveau să primească diplomele, hotărîseră să se retragă undeva, într-un sat mai spre dealuri, să se stabilească acolo. Ea ca profesoară, el, poate, ca jurist.

Aritina continua să înveţe, el nu. Nenorocirile i se trăgeau de la Guiu. Se apucaseră de mari afaceri cu porcii. Erau amestecaţi şi ai lui Bîrliba. Ei furau porci, el le elibera bilete şi certificate, ca să poată să-i vîndă. Întocmea, adică, acte false. Primea bani. Reuşise astfel să adune o sumă frumuşică. Fără ştirea soţiei. Teama îl schimbase. Devenise fricos, violent. Îşi înjura şi-şi lovea soţia din lucruri de nimic. Prietenul său, Năstrapă, care-l adusese aici şi căruia îi datora munca lui şi cinstea ce o primise de a intra în rîndurile membrilor de partid, nu aflase de legăturile lui cu Guiu. Cu un ceas mai înainte o văzuse pe Aritina intrînd la partid, apoi cum ieşise şi alerga să prindă vaporul. O privea cum urcă în grabă scara care lega puntea de mal.

Tresări. Auzi lîngă el un glas.

— Nu te poci trece şi pe dumneata ! Cine mai ştie ce zice lumea ! Se întoarse şi o văzu alături pe Tudoriţa, care se legăna în barcă pe valul domol al fluviului.

Îşi trecu mîna peste frunte. Încercă să zîmbească.

— Ce să zică, coană Tudoriţo ? îi zise. Ce-o să zică ?

— Am auzit io ! se hlizi ea.

— Ei, lasă Tudoriţo, îi răspunse, nu te teme. Trece-mă! Ce-o să-ţi fac ? Eh !

Femeia rîdea. El sări în barcă.

— Te ţii de glume, Tudoriţo ! Te ţii de glume ! Dar nu-mi spuseşi unde te duci ?

— Iote, mă duc şi io la ale mele ! răspunse ea cu spatele întors. Mă duc în baltă la nişte amărîte de animale. Dumneata de ce nu stai acasă ? Coana Aritina ţi-o fi gătit mîncare bună ! Mai ştii ? !

— Bine, coană Tudoriţo, zise el, dumneata eşti proprietăreasa mea, şi eu nu ştiu că ai porci în baltă ?

— Ei, uite, mă dădui de gol ! zise femeia. Aşa sînt eu, proastă ! Avem. Şi porci, şi oi, şi trei armăsăraşi.

Fiecare pe-aici, care e gospodar, are. Hăţişurile, sălbăticia ne ajută. Nu se ştie cît are fiecare. Dar avem.

— Sînt înscrise la registru, coană Tudoriţo ?

— Păi ce ştiu eu, tovarăşe Ionele ? răspunse Tudora, rîzînd tot cu gropiţe în obraz. Bărbatu-meu ştie ! Eu zîc c-or fi !

Barca se legăna pe valuri. Lopăta ea. Lui îi ardeau buzele. Îi venise parcă o sete. O sete de femeie. Nu de oricare. De cea din faţa lui.

— Nu sînt, zise el. Eu ştiu tot registrul de animale al comunei pe dinafară. O să daţi de dracu, coană Tudoro ! Eu vă spun. Nu ţin seama că stau la voi cu chirie. Într-o zi am să mă zbîrlesc. Mă mut de la voi şi atunci mă uit şi-n registru.

Tudora rîse :

— Nu zău ! făcu ea, lăsîndu-se mult pe spate, pînă îi veni rochia mai sus, sus, peste piciorul rotund arămiu. Nu zău, tovarăşe secretar ! repetă ea.

Tudora lăsase într-adins barca în voia apei. El observă că sînt duşi de curent şi vru să pună mîna pe vîslă. Ea mişcă barca şi el se dezechilibră şi căzu cu obrazul peste pulpa ei dezgolită, mai sus de genunchi. Rămase aşa, lipit de ea, pînă cînd Tudora îl împinse uşor atingîndu-i cu mîna ei plinuţă creştetul capului.

— Bărbat eşti matale, tovarăşe Ionele ! îi zise. Cazi aşa, pe unde nu trebuie !

El se ridică şi stătu iar pe scîndurica ce servea drept băncuţă. Zise :

— Las-o dracului, coană Tudoriţo, hai să schimbăm vorba mai bine ! Căzui aşa, din întîmplare. Ori dumneata mă sucişi, mă-nvîrtişi ? Ce duci în traista aia ?

— Grăunţe, îi răspunse Teodora. Doar n-ai vrea dumneata să mă cauţi în coş !

— De ce să te caut ? zîmbi cu înţeles Vovideica. De ce?

Se aplecă înainte şi, ca din greşeală, îşi lăsă iar mîna să alunece peste curbura piciorului femeii.

— Coană Teodoro, să fiu al dracului dacă te las pînă nu te caut în coş !

— Pe mine ? se miră femeia.

— Da, pe tine.

— Nimic n-am, tovarăşe Ionele ! Zău n-am ! Iote, priveşte ! Porumb pentru groştei !

Barca se izbi cu botul de mal. Ajunseseră. Vovideica îşi luă rucsacul şi sări sprinten pe malul înierbat. Vru să întindă mîna, să o cuprindă.

— Am picioare, tovarăşe Ionele, pot sări singură.

Sări. Îşi luă coşul şi săcuţul. Începu să urce panta abruptă. Se legăna în faţa lui, mlădie. Vovideica o lăsă într-adins să se depărteze. Cunoştea şi el Insula. O urmărea. Teodora zorea pasul. Se pierdea printre hăţişurile dese şi pustii. Vovideica rămase în urmă.

Teodora răsufla greu. Îşi ciulea auzul. Aştepta glas de la omul ei. Era aşteptată. Dacă nu de Marangozu, atunci de cumnatul. Nu auzea nimic. Doar şuierul vîntului prin sălcii.

Vovideica se apropia. Ea nu-l auzea. El călca uşor.

— Ţip ! zise ea. Ce vrei să-mi faci ? Omul meu mă aşteaptă !

Vovideica rîse. Simţi că bătăile inimii se precipitau. O cuprinse de mijloc. Ea nu se mai împotrivi. Îi zise :

— Ionele, tu eşti băiat bun. Cînd ai venit aici, în Insulă, ne erai drag. De ce n-ai avut grijă de tine ? Ţi-ai schilodit fiinţa !

El nu dădea atenţie.

— Ai mîncare ? îi zise.

— Am ! răspunse Tudora. Dar să nu pui tu mîna acolo, în coş !

— Şi de ce, mă rog, e oprit ?

— Să nu pui mîna ! zise Tudora şi sări ca arsă, să-i smulgă coşul de răchită albă din mînă.

Vovideica smulse şervetul, scotoci şi văzu că sub boabele de porumb erau pachete şi sîrme.

— Nenorocito, îi zise, faci braconaj de peşte ! Ăsta este exploziv. Asta e instalaţie electrică. Ptiu ! Ptiu ! Fire-aţi ai dracului ! Din asta vă pricopsiţi voi ! Păi ştii tu, fă prăpădito, cît puiet moare la o explozie d-astea ?

— Păi d-aia e peşte, răspunse Tudora, să moară. Aşa este lăsat de la Dumnezeu ! Tot ce e lăsat de la Dumnezeu, aşa se face.

Vovideica îi vorbea domol :

— E o crimă, măi Tudoro, o crimă să omori atîta puiet de peşte !

— Te luă pe tine grija ! îi întoarse Tudora.

— Tudoro, răspunse el, nu te-ntreb unde pun ăia dinamita. Bănui. Nici nu sînt Potîngă, să umblu teleleu după nişte prăpădiţi ca voi ! Îmi pare bine că te văzui !

— Mulţumesc ! zise ea. Mă duc. Îţi mulţumesc ! Ai fost bun cu mine ! Te mai rog ceva, mutaţi-vă de la noi !

— Tudoriţo, să ştii, îi răspunse el, eu nu mi-am pierdut ochiul, aşa cum se vorbeşte, cum susţin şi ai lui Bîrliba, martorii mei, dintr-un accident de puşcă, la vînătoare. L-am pierdut, Tudoro, cu ei, la peşte, la braconaj, pe cînd trăia şi Petre Lumînare. Eu i-am învăţat pe toţi să facă mine cu trotil pentru peşte. Una din minele acelea mi-a explodat în mînă. M-a urîţit. Sînt urît acum !

Ea tăcea. El porni cu paşi înceţi, cu capul plecat, descurajat. Ajunse la plopul lui Carafoglu. Stătu acolo, pe o buturugă, ca omul care se odihnea. Aşa era înţelegerea cu Guiu şi Mihalache : să vină acolo, să nu strige, să nu se facă a aştepta pe cineva, pînă nu se va auzi strigat. Semnalul era fluieratul de prigorie, pasăre mereu însetată.

Stătu mult. Cine ştie cît. Simţi că răcoarea creşte, că umbrele se întind, că se apropie scăpătatul soarelui. Era vremea hotărîtă, cînd trebuiau să împlinească ce aveau de împlinit. La scăpătatul soarelui, porcii veneau de prin bălţi şi de prin hăţişuri, să mănînce boabele aruncate de către stăpînii lor la cîte o buturugă, unde îi învăţaseră ei, de cînd îi adusese în baltă, odată cu primăvara, cu vremea cînd dădea colţul ierbii şi ieşeau rădăcinile dulci din somnul lor sub zăpezi.

— Pînă la scăpătatul soarelui, vorbea Vovideica cu el însuşi, porcii nu apar la culcuşuri. Zadarnic îi cauţi. Vin doar ei singuri la locul unde-i învaţă stăpînul lor.

Şoptea şi se gîndea că atîta lucru învăţase şi el de la oamenii aceştia, din insula lor, cu ascunzători în care statul nu cunoştea ce este. Şi cum şedea singur acolo, rezemat de o salcie bătrînă, înjurîndu-i pe braconieri, auzi cunoscutul semn al lui Mihalache. Se bucură şi se ridică în picioare. Ascultă dincotro venea sunetul şi apucă la stînga plopului trăsnit, către o rîpă, peste care viiturile apelor

prăbuşiseră sălcii şi plopi bătrîni. Intră fără teamă pe sub acel acoperămînt, ca un tunel. Ajunse după douăzeci de paşi la nişte vreascuri rupte, la un capăt al rîpei.

— Încoace, bă, încoace ! auzi glasul lui Guiu.

Privi în toate părţile, dar nu vedea nimic, decît hăţiş. Cortine verzi de ramuri dese de sălcii şi iederă sălbatică.

— Ha-ha ! rîse Guiu de două ori. Habar n-ai ! Ai să cunoşti şi tu odată secretele acestei insule, băiatule !

Guiu ieşise la lumină ca din pămînt.

Copaci doborîţi, de vînt şi topor, închideau rîpa ca un tunel. Un tunel larg în care se aflau nişte ţarcuri şi o lăcoviştе în care se bălăceau vreo 40 de scroafe.

— Astea sînt ale lui Cherbeleaţă, zise Guiu. El le ţine în ţarc. Şi naşul la fel. Dar are ţarcul în altă parte. Ai să vezi !

Pe sub acel bunget de copaci şi plante acvatice împletite haotic, porniră pe o altă cărare şi se aflară curînd la capătul unei bălţi strîmte, dar adînci, în care la acel scăpătat de soare săreau crapi cu solzi alburii, ca nişte săbii de argint, care despicau murmurul violet al luminii.

— Aici mi-a spus naşul să-l aşteptăm, zise Guiu. Are să vină şi cu cîinele. La porcii lui nu te pot duce. Nici pe-ai lui Cherbeleaţă nu i-ai găsit tu, dacă i-ai căuta singur. Dar ştiu că nu-i cauţi ! Ai interes. Cu Cherbeleaţă nu te joci. Te cumpără-n bani !

Vovideica se uita cu mirare. Pînă atunci, în calîtatea lui de om al administraţiei de stat, se crezuse stăpîn al Insulei. Acum, după toate cîte le vedea, se întreba cine este adevăratul stăpîn ?

Kiurrr ! Kiurrr ! auziră din partea dreaptă, semnalul lui Mihalache.

Cotiră la dreapta şi ieşiră într-un luminiş. Coborîră apoi o rîpă şi văzură trei buturugi de salcie. N-aveau vîrfuri. Nişte lăstari tineri le învestmîntaseră, poate chiar în acea primăvară, după viitura apelor fluviului. O salcie era pîrlită pe dinlăuntru. Era transformată într-un „cort". În interiorul scorburii aveau loc oameni şi animale.

— Asta e locul porcilor lui Petre Lumînare, zise Mihalache. Şi se închină : Dumnezeu să-l ierte ! În buturuga aia, a doua, ţinea porumbul, iar în cealaltă setca. Aici,

în asta pîrlită pe dinlăuntru, făcea focul şi se adăpostea cînd ploua.

Intrară toţi trei în cuprinsul buturugii. Vovideica văzu cît de încăpătoare era. Se gîndea că asemenea locuri erau ascunzători ideale, „pe vreme rea", de care Potîngă habar n-ar fi avut. Începu să caute în rucsac :

— Bilete am adus, le spuse, dar care este planul ?

— Bine că ai adus, răspunse Mihalache.

— Planul e simplu, zise şi Guiu. Luăm porcii şi-i trecem în altă parte. Avem noi oamenii noştri. Trebuie să ne grăbim.

— Să vină cîinele, zise Mihalache. Că şi eu mă grăbesc, că mai am ceva treburi.

— Să se adune şi porcii, adăugă Guiu liniştitor.

Mihalache se ridică şi începu să fluiere altfel. Punea şi mîna la gură şi, ca dintr-o oală de lut, ieşeau nişte sunete sinistre pentru urechile lui Vovideica, un fel de plînset de buhă.

Un timp nu se simţi nimic şi Vovideica se uita întrebător, să vadă ce va mai urma, ce mai au de gînd oamenii aceştia, care pentru el, aici, în desiş, prin faptele lor, începuseră să fie misterioşi şi aparte, ca ceva din alte lumi. Se auziră apoi vreascuri rupte şi foşnet de frunze ca de animal fugărit.

— Cum o să prindeţi voi doi, le zise el, patruzeci de porci mari şi mulţi alţii mai mici ?

— Hm ! făcu Mihalache. Ce ştii tu ? !

Mai repetă apoi chemarea aceea ca de buhă. Se auzi foşnetul de animal fugărit, la marginea desişului, aproape.

— Apare el acum ! zise Mihalache, tot misterios, dar cu un timbru de lăudăroşenie. Nu iese dintr-o dată la vedere. Aşa l-am învăţat. O să vedeţi. Dracilă, hai la tata ! strigă el.

Vovideica îl văzu atunci pe cîinele Dracilă cum dintr-un salt, din ascunzătoarea lui, din frunziş, fu la picioarele stăpînului, unde se gudură puţin, apoi se aşeză cuminte pe labe. Mihalache, sub privirile uimite ale lui Vovideica, strînse atunci balegă de porc şi lemn pîrlit din buturugă, paie din culcuşul porcilor, al scroafelor mari şi le dădu cîinelui să le miroasă. Cîinele Dracilă le mirosi, începu să scîncească şi se învîrtea în cerc în jurul stăpînului.

— Aret, Dracilă, Aret ! îi zise Mihalache.

Cîinele se uita cu niște ochi mari, inteligenți, la stăpînul lui. Mirosea paiele și ce mai avea în mînă acesta. Începu să scheaune și să se repeadă pe urmele lăsate într-o rovină ca de ploaie, de zeci de unghii de porci. Nu se depărta însă. Stăpînul îl lăsa să se învîrtească.

Vovideica se uita curios, căci văzuse și el cîini polițiști și cîini grănicerești la viața lui, dar acesta îi părea ciudat. Se gîndea, ca un inteligent ce era, că porcii miros toți la fel. Că n-are să-i poată alege cîinele, din atîtea sălașuri, tocmai pe cei căutați de ei !

— Te înșeli, zise Mihalache. Iată, lucrul e foarte simplu. Petre Luminare a pîrlit cu foc buturuga asta, în care se adăpostesc porcii lui. Avea și el cîine, cum știți. Ăla ! Porcii se freacă cu spinările, ca să se scarpine, de acest lemn ars. Le rămîne pe „șorici" urme de cărbune, de lemn ars, de vatră, de cenușă de salcie. După acest miros fostul lui cîine, Zimbru, care nu era mai prost ca al meu, pot spune chiar mai bun, un exemplar ciobănesc foarte reușit, îi descoperea și-i aducea la stăpîn de cîte ori avea acesta plăcere.

Vovideica se mira. Își dădea seama de ce țineau ai lui Bîrliba atît de mult la cîinele Dracilă. De ce își protejau și alții cîinii cu care plecau în baltă. Se mira că Mihalache ofta.

— Știi de ce oftez, Guiule ! zise Bîrliba. Mîine e procesul ăla cu Leta. Să spun drept, cînd văd acum cîinele meu, cum adună porcii lui Petre, mă mustră conștiința pentru fapta mea. Nu trebuia să-i tai femeii ăleia cîinele ! Avea și ea nevoie !

— Nu mai are nevoie ! rîse Guiu. De ce sîntem noi aici ? S-o scutim !

Vovideica aștepta. În sufletul său se gîndea că nu făcuse bine că se alăturase acestor oameni.

— Nașule, mîine la proces, zise Guiu, am avut eu grijă să iasă că acel cîine a fost turbat. E o zicală : „Cînd ai bani, ai și mamă și tată !" N-a fost turbat. Ăla, știi de cine e vorba, Năstrapă, și-a făcut rîs de-ai mei. I-a luat Salvarea, cum știi, și i-a dus la spital pe toți. Dacă nu era mama, nu mai vedeam mîncare caldă o lună de zile. Le-a găurit burțile. E vai de capul lor ! Dar, poate așa era

drept. Leta a făcut-o, trebuia să şi plătească, cumva. Eu am avut grijă să ung osiile. Pot să rămîn în pierdere ? Şi-apoi, ce ? Nu sînt porcii lui frate-meu ?

— Măi, cumetre Guiule, zise Bîrliba, ăla n-a fost cîine turbat. Eu intrai în păcate degeaba. Cînd îl văd acum pe Dracilă nu pot să nu spun că figurile lui sînt învăţate de la acel cîine al răposatului, care i-a fost profesor bun şi mă trec lacrimile.

Cîinele se învîrtea în cerc. Mihalache îl chemă, îl mîngîie pe cap şi i se uită în ochi :

— Lanse, Dracilă ! Lanse, tată ! îi zise duios.

Vovideica se uita şi se mira, pentru că în nici un dicţionar nu citise cuvîntul „lanse".

— Măi Mihalache, îi zise el curios, pe ce limbă vorbeşti matale cu cîinele ? Ce e aia „lanse" ?

— Uită vorba asta ! îi zise Mihalache. Nu e pe nici o limbă. E ceva născocit de mine şi învăţat acum de cîine, ca el să ştie să asculte doar de vorba mea. Ia gîndeşte-te dumneata, dacă toată lumea ar cunoaşte cuvîntul „lanse", nu s-ar înţelege orice prost cu cîinele meu ?

— Deştept eşti, măi nea Mihalache ! Ţăran deştept al dracului ! se miră Vovideica.

— Cine, mă, naşule ? se umflă în pene Guiu. Habar n-ai !

Cîinele înregistrase comanda, şi se afundase lătrînd furios şi poruncitor în desiş. De acolo se auzeau trosnete de vreascuri, foşnete, grohăituri de scroafe şi guiţături de purcei. Trei scroafe, cu purcei după ele, dădură buzna în luminiş. Mîrîiturile poruncitoare ale cîinelui se auzeau cînd aproape, cînd departe. Vreascurile trosneau şi grohăituri cuprinseră parcă tot hăţişul sălbatic. Scroafele veneau şi, cum ajungeau la salcia arsă şi se frecau cu spinarea de ea, se liniştea, se culcau, se simţeau parcă acasă.

Guiu începu să-i numere.

— Mai aşteptăm, mai aşteptăm ! zise el. Sînt numai douăzeci şi cinci.

— Ei, face el treabă Dracilă ! răspunse Mihalache.

Porcii continuau să apară fugăriţi de cîine.

— Frumoşi porci a lăsat Petre ! se miră Vovideica. Mari, rasă curată ! Iote ce scroafe ! Albe, cu rîtul potrivit de lung, cît măgarii de voinice !

— Frumoşi ! zîse Bîrliba. Porci de baltă. Acomodaţi, cum s-ar zice. Aştia nu se vînd, se ţin de prăsilă. E păcat să sacrifici aşa animale. Vezi, scroafa aia ? arătă el. Fată şaisprezece purcei odată. De patru ani încoace la fel. Fetele ei tot aşa. Din şaisprezece purcei la o fătare nu se păstrează decît opt. N-ar avea rost să-i laşi pe toţi. Dărîmă scroafa cu suptul şi nici sătui nu sînt. În loc să crească repede, încurcă lumea degeaba.

— Ies „chizofrenici", zise Guiu, cu vorba lui.

— Şi cu ceilalţi ce se face ? întrebă Vovideica.

— Halt ! răspunse Mihalache. Se aruncă. Îi poţi da şi la un om sărman. Dacă ai copii cuminţi, mai poţi menţine din ei, dar să le dai „ţîţă" cu biberonul, ca la copii. Cine dracu stă de asta ?

— Păi, dacă-i fată, zise Vovideica, înseamnă că mamele lor i-ar putea şi hrăni. Selecţie naturală. Natura nu cred că greşeşte. Doar boul nu e ca musca să scoată natura în plus, ca să aibă de unde mierli.

— N-ai habar, zise Guiu, doar scroafele domesticite fată zece-doisprezece-paisprezece purcei. Scroafele de mistreţi, de exemplu, nu fată decît cel mult opt. De obicei, patru-cinci. Altceva : iepurii de cîmp ? Cîţi crezi că fată ? Cîte doi-trei, să-i poată alăpta, să-i poată îngiji. Asta e. Ai dreptate, natura ştie ce face. Dar dacă omul se apucă s-o corecteze, aceea nu mai e natură, e produsul muncii şi minţii lui şi se cere să se îngrijească, să meargă aşa cum a vrut el.

— Purceii ăia, în plus, mai zise Mihalache, sînt „simbria" cîinelui. Îi aruncă ţăranul la cîinele lui iubit, chiar de cum ies din mă-sa !

— Stimulentul, zise Guiu.

— Domle, ce sălbăticie ! se miră Vovideica.

Timpul trecuse pe nesimţite. Din desiş nu se mai auzeau zgomote. Guiu zise :

— Nici porcii ăilalţi nu se mai aud, nici cîinele, nici ăia cu bărcile.

Mai stătură aşa, tăcînd, pînă auziră iar lătratul cîinelui. În lumina lunii, strecurată printre frunziş cu zgîrcenie, se văzu pe apă botul unei bărci.

— Hai, c-au venit ăia ! Zise Mihalache. Să facem ce-om face !

Guiu dezlegă un sac din care scoase cîteva pîini mari. Le rupse și le puse într-o troacă de lemn, pe care o găsi în scorbură. Turnă peste ele alcool curat, după cît îi mirosi lui Vovideica, dintr-un bidon de metal, de vreo trei kilograme. Începu apoi să ia cîte o bucată și să o arunce la fiecare porc. Le arunca cu grijă. Întîi la cei mari. Scroafa admirată de Vovideica mîncă prima. Se răsturnă apoi pe o parte și începu să sforăie.

— Uite ! zise Guiu.

Îi ridică un picior din spate. Piciorul căzu greu, inert.

— S-a îmbătat și doarme, zise Vovideica.

— Exact, aprobă Guiu.

Și începu să alunge purcelușii care veneau la mama lor adormită de beție, să-și ia porția lor de lapte.

Mihalache hrănea cu acea pîine alți porci. Și nu peste mult timp pe pajiște erau întinși numai porci mari și adormiți. Guiu îi numără. Cîinele venise și el și stătea cuminte lîngă stăpîn.

— Nu sînt, zise Guiu. Lipsesc zece. După toate socotelile mele. Atîția știu eu că trebuia să iasă. Cu zece în plus.

— Nu i-o fi găsit cîinele, zise Vovideica.

— Imposibil, răspunse Mihalache. Să mai știți, porcii dintr-o turmă nu se rătăcesc decît rar. Dacă ceilalți despre care spui tu că nu ies la socoteală erau, s-ar fi adunat singuri aici. Ne-au luat-o alții înainte, dădu Mihalache din cap. Au fost mai iuți de mînă. Ce să-i faci ?

— Cherbeleață ! înjură Guiu. Numai el ! Îi arăt eu lui ! Îl prăduiesc cînd vreau. Pe față. Nu zice nici cîr !

— Ce mai stăm ? întrebă Bîrliba. Se trezesc ăștia din beție, arătă el la porcii cuprinși de somn. Să-i chemăm pe ăia !

Guiu se ridică și începu să facă semne rotind o creangă mare cu frunze. Barca din frunte înaintă pînă aproape de luminiș. Vovideica îl văzu pe un bătrîn scund, dar cu piept lat, cu o pălărie trasă pe ochi și cu un toporaș cu coadă nu prea lungă, dar ager, înfipt la brîul lat, cum se apropia.

— Gata ? le zise el.

— Gata, răspunse Guiu, dar ați cam întîrziat.

— Am întîrziat, răspunse bătrînul. Aşa e bine. Să nu vii niciodată cînd spui. Dacă pici în laţ ? ! Venirăm ? Venirăm ! Cîţi sînt ?

Guiu îi răspunse cîţi sînt.

— Mari, sau şi mici ? întrebă bătrînul.

— Şi mari şi mici, răspunse Guiu.

— P-ăia mici nu-i luăm, răspunse bătrînul. Ce diavolul, sîntem pisica aia cu clopoţei ? Vreţi să ne afle toată balta, după guiţăturile lor ?

— Bine, atunci luaţi-i pe cei mari, răspunse Guiu.

— Biletele, ceru bătrînul acela curios la fire şi la îmbrăcăminte.

Vovideica întinse biletele. Bătrînul le ridică în faţa luminii puternice şi albe a lunii.

— Vede el să citească la lumina lunii ? şopti Vovideica la urechea lui Guiu.

— Ăsta ? ! făcu Guiu. Ăsta e dracu pe pămînt !

Bătrînul citi data de pe bilete, le numără, văzu că erau valabile, că aveau semnături şi ştampile şi zise :

— Mă uitai. Poate nu era nevoie să mă chiorăsc atît, că-l văd pe dumnealui aci. Dumnealui nu mă cunoaşte, dar io-l ştiu, că e secretarul primăriei. Îmi este de-ajuns ! Dacă mă înşelaţi cu fun bilet fals, vă priveşte. Plătiţi !

Oamenii bătrînului începuseră să care porcii în bărci. Îi încărcau aşa, unul peste altul, ca pe lemne.

— Sînt beţi bine, zise moşul, aţi făcut treabă. Na, luaţi bănişorii ! Sînt ai voştri !

Vovideica se uita cum se numărau banii. Luminişul rămase gol. Toţi porcii erau căraţi la bărci. Moşul le întoarse spatele, sări în barca lui şi plecară, pe lîngă mal, ca să nu fie văzuţi de departe.

Îşi primi şi el banii. Îi puse în buzunarul de la piept, în bluză.

— Să mergem, zise Bîrliba. Găsim greu cărarea după scăpătatul lunii. Şi o să plouă, mai adăugă el.

— Se şterg urmele, zise Guiu.

— O să plouă cu găleata, adăugă Mihalache.

— Şi...

Vovideica văzu că Guiu nu-şi termină vorba. Se întoarse în partea unde era Mihalache şi tresări. Acesta dispăruse ca înghiţit de frunze.

— Cu purceii ăştia ce faceţi ? întrebă el, ca să zică ceva, să nu creadă Guiu că se alarmase de dispariţia lui Bîrliba şi a cîinelui său.

— Ce să fac ? zise Guiu. Nimic. Se alipesc şi ei la vreo turmă. Se pricopsesc alţii.

— Sînt mulţi, răspunse Vovideica.

— Da, dar caimacul l-am luat noi ! rîse Guiu. Ce să-i faci, unde sînt oi, sînt şi piei !

Vovideica se uita la purceii rămaşi fără mamele lor, care grohăiau şi alergau neliniştiţi încolo şi încoace. Se apucă să-i numere. Întoarse instinctiv capul spre Guiu.

— Guiule, îi zise, cine era bătrînul ăla al dracu ?

Guiu scutura din mînă :

— Danacu. Ai auzit de el ? !

Şi Vovideica îl văzu cum apucă spre desiş.

— Pe dracu ! exclamă el, dar Guiu nu-i răspunse.

El rămase acolo, crezînd despre Guiu altceva : că se dusese în desiş. Şi-atît ! Dar timpul trecea şi nu mai apăru nimeni.

— Prost eşti, băiatule ! îşi zise Vovideica într-un tîrziu şi se scuipă iar indirect, adică în sus şi de acolo să-i vină pe obraz.

Plecă. Singur, orbecăind prin hăţişuri, pe cărări întortocheate, pe drumuri periculoase.

În antreul ei, Ana nu putea să adoarmă. Din seara aceea îi lăsa pe copii să se culce împreună. Începuse să înţeleagă că în sufletul lui Lache se petrecuseră nişte schimbări. Îl maturizase lipsa tatălui său, se gîndea ea, „răspunderea" ce încerca să şi-o ia, că el este acum bărbat la casă. Îşi arăta dragostea de mamă mai altfel. Mai bărbăteşte. Un gînd îi bătea ei ca un ciocănel tîmplele. În tact cu ceasul :

— Ai copii, Ano, trebuie să te aperi !

Aşa îi spusese azi Aritina.

— Da, zise ea, ca şi cum ar fi continuat convorbirea de la prînz. Am copii, trebuie să mă apăr. Mîine am să plec la oraş. Nu fusei pînă acum pe uşile judecătilor, oftă ea, dar m-oi duce ! Nu fusei deloc pînă acum la aşa cumpănă, că avusei bărbat ! Iar acum nu mai am !

Vorbea singură şi se gîndea la necazul ei. Din camera copiilor auzi şoapte şi foşnetele cearşafului, şi îşi dădu seama că ei nu dormeau.

— Lache ! îl strigă ea pe fecioru-său. Spune încă o dată cum fuse cu cîinele ? Te-ai dus tu în curtea lor ?

— Păi nu-ţi spusei ? răspunse Lache. Eu nu m-am dus. Au intrat ei prin gaura din gard, să fure scînduri şi grinzi de la magazie. Am asmuţit cîinele spre ei. Să merg eu, acolo la tribunal, să spun eu cum fuse !

Ana tuşi. Era răcită.

— Lache, îi zise, vino-ncoace ! Spune, de ce nu mai ţii tu la mine ? Ce-ţi făcui eu ?

Lache veni lîngă ea. Stătea în picioare cu faţa întoarsă. Nu îndrăznea parcă s-o privească în ochi, cum ar fi vrut ea, cum căuta să-l înveţe, că aşa-i plăcea ei, ca omul cu care vorbeşte să i se uite în ochi, drept. Numai acela fiind om, după concepţia ei, care se uită la tine. Nu acela, care atunci cînd vorbeşti cu el, se uită în altă parte. Îl vedea pe Lache privind doar cu coada ochiului la ea şi o supăra lucrul acesta, pentru că mai înainte copilul nu se purta aşa, se uita drept în ochii ei. Îşi dădea seama că Lache are ceva pe suflet, că era „înveninat" de Vitalia. Simţea o pornire să-l ia la palme, să-i vîre în cap ceea ce numai ea avea voie.

— Păi, nu-ţi spusei ? zise Lache. Să fi stat şi matale să te bată, fără să te fi mai plîns atîta lui Ghica ! De-aci se trage tot !

— Şi tu nu mă mai iubeşti pe mine ? îl întrebă ea, fără să arate că vorbele lui, pe care ea le credea că nu sînt vorbele lui, le luase cumva în seamă. Eu sînt muma ta ! îi zise.

— Păi eu nu zisei aşa ? se contrarie Lache. Mie mi-e dor de tata ! Şi ştiu şi eu atîta lucru, că un mort nu se mai întoarce de la groapă. Aşa zicea şi tata şi unchiul : „Mortul de la groapă nu se mai întoarce !" Eu, ce să fac ? Îmi pare rău de alde matale, că eşti slabă şi mică şi n-ai ajutoare, dar nu zic nici ca baba Rîpoaia că ar fi bine să-ţi găseşti un om, un bărbat. Eu alt tată nu vreau. Şi dacă-mi iei alde matale alt tată, eu fug de-acasă.

Ana sări din pat enervată. I se părea că fiul ei depăşise o anumită măsură. Zise :

— Lache, taci ! Taci, Lache !

— Nu tac ! zise Lache dîrz.

Ana strînsese prea multă mînie în suflet. Simţea răspundere pentru aceşti doi copii şi nu înţelegea să devină roaba lor.

— Nu taci ? sări ea, Bine ! Te omor, Lache ! îi zise. Cu mîna mea te omor, că văz eu că la tine n-am crezămînt şi că eşti vîndut cîinilor. Te omor, Lache !

— Omoară-mă, zise Lache, dacă aşa vrei tu !

— „Tu" ? ! Mi-ai zis mie „tu" ? ţipă Ana şi îl lovi cu palma peste obraz, o palmă ageră şi tare ca o sabie dată pe lat.

Lache se cutremură, dar nu se clinti. Se ţinea tare. Nici nu plîngea, nici nu zicea nimic. Ea îl lovi şi cu mîna stîngă, pe cealaltă parte. O vedea în faţa ei atunci pe Vitalia. Parcă era ea, şi nu fiul ei, acolo. Începu să-l lovească cu palmele, parcă în neştire, pe unde se nimerea.

Lache căzu în genunchi. Ana, furioasă, nu mai vedea că băiatul poate vroia să-şi ceară iertare sau era căzut în slăbiciune, căci palmele ei erau usturătoare şi destul de dese. Se aruncă peste el cu furia omului slab pînă ieri, care timp îndelungat s-a obişnuit să fie numai bătut, neavînd prilejul şi posibilitatea să bată şi el pe cineva. Şi îl lovea cu pumnii, fără alegere, cum îi făcuse şi ei Petre Lumînare de-atîta amar de ori. Băiatul căzuse jos, lîngă pat şi încerca să se apere cu mîinile peste faţă, în cruciş, aşa cum o văzuse altădată, cu milă, neputincios, cînd o bătea pe ea bărbatul ei beat.

Într-o străfulgerare parcă, întîlnind ochii copilului, Anei i se păru că acolo, jos, lîngă pat, nu era Lache, ci mortul ei, cu mîinile puse pavăză deasupra capului, aşa cum făcuse bietul atunci cînd îl bătuseră cumnaţii lui. Se opri şi strigă, ca nebună :

— Petre !

Şi se aruncă asupra lui Lache, cuprinzîndu-i ocrotitor capul, faţa, pieptul şi ţipă :

— Nu, Lache, nu, copilul meu ! Copilul meu ! E muma ta supărată rău !

Copilul scoase un suspin adînc. Ea îl strîngea la piept, dîndu-şi seama că copilul ei se aflase într-un moment de nebunie, ce o cuprinsese, în aceeaşi situaţie penibilă, în

care tatăl lui își pierduse viața. Lacrimi mari izvorîră din ochii ei obosiți de atîta plîns, veghe și nesomn, din cauza grijilor.

— E muma ta rău supărată, Lache ! suspină ea și îl sărută pe ochii care semănau atît de mult cu ai tatălui.

Copilul se ridică de jos, se așeză pe marginea patului cu tîmplele cuprinse în palme și începu să plîngă cu jale :

— Tăicuțul meu, mila mea ! șoptea el.

Ana se așeză alături de el. Îl cuprinse cu o mînă peste umerii voinicuți și-l strînse lîngă pieptul ei înăbușit de plîns. Băiatul nu se feri. Ea îl trase cu capul la pieptul ei, căci era copilul ei, rod al pîntecelui ei, al dragostei ei, carne din carnea ei. El nu se împotrivi. Ridică brațele arse de soare și o cuprinse pe după grumaji. Stăteau așa, ca două ființe foarte singure, foarte nefericite, care-și căutau sprijin una la alta.

Privirile Anei se îndreptară spre uliță, căci de acolo băteau luminile unor faruri. Copilului nu-i mai spunea nimic. Își dădea seama că trupul lui bătut, obidit, se alipea tot lîngă ea, să afle căldură și milă. O cuprinse o mare jale. Strigă aproape :

— Lache, nu mai pot ! Nu mai pot, Lache !

Copilul se strînse mai tare de ea și o sărută pe obraz. Apoi pe celălalt obraz și pe urmă pe ochi, pe nas, pe păr, pe unde nimerea. Ea simți că o mai cuprinse cineva, mai din josul trupului, mai aproape lipit de genunchi și văzu că era Titică.

— Copiii mei, copiii mei ! șopti ea, cuprinzîndu-i la piept pe amîndoi. Ce mă făceam eu fără voi ! Eram ca buturuga uscată, după ce i se taie rădăcina din pămînt !

Nu prinse de veste, biata, cum o mașină grea se oprise la poartă, cum oameni străini intraseră în curtea ei. Tresări doar atunci cînd în cadrul ușii deschise apăru o umbră, se întinse o mînă, ce-i păru foarte lungă și neagră și înfricoșătoare, și se răsuci butonul și se făcu lumină în toată casa și în curte și o cunoscu pe mama ei, Teofila.

— Mamă ! Mamă ! începu ea să se jelească și sări cu amîndoi băieții agățați de ea, ca să-și întîmpine mama, să găsească toți alipire la „rădăcina bătrînă", cum o considera ea.

Teofila stătea dreaptă, țeapănă, cu mîna întinsă. Ana rămase la mijlocul drumului scurt, dealtfel, doar doi pași, către mama ei, înțelegînd că aceasta din nou o respingea, cu copii cu tot. Și auzi tușind în curte. Și zise :

— Lache, cine să mai fie la noi ?

Băiatul privise mai bine :

— Unchii, cine să fie ? ! răspunse el.

— Doamne, se rugă ea, ce le-or fi venit ? Apără-mă, Doamne ! se ruga gîndindu-se la oamenii cu capul tuns, din dimineața aceea, cînd în poarta cimitirului o făcuseră să-i scape coliva și așa batjocorită de ei, în pulbere.

Pe cerdac mai tuși cineva. O tuse ca de copil. Și îl văzu pășind în odaie semeț, alăturîndu-se Teofilei, pe Ghica, pe care ea îl considera, cu temei, pricina tuturor nenorocirilor. Stătea bățos, cu gura la fel pungită a severitate și rău, alături de mamă. Parcă erau doi copaci otrăviți.

— Otrăviți și otrăvitori ! zise ea.

Mai văzu intrînd în casă și alți oameni.

— Ce caută muncitorii ăștia de la fermă în casa mea ? i se adresă ea maică-si !

Teofila tăcea. Se uita roată prin casă.

— Lache, zise Ana, adu scaune ! Ia-le p-alea tapisate ! Să stea mama mare !

Teofila tăcea. Lache aducea scaunele. Ana zise :

— Săracul Petre, abia terminasem de plătit ratele la contract ! Ne luaserăm și noi mobilă cu arcuri, cu studio și cu șifonier cu trei uși. Ultima rată fu chiar în luna cînd muri !

Teofila se așeză. Celorlalți cu care venise le făcu un semn să stea în picioare.

— Ascultă, fata mea, începu ea, cînd te măritași, cu ăsta de muri, îți dădui și eu, ca fiecare, ceva.

Teofila aștepta răspuns. Clipea din pleoapa stîngă, pleoștită, că era de felul ei ceacîră. Ana privea și nu știa unde vroia să ajungă mama ei.

— Mde, mămucă, zise, un pat, o măsuță, o oglindă, două scaune, niște perini și așternut. Ba, mai îmi dăduși și o viță, zise. Ce avuseși și dumneata, de !

Teofila se ridică în picioare. Vorbi liniștit, sigură pe ea, căci avea conștiința că vorbea în casa fiicei ei. Ba,

mai avea şi atîţia oameni cu ea, iar aceasta era singură, doar cu cei doi copii nevîrstnici. Şi ceea ce spunea ea atît de liniştit, Anei îi părea o glumă, sau, dacă nu era o glumă a maică-si, era ceva groaznic. Căci mama sa zise :

— Am venit să le luăm, fata mea !

Ana răspunse surprinsă, cu uimire şi frică amestecată pe chip :

— Mămucă, poate-ţi rîzi de mine ? Alea, ce mi-ai dat atunci, s-au dus de mult ! S-au învechit. Îmi făcui şi eu din munculiţa mea şi a lui Petre, săracul, strînsură nouă !

Teofila tăcea. Florea, frate-său, îşi trase nasul zgomotos şi aruncă pe covorul ei curat. Şterse apoi cu talpa şi pe covorul roşu cu flori albe rămase o urmă neagră, nămol de insulă.

— Înseamnă că nu mai ai ce ţi-am dat eu, fata mămuchii ? îi întoarse Teofila.

— Nu, mămucă ! încuviinţă Ana.

— Dar recunoşti că ţi le-am dat ? întrebă apăsat Teofila. Iote, în faţa oamenilor ăstora străini, recunoşti că ţi le-am dat ?

— Da, mămucă ! răspunse mirată Ana.

— Oameni buni, se adresă Teofila celor doi străini, sînteţi martori că a recunoscut că le-a primit !

— Mămucă, nu înţeleg, zise Ana mirată, de ce veniraţi ?

— Floreo şi Ivane, se întoarse bătrîna către feciori, în patul ăsta cu arcuri o să-mi odihnesc eu bătrîneţile ! Luaţi-l ! Nu-i aşa, fiica mea ? Îţi dădui, îmi dai înapoi. Ai de unde, acum te-ai ajuns !

Ana se uita înspăimîntată.

— Mămucă, zise, dar cum ? Acesta este studioul meu, cumpărat de Petre în rate !

— Eh, zise Teofila, ce este aia : Petre, Petre, mereu ! Hi-hi-hi ! Fuse şi se duse ! Hai, flăcăi, le zise apoi oamenilor ei, începeţi !

Florea, Ivan şi cei doi străini puseră mîna să scoată mobilierul.

— Nu. nu ! strigă Ana. Să nu v-atingeţi ! Vă tai cu toporul ! Vă omor !

— Floreo, zise Teofila tot calmă, sora voastră este apucată, este apucată din şoimanii ! Domoleşte-o ! Tu ai şters-o pe ea la dos, nu ea pe dumneata !

Florea se apropie de sora lui şi ea stătu în loc, de parcă era paralizată de ochii lui arzători de mînie mocnită. Mîna lui lată şi noduroasă se întinse către gura ei. O apucă într-un anume fel, aşa cum ea îl văzuse doar pe nea Palaşcă cum trăgea viţeii de „fălcariţă". O strînse şi i se păru că rămase cu gura încleştată. Şi în adevăr aşa rămase. Îşi retrase repede mîna răcnind :

— Ha ! Cîinele !

Privi şi văzu că mîna stînga îi sîngera. Lache îl strîngea între dinţii lui ascuţiţi, tăioşi, ca nişte brice. De durere, Florea zvîcnea trăgîndu-l pe băiat încoace şi-n colo, dar Lache, asemeni unui cîine, cu îndîrjirea lui Petre, taică-său, nu dădea drumul acelei mîini rele, căreia, spunea el apoi, vroia să-i sugă tot sîngele. Florea îl plesni după ceafă c-o palmă puternică, ce-l făcu pe copil să se rostogolească pînă dincolo de prag, în cerdac.

Cei doi străini începuseră să scoată întîi studioul, apoi masa, toaleta, scaunele tapisate, covorul, dulapul. Teofila îşi mutase scaunul pe cerdac şi privea impasibilă. Ea le spunea feciorilor şi oamenilor, prin semne scurte, fără grai, ca o pedeapsă a cerului, cum scîncea Ana printre maxilarele, ca zdrobite, ce anume să ia din casă. Şi cărau rînd pe rînd aproape tot ce era mai bun. Pînă şi căldarea ei de aramă.

— Să mergem şi în bătătură ! le zise ea oamenilor, să vedem acum unde este şi viţica aia !

— Mamă, sări Ana, care-şi recăpătase graiul, nu te-ar mai răbda Dumnezeu, aia este vaca noastră ! Viţica aia de-acum cincisprezece ani, de mult şi-a lăsat pielea. Vaca mea ! Să nu v-atingeţi !

— Luaţi ! porunci Teofila.

— Mamă, se jeluia Ana, e dumicatul de la gura copiilor. Fie-vă milă !

Teofila stătea ca o stană de piatră. Aşa îi păruse Anei că era mama ei, pe care pînă acum i se părea că nici nu o cunoscuse în adevăr cum era. Ca de piatră era. Fără inimă, fără nervi parcă. O piatră. Şi oftă şi-l văzu atunci pe Ghica, fratele ei mai mic, cum o aducea pe Florica de funie şi auzi cum în grajd zbiera viţelul acesteia. Îl văzu şi pe Lache al ei cum venea în urma lui Ghica şi se ruga. Se ruga mai altfel băiatul ei, care era de fapt numai cu un

an și jumătate mai mic decît unchiul și care în chip obișnuit, pînă atunci îi zisese pe nume.

— Ghica, nene Ghica, bădie Ghica, se ruga, nu ne lua văcuța noastră ! Nene Ghica, bădie Ghica !

Lache se ruga. Îi zicea „nene și „bădie", dar Ghica nu se îndura să lase din mîini frînghia Floricăi. Și zise Teofila :

— Lăsați-i vaca ! Și hai !

Ghica lăsă funia și vaca rămase slobodă prin curte. Ana îl văzu pe Lache cum se duse și cuprinse animalul de gît și își lipi obrazul de ea, iar văcuța stătea cuminte, întorcînd spre copilul ei ochi buni. Scăpă și vițelul din ocolul său și veni zburdînd tot copilărește la mama lui. Iar afară la poartă, Teofila se urcă în cabină, lîngă șofer, fără să se uită ce lasă în urmă, fără o vorbă, privind țintă numai înainte, prin parbriz, cu maxilarele strînse și ochii ca de pește mort. Plecă și lăsă în urmă o dîră de fum albastru și o vorbă aruncată prin geamul coborît, ca să-i fie răcoare :

— Fata mămuchii, dacă nu ți le luam eu, alea care ți le-am dat, adică, cine știe mîine care prost și-ar fi întins izmenele acolo, mă-nțelegi ? !

Și-i arătă spre studioul ei capitonat în mătase albastră.

Camionul pornise. Pornise, în timp ce Ana intra în casă, ca să încropească ceva din lucruri vechi, să aibă pe ce să-și mai culce copiii. Gîndurile ei fiind doar la un singur om : la Năstrapă, la care hotărîse că se va duce mîine. Îi va spune totul și el va face totul, să-și ia lucrurile înapoi.

Năstrapă lucrase toată ziua la pilit grilajul și la montat și se bucura la asfințit că-l terminase. Împreună cu Moldoveanu căra afară tronsoanele de fier, frumos forjat, cum dorise el, să aibă un „monument", în acest sat, pentru cînd nu va mai fi aici activist. Se uita mîndru, căci le și vopsise. Se gîndea că a doua zi, cînd va veni Țuțuianu, să rămînă „țuț", după cum își zise în gînd. Își trecu palmele peste chipul rotund și blajin, zicîndu-și că mare „bucluc" o să aibă cu Caterina, nevastă-sa, pentru că nu se dusese duminică acasă, la oraș. Dar se mîngîia la gîndul

că le trimisese și el pește, obleți. De cînd avea „vaca", adică plasa, nu mai ducea grijă de pește.

Intră în odaia lui să se schimbe. Se gîndea că mai avea în ziua aceea o mulțime de treburi. Nu uitase nici de convorbirea cu nevasta lui Vovideica. A vrut ea să-i spună altceva, dar a schimbat vorba, a văzut el ! Și se mira, cîte auzise din gura Aritinei, pe care o crezuse pînă atunci mai puțin deșteaptă. Știa că la venirea ei în Insulă, cu vreo opt ani înainte, avea doar zece clase de liceu.

— De, domnule, zise el, privindu-se în oglindă. Oamenii nu rămîn pe loc !

Se îmbrăcă și ieși. Apucă mai întîi către casa lui Mihalache. Bătu în poartă fără să se mai teamă de cîine, știind că moșul îl dusese în baltă, la porci, așa cum promisese. Ieși la poartă Nicanor, feciorul cel mare al lui Mihalache.

— Alde mămica, zise el, s-a dus la baba Rîpoaia. Moare baba.

— Ce spui, mă ? se miră Năstrapă. Ia te uită ! Abia acum trei zile o văzui pe uliță, la fîntînă.

Plecă îndurerat parcă. Moș Rîpă, grădinarul, îi era simpatic. Erau și prieteni. Apucă spre casa lui. Pe drumul de pe lîngă Japșă abia reuși să se ferească de un camion cu mobilă. Nu-i dădu atenție. Îl înjură doar pe șofer, că gonea așa tare.

— Cine dracu își cară azi, duminica, bagaje ? zise el mirat.

Ajunse în fața casei lui Petre Lumînare văzu porțile deschise și urmele roților unui camion. Făcu legătura între camionul cu mobilă și intențiile femeii de a se muta la părinți, în satul Ageaua. Se opri puțin, crezînd că va vedea pe cineva în curte, că va sta de vorbă cu Ana. Dar nu se zărea nici lumină, nici cineva din ai casei. Doar vaca prică păștea iarba din curte.

Trecu mai înainte. Trecu liniștit și dincolo de casa lui Guiu, unde luminile erau tot stinse. Se opri în fața casei lui moș Rîpă. Văzu că aci ardea doar un bec slab, în odaia mare. Știa că moșul nu are cîini. Intră fără să mai strige.

— Bună seara, oameni buni ! salută el cînd intră în odaie. Ce se petrece aici ? întrebă.

— Bună seară, taică ! răspunse moşul trist. Ce să fie ? Uite, se duce baba mea ! Săraca ! I s-a adunat funia la „steajăr" !

Năstrapă se uita şi el cu compătimire pentru bătrîn. O vedea pe baba lui întinsă în pat, trăgînd aer în piept, cu greu, cum trag cei de pe patul morţii. În odaie era aer înăbuşitor şi fum de lumînare. Pe lîngă pat, mai multe femei.

— Mă şi speriai cînd auzii că mă strigaşi ! o auzi Năstrapă pe Tudora lui Marangozu, spunîndu-i Tomiţei lui Mihalache. Strigai aşa de tare la mine, iar eu sînt ca moartă de oase, că abia venisem din Insula-mică, unde muncii nu glumă !

— Deschideţi ferestrele ! zise Năstrapă. Să intre aer. N-are aer !

— Nu deschideţi, nu deschideţi ! sări Vitalia. Intră aia ! Intră „Străina" ! Încă niţel, niţeluş, sărmănuţa, că iote, începu să i se tragă sufletul din picere în sus, spre „lingurea". Iote, maică, i se adresă lui Năstrapă, vină-n-coace şi vezi ! Vezi ? Picerile îi sînt reci. Întîi de la deştile alea mari. P-ormă de la glezne. P-ormă suie răceala pe ţurloaie-n sus. Şi urcă, urcă morticica, maică, trece peste genunchi, ajunge la maţe, apoi la inimioara omului şi ultima bîcîitură e ici, la gît, la lingurea !

— Oameni buni, le zise Năstrapă, neluînd în serios vorba Vitaliei, chemaţi doctoriţa !

— Geaba, nu-i mai ajută ! zise Rîpă. Nu vedeţi că se uită, sărmănuţa, numai în colţul ăla ? E, pă cine-o vede ea acoloşa ! Pe tata-l ei, pe mumă-sa, îngerul, p-aia cu coasa ? Pe cine o vedea, sărmănuţa ? Se duce băbuţa mea ! Se duce ! oftă moşul.

Năstrapă se uita curios. Era primul om din viaţa lui pe care-l vedea murind. O privea pe Vitalia cum apropia de gura deschisă a babei cana cu apă. O auzea zicînd :

— Dacă refuză apa, e gata, se duce. Staţi cu lumînările aici, să i le puneţi în mînă. Să plece sărmana cu lumină.

— Bre, sări alarmată Tomiţa, e împărtăşită ?

— Cum, fa, se întoarse Vitalia, nici p-asta n-o făcurăţi ? Ei-ei-ei ! Staţi să văd eu, dacă refuză apa !

Vitalia apucă coada unei linguri şi descleştă cu ea gura bătrînei. Năstrapă se miră văzînd că baba avea o dan-

tură curată şi completă, ca nişte fildeşi. Se miră că Vitalia îi turna între dinţi nu apă, ci o fiertură anume. O văzu după cîteva minute pe bătrînă cum geme mai puternic şi deschise ochii. Făcu semn că vrea să vorbească.

Moşul se apropie de gura ei şi încerca să audă, să desluşească ce anume dorea soaţa lui să-i spună, acum la urmă. Tudora avea auzul mai fin şi zise :

— Popă vrea. Îl cere pe părintele !

— Păi, să dea fuga cineva după popa Pămînt ! zise Tomiţa.

— M-aş duce eu, zise Năstrapă încurcat, dar venii aici numai pentru o vorbă cu tovarăşa Tomiţa.

— Să se ducă Tudora, propuse Vitalia.

Tudora plecă după popa Pămînt. Năstrapă întrebă :

— Ştie Tudora că mîine trebuie să se ducă la oraş, ca martoră ?

— Ştie pe iacacui ! răspunse Vitalia. D-asta-i mai arde ei acum ? Moare soacră-sa ! O să se ducă Tomiţa. Asta e !

— Mă duc, zise Tomiţa, cum să nu mă duc ? Ce-am eu cu aia ? O să ţin cu aia ?

— Eu, zise Năstrapă, venii cu intenţia să-ţi atrag atenţia, tovarăşă Tomiţa, să nu te duci ! De ce să înşelăm legea ?

— Cum vine aia „să-mi atrageţi atenţia," tovarăşe secretar ? sări Tomiţa. Ce, io sînt membru ?

— Să nu te duci, căci ai face o mare ticăloşie, zise Năstrapă. Eu ştiu că n-ai fost de faţă la scandal. Că n-a fost nici scandal, că totul e o născocire. N-am vrut să mă bag, pentru că tovarăşul Guiu este membru în birou. Am zis că noi, membri în birou, să ţinem unii la alţii. Azi, mi-a spus cineva că e totul pregătit ca nenorocita aia să piardă, iar justiţia să fie indusă în eroare. Asta-i ! Pentru asta am venit. Şi-mi pare rău, nea Rîpă, că ai necaz în casă, se mai scuză el.

— Să vină moşul mai încoace ! auziră toţi glasul slab al babei, care, spre uimirea lui Năstrapă, parcă îşi revenea la viaţă.

Moşul se dădu mai aproape de gura bătrînei.

— În pragul ce mă pregătesc să-l trec, zicea baba slab dar destul de pe înţeles, oameni buni, eu mă spove-

desc în fața lui Dumnezeu, că totul a fost minciună. Că și eu am semnat în fals, la Miliție, cu scandalul. Și biata aia, Ana, e nevinovată. Ea era atunci la cimitir, nu acasă, cum zice Leta.

— Dar cine e vinovat ? întrebă Năstrapă. Știi dumneata ?

Bătrîna ridică mîna ei slabă și arătă cu degetul spre tavan.

— Ăla e vinovat ! șopti ea. Dumnezeu, că ne ține !

Bătrînul văzu cum îi cade babei capul spre dreapta, zvîcnit și rămînînd nemișcat.

— Lumînarea, lumînarea ! strigă Vitalia. S-a dus ! Ce mai !

Tomița și bătrînul începură să se închine. Năstrapă își întoarse fața către fereastră. Nu se închină ! după cum observă cu ochi răi Vitalia.

Tomița puse căldarea cea mare de aramă la foc, în curte, să încălzească apa. Nu erau grele pregătirile pentru moartă. Tudora, nora ei, le știa pe toate unde sînt. Bătrîna, ca toți oamenii de la țară, grijulii de la o anumită vîrstă, și le făcuse pe toate. Avea și rochie, și pantofi de moarte.

— Țață Vitalie, începu Năstrapă, aș vrea să știu și eu, uite, în ceasul ăsta, lîngă un om care se duse, dumneata crezi cu adevărat că de moartea feciorului dumitale este vinovată nora, Ana adică ?

Vitalia își ridică privirile dușmănos :

— Cățeaua „Stafia", zise ea, cine altul ?

Năstrapă se uita la rictusul din jurul gurii acestei femei bătrîne, grasă, măruntă, cu burțile lăsate, cu ochii stinși, dar în care dospea atîta ură.

— Dacă femeia asta ar fi vrut să-l omoare pe omul ei, zise el, de ce n-a făcut-o mai demult ? O bătea. Nu te supăra, dar fiul dumitale, cînd bea, devenea foarte crud.

— Avea sînge-n el, nu bragă ! zise Vitalia ridicînd la înălțimea ochilor lumînărica cu batistă, să vadă dacă a legat-o bine sau nu. Și reluă vorba : Nu l-a omorît mai demult, maică, pentru că femeia atîta vreme cît este mai crudă, mai tînără, adică, e mai săracă de minte. Cînd se coace, se face-a dracu ! Ea are treizeci și unu de ani. Ăla, al meu, Petre, avea patruzeci și trei. Se consumase în

băutură şi în prostii terminînd cu bărbăţia înainte de vreme.

Năstrapă nu-i lua în seamă ce spunea. Pe el îl interesa lucrul pentru care venise. Era impresionat şi el de sfîrşitul babei Rîpoaia şi credea că este momentul potrivit să o împace şi pe Vitalia cu nora sa, căci bătrînii, îşi mai zicea el, sînt impresionabili cînd văd moartea altora şi gata să se îmbuneze.

— Vrei să spui, mamă Vitalie, îi zise, că amărîta aia de noră a dumitale ar avea vreun iubit ? Dumneata n-ai văzut cum a ajuns, cum arată, sărmana ?

Vitalia mai împinse niţel cu dosul moarta, zîmbi uitîndu-se la „pomneata" la care lucra şi-i zise :

— Muică, ce ştii dumneata ? ! Şi pielea de vulpe, cît e ea de uscată la sare şi, dacă o încălzeşti niţel, întăreşte, de Aia e !

— Ehei ! vorbea Năstrapă cu gîndul aiurea, ascultă la mine ! Cu toate că sînt mai tînăr ! Sînt ca şi copilul dumitale, am şi io o vorbă : i-aţi nora cu binişorul ! Stai de vorbă cu ea şi are să-ţi spună totul, aşa cum a fost în adevăr. Sînt ei fraţi care nu se iubesc între dînşii. Femeia care are copii cu un bărbat, pe care-i cresc împreună, şi mai ales femeia de la ţară nu-şi vinde decît în rare situaţii soţul, sprijinul şi tăria ei, părintele odraslelor ei. Eu am vorbit cu ea. Mi-a povestit tot, cum a fost. Am impresia că şi procurorul este de aceeaşi părere, că ea nu a contribuit la cazul lui Petre nici măcar din imprudenţă...

— Păi tribunalul ce face, tovarăşe ? întrebă moşul.

Tot aiurea, Năstrapă îşi continua firul gîndului :

— Justiţia este obligată să epuizeze toate căile, să adune probele cele mai concludente, grăitoare adică, să nu dea pedepse nici pe „inimă", nici după ureche. O hotărîre judecătorească este sau ar trebui în toate cazurile să fie nu un cîntec lăutăresc, după ureche. Îţi spun asta, ca să iei şi dumneata aminte, că ancheta continuă în interesul dreptăţii. Judecătorul nu are voie să se pripească. El trebuie de fapt să fie, ca om, mai presus de mediocritate. Mediocritatea nu are ce să caute în sfera justiţiei. Procurorul Derbent este experimentat, exigent, bine pregătit teoretic. Şi cult. Va face o treabă bună, sînt convins.

Spun : femeia nici nu l-a ținut, nici nu l-a lovit, nici nu l-a amețit cu leacuri. Împrejurarea. Nefastă ! Asta a fost !...

Vitalia lăsase capul spre pămînt. Nu înțelesese prea bine unele vorbe ale lui, căci ea era femeie bătrînă și de la țară, iar despre el zicea că vorbea ca un „prefesor".

— De, de ! zise Vitalia. Aș vrea să înțeleg, dar sînt și eu mamă. Țin cu copilul meu. Cum adică, o să zic io că el a fost prost și că l-au burdușit ăia de bătaie, pînă l-au lăsat lat, în fața muierii lui și ea n-a făcut nimicuța, să-l scape ? Păi am avut și io bărbat la viața mea. Am fost odată cu el la o nuntă și acolo s-a făcut scandal. A sărit unul mare și cîinos la omul meu, care era mărunt și pricăjit și a început să-l lovească. Dumnezeu să-l odihnească pe omul meu, și cînd l-am văzut pă căpcăunul ăla cum îl bate, am sărit și, cînd i-am înfipt ghearele întîi în ochi și am tras, am plecat cu pleoapa ochiului, uite-așa, în jos, cu dîre pînă la barbă. Și cînd mi-am înfipt mîna, să mă ierți matale, jos la testicole și am strîns, după cum mă învățase și pe mine muma mea, cînd eram fată mare, să-mi apăr fetia, l-am lăsat lat. A zăcut nenorocitul toată toamna. S-a văzut că de atunci s-a învățat minte și s-a lăsat a mai fi bătăuș, că rîdea tot satul de el că l-a bătut o femeie ca mine, tînără și slabă. Că atunci eram slabă, nu borșită. ca acum. Asta am fost io, maică ! Așa noră să fi avut. Și acum, băiatul meu trăia.

— Soarta ! se vîrî în vorbă moșul, aprinzînd încă o lumînare în ulcica cu nisip de la capul babei lui.

— Ce soartă ? zise Năstrapă. Noi, ăștia tineri, nu credem în soartă. Ce soartă ?

— Matale, tovarășe secretar, zise el, o întrebași pe baba asta, Vitalia, ce are cu nora ei ? E înfocată, ca o cățea cînd o apucă fumurile. Își simte poate și ea „străina" p-aproape !

— Ptiu, moșule, zise Vitalia, ce vorbești de „străina"? ! A venit acum în partea asta de sat, să se mai ducă și în alte părți. Uite, s-o ia-ncolo spre Ageaua, na !

Moșul zîmbi. Înțelese unde bătea baba. Zise :

— La cuscră-ta, adică. Vezi, tovarășe secretar ? Așa e omul, uită-te la ea ! Cît îi bîcîie sufletul în piept, nu se lasă de răutate. Îi muri feciorul. De proastă și a dracului

ce este întărîtă acum pe nepotul ei, Lache, împotriva mă-si ! Își dă ea seama ce face ? Nu-și dă ! Copilul ăla crește în cămașa urii și a vicleniei. Baba asta se bucură, că-și răzbună, dar copilul ăla cum rămîne ? Crește un schilod la suflet. N-o să-și iubească mama. O s-o înjure și mai tîrziu o s-o bată. Mă-nțelegeți ? ! Dar el, copilul, să dea Dumnezeu să n-o asculte pe ea, că ea e măsamare. De proastă ce este, ea crede că și copiii lui fiu-so sînt, cică, tot ai ei, că ar fi ieșit dintr-o buturugă ca ea. E o proastă. Buturuga a dat copaci. Din copaci au ieșit alte mlădițe. Petre al ei și-a împreunat sîngele cu muierea lui. Din împreunare a ieșit alt altoi. Copiii lor au moștenit și de la mamă și de la tată. Frumusețe sau apucături. Dar, iote ce zic eu cu mintea mea de om bătrîn : copilul, orice-ai face tu, tot pe mama lui o iubește mai mult, tot la muma lui trage, pentru că îl cheamă acolo, fără să-și dea el seama, sîngele din care e plămădit. Iar muma lui, tot așa, tot la copilul ei trage. Cît ar fi ea de cățea. Lache o s-o apere pe mă-sa. O să-și dea seama că e slabă și neajutorată. Lache nu trebuie asmuțit, să crească așa, vai de muma lui, cîinos la suflet !

Moșul se opri și se uită pe fereastră. Năstrapă și Tomița se mirau că el, de obicei atît de scump la vorbă, acum le spunea atîtea lucruri, își lăsase slobode atîtea gînduri.

Vitalia îl asculta. Nu îndrăznea să-l oprească, cu toate că nu-i venea la socoteală ce-i spunea Rîpă, căci în principal el despre ea vorbea. Își făcea a protest gura pungă și lega mereu batiste și lumînări. Iar Năstrapă asculta încruntat gîndind și la altele, strîngînd între dinți o țigară rece. Rîpă îl văzu așa, cu țigara neaprinsă :

— Dă-i foc ! îi zise.

— Nu, răspunse Năstrapă, nu mai stau mult. Nu vreau să supăr pe decedata, nu vreau să-i afum chipul.

— Păi fumează, zise Vitalia, că e nescăldată !

Se uitară toți spre moartă și văzură că chipul parcă i se albise, că ridurile parcă i se întinseseră, că ceva ca o lumină și ca un zîmbet i se așternuse pe chip.

— Doamne, Doamne, se închină Vitalia, e mulțumită baba ! D-aia s-a luminat la chip !

Femeile pregăteau scalda.

— Săraca de ea ! se căină Tomița. Of, babo Rîpoaiooo ! începu Tomița să se jelească. Cît bine ai făcut matale, babo Rîpoaie, la viața matale ! Cine o să ne mai facă nouă, babo Rîpoaie, cum știai matale ! Ooof, Doamne, că nu știi pe cin' să iei matale ! Și iei, Doamne, tot suflete de folos ! Ooof, babo, babo, să te duci în lumulița drepților tăi, babooo ! Și să te uiți și d-acolo, la noi, sărmănuțele, care rămînem să ne pedepsim p-acilea ! Ooof, babo, babo !...

Năstrapă se uita curios la Tomița, zicînd că n-ar fi crezut ca o femeie ca ea să știe să se jelească atît de frumos. De fapt își strîngea buzele și nu se hotăra : să jelească și el de jalea Tomiței și a Tudorii, ori să zîmbească de felul cum jeleau și pentru ce jeleau. Și o auzi și pe Tudora :

— Mumă, mumă ! Soacră-mi fuseși, dar traiul cu matale-mi fuse dulce ca mierea, că-mi descîntai de deochi și de sperietură, mumă !...

Nea Palașcă făcu un pas mare în cameră, peste prag și puse pe podea un sfeșnic.

— Două adusei, leat. Două ! P-alea mari, împărătești, ferecate în alamă ! Of, doamne, te lovi, măi leat, năcazul ! Te lăsă Dumnezeu în văduvie !

Moșul începu să suspine :

— Hîm-hîm ! Mai bine o lăsa pe ea, ca pe pitulice, măi leat, măi ! Și mă chema pe mine Prea sfîntul. E tare greu pentru rumân în văduvie ! Muierea știe cîrpa de unde-o ia, strachina, cămașa ! Rumânul ce știe ? O să-mi fie grea viața în văduvie, Pavele !

— Lasă, tată, plîngea și Tudora, udîndu-se pe gropițele din obraji, după cum vedea și Năstrapă, cu lacrimi cam puținele după cum zicea el în gînd, că o să te îngrijesc io, nora matale ! Nu te lăsăm, tăicuțul nostru ! Nu te lăsăm !

— Așa, leat, începu iar nea Palașcă. Îți adusei sfeșnicele împărătești. Dar coșciugul vrei să ți-l fac eu, măi leat ? întrebă nea Palașcă.

— Păi cine, măi leat, măi ? se tîngui nea Rîpă. Da din scîndură groasă, măi leat, măi ! Să mă duc, ziceam, să-i cumpăr tronișor gata făcut. Din ăla de stejar, gros, care se închide în șuruburi, măi leat, măi ! Dar cum îți

spusei, nu mai apucai ! Ori poate nu mă lăsă ea să mă mai apuc. Că se duse, uite ! O fi lăsat de la Dumnezeu. Unul să aibă parte de tron de piatră, altul de rogojină.

— Ce coşciug să-ţi fac, leat ? întrebă nea Palaşcă. Tu ai vrea unul tare.

Nea Palaşcă tuşi. Năstrapă nu-şi pierdea răbdarea. Stătea, privea, asculta. Îl auzi iar pe nea Palaşcă :

— Şi d-aia zîci tu, măi leat, măi, să fie scînduri groase. Nu scîndurele, nu lemn de apă !

— Hm, Hm ! lăcrima moşul, nouă nu ne dădu Domnul plod roditor. D-aia înfiarăm pe Marangozu. Îl crescurăm ca pe copilaşul nostru. Îi făcurăm casă, îl însurarăm. Şi avuserăm parte de cinstita asta, mînca-i-ar tetea cozile ei, alea marili pînă la pămînt ! adăugă moşul arătînd pe Tudora, care aranja buzele moartei să stea întinse, să zîmbească.

Năstrapă fără să vrea rîse, căci o auzi pe Tudora zicînd:

— Uite ghia, Tomiţo, buza muierii, dacă o-ntinzi aşa, rîde. Dacă o tragi aşa, pare supărată. Dacă tragi de colţul gurii în jos pare o scorpie !

— Ptiu, bată-te sfîntu ! zise Tomiţa. Întinsăşi gura femeii ! Doamne, că a boalii mai eşti !

— Aşa, măi leat, zise nea Rîpă, prefăcîndu-se că nu auzea ce vorbeau scăldătoarele.

— Ei, păi asta e, măi leat, sări nea Palaşcă, ici vrusei să te aduc. Să văz, de ce adică vrei scînduri groase ? Pentru venirea a doua ?

— Nene, proastă e lumea asta ! şopti Năstrapă.

Nea Palaşcă tăcu. Îl auzise. Şi Năstrapă tăcu. Ar fi vrut să le spună mai multe, dar nu era momentul.

Nea Palaşcă se ridicase. Zise :

— Leat, ai cu mine-afară, că sînt şi eu bătrîn şi nu mai poci ! Cărai şi sfeşnicele împărăteşti. Şi ce mai cărai ! Cu schinarea. Lovi-le-ar boalile ! Mă omorîră ! Ale iacacui ! Ai cu mine să aducem în casă ce-ţi adusei ! Nici prin gînd nu-ţi trece !

Moş Rîpă scosese o sticlă cu ţuică. După ea scotocise şi se lăsase atît de greu s-o aducă.

Tomiţa se uita curioasă :

— Ai, ţaţă Vitalie, zise, să aşezăm mai repede. Moşul se zoreşte.

Nea Palaşcă apucase spre uşă. Moş Rîpă stătea cu sticla în mînă. Nu înţelegea de ce-l chema leatul său.

— Plec, zise Năstrapă. Am stat prea mult !

— Să nu te duci ! se rugă moşul. Mai stai o ţirucă măcar ! Cinsteşte-mi şi mie casa. Şi de sufletul moartei ! mai zise şi îi întinse paharul cu ţuică.

Năstrapă se aşează iar pe scaun. Îşi întoarse capul spre uşă şi văzu cum nea Palaşcă se lupta să aducă în casă un coşciug mare, vopsit în verde. Îl aduse în mijlocul odăii. Se uita la el, cu mîinile în şolduri. Îl auzi înjurînd. Nimeni nu-şi dădea seama de ce înjura nea Palaşcă. Toţi se uitau la coşciug şi mai cu seamă Rîpă, întrebîndu-se cum de l-a lucrat Palaşcă atît de repede, fără să ia măcar măsura moartei !

— Să fie-al iacucui de tutiun, cine l-o mai pune-n gura lui ! înjura nea Palaşcă. Ptiu ! Şi eu, leat, dă-te mai încolo ! Fă loc lîngă fereastră, că ici au pus ăstea albia s-o scalde, nu vezi ?

Ajutat de moş Rîpă, paracliserul aşează sicriul lîngă fereastră. Moş Rîpă îl deschise, îl ciocăni, îl măsură din priviri pe toate feţele.

— Măi leat, măi, de ce nu venişi şi tu să-i iei măsură, măi leat ? bodogănea moşul nemulţumit.

— Leat, îi zise nea Palaşcă, de cînd venii din rezebel şi mă făcui acilea gropar şi tronar, nu-mi zise nici un om al lui Dumnezeu că-i croii casa de moarte, cum s-ar zice, nici mai lungă, nici mai scurtă. Că mie, leat, nu-mi trebuie măsură. Că eu o iau după mine. Iote-aşa !

Şi văzură toţi cum se întinse la podea, cum îşi alătură picioarele încălţate în sandale, cum întinse mîinile pe lîngă trup şi căută să se alungească.

Moşul îl ajută să se ridice, înveselit :

— Ehei, zise către Năstrapă, ce băiat era ăsta, odată, în militărie ! Şi pe frunt ! Se ştia că e cel mai înalt soldat din companie. Văz, nici azi nu are nevoie de măsură pentru morţi. Nici la companie nu avea. Acu ştiu, croieşte scîndurile după trupul lui. I-a dat Dumnezeu Sfîntul trup să fie de măsură la toţi.

Băură rachiu. Moşul se uita cum îi găteau baba. O îmbrăcau cu cămaşă albă şi cu fustă neagră, cu flori late cusute pe la poale. Îi legau capul cu basma tot neagră, cu-

sută pe margine cu flori și fluturi de alamă. Moșului îi părea că ele așezau în sicriu, cu adevărat, nu o hoașcă hodorogită, cum zicea Vitalia, ci parcă o floare, cum și-o luase el din tinerețe. Se aplecă asupra coșciugului, asupra mîinilor ei împreunate pe piept și îi legă cu mîna lui un ban de argint, plata luntrașului la vamă, după cum spune rînduiala, cînd va trece sufletul ei pe tărîmul celălalt. Începu să lăcrimeze și zise :

— Doamne și Maica Domnului, îmi văz tinerețea mea !

Năstrapă constată că afară se revărsau încet zorii. Cîntau cocoșii. Liniștea satului fu sfîșiată apoi de jeletul Vitaliei, care dădu tonul și celorlalte două femei mai tinere. Jelea la început ușor, domol, cu fruntea apăsată pe stîlpul vechi de lemn al cerdacului, spunîndu-și durerile, ca să le ducă moarta la Ion al ei, acolo în cer, să-i spună și lui să mai coboare pe pămînt, căci biata Vitalia lui, la grea cumpănă și grele încercări ajunse !

Pe măsură ce cocoșii cîntau mai tare, de revărsatul zorilor, pe măsură ce măgarul Pleznilă răgea vestind pe limba și cu simțirile lui întîiul ceas al acelei zile, glasul Vitaliei se ridica mai accentuat, răzbătînd din casă în casă, să se cunoască de toți că cineva dintre ei a plecat la drum lung. Și că cine are de trimis plînsuri acolo în ceruri la ai lor, plecați mai demult, să vină și să i le încredințeze moartei, cu lumină cu tot ! Începură treptat să apară femei cu lumînări la moartă.

Năstrapă ieși în curte, scuipîndu-și chiștocul rece printre dinți. Ajunse la cameră. Începu să se bărbierească și să se îmbrace frumos, căci avea de gînd să plece în ziua aceea pînă la Comitetul județean de partid.

CARTEA A V-a

Salcîmii tineri ai Insulei începuseră să se îngălbenească. Şi în Oraşul-mare castanii şi teii bătrîni aveau frunzele scorojite. Împreună cu feciorul ei, Lache, curat îmbrăcat, cu hăinuţe albastre, cămăşuţă albă, basc bleumarin, Ana mergea pe aleea bulevardului, în jos, la Tribunal. Cu fiecare pas inima îi bătea tot mai tare. Pe trepte, o aştepta avocatul, un domn cu părul alb, cu chip distins, vorbă domoală.

— Cîştigăm la sigur, coană ! îi zise. Păi ce probe au ei împotriva noastră ? Hîm ! Să vedeţi, îi facem praf !

La început, Ana se mirase auzindu-l pe apărătorul ei vorbindu-i cu : „noi vom proba", „cauza noastră" şi celelalte. Pe urmă se lămurise. La al doilea termen trăsese cu urechea la vorbele altor domni avocaţi, pe sala aceea largă şi murdară, cu chiştoace şi praf, cînd vorbeau cu alţi împricinaţi. O mai lămurise şi Aritina cum stăteau lucrurile cu avocaţii. O întîlnise pe vapor, la întoarcerea acasă.

— Aşa vorbesc lătrăii ăia, îi zicea Aritina. Nu te uita-n gura lor ! Îţi iau banii mai mult pe degeaba, că judecata e făcută dinainte, chiar dacă dau ei din gură, chiar dacă nu dau ! Eu am avut avocat la trei divorţuri. Unul l-am pierdut, două le-am cîştigat.

O ascultase Ana şi pe Aritina. Asculta şi vorbele avocatului, acum, asigurările că totul va fi bine, că vor cîştiga !

— Mai stai aici la uşă, îi zise avocatul, cînd îţi fac eu semn, intri !

Ana rămase la uşă. Lache se uita pe pereţi.

— Mamă, îi zise el, de ce e legată femeia aia la ochi ?

— De, mamă, de ! zise Ana. E frumoasă, nu vezi ?

— Mamă, de ce stăm noi aici ? o întrebă Lache.

— Să mă cheme pe mine, colo, în sala aia, cu capre de lemn, pe care stau rumâni şi femei ! Să jur pentru tine, că n-ai dat !

— Păi, nu-ţi spusei, zise Lache, că dădui ? ! De ce să minţi ?

Ana se uita spre uşa sălii de judecată. Avocatul îi făcea semne :

— Hai, a venit rîndul nostru ! Mai repede ! se cam răsti el. Nu ţi-am spus să stai aici, la uşă ?

— Păi, păi, păi, aşa e, domn' avocat ! se bîlbîi ea.

Şi intră în sală, unde mai fusese de două ori. Păşea printre cele două rînduri de bănci, tot aşa : pleoşc-pleoşc ! Îşi auzi numele strigat la uşa de afară :

— Lumînare Ana !

Întoarse capul. Avocatul îi făcu semn să avanseze şi să se oprească la bară.

Aprodul o strigă şi pe Leta. Ana se feri mai în stînga, privind cu coada ochiului. Văzu că Leta venea aproape ţopăind, ostenindu-se să ajungă cît mai repede în faţă. Avea pantofi cu toc înalt. Unul din ei făcea pe podea : şchiomp-şchiomp !

— Bîrliba Tomiţa ! striga femeia de la uşă.

— Rîpă Lina !

În sală era linişte. Se auzi glasul Letei :

— Se duse la Dumnezeu Lina Rîpă ! Vă mai spusei şi data trecută.

Ana văzu cum judecătorul cel mare se încruntă. Avocatul o dojeni pe Leta destul de tare :

— Eu ce fac aici ? Ce fac ?

— Dacă nu s-a depus la dosar copie după certificatul de deces al martorei, zise judecătorul, să i se aplice amenda de trei sute de lei pentru neprezentare.

Ana era pierită. Avocatul nu-i dădea nici o atenţie. Vru să vorbească.

— E mare păcat cu amenda aia ! Femeia e moartă !

Judecătorul se încruntă :

— Ce vrei dumneata ? Ai ceva de spus ? îi zise. Tovarăşe avocat, vă rog să aveţi grijă de clienta dumneavoastră !

Ana își lăsă privirile în pămînt, ruşinată. Se gîndi că ea vrusese să facă un bine. Apărătorul îi şuieră :

— Taci, coană, din gură ! Eu ce sînt aici ?

— Martora Bîrliba ! zise judecătorul.

Femeia de la uşă repetă strigarea. Nu răspunse nimeni. Judecătorul se adresă Letei :

— Altă amînare nu dăm ! Sîntem la al treilea termen. Luăm de bune declaraţiile de la Miliţie. Martorele au cîte trei declaraţii în dosar.

— Nu avem nimic de obiectat, răspunse procurorul.

— Ne judecăm ! zise apărătorul Letei.

— Cerem termen ! sări avocatul Anei. E dreptul nostru !

— Bine, dar susţineţi că un martor a decedat, replică preşedintele. Doriţi să-l înlocuiască cu altul ?

Avocatul bătrîn se întoarse spre Ana :

— Dacă aduc ăştia alt martor ? zise el şoptit.

Ea se uita prosteşte. Nu ştia ce să spună.

— Nu vreţi să vă împăcaţi ? întrebă judecătorul.

— Pînă ne-o băga-n pămînt ! strigă Leta piţigăiat.

— Nu ! se auzi şi glasul subţire al lui Guiu, de undeva din sală.

— Linişte ! zise preşedintele. Dumneata stai jos sau părăseşte sala ! N-ai cuvîntul ! îl apostrofă pe Guiu.

— Să ne expunem pretenţiile, îl auzi Ana pe avocatul Letei şi îl văzu şoptindu-i acesteia şi altceva la ureche.

O prindea ameţeala. Vorbele i se frîngeau în carne.

— Scîndurile gardului şi doi pari rupţi ! Deteriorate. Fac patru sute cinci lei. Cinci găini şi patru gîşte leşeşti, opt sute de lei ! Spitalizarea pentru reclamantă şi cei trei copii, pentru tratamentul preventiv contra rabiei, turbării : treizeci de zile o mie opt sute lei. Pierderi suferite de reclamantă prin lipsa de la lucru în Ceape, patruzeci şi cinci de norme, nouă sute de lei. Despăgubiri pentru traume trei mii de lei...

— Cîinele a fost sau nu turbat ? îl auzi pe avocatul ei. Avem la dosar buletinul de analiză...

— N-are importanţă ! sublinie afectat avocatul Letei. Înţepăturile seringii nu se mai pot retrage. Ca bătaia !

Avocatul bătrîn se întoarse şi îi zise :

— Coană Ana, cerem două mii de lei ! S-ar mai scădea ceva din pretenţii !

Ana clătină din cap :

— Faceţi cum ştiţi ! zîmbi. Auzi, colo, două mii de lei un cîine ! Dar ce, este porc ? !

Avocatul spunea :

— Ridicăm pretenţii asupra valorii cîinelui ! Asupra distrugerii gardului, sustragerii materialului lemnos, al magaziei, daunele morale.

— Procuratura nu se opune, auzi Ana. În afară de cîine, sacrificat în interesul legii !

— Legea a fost siluită ! sări iar avocatul Anei.

— Vă retrag cuvîntul, strigă judecătorul.

Avocatul Letei vorbea. Îl lăsă în plata Domnului. Privea pe pereţi.

— Mă duc d-a dura, domnule avocat ! îi zise destul de tare apărătorului.

Acesta întoarse privirile supărat, mirat. E ţicnită ! ar fi vrut să spună. Dar ea zise altceva :

— Tovarăşul secretar, unde-o fi tovarăşul Năstrapă ? Numai dînsul mă putea ajuta.

Nu primi răspuns. Judecătorul doar bătu cu creionul în masă. Şi ea rămase să se întrebe : „Unde-o fi tovarăşul Năstrapă ?"

Valeriu Năstrapă se afla în acel timp la Comitetul judeţean de partid, unde fusese chemat la o şedinţă. Se uita pe geam. Era singur în biroul instructorilor. Se gîndea la discuţia avută. Din cînd în cînd se apleca asupra unor foi scrise mărunt, pe care le scosese dintr-un dosar. Primise observaţii de la tovarăşul Nicolae Mihai, primul secretar : cică, nu rezolvă din vreme scrisorile oamenilor muncii !

— Uite, domle, îşi zise, cîtă zăpăceală au unii oameni în capul lor !

Citea. Nu-i convenea. Citea *Jurnalul* Mecinicovei. Îl primise, atunci, la dispensar, cînd o rugase, cu Stan Bîrliba, să se întoarcă la gazdă.

— Mare amalgam are fata asta în mintea ei ! se mira. Ca mulţi, dealtfel ! sublinie. Mare amalgam !

Îşi aminti că Ana avea azi proces cu Leta. Căută să-şi alunge din minte chipul Anei, ca să poată înţelege mai bine şi „figura interioară", cum obişnuia el să zică, a Mecinicovei, pe care o socotea tot om de-al Insulei. Şi citea :

„În manualul de igienă de clasa cincea, printre altele, scrie că un copil, pentru a fi sănătos și curat, trebuie să-și spele corpul în fiecare zi pînă la brîu, să-și pieptene părul și să-și îngrijească unghiile."

Sună telefonul. Ridică receptorul și instinctiv își privi unghiile, roase și pline de negrul piliturii de fier. Îi veni în minte scena aceea atît de precară, cu cîinele sechestrat în odaie, cu Mecinicova. Strînse pumnul său trudit, cu gîndul la atîtea răutăți cîte se văd în Cucuta.

Citi mai departe : „Cum să predau aceste cunoștințe elevilor, eu, care timp de două săptămîni am fost silită, din cauza frigului, să dorm îmbrăcată, nu mai zic de imposibilitatea de a face o baie sau a-mi schimba lenjeria!"

Năstrapă scuipă și înjură printre dinți.

— Răbdare, fetițo ! Încă un an și la Cucuta s-a rezolvat și situația școlii ! Și vor fi și băi !

Nu putu să citească mai departe. Se simțea răscolit. Se gîndi că cele ce scrisese Mecinicova erau un fapt de excepție, dar acest fapt se întîmpla în sectorul său.

Văzu că ceasul de mînă arăta ora la care își propusese să se ducă la tribunal, să încerce să o ajute pe femeia aceea atît de nenorocită. Își luă repede geanta.

La tribunal avocatul Letei, omul cu dinți de aur, depunea în mîna judecătorului „Notele scrise", argumentele despre care vorbise. Năstrapă intră cu îndrăzneală în sală. Se apropie de masa judecătorilor. Președintele completului, om cărunt, buhăit, cu un defect la buză, adică buza de sus ridicată de colțul drept spre ureche și crestată de o cicatrice, își strîmbă dintr-un rictus surîzător acea buză și îl întrebă cu asprime :

— Dumneata ?

Năstrapă fu puțin descumpănit :

— Eu, zise el, doresc să depun ca martor din oficiu, în cazul cetățenei Ana Lumînare, din comuna Cucuta !

Procurorul își cerceta notele. Tresări auzindu-l. Privi pe sub ochelari. Președintele își astupă iar vederea dinspre sală a buzei stîlcite și discută ceva cu colegii lui. Zise :

— Cauza este elucidată. În cazul în care pîrîta nu va fi de acord cu sentința instanței de fond, poate să facă recurs !

Năstrapă se uita curios.

— Cer să fiu audiat din oficiu, stărui el. Instanța, după cîte știu, este obligată să-și exercite rolul activ. Sînt secretarul comitetului de partid al comunei Cucuta.

— În fața tribunalului toată lumea este egală, sublinie judecătorul. Indiferent de funcție. Dar dumneata știi că, în conformitate cu o hotărîre de partid, nu aveai voie să compari aici fără o aprobare superioară ?

— Încurcați lucrurile, zise Năstrapă. Nu aveam voie să compar ca inculpat. Nici nu compar ca inculpat. Am venit din proprie inițiativă, ca martor, și cer să fiu ascultat.

Ana îl văzu pe procuror ridicîndu-se pe jumătate. Îl auzi :

— Ministerul public nu se opune.

Președintele îl privi curios, zimțîndu-și buza strîmbă, ironic :

— Hm ! Apoi, către Năstrapă : Numele, pronumele, ocupația ! Ce aveți de declarat în speță ? Așadar, să îndeplinim formalitățile de martor...

Năstrapă se văzu chemat de grefier la tejghea. Acolo semnă un formular. După care îl auzi pe președinte chemîndu-l să depună jurămînt.

— Pe ce jură tovarășul secretar ? o auzi el pe Leta întrebînd pe cineva în spatele său.

— Taci ! zise o voce.

Ana se uita mirată cum jura pentru ea tovarășul secretar. Se întreba și se mira pe ce jură. Îl auzea vorbind :

— În noaptea zilei de trei august, spunea el, a decedat cetățeana Rîpă Lina. Am fost de față. Înainte de a muri, conștientă fiind, în fața Tomiței Bîrliba și Teodora, nora ei, cum și a soțului ei, în viață, nea Rîpă, grădinarul, a mărturisit că ea n-a fost de față la cele petrecute între Leta Lumînare și Ana, cumnată-sa. Că nu au fost de față nici cetățenele Tomița și Teodora. Că ea nu știe să fi avut loc un scandal. Că aceste cumnate sînt în ceartă de la moartea numitului Petre Lumînare, soțul Anei. Că acest proces este o răzbunare și este pus la cale de Leta și de soțul ei, Guiu Lumînare, pentru a-i face rău cumnatei lor, Ana...

Avocatul Letei își clănțănea dinții de aur. Ana își ascuțea auzul și văzul să vadă dinții lui de ce clănțăne ? Îl auzi sforăind pe nas :

— Tovarăşe preşedinte, o întrebare !

Preşedintele se uită surprins. Parcă plăcut.

— Să spună martorul, zise avocatul cu dinţi de aur, cui a mărturisit decedata Lina Rîpă. În faţa preotului, la spovedanie ?

Năstrapă se uită surprins.

— Cui a mărturisit ? repetă preşedintele întrebarea.

— Nouă, mie, la toţi cîţi eram de faţă ! zise Năstrapă.

— Mărturisirea, interveni avocatul Letei, chiar dacă, să zicem că ar fi avut loc, nu poate fi considerată valabilă, căci moarta poate nu mai era în toate minţile, avînd atunci alte probleme. Iar mărturisirea nu are valabilitate decît dacă era făcută în faţa legii. Să fi fost de faţă măcar miliţianul comunei, care este şi ofiţer de miliţie judiciară.

— Aşa e ! sări Guiu cu gura, de pe banca lui lată şi solidă. De ce n-au chemat miliţianul ? Să fi asistat miliţianul la moartea babei şi la mărturisire. Era mai valabil !

Năstrapă nu mai ţinu seama că se afla în faţa legii. Se întoarse cu spatele la completul de judecată şi îi strigă aproape lui Guiu :

— Cum, tovarăşe Guiu Lumînare, mint eu ?

— Linişte ! bătu preşedintele în cana de apă.

Se făcu linişte.

— Semnaţi declaraţia ! îi zise preşedintele, scurt, lui Năstrapă.

El semnă şi văzu cu mirare cum completul se ridică de la masă şi iese din sală.

— Se suspendă şedinţa ! aruncă peste umăr preşedintele. Instanţa trece în deliberare !

Lumea din sală se ridica alene şi împreună cu toţi ceilalţi ieşi şi Năstrapă. Trecu pe lîngă Guiu, cu capul plecat, furios. Acesta îi zise :

— Te băgaşi şi dumneata ca musca ! Dădu gloaba cu coada ! Ha-ha-ha !

— Ca musca-n contra iepei ! zise Leta scărpinîndu-se ostentativ. Iote la el !

Năstrapă ieşi fără să dea vreun răspuns. Ieşi pe scări, de unde apoi o apucă pe bulevardul cu salcîmi bătrîni, cu frunze prăfuite, către parc. Îşi zise să ia puţin aer, lîngă havuz. O maşină trecu în viteză pe lîngă el. Vru să strige să-i facă semn şoferului să oprească. Era prea tîrziu.

Îl văzuse pe banca din față pe inginerul Chiriță de la întreprinderea care supraveghea digul Insulei. Știa, din ajun, că pe la ora 13, azi, acesta se va duce să-i facă instalarea lui Marangozu în postul de cantonier, în locul rămas vacant după decesul lui Petre Lumînare...

Marangozu fusese anunțat că vine inginerul Chiriță, să-i facă instalarea. Își privi ceasul. Era 12. Simțea că obosise de atîta așteptare. De pe coama digului de la rampa centrală, acolo unde se oprea și vasul de pasageri, urmărea din priviri luciul apei și drumul prăfuit, de pe dig. „Dincotro vine : de pe apă, ori de pe pămînt ?" ziceau, parcă, privirile lui. La buzunar, simțea ceva ca o ridicătură. Ceva, numai de el cunoscut.

— Îi dau, domle, șopti, îi dau femeii !

I se părea că auzea și un glas, care-i răspundea :

— Dă-i ! Așa e legea pămîntului ! E cu dreptate !

Marangozu își puse palma dreaptă la ochi vrînd parcă să astupe vedenia care-l chinuia. I se părea adesea, de atunci, de cînd pătrunsese în tainița de la canton, că i se ivea în față chipul lui Petre, care aci îi zîmbea, aci îl dojenea cu vorbă blîndă sau îl înjura. Odată, într-o noapte, chiar în noaptea cînd murise baba Rîpoaia, îl visase. Se făcea că ședeau amîndoi pe malul fluviului și pescuiau cu undița.

— Să pui sacul cu „grăunțe" la loc, auzi ? i s-a părut că-l aude pe Petre strigînd înfuriat.

— Ce „grăunțe" ? îi răspunsese el mirat.

— Știi tu ! îi zisese Petre și vedenia dispăruse.

Avea mereu impresia că de cînd ședea aici, pe dig, în fața cantonului, se află pe undeva și Petre Lumînare. Îi auzea parcă și glasul :

— Auzi, mă, să mi-i dai ! Nu te bucura ! O să fie rău de tine ! Dacă ai nevoie acum, fă-ți interesul cu ei, dar să mi-i dai !

Se cutremură, coborî de pe dig în fugă. Se opri și privi cerul. Rîse. Nefiresc rîse. Zise :

— Dacă nu-mi vine fericirea de pe apă sau de pe pămînt, îmi vine din cer ! Precis îmi vine din cer !

Era o fire veselă Marangozu. Îi plăcea gluma. Muncise mult în viață. Umblase și de colo pînă colo, cînd la

construcții, cînd la Șantierul naval. Pe la vîrsta de 16 ani îl înfiase Rîpă. Îl învățase moșul și ale grădinăriei. Se gîndise să-l aibă de sprijin la bătrînețe. Acum, se decisese : va fi cantonier și-l va lua pe moș Rîpă la canton, să-l țină ca pe un tată.

Huruitul unui elicopter se auzea din ce în ce mai distinct. Marangozu se urcă pe dig. Cu palma streașină la frunte privea cerul limpede, să descopere din care parte venea acel huruit.

— Nenică, șopti, din cer, iote, îmi vine norocul !

Huruitul parcă se depărta. Marangozu se uita întrebător și plictisit. „Păi ce făcui eu, adică, în viață, se resemna el glumeț, ca să mă ajute Ăl-de-sus ? Ăl-de-sus ! Pe dracu !"

Tresări. O auzi pe Tudora vorbind în spatele lui și se sperie, căci n-o văzuse venind.

— Ce faci, mă, îi zise ea, vorbești singur ? Cine să vină din cer, Dumnezeu ? Ai vrea să coboare ici la tine, să te întrebe : „Ilie, te făcuși băiat de treabă ? Mai bei ? Pe nevastă-ta o mai bați ?" Hm ! Ce ziceai că dai, ce putini cu saramură ? mai întrebă ea curioasă.

— Ehei, tu erai, Tudoriță neică ! făcu Marangozu, chipurile înveselit. Ce să vorbesc singur ? ! Vorbesc și eu cu Ăl-de-sus ! O să vezi, vine Ăl-de-sus. O să mă întrebe, uite aci, de față cu tine : „Tovarășe Marangozu, cam cîți bani îți trebuie matale pe lună ?" Eu să-i zic : „Împărate", sau nu, mai bine : „Tovarășe, să fiu, în viață, și la sacaua aia, chiar dacă pute, dar să am trei salarii !"

— Ptiu, îi zise Tudorița, mă spurci ! Cine te-ar mai primi să dormi cu ea-n pat ?

Tudora veni mai aproape. Îl prinse de mînă și se uită în jur, să vadă dacă nu era cineva care să-i vadă și să umple apoi satul : „Marangozu și Tudorița lui se iubesc, ai dracului, pe coama digului. Parcă acasă n-ar avea vreme !" Îi zise :

— Da, ălia ce ziceai că-i dai ? Cine e aia ? Care aia ?

— Cine să fie, zise el, aia ! Ana lui Lumînare. Am eu ceva să-i dau. Aș putea să nu-i dau, dar mi-e frică. Pierde omul mai mult dacă se lăcomește. Dar, stai, unde pleci ? Stai aici, că, uite, coboară „Dumnezeu" și la ușa noastră !

Tudora se opri şi amîndoi priviră cerul. Auzeau tot mai aproape huruitul elicopterului.

— Doar tata dacă nu s-o fi rugat pentru mine, glumi el, că de-aia este şi paracliser şi gropar şi tronagiu. Vine ! Vine, fă !...

Tudora îşi luase basmaua roşie de pe cap şi începuse să facă semne. Marangozu arăta cu mîna locul unde să coboare elicopterul :

— Aici, aici !

Huruitul devenise asurzitor. Pilotul coborîse aproape razant cu moţurile porumbilor copţi. Cu surprindere, Marangozu vedea că maşina se ridica iar. Nu-şi putea închipui că în cabina elicopterului este altcineva decît inginerul Chiriţă. Ştia că acesta foloseşte uneori ocazia de a se deplasa în Insulă cu elicopterul, care făcea supravegherea digului din aer, prin controale zilnice, dimineaţa. Elicopterul se ridică şi apucă spre dreapta, spre Strîmba. Marangozu se uita cu tristeţe.

— Ce, măi Tudoriţo, îi zise el nevestei, ce, am făcut noi ceva să meritäm să ne vină ? Ai mai fost tu la babă s-o tămîi ? Te-ai spovedit, te-ai împărtăşit ?

El încerca să glumească. Ea răspunse tot zîmbind, cu privirile către elicopter.

— Păi bine, mă, îi zise, ce credeai tu că borţosul de Chiriţă vine cu drăcia asta ? Are ăla loc în „ilicopter" ?

— Eh, cînd e vorba, face omul ! răspunse el. Îşi pune pielea-n saramură. Scoate din ceva. Dar p-ormă de unde dă ? Că iei, dar trebuie să dai şi înapoi !

Vorbeau. Nu observau că pe dig, dinspre Cucuta, se înălţa o coloană de praf. Tresăriră abia cînd în spatele lor auziră un claxon. Se întoarseră. Văzură că se apropia un I.M.S. Opri lîngă ei. Marangozu se apropie să vadă cine coboară. Îl văzu pe inginerul Chiriţă şi faţa prelungă i se făcu mai prelungă, ca de cal mirat, cum îi trecu Tudorei prin minte.

— Să trăiţi, să trăiţi ! striga el, cu şapca în mînă, aplecîndu-se din şale. Poftiţi, poftiţi !

Sări să-i deschidă uşa la maşină. Inginerul Chiriţă coborî greoi c-un zîmbet pe faţa lui lată :

— Eşti gata, tovarăşe Ilie ? întrebă el.

— Gata ! răspunse Marangozu.

— Vine şi tovarăşul Năstrapă ? întrebă inginerul.

— Nu vine, răspunse Ilie, este la oraş, la judeţ.

— Ar fi fost bine să fie şi dînsul, răspunse Chiriţă. Dacă ştiam, treceam pe la judeţ ! Măcar de-ar veni cineva de la comună !

— Păi, răspunse Tudora, vine nea Ţuţuianu. El e „primarul" Ceapeului şi ţine loc şi de primar al comunei.

Inginerul îşi trase răsuflarea. Tudora îl privea şi-l compara cu Potîngă. Observa că este ceva mai gras decît acela. Cum coborîse din maşină, arcurile acesteia, de pe partea dreaptă, reveniră zvîcnit în sus şi maşina scîrţîi.

— Să mergem la primar, atunci ! zise Chiriţă.

Tudora privea cum maşina parcă gemu sub greutatea lui şi se lăsă pe-o parte.

— Ilie-al meu, glumi ea, parcă e zbîrnel pe lîngă dumneata !

Inginerul zîmbi. O privi şi văzu că era frumoasă, că avea trup plinuţ şi răspunse :

— Îţi dau eu reţeta, să-l faci ca pe mine ! Cînd viu io, odată, în control, pe la canton.

— Ştiu eu, răspunse Tudora tot zîmbind, fără jenă, că se afla în faţa directorului, omului care trebuia să le dea în primire cantonul. Îl ţin numa pe boabe, adăuga ea, nu-l pun la muncă şi se face !

— Hă-hă ! rîse Chiriţă. De-de !

Maşina porni. Inginerul se întoarse către Ilie :

— O iei şi pe tovarăşa aici la canton ? întrebă el. E bine s-o iei. Pare femeie de nădejde !

Ajunseră la primărie. Intră întîi inginerul. Ţuţuianu se afla în biroul primarului, unde semna nişte acte :

— Noroc, primarule ! zise Chiriţă.

Ţuţuianu îşi ridică fruntea înaltă, cu părul scurt, şi rîse :

— O mie de ani ! Să fim sănătoşi !

Îşi strînseră mîinile. Erau prieteni. Ţuţuianu îşi luă hîrtiile de pe masă şi le puse în sertar. Încuie şi vîrî cheile în buzunarul hainei.

— Ce veste poveste ? întrebă el, cu toate că bănuia.

— Să-l instalăm pe tovarăşul Ilie, răspunse inginerul.

Țuțuianu își căuta pălăria din pai. Zise :

— Ai, mă, și tu, rost de ceva, acolo ? Ori ne lași ca pe broaște, pe uscat ?

— Este ! răspunse Marangozu, vesel. Legea pămîntului !

— Tovarășe Ivănel, zise Țuțuianu, mergi și dumneata la Măgura ?

Ivănică „perceptorul" aduna niște cifre, încasările contribuției bănești.

— Merg, zise el. Mai am însă trei rînduri, tataie ! Dacă așteptați nițel, le termin și merg. Vine tovarășul secretar și mă spînzură, dacă nu găsește lucrarea asta gata.

Inginerul și „primarul" ședeau în picioare, fumau, vorbeau de timpul care va fi în această toamnă.

Ivănică își strînse lucrările în sertar. Apoi plecară. După douăzeci de minute, ajunseră. Inginerul văzu că Tudora aștepta la poartă. Chiriță începu să se uite cu atenție. Vroia să vadă dacă nu umblase cineva la lacătele de la uși. Erau intacte.

— Ici îl loviră pe cantonier, zise Tudora, arătîndu-i locul, ascuns acum de iarbă. Ici căzuse Petre !

— Da, aici ! adăugă și Țuțuianu.

— Păcat, răspunse inginerul, era om destoinic, cinstit.

Marangozu stătea și privea cum mîinile mari și albe ale inginerului căutau pe fundul unei genți. Își simțea inima bătînd. Se gîndea că venise în sfîrșit și ziua aceasta mult așteptată. Își pipăia buzunarul, unde avea un pachet. Ceva doar de el cunoscut. „Cînd să-i dau ? se întreba. Acum, sau la masă ?"

Inginerul scoase niște chei din geantă și începu să le încerce la uși. Descuia rînd pe rînd toate ușile. Alături, Popazu, magazionerul-șef al întreprinderii, sosise cu bicicleta de la Cucuta. Marangozu îi făcu cu ochiul. Se cunoșteau. Nea Popazu îi da azi în primire.

— Tovarășe inginer, zise Popazu, eu aș propune să-i dau în primire, mai așa, pe îndelete. El vrea să numere toate scîndurile, să le facă cică cubajul. Asta e treabă, nu glumă ! Durează. Vrea să numere sacii de iută, din magazie. Nu e treabă ușoară ! Eu zic să-i înmînați tovarășului Ilie Irimia decizia și io să mai rămîn vreo două zile, să-i dau în primire. Așa cum cere dînsul, bucată cu bucată. Vorba aia : ce văd ochii, crede inima !

— Bine ! aprobă inginerul.

Se urcaseră toţi pe coama digului, bucuroşi că totul nu durase mai mult decît o jumătate de oră. Plecară cu maşina pe dig, către Strîmba, unde Ivănică avea de făcut încasări, iar Marangozu se pregătise pentru ceea ce-l întrebase primarul.

După scurtă vreme, maşina coti la dreapta către locul unde ştia că se afla cazanul de ţuică al brigăzii din Strîmba. Primarul cam strîmbă din nas, gîndind că prostul de Ilie atîta a ştiut să aranjeze : un litru sau doi de ţuică, la cazan. Nu-i convenea să-l afle lumea că bea, în timp ce oamenii muncesc la recoltat floarea-soarelui. Că bea din rachiul cooperativei, cu Chiriţă sau cu cine-ar fi, mai înainte ca acest rachiu să fie măsurat şi luat în evidenţa magazionerului. Marangozu îşi avea socotelile lui. Tot supărat, Ţuţuianu privea locurile de aici şi vedea o căsuţă mică, de ţară, cu un ocol din stanoage de plop, în care. grohăiau o mulţime de porci. Mai ales scroafe mari şi bătrîne. Îl mai zări pe nea Palaşcă dîndu-le de mîncare.

— Ce e aici ? întrebă inginerul.

— Colonia de vară a părintelui Pămînt, răspunse Marangozu. Aici porcărie ! Ce porcărie ! se mira.

— Ce-are popa aici ? !... adăugă şi Ţuţuianu, tot mirat.

Inginerul admira nu atît porcii, cît rîndurile de stupi, deasupra cărora zumzăiau plăcut albinele.

— Mulţi stupi sînt în satul ăsta ! zise inginerul.

— Mulţi pe dracu ! răspunse Ţuţuianu. În afară de popa, care are aproape două sute, mai există vreo douăzeci în tot satul. Nimic ! Ce ştiu băltăganii să preţuiască florile! Baremi dacă ai zice că nu sînt ! Dar toată Insula e tot o floare, ştii şi dumneata ! Ce căutăm aici ? întrebă Ţuţuianu morocănos.

— Hei, o să vedeţi, răspunse Tudora. Ştie el tata Palaşcă !

Ţuţuianu nu mai zise nimic. Se gîndea că poate or fi aranjat ceva bun, căci nea Palaşcă se pricepea să pregătească mielul după metoda macedonească.

Se opriră la îngrăditura ocolului în care-şi ţinea părintele porcii. Inginerul admira animalele foarte mari şi curate. Nea Palaşcă îi dădea lămuriri, vorbind ca şi cum ar fi fost ai lui.

— Avem porci, domnule ! se lăuda el. Scroafa asta e cea mai bună. Iote-o ce burtă lăsată are. Cînd a cumpărat-o părintele de la tîrg, de la Buzău, i-a spus ăla care i-a vîndut-o că fată şapte purcei ! E a mai a dracului, din toată porcăria părintelui ! Fată cîte şaisprezece purcei ! Da rupe cu dinţii, rupe-a dracului ! Iote la ea, ce prică e ! Era şi mai prică, dar văz că acuma, de la o vreme, îi cade părul. Nu-ş' dă ce, diavolul ! Îi creşte păr negru. Mă sfădesc cu părintele. Sfinţia-sa zice : „Asta, Irimie, este corcitură din marele alb, cu blak !" Io zic : „Pe ghiavolul, părinte, e corceală de bazna ! O fi fost bolnavă de vărsat cînd era mică şi s-o fi schimbat părul după ea !"

Ţuţuianu se uita plictisit. Îi era foame.

— Măi, nea Palaşcă, zise el, las-o dracu de „barbă" ! Cine diavolul a mai văzut vărsat la porci ! Sînt şi eu neam de mocani. N-am auzit nici de la tata, nici de la bunicul, să facă porcii vărsat pe şorici !

— Să-i saie ochii, na, ăluia care minte ! se jură nea Palaşcă. Eu am văzut vărsat la porci !

Nea Palaşcă începu să croiască cu bîta nişte scroafe care se apropiaseră prea tare şi una din ele îl apucase cu dinţii de cureluşa sandalei din piciorul drept.

— Hai ! zise Ţuţuianu, care descoperise că nu departe de acolo, între sălcii, pe malul fluviului, la umbră, se făceau pregătiri.

Pe iarbă, pe velinţe curate se aflau părintele Pămînt, în cămaşă şi pantaloni obişnuiţi, cu pălăria lui mare de apicultor pe creştet, Stan Bîrliba, care trebăluia ceva pe lîngă o vatră improvizată şi plutonierul Potîngă, tot în cămaşă şi pantaloni, cu nişte frunze legate în jurul capului. Se mira cum ajunsese Ivănică acolo.

Cum se apropiară, văzură că Potîngă curăţa peştele de solzi. Stan îi întindea deschişi, ca pe nişte păsări gata să zboare, în ţepuşe, pe care le înfigea în nisip, aplecate spre foc. Astfel se frigeau înălţînd un abur şi un miros, care pe inginer îl făcu să-şi zorească pasul. În iarbă, se afla şi un aparat de radio portativ şi un picup. Marangozu se pregătise, deci, bine pentru intrarea într-o altă viaţă, ca de om cu leafă şi ajutor social pentru copii. Tudora se învîrtea pe lîngă musafiri, să-i poftească să ocupe locuri, să le toarne în păhărele ţuică răcită cu azotat de amoniu.

Se rotea pe lîngă inginer, întorcîndu-i mereu spatele de cîte ori se apleca, să nu observe el cît de mult se înroşea la chipul rotund, cu gropiţe în obraji, la gîndul că de azi înainte ţiganii de la fermă o să-i spună numai „cocoană cantonereasă", cum îi zisese şapte ani Anei lui Petre Lumînare, lucru care era mai bun decît „proasta aia de la puierniţă", ori „aia de la grădină". Mai vroia să-şi arate şi rochia nouă, roşie, de mătase, lucrată de Aritina lui Vovideica, strînsă în talie, scurtă mult peste genunchi, cu corsajul înalt, să-i „ridice ţîţele ca la artistele italience", cum o lămurise croitoreasa.

Începură să mănînce şi să bea. Ţuţuianu îi zise lui Chiriţă :

— Domle inginer, ştiu că la Frumoasa aveţi o clădire cu geamuri mari, din fier şi cu pereţi dubli, izolaţi contra frigului, cu vată de sticlă. Ce vă mai trebuie aia, acum, cînd aveţi cantoane bune peste tot, staţii de pomparea apei şi dormitoare de zid pentru muncitori ? Cum am face să ne-o transmiteţi nouă, la Ceape ?

— Ce să faceţi cu ea ? întrebă Chiriţă.

— Vrem să facem o seră de flori, îi şopti preşedintele la ureche, să nu-l audă ceilalţi.

— Aha, zise Chiriţă, nu se poate !

— Ce nu se poate ? întrebă Popazu.

— Zice că să-i cedăm magazia aia din tablă, cu pereţi dubli, izolaţi cu vată de sticlă, îi şopti inginerul, tot la ureche, lui Popazu.

— Aha ! făcu acesta şi se aplecă la urechea lui Chiriţă : Ce vrea să facă cu ea ?

— Seră ! îi şopti inginerul.

— Ce, domle, vă feriţi de lege ? sublinie Potîngă. Eu să n-aud ?

— Hai noroc ! zise Marangozu. Trăiască !

— Să fii blagoslovit ! zise părintele Pămînt. Să ai parte de viaţă lungă, aici, la canton !

Băură.

— Măi Ilie, începu nea Palaşcă. N-ai făcut nimic, dacă nu-l chemi pe părintele, să-ţi facă la casa asta o sfeştanie! E lucru ghiavolului aici ! Îl omorîră p-ăla ! Tu ştii că iarna eşti aici singur-cuc, în mijlocul cîmpului !

— Îi dau puşcă, zise Potîngă.

— Ha-ha ! Cu permis de vînat ? întrebă Ivănică.

— Pe dracu ! răspunse Potîngă. Puşcă cu gloanţe, de pază ! Fără permis de vînat. Asta ar mai lipsi !

Tudora umplu paharele cu vin roşu.

— Domle, ce-o fi mai făcut femeia aia ? întrebă Ţuţuianu.

— Are azi proces, răspunse Tudora. O-ncurcă !

Inginerul bău puţin din pahar şi apoi i-l dădu Tudorei. Aceasta zîmbi şi-i zise făcînd gropiţe în obraji :

— Ce să fac cu el, tovarăşe inginer, să-l beau eu ? Vă aflu gîndurile !

Inginerul n-o luă în seamă.

— Tudoro, strigă Marangozu, adu şi alea două chile de „Tomis" din răcoarea fîntînei, că azotatul se termină. Fu pe sponci !

Nea Palaşcă se apropie şi se aplecă la urechea inginerului.

— Fii atent, îi zise el, să auzi cum pocneşte !

— Zău ? ! se miră inginerul. Ce ?

Nea Palaşcă se apropie tot de ureche. Îi şopti, dar inginerul nu înţelegea :

— Cum ? zise el. Spune mai tare !

— Aha, rîse Ivănică, dumneata nu ştii ? E gata, bă, nea Palaşcă ?

Inginerul Chiriţă fu lămurit că mielul fript în piele, la groapa cu jar, atunci cînd pocneşte, înseamnă că este gata fript. Se lăsă în voia lui nea Palaşcă. Acesta îl ducea de mînă lîngă groapa cu jar :

— Stăi mai aşa, îi zise, să nu saie cărbunii pe ochi !

Se strînseră cu toţii roată şi aşteptau. Potîngă începuse să numere :

— Unu, doi, trei !

Tudora se apropie cu coşul cu pahare, pe care le mai spălase încă o dată la fîntînă şi cu cele două sticle de coniac. Cînd se pregătea să toarne în paharul inginerului, tresări şi scăpă sticla în iarbă, auzind cum lîngă ea bufneşte „pămîntul" şi o împroşcă cu cenuşă :

— Aoleo, mor ! începu să strige.

Inginerul o prinse în braţe, chipurile să nu cadă. Potîngă îl văzură toţi cum se aruncă pe burtă să prindă

sticla, s-o ridice de pe iarbă, căci începuse acolo să gîlgîie singură.

Marangozu făcu un semn.

— Gata ! strigă el. Sus inimile ai noştri ! Vine !

Priviră cu toţii către nea Palaşcă. Acesta scosese din groapa cu jar mielul fript. Îl aşezase pe iarbă, peste nişte frunze late de brusture. Împreună cu Tudora începuse să-i ridice cu nişte cuţite din lemn pielea scorojită. Chiriţă se mira. Pielea împreună cu lîna arsă se dezghioca în fâşii late, lăsînd liberă carnea albă din care se ridica miros de usturoi şi cimbru.

Cînd mielul fu complet cojit, cum zisese Stan, nea Palaşcă îl înfipse într-o ţepuşă şi îl aşeză pe două crăcane la foc domol. Începu să-l învîrtească uşor, atingîndu-l cu un fulg mare de gîscă, pe care-l muia în unt topit, cu mujdei de usturoi, cu vin amestecat. Carnea sfîrîia, se rumenea şi inginerului îi venea apă în gură. Privea salivînd cum tăia Palaşcă din mielul rumenit, aşezînd bucăţile în faţă, pe fundurile din lemn.

Mîncară cu toţii cu poftă. După o vreme, Potîngă zise :

— Gata ! Eu mă duc. Omul mai are şi servici !

Inginerul zise că nici el nu mai poate să mai stea. Urcă în maşină, Ţuţuianu îl salută şi-i zise că el mai rămîne. Chiriţă îl salută posomorît. Marangozu era şi el posomorît.

— Ce eşti cătrănit, omule ? ! se miră Ţuţuianu. Ce-ţi aruncă ăla, Chiriţă, jos din mînă ? Ce era în hîrtia aia de ziar ?

— Pe dracu ! răspunse Ilie. Ce mă mai întrebi şi dumneata ? !

Ţuţuianu clătină din cap a mirare. Marangozu era trist. La plecare, vrusese să-i dea inginerului un pacheţel, în care numai el ştia ce era.

— Du-te dracu de cîine puturos ! îi zisese acesta, aruncîndu-i pacheţelul în cap.

— Ehei, domnle, zise Popazu, azi, dacă n-ai oameni, eşti jumătate mort.

— Păi nu-ţi trebuie, neică, decît doi, începu Ivănică, să arate că şi el este deştept şi se pricepe la bancuri. Unul care să te propună şi unul care să te susţină ! Hă-hă-hă !

— Eh, om trăi şi om vedea, răspunse Ţuţuianu. Na, că plec şi eu ! Mi-a venit docarul. Atunci, aşa rămîne, îi zise el lui Popazu. Fac adresă şi, lasă, ne înţelegem noi ! Oameni sîntem !

Docarul plecă în trapul cailor suri, arăbeşti. Marangozu se duse cu femeia lui, să-şi vadă cantonul.

Pe dig, un om cu o bicicletă. Din depărtare aveau impresia că era Vovideica. El era. Avea chipul plin de sînge, părul răvăşit, năclăit de sudoare. Hainele rupte. Căzu. Îl văzură cum se ridică şi fuge cîţiva paşi. Iar cade.

— E beat !

Vovideica striga :

— Părinteee ! Primeşte-mă, părinte !

Preotul ieşise în uşa cabanei sale apicole. Se uita cu ochii lui albicioşi şi prezbiţi. Vovideica ajunse la scara cabanei. Căzu cu faţa la pămînt. Părintele încercă să-l ridice.

— Tovarăşe Vovideica, fiule, ce faci ? îi zise. Ridică fruntea din ţărînă ! Dumneata eşti un om intelectual. Aşează-te ici ! Spune ce s-a întîmplat ?

Vovideica se dădea cu capul de pămînt :

— Părinte, striga el, am omorît-o ! Sînt un criminal, părinte ! Sînt Cain, care mi-am ucis fratele !

— Ce frate, care frate ? se mira preotul. Dumneata ai frate ?

Vovideica îşi ridică fruntea :

— Nu, părinte, zise, mi-am ucis femeia.

— Prostii ! se miră preotul, sumeţindu-şi anteriul alb. Pe nevasta dumitale, pe coana Aritina ?

— Da. Am ucis-o ! Eu ! Cu mîna mea ! arăta Vovideica cu degetul întins spre pieptul său.

Preotul se aşează pe scăriţa de lemn. Vovideica plîngea...

La dispensar, uşa de la grădină fu dată de perete de Daniela, fata lui Dănilă Cherbeleaţă.

— Repede, doamnă doctor, striga ea, moare doamna Aritina ! Trage să moară, zău ! Cînd s-a întors de la oraş, era bine !

Doctoriţa asista o naştere. Se gîndi că nu se aflau în dispensar nici vizitiul, nici sanitarul Costică. Pe cine să lase de pază ?

— Ce dracu o fi făcut şi aia ? zise.

Fata lui Cherbeleață nu mai stătu să aștepte. În camera de nașteri doctorița se gîndea la viața și la necazurile Aritinei. Își zicea că aceasta este o fire închisă, care nu se plînge la nimeni, nu spune nimănui ce necazuri are. Cunoștea că între funcționari se vorbea că Vovideica este „bîntuit". Ca din senin, cădea parcă în somnolență. începea să-i tremure barba și ieșea atunci repede afară, închizîndu-se în W.C.... Ea îl credea epileptic. Sau un nevropat avansat.

Se îmbrăcă. Ieși în drum. După un timp se opri, surprinsă de atîta tăcere în fața casei lui Marangozu. O văzu aci și pe Daniela, care stătea chipurile de pază. Ușa de la camera Aritinei era deschisă.

— Să nu vii cu mine ! îi zise ea fetei.

Intră. Rămase ca pironită. Vedea pe Aritina căzută pe pardoseala de scîndură. Se aplecă. Pulsul, văzu, îi era foarte slab. O chemă pe fată. O așezară pe patul desfăcut. Se gîndea, în timp ce pregătea seringa, că Aritina se lovise, probabil, singură. Un scaun zăcea răsturnat, rupt. Lîngă masă văzu un cearceaf ud și răsucit ca o funie. Se miră. Nu-i înțelegea rostul. O întoarse cu spatele și observă pe trupul ei dungi late și roșii.

— Domnule, șopti, a fost bătută ! Asta este !

Se uită la ceas. Se întunecă. Își zise că n-o putea lăsa pe bolnavă singură. Se hotărî să o vegheze. Orele treceau. Vovideica nu venea. Curentul electric era întrerupt. Ședea pe întuneric.

— Nea Dănilă unde este ? o întrebă ea pe Daniela.

— A plecat azi-dimineață să ducă apă la muncitori, în cîmp. A început culesul porumbului !

— Pe tovarășul Vovideica nu l-ați văzut ? stărui doctorița.

— Azi nu, răspunse Daniela, am fost la școală.

— A început școala ! șopti doctorița. Spune-mi, domnișoara Mecinicova a venit ?

— N-am văzut-o, răspunse fata. Zicea dom' diriginte că nici n-o să mai vină. Zicea că... a plecat.

— Și mama ta unde este ?

— În baltă, la porci, răspunse fata. Nici nu vine acasă. Au început scroafele să fete.

— Şi dacă avem nevoie de nişte sticle cu apă caldă, cum facem ? stărui doctoriţa.

— Aprindem aragazul şi încălzim apa, răspunse fata. Doctoriţa o privea rugătoare.

— Mă duc, zise fata. Tanti Aritina era bună ! Mă ajuta la lecţii, mă pieptăna, ca pe artiste.

— Du-te, Daniela ! Repede ! Patru sticle cu apă caldă ! Să nu fie prea fierbinţi !...

Vovideica continua să rămînă prăbuşit la picioarele părintelui Pămînt. Nea Palaşcă aduse o cană cu vin. Vovideica o bău şi mai ceru una. O bău şi pe aceasta. Se ridică apoi în picioare şi părintele îi văzu cum se îndreaptă către fluviu, bălăbănind mîinile pe lîngă trup.

— Mă duc, mă duc ! îl auzeau. Mă cheamă Domnul !

— S-a ţicnit, bietul ! zise părintele. Ce-o avea ? Să aibă „vedenii", adică ? Tu ce zici, Irimie ?

— Eu, părinte, zic să tăcem din gură şi să nu suflăm o vorbuliţă ! Să tăcem ! Ce, ne luăm după aiureala lui ? O fi omorît pe cineva, mai ştii ? Ne bagă şi pe noi în belele !

Vovideica se pierduse în desişul de la malul apei. Se cobora seara. Palaşcă îşi luă troaca cu boabe şi se duse la scroafe.

— Părinte, zise el, după aia mă duc la Vitalia.

Vitalia îşi luase obiceiul, după cum zicea pe şoptite nora ei, Leta, să vorbească singură. De azi-dimineaţă trebăluia prin curte şi o blestema pe Ana :

— Păi ce crezi tu, fă, tîrfo, că băiatul meu, Guiu, te lasă ? Că nora mea, Leta, te lasă ? Nu te lasă, fă, nici în gaură de şarpe ! continua ea să bodogăne. Acum, ce-i zice tu ? Rămăsei cu casă, cu masă, cu rost ! Cu văcuţă, cu porci, dacă i-oi mai avea pe toţi, ori îi vînduşi, că de unde „iacacine" să ai tu bani, fă, să dai pe la avocaţi ? Că ăia şi popii iau pielea dă pă rumân. De unde să ai tu bani ?

Vitalia privea spre curtea Anei vaca cea prică. Vaca mînca liniştită lucerna uscată, dintr-o căpiţă strînsă de Ana. Dincolo de îngrăditură se vedea însă lucerna necosită a lui Guiu.

— Să-i dau drumul în lucernă ! rîse ea cu sclipiri drăceşti în priviri. Pînă vine vaporul, se face vita cît corabia !

Apucă un topor. Începu să forțeze ulucile din gard. Reuși să doboare o porțiune. Se duse la vacă și vru s-o desfacă de lanț și să-i dea drumul în lucerna înflorită spre care animalul de fapt întorcea privirile și se lingea pe buzele groase, a poftă de iarbă crudă.

Vaca flutura din cap. Avea coarne ascuțite și Vitaliei îi era frică să se apropie de gîtul ei, să-i scoată lanțul. Își zise că era mai bine să-i dea drumul de la țăruș, cu lanț cu tot.

Trăgea de lanț și înjura bărbățește. Lanțul avea lacăt. Un lacăt de barcă, „sfinx". Era lanțul lui Petre, cu care lega el barca altădată, la malul fluviului, să nu i-o ia cineva. Își dădu seama că puterile ei n-o ajutau să rupă acel lanț, nici să spargă lacătul. Începu să mîngîie vaca pe spinare. Apoi îi băgă mîna pe la uger. Privi cerul și observă că se lăsa binișor negura serii. Fugi repede în curtea ei și aduse găleata de apă, smălțuită. Se bucura în sine că în seara aceea avea să mănînce lapte, fără să mai fie nevoie să fure pentru ea nepotul Lache, așa după cum îl învățase de cîteva ori pînă acum. Îi și veneau parcă în nările borcănate miros de mămăligă caldă și de lapte proaspăt fiert. Se gîndea că poate o să bea laptele așa, fără mămăliguță, fierbinte, foarte fierbinte. Să-i treacă răgușeala de pe piept.

Așeză vadra sub țîțele vacii și apucă una din ele începînd să tragă, cum se pricepea. Nu cunoștea că vaca avea obiceiul ei anume la muls. Că, mai întîi, Ana și Lache, o învățaseră să i-l dea pe Floricică, vițelul ei. Că acesta trăgea ușurel din toate țîțele, pe rînd, îi dădea cîteva bușituri cu capul și astfel vaca începea să-și lase izvoarele de lapte să curgă în voie. Florica își dădu seama îndată ce mînă străină și neîndemînatecă umblă pe ugerul ei. Întoarse capul dușmănos. Mugi și lovi cu piciorul. Găleata smălțuită sări cît colo și se turti. Vitalia căzu cu dosul în niște țepi rămași de la ultima coasă.

Se ridică furioasă și blestemînd. Își luă găleata și văzu că nu mai era de folosit, decît pentru cărat gunoi. Simțea și o durere ascuțită la genunchi. Se gîndi să nu se lase însă. Dar cînd vru să se apropie din nou de vacă, auzi sirena vaporului de pasageri care venea de la Orașul-mare.

— Vine, căţeaua ! scrîşni ea. Arz-o focul ! Iadul s-o mănînce ! Ei, da pînă vine ea, eu tot o mulg ! De la vapor pînă aici sîntără doi kilometri. Pleoşc-pleoşc, cum calcă ea, o apucă miezul nopţii.

Privea găleata strîmbată şi se abţinea cu greutate să nu se răzbune pe Florica. Îşi zicea că întîi s-o mulgă şi pe urmă îi va arăta ea. Se învîrtea pe lîngă animal şi o drăcuia de fapt, dar cu glas dulce, de parcă ar fi alintat-o :

— Stăi, mumă, fi-mi-r-ar muiculiţa ta a dracului ! Lua-te-ar drăcuţu !

Florica începuse să zbiere şi se învîrtea agitată, atît cît o lăsa lanţul. Vitalia se apropie şi puse căldarea jos. Apucă una din ţîţe şi încercă s-o ducă la gură, să facă ea, chipurile, pe viţelul, dar vaca îi mai dădu un picior şi se întoarse cu coarnele spre dosul ei, pe care abia-l ridica, lovită cum era, în patru labe, chipurile.

— Fi-r-ai, începu ea, cu mă-ta, cu Stafia, cu tot ce ţine de casa ei, cu părul după tine ! Te nenorocesc, te omor!

O durea genunchiul. Şchiopăta. Plină de ură, apucă toporul cu care dărîmase gardul şi se apropie şchiopătînd de animal, pe la spate. Vaca începuse să roadă fără grijă lucerna uscată.

— Na, fi-r-ai a iacacine ! zise scrîşnind.

Lovi cu sete, cu toporul, vîna de la glezna din spate a animalului. Florica mugi şi sări de durere. Căzu pe-o parte, cu piciorul moale.

— Te lăsai şleampă, ca pe Leta ! zise ea. Fi-mi-r-ar muicuţa ta şi-a Stafiei a drăcuţului ! Te puneai cu mine, ai ?

Vaca tremura din tot corpul. Sîngele i se scurgea uşor. Ea mugea tot uşor. Se lăsă pe şoldul drept şi aşa rămase pe pala de lucernă cosită. Nu era nimeni s-o aline, doar viţelul închis în staul mugea poate compătimitor, poate a lacrimă şi dor şi foame.

Mugetele acestea le auzea parcă şi Ana, care se întorcea cu fiul ei de la tribunal :

— Lipsii de la şcoală, îi zicea acesta. Iar o să-mi zică mîine : „Bă, ăla al lui Lumînare, mort fără lumînare, eşti un prost !"

— Proşti sînt ei ! zise Ana. Tu de ce-i iei în seamă ? Cine-a luat pînă-acum premiu-ntîi cu cunună ?

— Păi eu luai, dar mai crezi matale că o să meargă și d-aci nainte ! Ehei, cînd n-ai tată !...

— De ce crezi tu că n-o să meargă ? întrebă Ana.

— Păi toți copiii fără tată rămîn nenorociți ! răspunse Lache morocănos.

— Cine ți-a spus vorba asta ? Mătamare ?

— Ea !

— Minte. Cînd omul e om, n-are nimeni ce-i face.

— S-o crezi matale ! Să vezi cum ne pune ăia să plătim ! Nu văzui eu ?

— Mă, nu fi prost ! Veni la procest și tovarășul secretar. Nu văzuși ? Ăla e om !

— Păi ce dacă veni ?

— Păi veni. Iote că veni. Tu crezi că nu mai sînt suflete bune pe lume ? Tot satul o să țină cu noi, măi Lache, ai să vezi !

— Zicea unchiul Guiu că la o ședință comunală, cînd s-o ridica el la cuvînt, tot satul o să ne dea cu huo ! Că o să ne scoată și din Insulă, ca pe niște păduchioși !

— Zicea el, Lache ?

Ajunseră în fața porții. Casa era întunecată. Ana se căută în fundul genții după cheile de la lacăte. Se învățase, cît fusese Petre al ei gestionar, să încuie lacătele toate. Lega lanțul, punea lacăt. Descuie poarta și, după ce lăsă geanta pe cerdac, fugi iute în spatele casei.

— Să stai acolo, Lache ! Să nu vii încoace ! îi strigă ea băiatului.

Băiatul o auzi pe Ana țipînd :

— Lache, Lache, vino ! Florica noastră moare ! E mușcată de șarpe ! Poate de nevăstuică ! Vino !

Lache fugi la Florica, urmat de mama lui. Apucă lanțul și începu să tragă. O chema :

— Florico, Floricuțo ! Hai, nu fă pe nebuna ! Cine te mușcă, cine te lovi, văcuța noastră bună ?

Vaca nu se putea ridica de jos. Sub ea se întinse o mică baltă de sînge.

— Să aduc lanterna ! zise băiatul și fugi în casă după lanternă.

Veni și o lumină pe vacă jur-împrejur la toate picioarele.

— O fi fost nevăstuică, Lache ! zise Ana. Ce ne facem noi, dacă a muşcat-o nevăstuica ? Moare văcuţa noastră ! Numai dacă am freca-o cu piele de nevăstuică ar scăpa. Lache, dar de unde aşa ceva ? Că numai baba Rîpoaia avea piele de nevăstuică şi cunoştea vorbele ! Ce ne facem, Lache ?

— Mamă, răspunse băiatul, care se aplecase pe vine, la piciorul vacii, iote, Florica a fost tăiată cu toporaşul sau cu un cosor. I-a tăiat vîna şi nu mai poate sta decît în trei picioare ! Săraca de ea !

Începură amîndoi să tragă şi să ridice. Vaca se repuse cu greu pe trei picioare. Piciorul rănit îl ţinea ridicat şi mugea uşor.

— Ce facem, Lache ? întrebă ea simţind că puterile o părăseau. Văcuţa noastră ! Că doar pe ea o mai aveam. Că auzii azi, Lache, că porcişorii noştri nu se mai strîng seara la ăle trei sălcii ! S-or fi sălbăticit şi ei, Lache, dacă nu mai e Zimbru să-i caute şi să-i adune la locul lor ! Ce-i facem, Lache ?

— Mumă, răspunse băiatul, s-o legăm ici, la picior, să-i stea sîngele. Mă pricep eu.

Legară rana Floricăi şi sîngele nu mai curse. Vrură s-o tragă de lanţ şi s-o ducă în staul lîngă viţel. Vaca mugea a foame. Nu puteau s-o urnească din loc. Punea piciorul betejit în pămînt şi greutatea ei o trăgea în jos.

— Lache, ce-i facem ? se jeluia Ana. Nu mă îndur s-o tăiem ! E luată de dragul nostru !

— Mamă, stai niţel, zise băiatul, mîine o să chemăm doctorul. Acum s-o ducem pînă la staul ! Îi punem un lemn.

Neavînd alt bărbat şi sfătuitor, Ana se lăsa condusă în multe privinţe de Lache. Îl asculta, pentru că ei i se părea că încruntarea dintre sprîncene a lui Lache era încruntarea dintre sprîncene a lui Petre Lumînare. Că bărbăţia neîmplinită a băiatului era bărbăţia lui Petre. Îl ascultă. Îi legară vacii un lemn, care îi sprijinea piciorul drept, ca şi o proteză la un om necăjit. Astfel, vaca reuşi să păşească aşa cum ar fi păşit un om.

O duseră pînă la staul. Hotărîră ca în seara aceea să n-o mai mulgă şi să lase tot laptele viţelului ei. Ana plîngea.

— Lache, zicea ea printre lacrimile ce-i udau palmele şi-i curgeau în poală peste rochia neagră, nu mai pot ! Tu du-te în casă ! Aprinde luminile în toate odăile, să vadă ăia, duşmanii, căţelele, că nu murim ! Dă drumul tare la radio şi aşteaptă-mă ! Eu viu iute, Lache !

Lache rămase surprins de vorbele maică-si : „Să aprindă toate luminile din casă, să dea drumul la radio tare !“ Aşa nu se mai făcuse în casa lor de cînd trăia tatăl lui. O ascultă pe maică-sa, gîndind, cu mintea lui de copil, că-i va face în necaz şi lui Bionică, văru-so, care aveau televizorul stricat şi nu se mai făleau cu vizionarea meciurilor de fotbal. Aprinse toate luminile şi pe cea din curte, şi dădu drumul la radio, tare, să audă toată uliţa, cum îi spusese mă-sa !

Tocmai atunci treceau prin faţa curţii lor, venind de la vapor, întîrziaţi, Leta şi Guiu, gătit în hainele bleumarin, din tergal spaniol, cum îi recomandase să-şi cumpere Biţu, merceologul. Şi îl auzi pe Guiu :

— Aşa-i ziseşi, fa, ăluia, „ca musca-n coada calului ?“ De ce nu-i ziseşi, fa, ca musca-n dosul iepii, că-l aranjez eu ! Ehei, îşi bate joc de Vovideica ! Trăieşte cu muierea lui ! Păi ce crede el, că scapă de mine ? Mîine-poimîine se dă şi la tine !

— La mine, mă ? ! se miră Leta. Păi ce, crezi că-i merge ? Eu sînt aia ? Hm !

— Să pierdem noi procestul din parfia lui, continuă Guiu şi las' pe mine. Să mor eu, Guiu Lumînare, dacă scapă ! Îl pupă mă-sa rece ! Îl dau afară din partid !

Cînd ajunseră în dreptul ferestrei lui Petre Lumînare şi văzură atîta lumină şi auziră cîntînd radioul, Guiu se opri şi strigă către casa lui frate-su :

— Bă, dădu strechea-n voi ? Se mărită mă-ta ?

Lache răsuci mai tare butonul de la radio, la care aşezase de fapt, în ciuda vecinilor, picupul.

— Huo ! Tu-vă muma-n... mai strigă Guiu. La oase !

Călca furios. Îi zise nevestei :

— Îi vezi, fă, îi vezi ?

Trecură mai înainte de poarta lăsată de perete de Ana şi intrară în curtea lor. Lache schimba placa la picup. Peste puţin veni şi Ana.

— Bucură-te, Lache ! îi strigă ea. Nu murim !

Băiatul o vedea pe mama lui călcînd nefiresc de sprinten. Cu uimire o privea cum scoate din sacoşă un salam întreg, roşii şi castraveţi cumpărate de la chioşc, o sticlă cu coniac cinci stele, o sticlă de vin roşu, pîine proaspătă.

— Ce stai, băiete ? îi zise ! Sus ! Bucură-te ! Tu să stai ici, în capul mesei. Eşti bărbat la uşa casei, Lache ! Ştiu eu, Lache, cine ne-o frînse pe Floricuţa noastră ! Căţeaua bătrînă ! Tu ce crezi ?

— Ea ? ! O omor ! Să fiu al dracului dacă n-o omor ! zise Lache, bărbăteşte, arătînd cu pumnul strîns către casa Vitaliei.

Ana îl privea zîmbind voioasă şi el se mira. Se mişca iute prin casă şi aşeza în faţa lui masa, cu voioşie, ca altădată, cînd Petre nu era beat, ci aveau cîte o mică sărbătoare în casă. Ei părîndu-i-se, poate că a înviat Petre. Aşternu faţă de masă albă, puse farfurii din serviciul cumpărat cu Petre, furculiţe nichelate, căci aveau. Tăie salamul şi aranjă brînza pe farfurii, ca altădată. Tăie roşii şi ardei graşi. Turnă coniac în păhăruţele cu dungă aurie.

— Serveşte, Lache ! zise ea. În ciuda duşmanilor ! şi îi făcu o plecăciune. Să plesnească ! mai zise, ridicînd paharul. Iote, aşa ! zise. Nu ne lăsăm, Lache, aşa e ? Nu ne lăsăm !

Băiatul ridică paharul cu îndrăzneală, cu toate că el nu bea. Zise :

— Precestania mamei lor ! Îi învăţ eu ! Îi învăţ eu mînte !

Anei îi plăcu. Aşa înjura Petre. Aşa, bărbăteşte, se purta el. Îl văzu pe băiat dînd paharul peste cap, tot ca şi tatăl său. Băiatul tuşi. Dar se abţinea să tuşească, observa ea, cu toate că se înroşise la chip. Îi mai turnă o dată.

— E cam tare coniacul ăsta, zise băiatul, dar nu mă las!

— Să nu te-nveţi, Lache ! zise mama. Nu e bine ! Să te laşi ! Eu sînt amărîtă, Lache ! zise. Sînt atît de amărîtă, că dacă cineva ar înfige acum un cuţit în mine, n-ar da strop de sînge !

Băiatul începu să mănînce. Mama îi turnă un păhărel de vin. Oftă. Îl privea cu drag. Simţea cum din seara

aceea, de cînd îl bătuse „cîinește", cum se căise apoi, regretînd și acum, de atunci de cînd venise Teofila și frații ei mai mari și le luaseră lucrurile, în capul copilului său parcă se produsese o schimbare. Simțea că de atunci Lache ținea cu ea și cu casa lor. Zise, cu lacrimi în priviri :

— Cîte zilișoare oi mai avea, Lache-al mamii, eu tată vitreg la copiii mei n-aduc ! Am să lucrez, Lache. Am să muncesc poate la Ceape, la grădina aia de flori. Sau la fermă, la stat. Am să aduc bucate și bănișori acasă. Am să-ți fac casă. Și lui Titică am să-i fac casă. Cu mîinișoarile astea am să vă fac. Am să vă însor. Să apuc să trăiesc și eu pe lîngă voi, să mă văd cu nepoți. Cînd oi începe să muncesc, continuă ea, o să stăm seara acasă împreună și o să ne vorbim. O să mă apuc și de croitorie. Mi-a promis coana Aritina că o să mă învețe. O să cîștigăm bani, Lache. Of, băiatul mamii, singuri sîntem noi pe lumulița asta ! Cîinele ni-l omorî, găinile ni le fură, gîștele le găsirăm moarte. Ne mai rămase Florica și vițelul ei. Iar porcii, cîți ori mai fi, dac-or mai fi !

Băiatul se uita în ochii maică-si și îi turnă el, fără să-i spună ea, vin în pahar.

— Bea, mamă ! îi zise. Cînd trăia tata, zicea că el bea să uite.

— Beau, Lache, răspunse ea. Pe frate-tău Titică nu-l mai luai de la Moldoveanu. Era adormit. Zice că s-a jucat toată ziua. El e mic, Lache, ce știe el ? ! Bea, Lache !

Băiatul îi turnă din nou și ea bău. Bău de una singură și simțea cum încep să-i tremure, ca în niște ape, contururile lucrurilor din odaie. Privea încruntată spre casa Vitaliei. Puse mîna la tîmplă și zise :

— Lache, să-ți spun și ție cum a fost...

Băiatul veni lîngă ea. Se alipi cu tîmpla de pieptul ei. Ea îl mîngîia pe creștet. El era foarte atent, căci niciodată nu cunoscuse viața trăită de mama lui. Își zicea că aflase doar unele minciuni. Știa acum că erau minciuni de-ale Vitaliei.

— Uite, Lache, zise Ana, tata-l meu a fost om tare aprig la viața lui. Noi am fost la început patru copii : doi băieți, unchiu-to Florea și Ivan, tușe-ta Emilia și cu mine. Cînd avea fo cinșpe ani, tușe-ta Emilia a fugit cu unul la oraș. A făcut un copil cu acel om și copilul l-a dat de suflet.

A ajuns rău, Lache, că umbla din bărbat în bărbat. Nu şedea mai mult de cîteva luni, cel mult un an cu bărbatul. Aşa era ea. Tata-l meu nu mai vrea s-o primească pe la uşa casei noastre. Ea trimitea vorbă s-o primească, pentru că acei oameni cu care trăia o băteau, o chinuiau şi ea spunea că d-aia fuge cu cîte un altul, că ăl de-o avea o bătea. Şi i se dusese nume rău...

Băiatul îşi ridică ochii. Mama lui tăcuse. Privea undeva în faţă, în amintirile triste poate.

— Aşa era soru-mea Emilia, începu ea. Ăi doi fraţi mai mari ai mei erau tare chinuiţi de tata-l meu şi făcuţi să fie îndîrjiţi. Să se priceapă adică la scandaluri, să nu se teamă de nimic. Îi bătea el, ca să înveţe să bată ei pe alţii. Şi aşa crescură. Mă băteau şi pe mine. Trăiam rău în casă, căci şi muma mea era tot rea. Pînă în seara aia, cînd îl întîlnii pe tac-tu, Petre. Mi se păru atunci că era om bun. Şi era om bun tac-tu. Dar aşa e obiceiul, Lache, bărbatul să-şi bată nevasta din te miri ce. Mă bătea şi, pe urmă, cînd se trezea din beţie sau din mînie, îi părea rău. Ai văzut şi tu. Şi eu ce zîceam ? ! Să rabd, să nu ajung ca soru-mea ! Să am şi eu casa mea, să nu umblu din bărbat în bărbat. Am ţinut casă şi am făcut şi noi gospodărie cum văzuşi şi tu, Lache. În ziua aia, cînd tu erai plecat la naşu-to, veni la noi Ghica, frate-meu ăl mic, ăla pă care-l făcu mama, după Ilie, la urmă. Cînd veni Petre acasă, mă bătu tot din cauza lui, că-i spuse lui tac-tu că el a venit să ne aducă banii pe care-i dădusem eu mumei mele, mai nainte, şi de care tac-tu nu ştia. A aflat atunci şi m-a luat la bătaie. Pe urmă şi-a pitit şi banii. Şi nu i-am mai găsit nici azi. Unde i-o fi pitit el ? Nici nu ştiu cîţi bani o fi avut. Şi, cum zic, Lache, nu crez că m-a bătut atunci mîna lui sărmană ! Cum o putrezi ea acum ! M-a bătut mîna lui Ghica, zic. Şi nu m-a bătut rău aşa, mai mult m-a judecat, sărmanul, că-mi zicea : „de ce să dai tu sudoarea noastră mă-ti, care nu ne vrea binele ?“ Că el de la ea, zicea, n-a văzut decît trei scînduri de pat, o scoarţă, o velinţă şi trei perini şi o viţea amărîtă. Şi aşa fu. Dar iote, prostii d-ăstea, de om cu fumurile beţiei în cap. A doua zi, cum s-a crăpat de ziuă, s-a dus Ghica la tata-l meu, arză-l focul iadului de Ghica, şi i-a spus toate minciunile, eu crez, cîte a auzit şi cîte n-a auzit el,

seara, din cearta mea cu tac-tu ! Au venit fraţii mei a doua seară şi au tăbărît pe el. Şi l-au omorît în bătaie...

Ana iar tăcu. Îşi trase răsuflarea. Se simţea obosită. Băiatul o mîngîia pe păr şi pe obraz. Îi dădu jos basmaua neagră şi părul ei frumos, arămiu, se învoltă, dîndu-i un aer de prinţesă, cum îi zise copilul alintător. Îi mai umplu un pahar. Ea sorbi din el şi zise :

— Eu, cînd am văzut că-l biruie şi el era doborît la pămînt, m-am aruncat cu trupul meu peste trupul lui, iar frate-meu ăl d-al treilea, Ilie, să plesnească pe unde-o-nsera, dădu cu vîsla aia şi mă lovi şi pe mine. Şi eu am strigat : „L-ai omorît, cîine ! Aoleu, săriţi !“ El a fugit cu vîsla. Au fugit şi ăilalţi. M-au lăsat cu tac-tu doborît acolo, în bătătură, ca şi mort. A fugit ăla cu vîslă cu tot. Or, naiba ştie, că nu s-a găsit vîsla şi mi-o cere şi acum inginerul !

— Bea, mamă ! îi zise copilul rugător. Să uiţi !

Ana începu să povestească iar, cu durere în glas :

— L-am tîrît şi eu în casă cum am putut. I-am oblojit întîi capul spart, că uite-aşa curgea sîngele, ca din izvor. Mai bine că n-ai fost acasă. El nu vorbea deloc. Era totuna de sînge şi vînătăi. I se încleştase gura, iote aşa. Aşa a şi rămas pînă la moarte. Eu m-am speriat atunci şi am zis : nu e de-a bună ! Am mers la telefon şi geaba am sunat, că nu răspundea nimeni, ca să cer să vină Salvarea. Şi, dacă văzui aşa, cal n-aveam, l-am pus, maică, pe Pleznilă, la cărucioară şi plecai cu tac-tu aşa lovit cum era. Şi făcui treisprezece kilometri, cu el aşa, pînă la patru de dimineaţă, cînd ajunsei la dispensar şi se uită doctoriţa peste el. Cînd se uită, zise că omul e grav şi că să plece Salvarea cu el la spital. Ne duse Ionel, şoferul, ca vîntul. Dar geaba, la spital tac-tu a mai trăit două-trei ceasuri şi şi-a dat duhul. Uite-aşa, Lache maică, fuseră lucrurile, cum ţi le spune maica. Acum nu dă dosarul în trebunal, că nu găsesc „corpul delict“, adică vîsla aia, cu care l-a omorît. De ce, nu ştiu ! Frate-meu Ilie o ţine morţiş că Petre venise bătut, de pe unde fusese el în băutură. Dar eu am declarat aşa cum a fost, cum îţi spun acum şi ţie. Şi la autopsie, cum îţi mai zic, cocoana aia care porunci să ne ia capul la cîine, lovi-o-ar şi pe ea turbarea, a susţinut şi ea la început că aşa era, că mortul avea la cap lovituri mai

vechi, cică. Şi că avea în burtă alcool mult. Şi iote, judecă-mă şi tu, Lache !

Ana se ştergea la ochi de lacrimi. Băiatul se uita la ea cu duioşie :

— Eu te crez, zise el, dar pe ei îi omor !

— Lache, Lache, se rugă ea, să nu mai zici vorba asta! Sînt ei nenorociţi de la Dumnezeu, după faptele lor. Florea şi Ivan au cîte-o casă de copii. Iar Ilie lăsă nevasta cu copil în burtă, numai de-o lună. Nici nu-şi va cunoaşte tatăl, amărîtul, cînd s-o naşte !

Băiatul privea absent. Ea îşi turnă singură. Bău. Mai turnă o dată şi iar bău.

— Mă-mbăt, Lache, zise ea. Îmi adusei aminte de Florica noastră. Ce-o mai face ea ? Tu crezi, Lache, că noi o s-o ţinem aşa cu picior de lemn ?

— O s-o ţinem, zise Lache. Avem alta ?

— Lache, eu nu mă las ! răspunse Ana. Pune placa aia cu *Sîrba lui Budală !*

— Mamă, vrei să joci ? o întrebă Lache privind-o trist.

— Da, vreau să joc ! răspunse Ana zvîcnit. Ce dacă joc ?

Băiatul se sculă de pe locul său şi puse placa cerută de mamă-sa. Ana se ridică şi îşi aruncă din picioare pantofii cu toc plat, pantofi de băieţi, cumpăraţi de la cooperativă, de la raionul de copii, de Petre. Rămase desculţă şi puse primul pas la dreapta, apoi al doilea pas la stînga.

— Ţine-o aşa ! chiui ea. Tot aşa !...

Ana juca. Prin ferestrele deschise larg, se vedea bine din uliţă în casă cum juca. Băiatul o privea lung, cu tristeţe molcomă, cu buzele muşcîndu-le a durere, plîngînd. Din uliţă o privea şi Guiu, Leta şi ai lui Bîrliba. Ea juca. De aceea juca : se ştia privită.

— Ete-a dracului ! Ete-a dracului ! făcea Guiu. Saltă, saltă !

Placa se termină. Ana se lăsă ca prăbuşită pe un scaun. Lache îşi ridică obrazul plîns, se uită la ea printre lacrimi şi o întrebă :

— Ce sîrbă să-ţi mai pun, mamă ?

— Nu, nu mai vreau sîrbă, răspunse Ana, apăsîndu-şi palma pe pieptul plin, peste inima care i se zbătea. Vreau linişte. Of, am obosit, zise, am obosit ! Adăugă apoi : Lache,

știi tu ce zicea tac-tu ? Zicea că „băutura e bună, da să te ții de ea !“ Of, am ostenit ! Toarnă-mi vin, Lache ! În seara asta nu-ș' ce-am !

Băiatul îi turnă vin. Vru să închidă radioul. Ana îi zise :

— Lasă-l așa ! Să audă toți. Toți cîinii. Să audă și să vadă că Ana Lumînare face chef. Să creadă ce-or vrea. Da nu, închide-l ! O să cînt eu ! Ție ți-am cîntat eu, Lache, vreodată ?

— Nu știu, mamă ! răspunse băiatul mirat.

— Lache, eu cînt ! zise Ana.

Băiatul se ridică să închidă ferestrele. Ea îl opri :

— Nu le închide ! Lasă-le așa ! Nu stăm cu chirie !

Se întoarse apoi cu cotul drept rezemat de masă, cu tîmpla în podul palmei, cu o șuviță de păr coborîtă peste mînă. Vocea începu să i se scurgă dulce și înceată. Cînta. Și fiul ei plîngea.

Guiu își alungea gîtul și căuta să-și înalțe pe vîrfurile picioarelor trupul bondoc, să poată privi peste gard, pe geamul Anei. Mihalache Bîrliba își șterse ochii cu dosul palmei și zise :

— Ești un tîmpit, măi Guiule, nu pricepi ? Ăsta e chef trist ! și îi întoarse spatele.

Guiu rămase în drum contrariat : „Ce-o fi vrut să zică Mihalache ? se întreba. De ce trist ? Cînd omul joacă, înseamnă că-i taie plugul ! Ai, iacacine ! înjură el. Să știi că asta cîștigă procesul. Adio bănișori ! O ieși lucru dracu p-ormă și cu porcii ! Vovideica e dispărut, de azi, de la douăspe !“

Plecă și Tomița. Se întorcea însă cu fața peste umăr și mergea încet auzind glasul dulce al Anei :

— *Străina mamei, străină !...*

Ana cînta, cînta, cu gîndul la nefericirea ei, la Petre, la traiul tihnit de altădată, la canton, cu Petre al ei, unde acum se instala Marangozu cu Tudora lui, să hălăduiască. Și poate, se mai gîndea ea, ei nici nu i-or da voie să-și adune recolta de pe locuri și ce-o mai avea pe-acolo de luat din ale casei ori materiale netrecute în inventar !

Marangozu se organiza la canton. Din seara cînd „chefuise trist Ana“, trecuseră două săptămîni. Atîtea zile avea și el de slujbă nouă. Uitase multe din peripețiile vieții de

dinainte, cînd îşi căuta norocul în dinamită. I se făcuse salariu de 1100 lei pe lună, plus alocaţia pentru copii. Vedea că avea de acum înainte teren mult de lucru lîngă canton, pentru porumb şi pentru lucernă, pentru grădina de legume. Şi nu se opusese ca Ana să-şi ridice de pe aceste terenuri roadele semănate de ea şi Petre. O primea cu prietenie de cîte ori această amărîtă femeie venea cu căruţul şi măgarul Pleznilă să-şi care sfecla sau cartofii.

— Tudoro, îi spunea el nevestei, ne-a pus Dumnezeu palma în cap. Mă las de dinamită. Jur că mă las. Cine-o mai da la peşte cu aia, să nu-i ajute Dumnezeu !

— Bine faci, bărbate ! zicea nevastă-sa. Nu e bine să fie omul lacom, să se bucure la ce nu e muncit. Te prinde Potîngă într-o zi şi te duci la başcă ! Ce e al altuia, bărbate, nu ţine de cald, stăruia ea.

De fiecare dată cînd o auzea aşa, el tresărea. Îşi amintea de cei treizeci de mii de lei ai lui Petre, pe care îi luase, dar din care nu folosise decît şapte sute de lei. Îi ţinea ascunşi şi îşi zicea că îi vor prinde bine cîndva. Îi trecea prin minte că mortul o să se răzbune poate, pentru că-l furase, şi se gîndea să-i ducă Anei acasă. Să-i arunce în cărucior, îşi mai propunea, dar se răzgîndea, zicînd că dacă i-a găsit el, aşa a fost să fie. Iar dacă i-ar găsi ea în cărucior, proastă cum este, s-ar duce la Potîngă să-i predea, ca pe nişte bani fără stăpîn. Şi de ce aşa ?

Într-o zi Tudora, scuturînd prin magazia de materiale, privi şi streaşina de stuf a şopronului. Văzu acolo coada unei vîsle.

— Ilie, îl chemă ea, ce este asta ?

Marangozu trase şi scoase afară o vîslă. El de fapt o ştia acolo din noaptea cînd luase dinamita şi banii. O uitase însă.

— E o vîslă ! zise Tudora mirată. Iote, are urme de palme însîngerate pe ea şi ici la îmbrăcătura cu fier alte pete de sînge, eu cred, cu păr din capul mortului. Ce facem, Ilie ?

— Tu crezi că ar fi bine să ne vîrîm în chestia asta ? zise el. Mai bine s-o dăm pe apă !

— Măi omule, păcat de femeie ! răspunse Tudora.

Ilie vru să spună ceva, dar nu mai apucă. La poartă se oprise o maşină. Se auzise strigat :

— Hei, acasă-s boierii ?

Priviră amîndoi către poartă şi-l văzură pe Cordoban. Era cu camionul plin cu butoaie.

— Ce faceţi, domle, le zise el, v-aţi aranjat, v-aţi aranjat ?

— Ne aranjăm, răspunse Ilie.

Tudora întoarse spatele şi intră în chiler. Zise :

— Ilie, tu nu uita de ale tale !

Cordoban se uita să vadă dacă nu-i auzea cineva şi îi şopti lui Marangozu la ureche :

— La noapte, venii cu butoaiele !

— Sanchi ! răspunse Marangozu. Te duci încolo ? îl întrebă.

— Da, zise Cordoban, descumpănit. Dar ce e aia „sanchi ?"

— Aşa, sanchi! răspunse Marangozu. A zburat puiul cu aţa, tocmai cînd era dulceaţa ! Ai auzit. Cîntec nou italian !

— Vorbeşte, domle, mai lămurit ! se răsti Cordoban.

— Mai lămurit, zise Marangozu, nu se mai prinde. Acum sînt om cu servici. Îmi dete statul şi partidul loc ici. Ce mai vreau ? Să bag mîna ? Mersi ! Nu ! adăugă el. Nu vreau să-mi văd maţele întinse pe fluviu şi să-mi rămînă copilaşii fără tătic.

— Bine, omule ! zise Cordoban. Mai gîndeşte-te ! Dau o fugă pînă la Blasova şi mă întorc.

Marangozu îşi aprinse o ţigară.

— Te duci către primărie, deci ? îi zise el. Merg şi eu !

— Nu te-i fi făcut cumva turnător? răspunse Cordoban. Bine, hai ! Dar nu uita ce-a zis moşul !

— Moşul e bătrîn şi e ţicnit, răspunse Ilie.

Marangozu vîrî mîna sub streaşină şi adînci acolo vîsla. Se urcă apoi în cabină. Cînd ajunse la primărie, îl văzu prin uşa deschisă la perete pe Năstrapă. Intră :

— Bine-ai făcut că ai venit şi tu, îi zise Năstrapă, care pînă atunci discutase cu Mecinicova. Mai aşteaptă niţel !

Se întoarse apoi către profesoară.

— De ce era să dezarmezi ? îi zise. Partidul ne învaţă să ne luptăm, să nu dăm înapoi în faţa greutăţilor.

— Ştiu, răspunse Mecinicova : „O luptă-i viaţa, deci te luptă !" Am venit înapoi, să mă lupt.

— Să vedem cum ne vom lupta ! zîmbi Năstrapă. Avem multe lupte de purtat. Şi nu numai noi. Şi nu numai aici !

Marangozu începu vorba :

— Mai întîi, zise el, să vă mulţumesc şi eu şi nevasta. Ne-aţi făcut oameni ! Vă asigur, mă angajez în faţa partidului, că am să muncesc bine şi cinstit !

— Mă bucur, tovarăşe, zise Năstrapă şi îi întinse mîna. Tocmai aveam de discutat cu tovarăşa profesoară. Iată, vii la timp. Dumneata nu ai vrea s-o primeşti în gazdă ?

— Să vorbesc cu nevasta, eu ştiu ? ! răspunse Marangozu. Acum, dacă m-am mutat la canton, acasă a rămas doar moşul. N-o să aibă menajul. Ştiţi doar. Ne simţim şi noi, de ! Dumneaei este profesoară, fată de oraş !

— Domle, nu este dînsa chiar aşa de pretenţioasă, stărui Năstrapă.

— Eu cred că Tudora mea o să vrea, răspunse Marangozu. Dar, iote, eu venii pentru altceva. Tudoriţa mă trimise. Nu ştiu cum să fac. Aş vrea să ajut şi eu o femeie nenorocită. Nu vreau să mă bag în treburi de-ale justiţiei. Ştiţi din dosarul meu de membru de partid că în viaţa mea nu fusei chemat la vreo judecată. Nici măcar martor...

— Despre ce este vorba ? întrebă Năstrapă, mirat. Este ceva secret ?

— Păi, tovarăşa profesoară, zise Ilie, cred că ştie să aprecieze. Este ceva de interes obştesc, adăugă el.

— Adică ? stărui Năstrapă curios.

— Adică, despre cumătra Ana, a lui Petre Lumînare, răspunse Ilie. Care mai este mersul procesului, ştiţi ?

— Procesul încă nu e pe rol, după cîte ştiu eu.

— Nu e. Şi să vă spun de ce, adăugă Marangozu. Le mai trebuie la tovarăşii procurori ceva. Acel ceva este la mine !

Năstrapă se ridică mirat.

— Zău ? ! zise el. Ai găsit ceva la canton ?

— Da, răspunse Ilie, unealta cu care a fost lovit !

— La ce foloseşte descoperirea ta ? întrebă Năstrapă, cu toate că îşi dădea seama că era ceva foarte important pentru clarificarea cauzei.

— Pe ea sînt urme de sînge uscat şi amprentele celui ce a folosit-o la bătaie !

— Zău ? ! se miră Năstrapă. Stai aşa !

Marangozu și Mecinicova îl văzură cum pune mîna pe telefon.

— Alo, cu tovarășul procuror Derbent, ceru el. Ceva foarte urgent, desigur !

Așteptă un timp. Se auzi în receptor vocea procurorului.

— Avem vîsla ! strigă Năstrapă, ca să se audă. Cum de unde ? S-a găsit. Asta este important. Cum ? Ce ? întreba el.

Marangozu ciulea urechile. Năstrapă se întoarse la el, cu receptorul astupat cu mîna :

— Zice că a umblat cineva cu ea, să-i șteargă urmele alea ?

— Nu, răspunse Marangozu. Este acolo, la locul ei.

— Alo, strigă Năstrapă, este la locul ei. Veniți s-o luați !

Închise telefonul. Strigă apoi :

— Moldoveanule, să vină tovarășul Potîngă !

Marangozu se uita curios.

— Mă, îi zise Năstrapă, iote ce-mi spuse procurorul, că-i leagă pe toți ale căror amprente se vor găsi pe aia. Dacă ai pus mîna, te-ai ars și tu și nevasta !

— Iote nanie ! se miră Ilie. Nu e mai bine să stea omul în banca lui ? Eu vrusei să fac bine și-acum...

Năstrapă zîmbi. Intră Potîngă.

— Te duci imediat la canton cu dînsul ! îi zise arătîndu-l pe Marangozu. A fost găsită arma !

— Așa ? ! se miră Potîngă.

Plecară. Năstrapă zise :

— Vedeți, tovarășă profesoară, pentru un lucru de nimic se poticnește căruța. Nu găseau vîsla, nu se putea face lumină !

Mecinicova se ridicase să plece.

— Te rog, mai zise el, dacă ai drum pe la dispensar, spune-le să se pregătească Salvarea, ca să ducă vîsla la oraș, cu Potîngă.

Năstrapă rămase singur în birou. Își cercetă ceasul și văzu că era ora la care planificase să se ducă în cîmp, să vadă cum mergeau recoltările la porumb. De trei zile i se plînsese Țuțuianu că nu-i vin lucrători la cules porumb. Și el organizase echipe din membri de partid, care merseseră din casă în casă, să stea de vorbă cu toți, să-i lămu-

rească să lucreze pentru strîngerea rodului, care era de fapt al lor. Or fi venit azi la lucru ? Îşi puse şapca de piele. Ieşi gîndind să treacă pe la Ion, căci îi era foame.

De cum intră în magazia M.A.T.-ului, dădu cu ochii de Guiu. Acesta se întoarse însă cu spatele, prefăcîndu-se că nu-l observase şi că discuta ceva important cu Biţu.

— Tovarăşe, să nu mă mişc d-acilea ! îi zicea el acestuia.

— Ce, bă, nea Guiule, eşti deliu ? rîse Biţu. La porc e una, la ce zici dumneata e alta ! Nu viu ! Zău nu viu !

— Biţule ! stăruia Guiu. O să ai şi tu nevoie de mine ! Şi alţii or să aibă nevoie de mine, completă el, ca să audă Năstrapă. Mai ales alţii.

— Păi, hai acuma ! zise Biţu.

— Ai brişca la tine ? întrebă Guiu.

— Totdeauna, răspunse Biţu.

Ieşiră. Năstrapă îl întrebă pe Ion gestionarul :

— Unde se duc ăştia ?

— Eu, tovarăşe secretar ? Eu ? răspunse Ion.

Năstrapă se supără.

— Dar să iei băuturi de la Alimentara şi să le vîri ici, la preţ dublu, ştii ?

— Io, tovarăşe secretar ? Io ? răspunse Ion.

— Ce-ai de ros ? zise Năstrapă plictisit.

— De toate am, răspunse Ion înveselit. Staţi aici, iote, acuşica sfîrîie tigăiţa !

Din tigaie începu să se ridice un miros plăcut de ficat prăjit, rinichi şi inimă de purcel. Năstrapă îşi umfla nările şi trăgea aerul în piept.

Biţu şi Guiu treceau prin faţa dispensarului. „Imeseul" alb se pregătea să plece. Guiu era curios. Vru să întrebe pe cineva. Nu o văzu decît pe Aritina.

— Iote, bă, a dracului, zise el, nu muri !

O auzi pe Aritina vorbind cu doctoriţa :

— Vă mulţumesc mult ! Mi-aţi salvat viaţa. Acum plec. Ştiu ce am de făcut. Merg la procuror ! După spitalizare.

Maşina plecă. Guiu privea mirat. Zise :

— Ce caută, bă, asta, la procuror ? Hm ! Pe Vovideica nu-l mai văzui ! Al dracului ! Se zice că a cerut concediu fără plată, că e mă-sa pe moarte !

— Cine ştie pe unde umblă ! zise Biţu. E o lichea !

— Bă, răspunse Guiu, că e lichea nu-mi spune tu, că știu eu mai bine. Dar se aude că l-ar fi văzut cineva cum umblă rara prin stufăriș și adună, cică, groștei părăsiți de scroafe. Fără stăpîn, adică ! O vrea să se facă porcar. N-ai mai văzut ? Unii din funcționari caută să se facă porcari și alții invers !

— Iote că ajunserăm, răspunse Bițu și opri brișca în fața porții lui Guiu.

Intrară în curte. Bițu fu uimit. Vedea o nouă magazie din scînduri late și noi, din brad.

— Parcă n-o aveai ! zise. De unde scîndurică ? Nu cumva...

— Nu-ți băga nasul ! răspunse Guiu. Dă-te-n colo ! Dacă eram prost, muream pe front. Vorba lui nea Palașcă. Și așa putoarea asta nu mai avea vite, arătă el spre casa Anei. Adăugă : noroc cu veterinara aia că-i dădu avizul să-și taie gionoaia de vacă și să vîndă carnea, ca să mai scoată și ea ceva.

Bițu se mira :

— Țți-ți-ți ! Cine diavolul i-o fi tăiat vîna vacii ?

— Tu crezi prostia asta ? răspunse Guiu. Vaca era mușcată de șarpe. Atîta se înveninase ! Am luat declarație de la nea Palașcă. El vedea vaca păscînd pe mormîntul frate-meu, săracul ! O gonea și a dracu vacă, zicea el, tot acolo trăgea. Parc-ai fi zis c-o învățase cineva ! Se ducea singură, bă, ca la viței și ieșea d-acolo șarpele ăla, care se zice că-l știi și tu, și o sugea !...

— Sst ! Nu mai spune ! zise Bițu cutremurîndu-se. Mă apucă iar fiorii !

Guiu zîmbi gîndindu-se că o ticluise bine cu minciuna asta, cu veninul de șarpe, că scăpase ai lui cu față curată.

— Bă, zise el, să-mi faci treabă bună ! Auzi ? Întîi îi scoatem ouășoarele, pe urmă îi scurtăm urechile și îi scurtăm și...

— Nea Guiule, răspunse Bițu, scoțîndu-și briceagul de altoit din buzunar, îl ții dumneata ?

— Îl țin, răspunse Guiu.

Bițu își ascuțea briceagul pe un arcer mic. Guiu rîse :

— Hă-hă ! Pe tine nu te prinde mila acușica, îi zise, că nu e „porcul" tău ! Păzea !

Cînd zise „păzea", Guiu deschise ușa magaziei. Biţu se trase înapoi. Sărea la el un cîine tînăr, negru, flocos, cu dinţi rînjiţi.

— Huo, lovi-te-ar boala ! strigă el.

— Durac ! Durac ! începu să-l cheme Guiu. Vin la tata, Durăcel! Apoi adăugă ca o comandă: „Pampole! Pampole", Durac !

Cîinele se liniști. Biţu era pregătit. Briceagul tăia și firul de păr.

— Pe ce limbă îi vorbești, măi nea Guiule ? îl întrebă.

— Taci, bă, răspunse Guiu, să-l leg. Altfel ne face praf. Ce limbă ? Te bate pe tine grija ce limbă străină știe cîinele meu ?

Guiu lega cîinele, care, auzind cuvîntul „Pampole", se gudura. Biţu privea mirat. Guiu zise :

— Îl vezi, bă ? Este din cîinele ăla la care i se luă căpăţîna și din căţeaua aia a lui nașul Geamblău, mama lui Drăcilă. Corcitură : lup grăniceresc, cu ciobănesc de baltă. Rase pure !

Cîinele ședea cuminte, tolănit, blînd ca un miel, cum se lăuda Guiu.

— Ţine-l bine, nea Guiule, zise Biţu, operaţia asta o fac de cînd eram de zece ani !

Leta ieși din casă și începu să plîngă.

— Necinstiţi căţelul, îl desfiguraţi, procleţilor !

— Taci, fă, ce știi tu ! Se supără Guiu. Intră în casă.

Biţu tăia cu briceagul. Cîinele suspina. Guiu îi spunea „pampole". Biţu îi întinse mai întîi o ureche, apoi cealaltă, pe tocător și i le reteză cu lovituri scurte și precise, de bardă.

— Brava ! zise Guiu. Nu eşti prost degeaba !

Eliberat din funie, cîinele fugi urlînd și lătrînd furios, în negura magaziei de scînduri noi, furate de fapt, bucată cu bucată, din magazia Anei, pe care ea o strămutase de la canton la casa din sat, după moartea lui Petre.

— Știi că chestia asta n-am cunoscut-o ! zise Biţu, cînd se întorceau cu brișca la M.A.T., să cinstească aldămașul.

— Păi ce crezi, răspunse Guiu, mi-a dat sfaturile astea chiar Dincă Geamblău. Eu, să știi că vorbesc cu el. Îi bag niște porci și niște viţei la contract. Păi ce crezi ? De mine

are nevoie ! Cu putoarea făcută de el, Ana adică, n-are probleme. A scos-o din listă. Înţelegi ? El mi-a dat sfatul ! „Vrei să ai cîine bun la uşa casei, mi-a zis, întîi scoate-i alea, să nu se mai ducă după căţele ! Al doilea, scurtează-i urechile, să nu-l împiedice la auz ! Al treilea, taie-i coada, să fie ager, să alerge bine şi să nu tîrască ditamai codăul după el ! Fă-l să se teamă de alt om ! Să-l rupă, cînd îl vede, pe oarecine ! Bate-l sistematic !" Şi mi-a arătat el cum se face. Asta e tot !

Intrară. Năstrapă termina de mîncat. Comandară şi ei rinichi de purcel şi două baterii reci. Veniră la Năstrapă. Puseră sticlele pe masă şi Guiu zise :

— Avem un aldămaş, dar să ciocnim şi noi pentru împăcăciune ! Atunci la tribunal eram şi eu furios, adăugă el, că pierdeam procesul din cauza dumitale. Acu mă bucur, fiindcă auzi-i că se găsi arma aia !

— Nu beau, răspunse Năstrapă, mă duc la cîmp la porumbi. Mă bate soarele-n cap acolo şi nu vreau să ajung tîmpit !

— Să bem la iuţeală, zise Guiu, că am şi eu o mare treabă, cu nişte somaţii de contracte.

Năstrapă ieşi. Nu le dădu atenţie.

Băură şi apoi tot Guiu zise :

— Văzuşi ? Veni putoarea acasă !

— Care ? întrebă Biţu.

— Care ? ! Aritina, răspunse Guiu.

Aritina venise de la spital. Se aşezase în fotoliu şi îi povestea doctoriţei. Îi povestea viaţa ei :

— Soţul meu s-a înhăitat cu Guiu Lumînare. Au început să facă afaceri amîndoi. De atunci sînt, iată, trei ani. Mă bătea. Mă lovea cu cearşaful ud. De aceea eram uneori slăbită şi tuşeam. Rău. Într-o zi i-am găsit carnetul cu însemnări. Este un funcţionar exigent. Îşi ţinea un fel de jurnal zilnic, amănunţit. Ce-am citit în acel jurnal m-am îngrozit. Am aflat că împreună cu Guiu au falsificat o mulţime de contracte de animale. Porcii lui Petre Lumînare, pe care Guiu urmează acum să-i ridice la achiziţii şi femeia să rămînă săracă ! Nu ştiu, în fond, cum ar putea să rămînă săracă, dacă ar preda porcii la contracte, căci i s-ar plăti pentru ei ?

— Poate nu-i mai are, răspunse doctorița. Cine mai știe ! Balta e ca o junglă. Mare lucru să dispară niște porci ! Chiar dispar. Cîte aud eu aici, la dispensar ! Doamne, de mi-ar veni odată ziua să plec, să-mi iau examenele de specialist, să mă mut, să scap. M-am săturat...

— Nu știu, doamnă doctor, zise Aritina. Știu că jurnalul ăla i l-am băgat pe foc. El a crezut că i l-am ascuns, ca să-l șantajez sau să i-l dau lui Năstrapă, despre care mi-a aruncat în față că trăiesc, cică, cu dînsul.

— Rău ai făcut ! zise doctorița. Era cea mai bună dovadă. Trebuia să-l aduci la mine. Îi puneam în fichet.

— Da. Însă el a venit și m-a bătut. A vrut poate să mă și omoare.

— Tovarășul Vovideica a dat semne de nebunie, atunci. Mi-a povestit părintele, zise doctorița. Auzind că ești la spital, a lăsat o cerere de concediu și a dispărut.

— Mă tem de el și... vru să continue Aritina, dar cineva intrase în anticameră și tușea zgomotos.

— Cine este ? întrebă doctorița, fără a se ridica din fotoliu.

În ușă se ivi Guiu :

— Sărut mîna, cocoană doctoriță, zise el, am o vorbă cu coana Aritina.

— Ce anume ? îl repezi doctorița. Nu cumva niște contracte falsificate ?

— Ba da ! răspunse Guiu. De unde știți ? V-a lăsat tovarășul Vovideica niște contracte, coană Aritino ? se adresă el. Coană Aritino, stărui el, sînt ale mele. Le-am dat lui să le vizeze.

— Ieși afară, escrocule ! strigă doctorița. Tiranule, banditule ! O să vă primiți plata. Contractele falsificate și declarația lui Vovideica sînt la mine, aici ! îi arătă spre fichet. Vino și le ia !...

Guiu începu să tremure. O rupse apoi la fugă, către casa lui. O zări de departe pe Leta.

— Fi-r-ar mă-ta a dracului ! începu el. Ne-am nenorocit, ne-am nenorocit ! Du-te iute la aia ! Du-te !

— La cine, mă, zăpăcitule ?

— La aia, la cumnata noastră. Vezi dacă-i acasă ! Roag-o ! Dă-i în genunchi !

— Ești zăpăcit ! zise Leta. Zăpăcit rău !

Guiu nu mai aşteptă. Fugi către casa Anei. Casa era încuiată. De trei zile casa era încuiată.

Ana era plecată în insulă, cu măgarul ei Pleznilă. De fapt ea nu spusese nimănui unde plecase, dar Guiu o urmărea pas cu pas şi ştia. Era dusă în Insula-mică să-şi caute porcii. Plecase înfricoşată. Chiar el îi trimisese somaţie, cu ştampilă în regulă, cu semnătură de luare la cunoştinţă, că depăşise termenele de predare şi că se făcea vinovată de darea în judecată. Întrebase femeia în dreapta-n stînga şi i se spusese că dacă Petre-al ei a încheiat contracte pentru îngrăşare de animale şi aceste animale au rămas în păstrarea ei, trebuie să le predea. Ea se mirase. Nu-l auzise pe bărbatul ei că ar fi încheiat vreun contract peste acelea două, pe care semnase şi ea. Dar Petre îi spusese că-i va face o surpriză, din care ea bănuise că el avea bani. Unde-or fi banii aceia, dacă i-a avut, nu ştia nici azi !

Guiu s-a învîrtit ca un cîine pe lîngă casa Anei şi şi-a dat seama că nu era acasă. Supărat, se întoarse şi începu să o înjure pe Leta. Îşi scoase cîinele din magazie şi, fără să-i mai spună nevestei ceva, apucă în fugă spre fluviu.

— Guiule bărbate, înapoi ! îl striga ea. Unde fugi, mă, de nebun ?

El nu mai auzea. Trecu fluviul cu o barcă şi se pierdu în imensitatea Insulei. Călca nesigur, cu paşi mari, bîjbîind, cu toate că era abia la prînz. Se îndrepta spre hăţişuri şi ascunzători numai de el ştiute. Nu se mai gîndea la treburile pe care le lăsase în urmă, la întîlnirea pe care o avea cu Năstrapă, în acea după-amiază, ca să pună la punct ultima formă a referatului pe care acesta trebuia să-l expună mîine în faţa satului. Vag îşi aducea aminte şi văzuse şi în trecerea spre fluviu că la cămin se făceau pregătiri. Mîine, duminică, era mare serbare. Căminul, împrejmuit cu grilaj nou, se împodobea cu ghirlande din hîrtie colorată şi flori. Năstrapă propusese membrilor biroului comitetului de partid să se organizeze de Ziua recoltei, adică mîine, şi o mică serbare. Cu multe zile înainte ei mobilizaseră toată mîna de lucru din comună la recoltat porumb. Erau aproape gata. Ţuţuianu se angajase ca în seara aceea de sîmbătă să raporteze terminarea campa-

niei de recoltare și mîine dorea să se tragă primele brazde la ogoarele de toamnă, căci grîul îl însămînțaseră.

Năstrapă lucra și el la pregătirile pentru serbare. Trăgea cu pensula cu vopsea verde pe gardul de fier de la cămin. Se gîndea că multe nopți și multe ceasuri din zi pierduse lucrînd la grilajul acesta. Că de fapt nu era treaba lui să lucreze grilaje la Cucuta. Mai ales în această perioadă, cînd ar fi putut și chiar trebuia să învețe pentru sesiunea de examene la care pleca peste cîteva zile. Vroise să le arate oamenilor că nu se dădea în lături de la muncă și totodată gîndise că va pleca din Cucuta și va rămîne grilajul ca amintire. Ca și fîntîna. Lucra și îl văzu pe Dănilă Cherbeleață trecînd cu căruța spre cîmp.

— Noroc, noroc ! îi zise el vesel. Duci și noaptea apă la muncitori ?

— Dii, roiba ! îl auzi Năstrapă.

Și nimic altceva. Îl văzu înfundîndu-și pălăria pe cap.

Ce era să-i mai zică lui Cherbeleață, își zise el, cine știe unde dracu se ducea ! Termină de retușat cu vopsea florile verzi din tablă de oțel și, lăsînd pensula, intră în sala mare. Dădu cîteva indicații de felul cum să se pavoazeze scena. Ieși apoi pe scări și privi satisfăcut. Totul în jur avea aer de sărbătoare. Inclusiv primăria, la care se văruise gardul și se așternuse pietriș proaspăt pe alei. Îl pusese pe roate, cum zicea, și pe Ion gestionarul, care așezase flori și în jurul grădinii de vară a bufetului.

Trecea prin fața căminului și moș Rîpă cu o cărucioară cu niște coșuri pline cu ardei grași, „Canadian", fructe vinețiii și mari cît o ulcică.

— Bravo, moșule ! Bravo ! îi strigă. Asta e cartea de vizită a dumitale !

— Eu i-am crescut ! răspunse cu mîndrie moșul și se apucă să aranjeze standul cu legume și zarzavaturi, grădina C.A.P.-ului avînd rod bogat.

Seara cobora repede. Era noapte, cu cerul înalt, spuzit de stele, dar nițel friguroasă. În Insula-mică era și mai frig.

Ana se aciuase lîngă cele trei sălcii. Făcuse focul. De două nopți stătea acolo, lîngă foc, și aștepta. Aștepta să-i vină porcii. Porcii ei pe care îi cumpărase și îi înmulțise

cu sudoare, prin muncă, cu Petre al ei. A doua noapte de cînd aştepta şi îi chema :

— Guţu-guţu ! Guţu-guţu ! Cică-cică ! Na la mama, na ! Cică-cică ! Domnica, Ghiţă, Ursulache !

— Cică-cică ! striga şi Lache.

În zadar chemau. Nu apăreau în luminiş la sălcii decît trei godănaci, care păreau sălbăticiţi. Erau trei godănaci, cum zicea ea, cu dungă albă pe burtă.

— Lache, ăştia, mamă, sînt godănacii noştri ! Dacă ăştia nu sînt godănacii noştri de la scroafa noastră, Domnica, iote, să fiu eu proastă !

— Mamă, răspunse Lache, n-o să ne putem găsi noi porcii noştri ! Cînd trăia tata şi Zimbru al nostru, veneam aici, da cînele o raită după ei şi-i aducea de ureche, la ăstea trei sălcii ! Acuma cine să le aducă, pe scroafele ălea nebune ? Nu-l mai avem pe Zimbru, săracul !

Ana se gîndea : o femeie sărmană şi un copil, rămaşi singuri pe lume, stăteau la căderea serii în jurul unui foc fumegînd, mestecînd un colţ de pîine uscată. Ascultau glasul hăţişului, dar din hăţiş nu venea nici un zvon. Nu se auzea grohăit de porc. Ana ştia că porcii domestici duc şi în sihlă viaţa pe care învăţaseră să o ducă la stăpînii lor acasă, în cocină, pe timpul iernii, cînd oamenii îşi duc animalele la adăpost. Ea ştia că porcii dorm. Că dorm liniştiţi, sătui şi grohăind, pe unde şi i-a dosit şi i-a aciuit fiecare gospodar.

Liniştea serii, liniştea hăţişului pustiu fu sfîşiată dintr-o dată de răgetul măgarului Pleznilă. Răgea tare măgarul Pleznilă. Ridicîndu-şi urechile lui mari şi negre, către cerul lui Dumnezeu şi lăsînd spre pămînt botul lui catifelat şi umed.

— E ceasul opt seara, mamă ! zise Lache. Pleznilă-al nostru zbieră de două ori de la scăpătatul soarelui pînă acuma.

— Săracul, bietul dobitoc ! Doar el ne mai rămase ! suspină Ana.

— E bun, mamă ! zise Lache. Iote-l !

I-l arătă pe măgarul Pleznilă care venise în spatele băiatului şi se uita cu ochii lui mari, întunecaţi, la flăcările palide. Ana îl mîngîie, căci animalul îşi lăsase tandru botul pe umărul copilului.

Lache îl cuprinse de gît. Măgăruşul prinse curaj, veni mai aproape şi se culcă între ei, cu picioarele lui subţiri ghemuite sub el. Ana îşi rezemă capul de spinarea lui stîngă. Măgăruşul nu se sfii. Lache îi cuprinse gîtul cu mîinile şi adormiră toţi trei. Dormiră ori stătură în somnolenţă poate un ceas, poate două. Pleznilă sări drept în picioare şi începu să zbiere. Văzură în lumina palidă a nopţii cum un cîine mare şi negru tîra în hăţiş traista lor cu boabe, pe care o aduseseră pentru porcii pe care nu-i găseau.

— Huo ! Huo ! strigă Ana.

— Lasă-l, mamă ! zise Lache. Ăsta e cîinele Dracilă, al lui naşul.

— Nu se poate ! zise Ana. El are cocinile la trei kilometri de aici.

— E Dracilă ! susţinu Lache. Uite, să vezi !

Şi o luă pe maică-sa de mînă şi porniră fără sfială prin hăţiş, pe unde cîinele tîra traista cu boabe.

Stătură în loc şi nu le venea să creadă. Dracilă sfîşia cu dinţii traista cu boabe şi le împrăştia pe jos, lîngă o buturugă unde dormeau trei godănaci-bazna. Mai văzură cum din traistă scoase Dracilă şi jumătate de pîine ce le mai rămăsese lor de la masa de seară şi cum stătu pe labe lîngă godănaci şi începu să mănînce pîinea.

— Doamne, Doamne ! se închină Ana. Bietul cîine ! De ce-o fura el boabe pentru godănacii ăştia ? Iote, mai sînt aici vreo trei-patru trăişti !

Dracilă îşi mînca liniştit bucata lui de pîine şi Ana ridică de jos trăiştile rupte de colţii lui şi se uită la ele minunîndu-se.

— Doamne, Doamne, zise mirată, eu crezui că acest dobitoc e rău ca fiara !

— E rău, mamă, zise Lache, numai cînd îi spune naşul !

Ana se miră. Zise :

— Se luminează de ziuă ! Hai să mergem ! Să mai stăm la buturuga noastră.

Se aşezară lîngă focul stins.

— Se trezesc păsările ! zise Lache. Zboară prin copaci. Hai să plecăm !

— Lache, nu fi prost, răspunse Ana, noi nu avem cîine, îl avem pe Pleznilă, acilea. Să mai stăm o ţîră,

pînă cînd o să mai zbiere el o dată de revărsat de zori, cînd se trezesc porcii. Poate-i aud porcii noştri zbieretul lui. Îl cunosc şi vin acilea, la noi !

— Să mai stăm, mamă ! zise Lache.

Stăteau în picioare, căci nu mai aveau cu ce să aprindă focul. Pe ierburi căzuse rouă groasă şi rece. Frigul îi pătrunsese pînă la os. Aşteptau în picioare răgetul măgarului Pleznilă, pe care îl credeau aducător de speranţă. Măgăruşul Pleznilă se ridică şi se scutură. Începu să zbiere prelung, clar, ascuţit, sfîşiind tăcerea pădurii.

Din hăţiş nu se arăta botul nici unui porc. Ana şi băiatul aşteptau. Măgarul încetă să mai zbiere. Începură să se audă mai clar multe foşnete prin hăţiş, dar nu era nici un zgomot care să le arate că porcii lor, după care umblaseră trudiţi şi flămînzi trei zile şi stătuseră să-i aştepte trei nopţi lîngă această buturugă arsă pe dinlăuntru, ar fi apărut.

Femeia îşi lăsă capul în pămînt. Puse piciorul ostenită, greu, învinsă. Apoi celălalt picior, şi aşa se urniră din acest loc trist.

— Mergem, Lache ! zise ea. Am rămas de tot săraci. De mîine mă duc la lucru. La grădină, la flori, la puiernţă, unde-or vrea să mă pună, dar încep să lucrez.

— Vin şi eu, mumă, răspunse băiatul. Mi-a spus naşul că la Ceape nu se ţine socoteala ca să ai şaisprezece ani împliniţi.

— Lache, zise Ana, de ce-mi spui „mumă" ? Nu mă mai amări, Lache !

Şi nu-i dădu răspuns la propunerea lui că dorea să lucreze alături de ea la C.A.P.

— De ce nu-mi spui, stăruia băiatul, mămico, mămica mea, dacă mă iei cu tine ? Hai, spune-mi, mămico, mă iei ? Ia-mă ! Vreau să muncesc cu tine, să facem norme multe, să aducem acasă căruţe pline cu bucate, să ne cumpărăm vaca la loc, să ne umplem curtea de păsări. Muncesc şi eu, mămico, cum l-am văzut pe tata. Şi am să fiu bun, mămico ! N-am să mă îmbăt niciodată ! N-am să bat pe nimeni. Mămico, mă crezi ? Mă crezi, mămico ? întreba Lache.

Ana îşi întorsese privirile, căci glasul dulce al băiatului, cînd repeta atît de des şi curat „mămico, mă crezi ?",

însemna pentru ea că el o iertase de vina fără vină, că era cel mai frumos cîntec al vieţii ei de acum. Şi lacrimi mari îi veneau în ochi, pe chipul ei scobit de suferinţă şi se revărsau pe gura cu buze tinere dar uscate de dor şi-i curgeau pe gît şi de acolo spre sînul la care-l alăptase. Stătu în loc şi nu mai putu să rabde. Îl cuprinse cu braţele la pieptul ei şi-l strînse şi începu să-l sărute cu dor aprig pe obraji, pe gît, pe păr, pe umeri, pe cămaşa murdărită de noroiul bălţii, părîndu-i că-l sărută şi pe Petre al ei, pe care în amarii de ani trăiţi cu el alături începuse să-l iubească, să-i fie necesar, cu toate metehnele şi asprimea lui.

— Lache, taie inima din mine, dar nu mă lăsa ! strigă ea. Nu sîntem săraci, Lache ! Nu, nu ! Auzi, Lache ? Nu sîntem săraci ! Noi nu vom putea să fim niciodată săraci !

Porniră. Gîndurile ei se îndreptau spre Năstrapă. Îşi zicea că se va duce la acest om mare şi bun şi-i va spune toată suferinţa ei. El va găsi modul în care să descurce firele încurcate ale vieţii grele în care se afla, ca într-o vîltoare, de la moartea lui Petre.

— Lache, zise, cine se duce la partid, cine s-a dus la partid, Lache, să-şi plîngă amarul, nu egzistă să iasă cu mîna goală ! O să vezi, Lache !

Năstrapă era foarte enervat. Se afla la el în birou doctoriţa Oroveanu.

— S-a plănuit o mare ticăloşie, îi spusese ea. Vor să ia acum porcii femeii ! Dacă ea a mai pierdut din ei sau a vîndut, dacă nu-i are pe toţi cîţi sînt contractaţi, urmează un nou proces. I se va pune la sigur sechestru pe casă.

Năstrapă sărise de la birou curios :

— Cine v-a spus ? întrebase el. Şi de cine este vorba ?

Doctoriţa îi relata :

— Iată, Vovideica este un plastograf ordinar. A falsificat semnătura lui Petre Lumînare pe nişte contracte de porci. În total patruzeci de porci.

— Înţeleg ! răspunse Năstrapă încruntat. Guiu vrea astfel să-i scoată casa la licitaţie, s-o cumpere el pe nimica toată, sau altcineva, şi pe cumnată-sa s-o arunce pe drumuri cu doi copii.

Se plimba prin birou, cu mîinile la spate, foarte nervos. Doctorița îl lăsă așa, aprinzîndu-și și ea o țigare. Năstrapă strigă :

— Moldoveanule ! Unde dracu e paznicul ăla ? Să vină Moldoveanu la mine ! mai strigă el, crezînd că-l va auzi cineva și că paznicul va veni.

— Tovarășe secretar, zise doctorița Oroveanu, contractele cică nu mai există. Nu e prea limpede. Aritina mi-a spus că le-a găsit și le-a pus pe foc. Din această pricină Vovideica a vrut s-o spînzure.

— Nu, răspunse el, contractele se fac în patru exemplare. Dacă le-au înregistrat, atunci au trimis duplicatul la I.R.I.C. Totuna este. Sau se dovedește falsul, sau femeia e bună de plată. Cît privește de tovarășa Aritina, n-am auzit în viața mea de așa cruzime. Să fie chiar adevărat ? Sărmana ! Fie vorba între noi, a avut o viață cu foarte multe meandre. Dar mari ticăloșii se întîmplă ! adăugă el. Stați să vină paznicul, să mi-l aducă pe Guiu. Vom lămuri ! scrîșni el. Și Vovideica ! S-o omoare, nu alta ! Biata Aritina !

— Eu cred că ar fi bine să recurgeți la un truc, zise doctorița. Să spuneți că aveți contractele și o scrisoare de căință de la Vovideica. Îl puteți prinde pe Guiu. Poate el are copiile sau originalele. Aritina nu știe ce a ars.

— Așa am să fac, încuviință Năstrapă. N-am știut de ce a plecat Vovideica atît de brusc. N-a mai dat ochii cu nimeni. Ticălosul ! Îl aștept să vină, e plecat în Ardeal.

— Nu știu dacă o mai veni, zise doctorița. Se teme.

— Va veni. Are o pasiune, sublinie Năstrapă. Tovarășa Aritina ce face, cum se simte ? Biata femeie ! Mult a mai suferit în viață ! Am ascultat povestea vieții ei. M-a zguduit.

— Și mie mi-a spus, răspunse doctorița. Nici nu-ți vine să crezi ! În societatea noastră, în secolul nostru este normal să se mai întîmple asemenea cruzimi ?

— Este, răspunse Năstrapă, știți bine. Economicul o ia înaintea conștiinței. Blocuri, fabrici, haine, pîine din belșug, tot ce face omul cu mintea și mîinile lui sînt lucruri neînsuflețite. Suflete, caractere, însă este greu de construit, de fabricat. Nici nu se pot fabrica. Și cum s-ar

putea, cîtă vreme pe om îl mai trag înapoi vechile mentalităţi ? ! Asta este. Ar trebui vînt proaspăt, să cureţe fiecare individ pe dinlăuntru, viaţa noastră întreagă. De la partid va veni. Azi, mîine, la anul ! Va fi poate furtună. Va curăţi întreaga ţară. Nu se mai poate, va trebui ca şi noi ăştia, intelectualii, oamenii cu răspunderi, să ne reverificăm potenţialul, încărcătura de umanitate a sufletului, forţele minţii, să ne reîmprospătăm şi să împingem căruţa mai înainte ! Mă înţelegeţi ?

Năstrapă se aprinsese. Judecata lui era cuprinsă de necesitatea acelui vînt proaspăt, pe care-l presimţea venind. Adăugă :

— Lumea e cu rosturile ei. Ca un fluviu. Curge, curge ! Cînd limpede, cînd tulbure, plin de gunoaie !

Se opri. Intră Moldoveanu :

— Să mi-l aduci pe Guiu ! se răsti la el Năstrapă. Imediat ! Şi să vină şi tovarăşul Potîngă !

Doctoriţa se ridică.

— La revedere ! îi zise.

— Vă mulţumesc ! răspunse Năstrapă, strîngîndu-i mîna. Ne-aţi ajutat mult. Aveţi grijă de tovarăşa Aritina ! Spor la lucru !

Cum ieşi doctoriţa, intră plutonierul.

— Am aflat, zise el, după ce am trimes vîsla, că s-a făcut expertiza amprentelor, a sîngelui, a părului lipit pe ea. Au corespuns. Procesul s-a judecat chiar azi după procedura de urgenţă. Ăl mic al lui Geamblău a rămas condamnat douăzeci şi cinci de ani. Pe vîslă erau amprentele lui. Cei doi fraţi mai mari au fost puşi în libertate şi obligaţi să plătească despăgubirile în folosul văduvei lui Petre. Indice de achitare, sublinie zîmbind Potîngă, sub unu virgulă cinci la sută !

— S-a limpezit, deci ! zise Năstrapă. Dar uite, se încurcă pe alte părţi !

— Adică în ce fel ? întrebă Potîngă.

— Guiu se ţine de prostii, răspunse Năstrapă. Cică împreună cu Vovideica au falsificat nişte contracte de porci. Vor să ia porcii femeii. Dacă-i mai are ! Ceea ce nu-mi vine să cred. De fapt, Ana mi-a spus că l-a rugat odată pe nea Palaşcă să meargă şi să le ducă boabe în Insula-mică. Zicea că nea Palaşcă n-a mai găsit porcii.

Ea trăia cu speranța că poate bătrînul n-a nimerit locul. Dar eu zic : dacă i-au furat porcii ? Ea este acum în baltă să-i caute ! Bine ar fi dacă i-ar fi găsit. Dar sînt trei zile de cînd a plecat. Să vedem ! Eu așa zic. Se poate naște un alt proces. Asta este tactica lui Guiu : procesele. O tîrăște pe biata femeie pe la procese și o ruinează. Îi poate lua și casa drept despăgubiri pentru stat. Multe se pot întîmpla !

Potîngă își strîngea centironul pe burtă. Privea crunt.

— Păi noi unde sîntem ? zise el. Unde sînt păzitorii dreptății ? Hm ! Nu le merge !

Năstrapă zîmbi. Își amintea de o poezie scrisă de Potîngă și afișată la gazeta de stradă :

Cine-i forța, cine oare ?
E Miliția călare !

— De ce rîdeți ? zise Potîngă. Nu e adevărat ce spun ?

— Este, răspunse Năstrapă, dar mă gîndeam la poezia aia. Cine-a scris-o, de fapt : dumneata sau soția dumitale ?

— Păi ce, tovarășe secretar, răspunse Potîngă atins, dumneata crezi că muierea se pricepe la poezii d-astea ? Ea știe acolo : foaie verde !

Intră Moldoveanu.

— Guiu este plecat, zise el. Nici nevastă-sa nu știe unde a plecat. Zice că era al dracului de turbat !

— Aha, a prins de veste ! zise Năstrapă. Ne-a luat-o înainte. Asta e !

Începu să meargă cu pași mari în jurul biroului, cu mîinile la spate. Se opri în fața lui Potîngă :

— Nu pot să-ți recomand să-l urmărești, pentru că nu am voie. Suspiciunea este interzisă. Probele vinovăției lui sînt la el sau la I.R.I.C., la județ. Descurcă-te !

— Păi îl mint că am contractele, răspunse Potîngă. Știu eu ! Poate-l prind și pe ăla, pe „sîmbătar" !

Potîngă își luă rolul în serios. Năstrapă îl văzu cum plecă îndată călare pe motoreta lui. Și iar zîmbi :

— Îți pun poza la gazetă ! îi strigă. Cu „căluț", cu tot !

Potîngă nu întoarse capul. Vroia poate să dea aer serios acțiunii la care pleca. Secretarul știa că se duce să-l găsească pe Guiu. Mai știa că nu va fi indulgent, cu toate că se cinstiseră reciproc ani de zile. Avea în minte vorbele

lui Potîngă, pe care le repeta în împrejurări mai importante :

— Pentru fapte de dreptate nu cunosc nici pe mama !

În noaptea care cobora răcoroasă, Guiu rătăcea prin Insula-mică. Vroia s-o găsească pe Ana. Gîndea să se împace cu ea. S-o pună să contrasemneze şi ea contractele falsificate şi astfel, se socotise el, orice bănuială cădea. Avea de gînd să-i plătească bine porcii sau să nici nu-i ridice. Îi era foarte frică de cînd doctoriţa îi strigase că este un escroc şi că are contractele la ea în dulap. Se gîndea că poate Vovideica le încredinţase Aritinei la beţie, ori poate ea le furase de la el din geantă. Nu se putea lămuri de ce zăcuse Aritina atîta vreme în spital, de ce dispăruse Vovideica brusc. Se mai temea şi la gîndul că chiar dacă o va găsi pe Ana şi o va determina cu vorba bună sau chiar cu forţa, de va fi nevoie, să recunoască valabilitatea semnăturii lui Petre, dealtfel foarte bine falsificată, rămîn copiile din fichetul doctoriţei. Ce va face cu ele ?

Cum mergea orbecăind prin pădure, dus doar de cîine, jura să fure în acea noapte chiar fichetul cu totul. În el era soarta lui, viaţa, libertatea.

— Sînt în mîna ăluia ! şoptea el. În mîna lui, ce mai !

Mergea prin hăţişuri condus de cîinele lui tînăr şi nu prea învăţat. Ajunse la cocinile de porci ale lui Mihalache. Îi ieşi înainte căţeaua bătrînă, mama lui Drăcilă şi mama cîinelui său, Ciul. Căţeaua bătrînă începu să latre şi să se repeadă asupra lui. El venise aici cu scop şi nu putea să dea înapoi. Privea ocolul din stanoage de plop în care dormeau grohăind prin somn porcii lui naşu-său. Erau porci mari, asemănători cu cei ai lui Petre.

— Durac ! Durac ! şopti el. Vino la tata !

Cîinele îl ascultă şi-şi lipi de pulpa lui urechile scurtate. Îi venise o idee. Mîngîia cîinele, îi vorbea duios. Se gîndea că îl învăţase să mîne porci.

— Durac, hai, vino ! şoptea el.

Cîinele îl urma. Se apropie de ocolul porcilor adormiţi şi deschise porţile. Intră în ocol şi începu să lovească scroafele bătrîne cu piciorul. Ţipă :

— Nu ! Nu ! Stai, fi-re-ai a dracului de haită !

Cățeaua bătrînă, văzînd că cineva pătrunsese în teritoriul păzit de ea și scula porcii se repezise asupra lui. Îi înfipse colții în pulpă. Nu-l pătrundeau prea tare, căci era bătrînă, avea colții tociți, maxilarele fără puteri. Îi dădu un picior. Cățeaua bătrînă schelălăi gros și se retrase. Guiu își zise că trebuie să facă repede ce plănuise, cîtă vreme nu era aici cîinele Drăcilă, căci de acela nu va putea scăpa. Cățeaua bătrînă lătra. Căuta poate să dea de veste că cineva avea gînd rău cu avutul stăpînului ei. Cu puterile ei puține căuta să se împotrivească omului străin care scula porcii cu lovituri de picior și cu îmboldituri de arac.

— Pampole, Durac ! Pampole ! strigă el.

Stătu și privi. Gura i se lărgi într-un zîmbet, căci Durac se repezise cu toată greutatea și puterea lui asupra cățelei bătrîne. Se încăierau. Cățeaua se apăra stînd pe coadă. Încerca să muște, dar Durac ataca cu îndemînare. Reușea tot mai mult să se apropie de grumazul ei. Își înfipse colții în gîtul bătrînei. Aceasta se smuci poate cu ultimele ei puteri și scăpă. Vru să fugă, să-și salveze viața, de sub amenințarea colților acestui dușman tînăr și puternic. Guiu îi striga însă cîinelui său :

— Pampole, Durac ! Pampole !...

Durac dădu un nou atac. O prinse pe bătrînă de carotidă. Strîngea. Nu simțea nimic, căci era cîine, se gîndea Guiu. Era animal. Numai el știa, dar nu simțea. Nu simțea nici o strîngere de inimă, că Durac își forfeca în colții propriul său sînge, propria sa mamă.

— Pompole ! Pompole ! striga el. Haaaa ! cuprins de admirație de felul cum lupta și sfîșia cîinele său.

Durac trăgea cu colții bine înfipți. Și gura i se desprinse de grumazul mamei sale și lăsă acolo o rană adîncă, vinele sfîrtecate, din care țîșnea un sînge negru pe botul lui, pe ochi.

Cățeaua bătrînă horcăia. Colții lui Durac se înfigeau în beregata ei, apoi în vena cavă de la grumaz. Cățeaua bătrînă murea. Guiu, văzînd-o că moare, începu să-l strige pe Durac :

— Arcan ! Arcan ! Durac !

Ceea ce însemna pe limba lui de „legătură" cu cîinele să o lase pe „zdreanța de cățea".

Durac, îndîrjit, dresat prin bătăile sistematice pe care Guiu i le administrase pînă atunci, simțind gustul sîngelui, își înfipse colții și în burta cățelei. Și trase și sfîrtecă.

— Arcan, Durac, arcan ! striga el.

Cîinele nu-l asculta. El îl lăsă. Îi era indiferent că se îmbăta cu sîngele cățelei bătrîne, mama lui :

— Cîine, dă-l iacacui, zise, ce știe el !

Începu să scoată porcii din ocol. Îi mîna cu aracul din urmă. Pe jumătate adormiți porcii mergeau greu. El se uita furios la Durac.

— Bine mă, zise, dacă așa vrei tu ! Fi-mi-ți-ar măicuța ta a dracu ! Ești fiară, bă ! Ești dat dracu ! conchise admirativ.

Merse așa un timp cu porcii. Durac venea pe urmele lui lingîndu-și botul umed de sînge. Zorile se revărsau și Guiu se necăjea că nu reușea să ajungă mai repede cu porcii pînă în apropierea locului unde se adăposteau altădată animalele lui Petre, fratele său. Îi veni la ureche răgetul unui măgar. Începu să lovească porcii. Îl striga pe Durac :

— Pampole, Durac ! Pampole !

Cîinele alerga în jurul animalelor, roată, după cum îl învățase, și astfel animalele aproape alergau. Se apropiau de rovina unde se scăldau porcii lui Petre în trecut. Răgetul măgarului nu se mai auzea. Nici un foșnet nu se mai auzea și soarele se ivea prin frunzișul rărit de sălcii. El lăsă porcii acolo, își chemă cîinele și începu să alerge spre cele trei sălcii bătrîne, dintre care una era scobită și arsă pe dinlăuntru, ca un acoperămînt de scrum. Din hățiș începu să strige :

— Cumnată Ana, ești și dumneata p-aici ?

Nu răspundea nimeni. Dădu ramurile și rugii la o parte și își făcu loc în luminiș. Văzu urmele unui foc stins, urmele copitelor măgărușului și nimic altceva. Își dădu seama că răgetul acelui măgar pe care-l auzise din depărtare era al lui Pleznilă înainte de a pleca la drum. Începu să alerge spre malul fluviului în speranța că o va prinde din urmă pe Ana, tot aici în pădure, unde se gîndea că va folosi orice mijloc s-o forțeze să recunoască.

La grădina de legume a CAP-ului, Marangozu și moș Rîpă lipeau geamurile duble ale ramelor de seră cu chit și minium de plumb. Țuțuianu era aici. Nici el nu dormise toată noaptea. Împreună cu grădinăresele mutaseră cepele de tuberoze din cîmp pe patul de mraniță proaspătă al noii sere. Scoseseră și multe flori gata îmbobocite. Acestea rîdeau acum sub cupola lor de sticlă prin care pătrundeau razele soarelui de octombrie. Țuțuianu se uita la sera lui, la munca oamenilor din jur și se bucura. Reușise să primească de la inginerul Chiriță baraca aceea despre care vorbise la instalarea lui Marangozu. Își văzuse visul împlinit. Sera de flori era aici.

— Să aibă porcarii ce lucra iarna, neicuță ! îi zise el lui moș Rîpă. Nu-i așa, moșule, e bine ?

— E bine ! răspunse moșul. Dar să nu mă uiți ! Poate nu mai apuc să ies în primăvară. Să-mi pui și mie coroană de flori din astea cînd m-oi duce cu „Străina" de mînă !

— Ehei, răspunse Țuțuianu, lasă, moșule, mai scoatem noi multe recolte de flori împreună ! Ai să vezi. Să fii dumneata sănătos !

Se plimba mîndru, cu mîinile la spate prin noua seră.

— Pun ici și ghivece cu ardei iuți, îi zise moșului. Să vezi ! Pînă la Anul nou se face. Scoatem ardei iuți !

— Și cinci sute de fire de roșii, adăugă moșul.

— Eh, răspunse Țuțuianu, nu amestecăm pătlăgelele cu tuberozele !

— Păi ardeiul ? se miră moșul.

— Ardeiul e iute, înțelegi ? răspunse Țuțuianu. Le mai iuțim pe țațele astea. Să muncească mai bine la flori ! Ha-ha-ha !

— Sînt bune roșioarele ! stărui moșul. Să scoți la revelion pătlăgele așa frumoase ! Bizon zece !

— Vezi, domle, de treabă, răspunse Țuțuianu, ce, dumneata vrei să mă dea ăia la ziar, că sînt cioban în materie de horticultură ?

Moșul nu mai zise nimic. Țuțuianu îl văzu pe Marangozu :

— E gata, îi zise acesta. Toate geamurile sînt lipite. În două ceasuri terminăm de vopsit.

Marangozu se întoarse să plece cu găleata cu vopsea. Își aduse aminte de ceva și strigă, de sus, de pe scaunul pe care se urcase :

— Tovarășe președinte, cînd au zis că vin tovii de la județ ?

Țuțuianu se uită la ceas :

— Tu trage acolo, îi răspunse. Vin ei. La unsprezece începe festivitatea.

Privea satisfăcut felul cum vopsea Marangozu, cum aranja moșul pămîntul în noile straturi. După un timp le zise :

— Stați aici și munciți ! Eu mă duc la grajduri. Să fac ordine și acolo !

Plecă cu docarul său cu cai suri. Mîna caii fără bici. Erau cai arăbești, inteligenți, ascultători. Ei mergeau și el se lăsa în seama gîndurilor lui. Avea multe gînduri. Se socotea cum să pregătească mai bine gospodăria pentru vizita primului-secretar al comitetului județean de partid, pe care o aștepta astăzi.

— Am să-i îmbrac pe zootehniști în halate albe, zicea. Am halate. Le pun și mănuși din alea pentru spălat vasele. Să se vadă că am făcut un pas înainte. Am dat cu var, am făcut grajdurile cum era la „Doi Vîlcea", cînd făceam armata. Dar parcă văd că „primul" n-o să fie mulțumit: Cine știe ce-o să mai zică ! Dar ce poate să zică ? se întreba el. Am realizat prima seră de tuberoze din județ !

Docarul trecu prin fața dispensarului. O salută cu o fluturare din mînă pe Aritina. Aceasta stătea pe scările de piatră și fuma. Nu dormise toată noaptea. Singură se oferise să facă de gardă în dispensar. Îi spusese doctoriței să o lase să doarmă aici pînă va pleca la examene, căci nu mai putea suferi să intre în fosta ei casă. Era obosită. Avusese peste noapte două nașteri grele. Abia în zori ațipise și ea într-un pătuț de copil ghemuită, visînd. Se trezise nu numai la glasul care rostea aceste cuvinte cunoscute ei, ci și la zgomotul ca de ropot, care se auzea pe cerul senin, fără pată. Deschisese ochii și auzi în adevăr ciocănituri în ușă.

— Cine este ? întrebă.

Nu-i răspundea nimeni. Deschise cu teamă și se retrase un pas. Era Vovideica.

— Nu, nu mă atinge ! Doamnă doctor, doamnă doctor ! țipase ea.

— Areta, zicea prefăcut Vovideica, am auzit că ai fost bolnăvioară. Areta, fii cuminte, sînt eu, bărbatul tău. Am venit să te iau.

— Nu, nu mă atinge, țipă ea. Doamnă doctor ! strigă.

— Ce se întîmplă aici ? întrebă doctorița Oroveanu. Ce este cu dumneata, se răsti la Vovideica. De unde ai apărut ?Ai venit s-o ucizi din nou ?

— Eu, doamnă doctor ? ! Eu ? ! se prefăcea Vovideica. Se poate ? ! Am venit după soția mea ! Am adus și ordinul de transfer. Iată, este transferată la Zalău. Acum o să meargă la examen, apoi la Zalău la spital. Trebuie să terminăm și noi odată cu cocina asta de Insulă.

— Doamnă doctor, îmi face rău ! suspină Aritina.

— Domnule, interveni doctorița, ce vrei ?

— Tovarășe, așa mi se spune, sublinie obraznic Vovideica. Ce te bagi dumneata în casa mea ? Dacă dumitale îți taie plugul în Insulă, să fii sănătoasă. Rămîi aici ! Eu mi-am cumpărat case la Zalău. Vreau să-mi iau nevasta și să duc o viață de om. Ce, nu te-nduri dumneata de ea ? Te-ajută la coțcării ?

— Pleacă, Ionele ! îi zise Aritina. Este mai bine. Este mult mai bine. Am predat jurnalul tău la partid. Mai bine zis, cînd am fost găsită în comă, cînd am fost dusă la spital, l-au găsit în buzunarul meu.

— Cum, nenorocito, ai predat jurnalul meu la partid ? se schimonosi la chip Vovideica.

Ușa se deschise. Intrară Năstrapă și Potîngă :

— Da, zise Năstrapă, jurnalul tău este la mine. Spune multe. Ce se va hotărî, vom vedea !

Vovideica se uita ca fiara încolțită. Nu se putea lămuri cine trimisese după Năstrapă. Nu-l văzuse trecînd pe Țuțuianu cu docarul său spre grajduri, cînd el se furișase de la malul fluviului, unde își lăsase barca, printre grădini, să ajungă aici la dispensar. Privea la Potîngă. Acesta lăsă să alunece de pe mîneca dreaptă mazdragul de cauciuc pe care începu să-l penduleze pe deget, în fața ochilor săi, privindu-l cu înțeles.

— Bine, zise el, dar nu mă puteți aresta ! Sînt membru de partid. E nevoie de hotărîrea biroului județean.

— Da, răspunse Năstrapă. Vei părăsi însă Insula. Imediat. Însemnările rămîn la noi. Avem multe de clarificat. Încă nu le cunosc. Este vorba şi de porcii femeii aceleia. Te vom găsi cînd avem nevoie. Şi-n gaură de şarpe. Nu-i aşa, tovarăşe Potîngă ? încheie Năstrapă.

— Nici în burta maică-si nu scapă ! zise Potîngă agitînd mazdragul.

Vovideica se retrăgea spre uşă.

— Chiar acum ? întrebă el bîlbîit.

— Ar fi mai bine să dispari cît mai iute ! răspunse Năstrapă.

— Aş avea o vorbă cu Guiu, răspunse Vovideica.

— Nu, zise ferm Năstrapă, Guiu este arestat. Porcii ! Ştii ceva ?

Vovideica iar se bîlbîia :

— Păi, păi, să... iau nevasta !

— Întreab-o, zise Năstrapă, dacă merge, n-am nimic împotrivă. Este a dumitale.

— Nu, Ionele, răspunse Aritina. Am şi depus cerere pentru desfacerea căsătoriei noastre. Are să-mi fie de folos chiar însemnările tale.

— Da, răspunse Năstrapă, mai ales părţile acelea : „Azi iar am bătut-o ! O bat cu cearşaful ud şi răsucit, să nu rămînă urme. O bat aşa cum mi-a poruncit sfîntul, căci ea este păcătoasa ce va arde deodată cu Sodoma, la a Doua venire, dacă eu nu o mîntui prin chinurile trupului ei. O biciui aşa cum se biciuia Prea Sfîntul mucenic Sisoe şi Prea Sfîntul schivnic Simion stîlpnicul !" Da, zise Năstrapă. Se vede. Cine este Sfîntul ? Cred că nu ăla din film !

Vovideica privea ca transfigurat. Întindea mîna ca nebun. Se întoarse spre uşă. Năstrapă zise :

— Tovarăşe Potîngă, du-te dumneata cu el ! Să meargă şi tovarăşa Aritina. Să încheiaţi un proces-verbal !

Plecară. Năstrapă îşi privea ceasul şi văzu că era devreme. Îşi zise să se ducă în birou să-şi mai pună în ordine anumite lucruri. Trecuse mai bine de o jumătate de oră. Se gîndea la Guiu, la felul cum va reuşi să pună mîna pe el. Aştepta să vadă ce veste îi va aduce paznicul. Trimisese şi pe Biţu şi Ivănică să-l caute pe Guiu. Credea că nu există ca aceştia să nu-l găsească. Auzi paşi pe sală.

— Ce se întîmplă ? întrebă el sărind de la birou.

Se lumină a zîmbet la chip, căci cei doi îl aduceau pe Guiu, aproape pe sus. Îl ţinea fiecare de cîte un braţ :

— Hai, poloboc, hai, poloboc ! îl îndemna Biţu.

Guiu avea picioarele moleşite. La scări se împiedică şi ar fi căzut, dacă nu-l susţineau.

— Copăcel, tată, copăcel ! îl înghionti Ivănică.

Guiu îl văzu pe Năstrapă şi prinse curaj :

— Ce-are, tovarăşe, cîinii ăştia cu mine ? protestă el. Spurcaţilor ! se adresă celor doi. Vă fac eu ! Am să fac plîngere. Pînă la C.C.

— Şezi ! îi zise Năstrapă domol. Şi ascultă-mă bine ! Am toate dovezile aici, în dosarul ăsta. Să începem întîi cu contractele ! Sînt valabile sau nu ? Unde sînt ? Există contracte falsificate sau nu ?

Guiu tăcea.

— Contracte există, zise Ivănică. Femeia aia a primit somaţii. Dacă acele contracte sînt valabile sau false, asta nu ştiu.

— Taci, ce te amesteci ? sări Năstrapă. Ştiu eu că sînt false. Uite, scrie ici ! Să vedem pînă unde au mers. Se întoarse către Guiu : Vroiai şi porcii amăritei ălia ! Să-i iei casa, avutul, s-o arunci pe drumuri ! Să te răzbuni ! Ciine ! Voi aţi răspîndit vorbele prin sat că ea a participat la uciderea bărbatului ei. I-aţi pus satul în cap. Aţi urmărit răzbunarea voastră ! Tu, maică-ta, nevastă-ta şi cu ai lui Bîrliba. Mi-e silă ! continua să vorbească Năstrapă.

— Ce, ce, ce ? se bîlbîia Guiu. Vrei să mă reclami ? Cine ţi-a spus că sînt contractele false ?

— A, va să zică ştii că sînt false ? sări Năstrapă. Auzi, domnule, să-şi scopească şi cîinele ! Se întoarse şi spre Biţu : Tu de ce l-ai scopit, mă ?

— Aşa, să-mi bat joc de el ! răspunse Biţu. Ce stăpîn e ăla care are cîine fără testiculeţe ? Cum e cîinele şi stăpînul !

— Nu te ţine de drăcii ! răspunse Năstrapă. Vezi !

— Te, te, te... pîrăsc, că ai setcă de obleţi ! vorbea Guiu bîlbîit, căutînd şi el motive. Te, te, te...

— Te, te... te dau pe mîna miliţiei, îl parafrază Năstrapă. De unde ai avut materialele să-ţi faci magazie nouă ?

Răspunde ! Ai desfăcut magazia femeii. Ai mutat-o la tine ! Cîine hoţ !

— Setcă, setcă ! Îţi plăcea obleţii ! vorbea Guiu cu stropi.

— Taci ! ţipă Năstrapă şi se duse apoi la uşă. Să vină Vovideica ! strigă el.

Guiu se făcuse alb la chip. El nu ştia că Vovideica se întorsese. Intră Moldoveanu şi zise :

— Vovideica a plecat la vapor cu tovarăşul plutonier.

— Bine, răspunse Năstrapă, deocamdată avem declaraţia şi jurnalul lui.

— Să... să... să ne înţelegem ! se ruga Guiu, dînd în genunchi. Am copilaşi ! Zău ! Nu i-am făcut nici un rău. Are porcii. Zău îi are. Îi are, zău îi are ! căuta el să convingă.

Gîndea că are acoperire prin furtul ce-l comisese cu cîinele lui în zorii zilei, cînd o căutase pe Ana. Ştia că lăsase în ocolul lui Petre porcii furaţi de la Mihalache.

— Ridică-te ! îi porunci Năstrapă.

— Vă rog ! se tîra Guiu.

— Moldoveanule, cînd vine tovarăşul Potîngă să intre la mine.

Guiu se ridicase şi se vedea cum de frică îi tremura burta.

— Carnetul ! îi zise poruncitor Năstrapă.

Şi întinse mîna.

— Ce, ce, ce ? se bîlbîia Guiu.

— Carnetul ! ţipă Năstrapă.

Tremurînd, cu mîinile lui scurte, Guiu scoase din buzunarul de la spate portofelul bine umflat cu sute de lei şi scoase din fundul său ceva înfăşurat în hîrtie veche de ziar. Despături şi îi întinse, tot tremurînd, carnetul roşu. Năstrapă i-l luă zvîcnit şi îl puse în casa de fier.

— Acum ieşi ! zise el. Depinde de ce-ai să faci de-aici înainte, de rezultatul anchetei tovarăşului Potîngă.

Ivănică îl împinse afară din birou. Biţu se ridică de pe scară şi zise :

— I le-a tăiat, bă ? I le-a „tăiat". Văz io !

Guiu se uita pe sub ochi. Ştia la ce se referă Biţu şi instinctiv îşi duse mîna în faţă la pantaloni. Trecu apoi

de portiță și cum se văzu în drum o rupse de fugă, ținîndu-se cu mîna din față de la pantaloni.

— Pampole, Durac ! strigă Ivănică în bătaie de joc.

Năstrapă ieși din biroul său cu pas repede. Se urcă în șaretă și începu să îndemne calul :

— Trap, Smarando !

Iapa porni aproape în galop. Biță își dădu seama că gonea să prindă vaporul. Da, acolo se grăbea să ajungă. Uitase ceva. Ceva foarte important. Vroia să-l prindă pe Vovideica pe mal, să nu plece cu vasul. Și din goana șaretei vedea cum vasul trăsese la mal și era gata de plecare. Vovideica sări pe punte cu salturi mari.

Năstrapă ajunse prea tîrziu. Vaporul era departe de mal.

— Ce dracu, domnule ? începu Năstrapă. Acum a plecat ! Am uitat că are un carnet în buzunar !

— Ptiu ! Să fiu al naibii dacă n-am uitat ! se dezvinovăți plutonierul.

— Trebuia luat ! zise Năstrapă. Și eu am uitat !

Potîngă se urcă în șareta lui Năstrapă. Porniră către sat. În fața lor se zărea clopotnița bisericii părintelui Pămînt. Năstrapă privi și văzu acolo o bazma roșie.

— E tovarășa Aritina, zise Potîngă. Femeie, de !...

— Da, încuviință Năstrapă. Ea este. Nu s-a putut reține să nu se uite după vapor la plecarea ăluia !

Privirile lui Năstrapă se plimbau de la clopotnița cu femeia îmbrăcată în albastru, cu batic roșu, în largul fluviului pe care se depărta Vovideica. Era adîncit în gînduri și nu-l auzea nici pe plutonier ce-i spunea. Iar Potîngă repetă de două-trei ori. Năstrapă tresări :

— Cine-a murit ? întrebă el. Cine zici c-a murit ?

— Irod ! răspunse Potîngă cu părere de rău pe chip.

— Cine dracu mai e și ăla ? întrebă nepăsător Năstrapă.

Mecinicova ieși pe treptele de piatră ale Căminului cultural. Alături de ea Stan Bîrliba cu decorațiile pe piept, moș Rîpă, grădinarul cel mai renumit, cum zicea tovarășul prim, Mihai, nea Palașcă și Țuțuianu. Mai erau și trei fete îmbrăcate cu fote și marame, care aveau buchete de tuberoze, primele, din noua seră a C.A.P.-ului, pregătite pentru oaspeți. Moș Rîpă îi dădu cu cotul lui nea Palașcă :

— Stăi drept, Irimie !

Nea Palaşcă se supără. Îl văzură toţi cum începu să coboare treptele, trei la număr.

— Unde pleci, Irimie ? Stai, Irimie ! se ruga moş Rîpă.

— Unde mă duc eu, nu ştiţi voi ! răspunse nea Palaşcă.

— Măi leat, măi ! se ruga moş Rîpă. Nu pleca. Pe noi, trei bătrîni, ne aleasă tovarăşul secretar să înfăţişăm pîinea şi sarea ! De ce nu stai ?

— Nu stau, măi leat, măi ! zise nea Palaşcă. N-am haine !

— Ai, măi leat, măi ! zise moş Rîpă. Atîtea, cît îţi trebuie, ai !

Nea Palaşcă se depărtă cu paşi mari, cu mîinile la spate, peste cele două petice din turul pantalonilor.

Pe trepte, pîinea, sarea şi plosca cu vin rămaseră doar la doi: Moş Rîpă şi Stan Bîrliba se bîlbîiau, care să ţină două : sarea şi pîinea, sau vinul şi pîinea. Sau...

Oaspeţii cei de cinste se apropiau de trepte. În stînga lor venea Năstrapă şi Ţuţuianu. De-o parte şi de alta a grupului, mergînd respectuoşi, Năstrapă şi Ţuţuianu. Toţi în haine noi. Cînd grupul ajunse lîngă trepte, cei doi moşi se apropiară cu pîine şi sare, înconjuraţi de fete tinere, în costume populare, care cîntau dulce : *Mulţi ani trăiască !*

Năstrapă se întunecă la chip, căci primul-secretar îi zise :

— Cui îi cîntă aşa ?

— Tradiţia ! răspunse Stan. Pîine mare, rumenă şi cîntec frumos !

Primul-secretar rîse şi rupse cu toată mîna din marginea pufoasă a pîinii coaptă în ţest. Năstrapă rîse şi el. Şi după el rîse Ţuţuianu. Şi apoi Mecinicova. Şi Ţuţuianu zise :

— Pînă se adună oamenii, tovarăşe prim-secretar, vă rog să vizitaţi centrul economic al Ceapeului nostru !

— Da, răspunse primul-secretar, să mergem. Avem multe de vorbit !

Moş Rîpă împărţi pîinea care mai rămăsese la copii. Stătea cu floarea în mînă şi se uita la ea şi se gîndea că nu trebuia să rămînă în mîna lui acea floare şi că trebuia să stea acum în mîna albă şi curată de om adevărat a tovarăşului prim. Şi apucă pe urmele vizitatorilor, de la

grajd la grajd, apoi la puierniţe, să prindă momentul potrivit şi să se apropie de ei, să zică :

— Mă iertaţi dumneavoastră, dar iote, uitaraţi darul ! Din inima piinii e ! Şi din inima noastră !

Aşa îşi compusese vorbele în gînd, să le rostească cu respect şi să întindă apoi cu două degete floarea.

Totul era în ordine. Peste capetele celor din grup fluturau exclamaţiile :

— Brava !

Ţuţuianu căsca mereu gura, nu ca omul care nu are aer de-ajuns, ci ca să înghită parcă toate aceste vorbe de „brava", căci lor le erau adresate. Pentru părul lins de pe vacile spălate în zori cu furtunul şi unse cu ulei parfumat, pentru bidoanele din aluminiu bine frecate, pline cu lapte mirositor, pentru halatele albe ale mulgătorilor, care zîmbeau plăcut şi politicos :

— Să mai poftiţi pe la noi !

La înapoiere, grupul de vizitatori trecu pe uliţa dispensarului, prin faţa casei lui Petre Lumînare. Procurorul Derbent se uita spre casă şi spre curtea Anei. Recunoscu locul şi-l întrebă pe Năstrapă :

— Ce mai face femeia asta ?

— Prost ! răspunse Năstrapă, cu urechea aţintită către directorul adjunct al Direcţiei agricole a judeţului, care-i spunea lui Ţuţuianu destul de tare, ca să audă şi primul-secretar :

— Am văzut sera dumitale. Cine ţi-a avizat-o ? Eu nu ! Ai calculat rentabilitatea ? Sînt acestea florile cele mai potrivite ?

Ţuţuianu se bosumflase :

— Lasă, domle, zise, o să găsim noi beneficiari. O să facem ca la teatru. Reclamă la piese. Adică, educăm spectatorii, adică ţăranii noştrii, ce mai, să iubească tuberozele ! O să pută mai puţin a cocină p-aici.

Ajunseră la cămin. Intrară în sală. Procurorul zise tot la urechea lui Năstrapă :

— Trebuia s-o chemaţi şi pe femeia aceea ! Să nu se simtă şi ea singură !

Năstrapă nu răspunse, dar începu să-şi rotească privirile prin sală căutînd pe cineva. Îşi dădea însă seama că Ana nu putea să fie atunci acolo.

Ana rătăcea în acel timp pe latura cealaltă a Insuleimici, în căutarea porcilor ei. Se săturase de umblet și de plîns, căci porcii nu erau de găsit. Privea cerul și vedea cum soarele se ridicase mult peste frunzele de sălcii. Era ceasul prînzului și se gîndea la Titică al ei, pe care-l lăsase de trei zile la nevasta lui Moldoveanu în grijă. Îl visase rău, în noaptea trecută, cînd ațipise acolo, cu capul pe măgăruș. Să nu se fi îmbolnăvit ! Și grăbea pasul, urmată de Lache și apoi de Pleznilă.

Se apropiau de colonia de albine a părintelui Pămînt. Lache o trase de mînă pe mamă-sa și, cu pașii ei grei, reuși să urce talazul șezînd pe coama digului. Măgarul Pleznilă își mișca alene urechile. Pe dig, mergeau în șir : Lache, după el Ana, apoi măgarul Pleznilă. Băiatul călca sprinten. Zise înveselit :

— Haide, Ana, stăpîna măgarului !

Ana rîse.

— E greu, e greu, Lache !

Se apropiau. Dinspre sat se auzeau glasuri, cîntece de taraf.

— Ce-o fi, ce-o fi ? ! se mira Ana.

Intrară pe ulița mare. Ana își muta picioarele tot mai greoi. Parcă se temea, se jena de atîta lume veselă. I se părea că de mult nu mai văzuse satul în sărbătoare. Și se minuna văzînd oamenii, vecinii ei îmbrăcați ca la oraș, veseli, îngrămădindu-se pe treptele și în antreul căminului cultural. Da. Nu știa că erau în sărbătoare, că acolo unde se adunaseră atîția oameni se vorbise și despre ea.

Se apropia liniștită de intrarea căminului. Îl văzu acolo pe Maragonzu ținînd în mînă un pachețel în ziar și parcă făcîndu-i un semn :

— În sală se vorbește despre tine, Ană ! îi zicea el.

Ea nu putea auzi. Nu avea cum să audă. Trecea, desculță, fără haine de sărbătoare, simplă, în rochia ei neagră, între băiatul ei care mergea în față și între măgărușul Pleznilă, care o urmărea supus.

Mecinicova spunea tocmai atunci, răspicat, să audă toată lumea, să se audă și afară și în tot satul, în toată Insula :

— Să ne amintim de fapta ce s-a comis la canton ! Să ne amintim ! Trăiau acolo un om și o femeie. Femeia

s-a măritat cu acel om, fără a-l cunoaşte bine, mai îndelung, adică ! Suflet n-a existat la început ! Poate nici mai apoi. Femeia şi-a ucis tinereţea ei. Omul, prin băutură şi violenţă, se ucidea zi de zi pe el însuşi. El nu ştia ce vrea. Avea nevastă, avea copii, casă. Era gospodar. Dar nu ştia ce vrea ! El se ucidea pe el însuşi. Au venit alţii, într-o noapte şi l-au lovit. El însuşi, poate, simţea că trebuia să se ucidă. Femeia a fost, şi mai este încă, învinuită pe nedrept. Nu de legile ţării, căci de acestea a fost absolvită de vină. Şi asta datorită priceperii şi strădaniilor tovarăşului procuror Derbent şi ale altora, oameni de bine. Chiar şi de tovarăşul Marangozu, care a găsit visla şi a predat-o la autorităţi !...

Marangozu auzea şi se bucura că era lăudat. Mecinicova continua cu glas limpede, bucurîndu-se că o asculta satul.

— Mama femeii, fraţii, soacra, cumnatul, nepoţii, naşii, toţi cîţi au învăţat lecţia urii au vrut şi mai vor poate s-o ucidă lent ! I s-au furat porcii, aşa am auzit. I s-a demolat magazia. I s-a ucis vaca. I s-a tăiat capul la cîine. I s-au luat lucrurile din casă, chiar de către mama ei. Nu are un loc de muncă. Are doi copii...

Mecinicova se opri. Spusese totul ca dintr-o răsuflare Nişte bătrîne începură să lăcrimeze :

— Unde eşti, Doamne ?

Altcineva zise tare :

— Eu îi dau doi groştei !

— Şi eu ! se mai auzi un glas.

— Oameni sîntem, ce dracu ! se auzi alt glas.

Mecinicova nu-şi mai putu termina pledoaria. Îl văzu pe Ţuţuianu ridicîndu-se şi zicînd cu glasul lui gros, tare, ca să înăbuşe tot freamătul sălii :

— Loc de muncă are la seră ! S-a făcut seră, asta ştiţi !

Cineva aplaudă. Aplaudară apoi toţi. Ţuţuianu se simţi tras de mînecă :

— A murit Mari ! îi şopti cineva la ureche.

Mecinicova îl văzu cum se schimbă la faţă.

— Cînd ? întrebă el.

— Acuşica veni telegrama de la spital ! răspunse Mîrîie, poştaşul.

Toți îl vedeau pe președintele lor lăcrimînd. Acesta își ținea însă capul drept. La urechea lui auzea alt glas. Al directorului adjunct :

— Am făcut calculele de eficiență. Ai scrîntit-o ! Auzi, colo : tuberoze !

Țuțuianu își smulse cotul din mîna directorului și cei din sală auziră glasul său gros, mîniat :

— Da, tuberoze am plantat. Seră am făcut. Să înnobilăm acest pămînt pe care e prea multă murdărie de porci ! O să fac din ele coroane. Mai întîi una tristă, la mine-acasă. Apoi numai coroane vesele ! Așa ! mai zise el și oamenii îl văzură cum își taie cale cu umerii lui largi, cu capul aplecat, către ieșire.

— Ce are, bre ? se miră o femeie.

— Taci ! zise cineva. A murit Mari a lui !

Țuțuianu ieși. Trase mult aer în piept și se apropie de Năstrapă.

— A murit Mari ! zise el. Ce fac ?

Năstrapă îi strînse mîna cu durere de prieten în ochi.

— Să fii tare ! Asta să faci ! îi șopti.

Țuțuianu rămase acolo pe trepte, privind mulțimea, parcă absent. O vedea cu ochii minții lui, poate, pe Mari. Cei de alături îl văzură cum privirea îi fu un moment furată de șirul celor trei suflete : un copil, o femeie, un măgar. Și cum mulțumește clătinînd trist din cap, la salutul abia schițat al femeii care trecea însingurată, ca stăpînă a măgarului ei, după fiul ce parcă îi deschidea calea.

Mecinicova mai adăugă de-acolo de la tribună :

— Să fim buni ! Să nu ne mai dușmănim unii pe alții, să ne înțelegem din vorbe bune ! Nu așa cum a pățit sărmana tovarășa Ana, cum au pățit și alții...

Și nu putu să încheie, nu putu să citeze acolo, în fața acelor oameni și propriile ei suferințe. Zise doar atît :

— Să cînte muzica ! Să cînte pentru tot ce este frumos, pentru tot ce este omenesc, pentru umanitate !

Coborî legănîndu-se pe picioarele ei firave, obosite, în ropotul de aplauze al mulțimii. Lăutarii începură să cînte și oamenii își mutară privirile spre larg, spre tăpșanul cu fîntîna lui Năstrapă, să alcătuiască hora. O văzură atunci pe Ana, cu animalul ei. Cineva o strigă :

— Ano, femeia lui Dumnezeu ! Vino şi tu la serbarea noastră !

Ana întoarse capul şi văzu că pe scara căminului ieşise lumea şi că toţi o strigau :

— Ano, tovarăşa noastră, vino ! Hai, vino !

Ea zorea pasul. Zorea pasul lui şi măgăruşul Pleznilă.

— Ano ! auzea ea.

I se părea că toată acea mulţime o urma. Că toţi acei oameni, consătenii ei, se apropiau de ea. Şi ea zorea către casă, simţind că-i e ruşine să stea să o prindă din urmă, să o ia cu ei acolo la horă, la muzică, aşa simplu îmbrăcată cum era, în rochia ei neagră, desculţă, sărmană, doar cu o singură vietate : măgarul.

Şi se speria mai mult auzind larma veselă. Începu să fugă, pentru că din urmă auzea glasul lui Marangozu. Îşi întoarse capul şi văzu că Marangozu fugea în faţa mulţimii cu un pachetel în mîna ridicată sus, deasupra capului.

— Banii tăi, Ano, striga el. Sînt banii copiilor tăi !

Ea nu auzea. Călca uluită. Îşi dădea seama că în ograda ei se lucra. Îl vedea pe Guiu cum bătea în cuie scîndurile cele noi pe care le adusese înapoi şi cum creştea magazia furată în iulie. O vedea pe Leta cum îi mătura cerdacul.

Aşa, cu lumea toată venind din urmă, se apropia de porţile casei ei, pe care le vedea deschise. Şi din pragul porţii, Vitalia îi zîmbea :

— Ana, fata mea !

Mircea Vodă, Aprilie 1971

SUMAR

Cartea I 7
Cartea a II-a 70
Cartea a III-a 133
Cartea a IV-a 203
Cartea a V-a 245

Lector : CORNEL POPESCU
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut 1978. Bun de tipar : 15.09.1978. Tiraj : 22 310 exemplare broșate. Hîrtie : Ediții B 67 g/m², 84×108/68. Format : 16/54×84. Coli ed. : 17,71. Coli tipo : 19,5. Pentru bibliotecile mari și mici : 8 R—31.

Comanda nr. 80 394
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

lei

9,50